

**ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ DÖNEMİNE AİT
“TEFSİR-İ KUR’ÂN” ADLI YAZMANIN
TRANSKRİPSİYONU VE SÖZLÜK ÇALIŞMASI
(1b-50b VARAKLARI)
(MANİSA İL HALK KÜTÜPHANESİ 45 HK 174)
(GİRİŞ-METİN-SÖZLÜK- DİZİN-TIPKIBASIM)**

**2021
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

Aysha Muwafaq Rafeeq QERDAR

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi İsmail TAŞ**

**ESKİ ANADOLU TÜRKHESİ DÖNEMİNE AİT“TEFSİR-İ KUR’ÂN”
ADLI YAZMANIN TRANSKRİPSİYONU VE SÖZLÜK ÇALIŞMASI
(1b-50b VARAKLARI)(MANİSA İL HALK KÜTÜPHANESİ 45 HK 174)
(GİRİŞ-METİN-SÖZLÜK- DİZİN-TIPKIBASIM)**

Aysha Muwafaq Rafeeq QERDAR

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi İsmail TAŞ**

**KARABÜK
Mayıs 2021**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
ÖZET	4
ABSTRACT.....	5
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	6
ARCHIVE RECORD INFORMATION	7
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	8
DOĞRULUK BEYANI	9
KISALTMALAR	10
ARAŞTIRMANIN KONUSU	11
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	11
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	11
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	11
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	12
GİRİŞ.....	13
BİRİNCİ BÖLÜM	17
MUSTAFA BİN MUHAMMED'İN HAYATI VE ESERLERİ	17
1.1. Kur'ân Tercümleri.....	17
1.1.1. Müellifin Hayatı.....	19
1.1.2. Aldığı Eğitim ve Edebi Kişiliği.....	21
1.1.3. Yaşadığı Yer	22
1.2. Mustafa Bin Muhammed'in Eserleri.....	23
1.2.1. İhlâs Suresi Tefsiri.....	23
1.2.2. Mülk (Tebareke) Suresi Tefsiri	23
1.2.3. Fatıha Suresi Tefsiri	23
1.2.4. Amme Cüzü Tefsiri.....	24
1.2.5. Yasîn Suresi Tefsiri.....	25
1.2.6. Hılvü'n-Nasihin Tefsiri.....	25

1.2.7. Tezkiretü'l-Evliyâ Tefsiri.....	25
İKİNCİ BÖLÜM.....	26
METİN KISMI.....	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	95
İMLA ÖZELLİKLERİ	95
3.1. Vokallerin Yazılışı.....	95
3.1.1. (a) Vokali	95
3.1.2. (e) Vokali	96
3.1.3. (I, İ) Vokalleri	96
3.1.4. (o, ö, u, ü) Vokalleri.....	97
3.2. Ünsüzlerin Metinde Yazılışı	98
3.2.1. C/ç Ünsüzleri	98
3.2.2. b/p Ünsüzleri	98
3.2.3. ñ Ünsüzü	99
3.2.4. (g) Ünsüzü	100
3.2.5. t/d Ünsüzü.....	100
3.3. Ünlü Değişmeleri.....	101
3.3.1. İ/e Değişmesi	101
3.3.2. Ünlü Düşmesi	101
3.3.3. Ünlü Türemesi	102
3.3.4. Ünsüz Değişmeleri.....	102
3.3.5. Ünsüz Düşmesi	102
3.3.6. Ünsüz Türemesi	103
3.3.7. Sızıcılaşma.....	103
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	104
SÖZLÜK.....	104
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	146
ŞAHİS İSİMLERİ DİZİNİ	146
SONUÇ	151
KAYNAKÇA.....	154

ÖZGEÇMİŞ	205
-----------------------	------------

ÖZET

Eski Anadolu Türkçesi döneminde çok sayıda eser meydana getirilmiştir. Bu eserlerin büyük bir kısmı dinî metinlerdir. Dini eserlerin büyük çoğunluğu da Kur'an tercümeleri ve sûre tefsirlerini kapsamaktadır. Bu eserler, Türk dilinin tarihi gelişimi ve söz varlığı açısından çok önemli eserlerdir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'in kutsallığı göz önünde bulundurularak tercüme ve tefsirlerine büyük bir önem verilmiştir. Dolayısıyla IX. yüzyılda Türklerin İslamiyeti kabul etmesiyle birlikte başlayan tercüme faaliyetleri daha çok Arapçayı bilmeyen Türklerin dininin gereklerini ve esaslarını yerine getirmek için yapılmış ve bu yolla Türkçe pek çok yeni terim ve kelime kazanmıştır.

İncelemesini yaptığımız eserin müellifi Mustafa bin Muhammed'tir. On dördüncü asırda Eğirdir, Denizli (Lâdik) civarında hayat süren Mustafa bin Muhammed, ele aldığı sûre tefsirlerini o civardaki muhtelif beylere sunmuştur. Bundan dolayı birçok kütüphanede, Mustafa bin Muhammed tarafından farklı beylere sunulmuş birçok tefsir nüshası tespit edilmiştir. Çalışmamız beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm eserin yazarı Mustafa bin Muhammed'in hayatı ve edebi kişiliği hakkında bilgiler vererek açıkladık. İkinci bölümde çalışmamıza esas olan metin kısmını ekledik. Metnin 1b- 50b varaklarını ele alarak, yazım şekline ve okunuşuna dikkat ederek transkripsiyonu yapılmıştır. Üçüncü bölümde imla ve şekil özelliklerini işledik. Dördüncü bölümde ise sözlük kısmı yer almaktadır. Sözlük çalışmamızda metinde geçen kelimelerin anlam ve köklerini belirterek metinde geçtikleri satır ve numaralarını yazarak düzenlenledik. Beşinci bölümden metinde geçen bütün şahıs isimlerini dizin haline getirilerek isimlerin geçtiği yeri, satır ve numarasını yazarak belirttik.

Anahtar Kelimeler: Metin tercümesi, Mustafa bin Muhammed, Eski Anadolu Türkçesi, Sözlük, Dizin.

ABSTRACT

Numerous works have been created during the Old Anatolian Turkish period. Most of these works include religious texts, translations of the Quran and commentaries of surah. Covers. Buddha is very important work in terms of the historical development and vocabulary of the Turkish language. Also Considering the sacredness of the Quran, great importance has been attached to translations and commentaries. Hence IX. Translation activities, which started with the acceptance of Islam by the Turks in the century, were mostly carried out to fulfill and understand the requirements and principles of the religion of Turks who do not speak Arabic.

The author of the work is Mustafa bin Muhammed. Mustafa bin Muhammed, who lived in Eğirdir, Denizli (Lâdik) in the 14th century, presented his interpretations of the surah he discussed in the period of principalities to various beys in that area. Therefore, many tafsir copies presented to different gentlemen by Mustafa bin Muhammed were found in many libraries. In addition, our study consists of five chapters. In the first part, we explained the life and literary personality of Mustafa bin Muhammed, the author of the work. In the second part, we added the essential text part. A good translation was made by taking into account the 1b- 50b sheets of the text, paying attention to the spelling and reading. In the third part, we covered the spelling and shape properties. The fourth part is the dictionary part, it is organized by specifying the meaning and roots of the words in the text and writing the lines and numbers they refer to in the text. In the fifth chapter, all the names of the persons mentioned in the text are indexed and the place of the names is indicated by writing the line and number.

Keywords: Text translation, Mustafa bin Muhammed, Old Anatolian Turkish, Dictionary, Index.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait “Tefsir-i Kur’an” Adlı eserin (Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 HK 174) numaralı yazmanın Transkripsiyonu ve Sözlük Çalışması
Tezin Yazarı	Aysha Qerdar
Tezin Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi İsmail Taş
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans Tezi
Tezin Tarihi	Mayıs 2021
Tezin Alanı	Türk Dili ve Edebiyatı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	205
Anahtar Kelimeler	Eski Anadolu Türkçesi, Mustafa bin Muhammed,Sözlük

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Transcription and Dictionary Study of the manuscript numbered (Manisa II Kütüphanesi 45 HK 174) of the commentary Koran from the Old Anatolian Turkish period
Author of the Thesis	Aysha Qerdar
Advisor of the Thesis	Dr. Lect. Member İsmail TAŞ
Status of the Thesis	Master Thesis
Date of the Thesis	May 2021
Field of the Thesis	New Turkish Language
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	205
Keywords	Old Turkish Dicionary, Mustafa Bin Muhammed, Index,.

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Eski Anadolu Türkçesi döneminde telif ve tercüme bir çok dinî eserin olduğunu görmekteyiz. Bilhassa sûre tefsirleri ve tercümeleri en çok önem verilen çalışmalardır. Kur'an tercümeleri başlıca iki gruba ayrılmıştır; kelime kelime tercüme tekniği ile satır arası tercümelere ve tam tefsirlerden oluşmaktadır.

Çalışmamızda “Tefsir-i Kur'an” adlı yazmanın (Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 MHK 174) kayıtlı olan nüshanın dördüncü cildinin (1b-50b Varakların) Transkripsiyonu ve Sözlük çalışması yapılarak bir kez daha Türk dilinin söz varlığını ve önemini ortaya koymaya çalıştık. Çalışmamız, Nebe Sûresi ile başlamış Buruc Sûresi 'nde sonlanmıştır. Uzun zamandır tezimizde gösterdiğimiz çaba şu şekildedir. Başlangıç olarak giriş kısmına yer verilmiştir. Birinci bölümde müellifin hayatı, edebi kişiliği, yaşadığı yer ve eserleri hakkında bilgiler vererek açıklanmıştır. İkinci bölümde esas olan metin kısmını günümüz alfabesine aktarmaya çalıştık. Metinde geçen Arap alfabesiyle yazılan sûreleri değiştirilmeden tekrar metnimize geçirdik; sûrelerin Türkçe tercümesini de açıklayarak dipnotta ifade ettik. Üçüncü bölümde imla ve şekil özelliklerine değindik. Dördüncü bölümde sözlük kısmını ekledik. Beşinci bölümde şahıs isimlerinin dizinini ve metnin tıpkıbasımını ekleyerek tezi sonlandırdık.

Çalışmam boyunca bana maddî ve manavî olarak destek olan değerli canım ailem'e çok teşekkür eder ve büyük bir sabır ve özveriyle benimle ilgilenen fikir ve önerileri ile yoluma ışık tutan kıymetli hocam ve danışmanım Dr. Öğretim Üyesi İsmail TAŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Aysha QERDAR

2021, Karabük

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı:

İmza :

KISALTMALAR

A	: Arapça
B.	: Bin
a.g.e.	: Adı geçen eser
bs.	: Baskı
C.	: Cilt
F	: Farsça
gr.	: Gramer
S.	: Sayfa
TB.	: Tıpkıbasım
TDK.	: Türk Dil Kurumu
trans.	: Transkripsyon
vn	: Varak numarası
Yay.	: Yayın

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait "Tefsiri Kur'an" adlı eserin (Manisa İl Kütüphanesi 45 HK 174) numaralı yazmanın günümüz alfabesine aktarılacak ve sözlük çalışması yapılacaktır. (GİRİŞ – METİN – SÖZLÜK)

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bir kültür ve medeniyetin daha sonraki kuşaklara aktarılması, diğler medeniyet havzasındaki bilgileri başka bir medeniyet havzasına aktarılmasında şüphesiz tercümelelerin rölü büyüktür. İslamiyet'in kabulüyle özellikle kur'an tercümeleleri yapılmıştır. Bu tercümeleler Türkçenin daha olgun bir duruma getirimesin de büyük katkı sağlamıştır. Ayrıca Türkçenin Tarihi sözlüğünü oluşturmak bakımından da son derece önemli eserlerdir. Bir yönüyle, o dönemde Türkçe bir kelimenin nasıl anlam bulduğunu kavrayabilmek için titizlikle incelenmesi gereken eserlerdir. Çalışmamızda, Manisa İl Halk Kütüphanesinde 45 HK 174 numarada yer alan "Tefsîr-i Kur'ân" adlı Türk diliyle yazılmış eserin transkripsiyonu yapılarak söz varlığı incelemesi yapılacaktır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tespitlerimize göre tek nüshası olan Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Hk 174 numaralı nüshası temel alınarak transkripsiyon alfabesi kullanılarak Latin harflerine çevrilmiştir, eser ve müellif tespitinin netlik kazanması adına eserinin nüshalarının taranması, karşılaştırılması, edisyon kritiğinin gerçekleştirilmesi, eserin örnekli sözlüğünün hazırlanmasını kapsamaktadır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Çalışmanın konusu " Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait "Tefsir-i Kur'an" Adlı eserin (Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 HK 174) numaralı yazmanın Transkripsiyonu ve Sözlük Çalışması yapılacaktır.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا ()	a, ā	ص	ş
ا ()	a, e, ı, i, u, ü	ض	z, d
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	ṣ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	h	ك	k, g, (ñ)
خ	h	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

GİRİŞ

Konuşma ve yazma yeteneği insana ilk Adem (a.s) zamanından beri verilen en birinci özelliktir. Dil insanın kültürünü yansıtan en önemli unsurdur. Taşındığı değer ve önem tartışılmaz ölçüdedir. Çünkü bir milletin asırlar boyunca oluşturduğu kültürel özelliklerini öğrenilmesinde ve gelecek nesillere devredilmesinde baş araç dildir. Dil, kültürün gelişip güçlenmesini, kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan çok önemli bir araçtır.¹ Türkler tarih boyunca muhtelif din, medeniyet ve coğrafi saha değiştirmiş. Bu durum da Türkçenin gelişmesine, mühim değişikliklere uğramasına sebep olmuştur. Ancak Türkler mukavemet ederek dil ve kültürünü asırlar boyunca muhafaza ederek korumuşlardır.²

Türklerin islamiyeti kabul etmesiyle birlikte mensup oldukları dinin gereklerini ve esaslarını bilmek için dinî metinlere ve tercümelere ihtiyaç duymuşlardır. Gerek Arapça'dan Türkçe'ye gerek Farsça'dan Türkçe'ye yapılan tercümelere islamiyet'in kabulü ile birlikte hızlı bir şekilde başlamıştır. Böylece dinî kavram ve terimlere halkın anlayabileceği Türkçe karşılıkları verilerek daha da kolaylaştırılmıştır.

Kur'an'ın başka dillere tercümesinin daha Hz.Muhammed döneminde başladığı hatta Selmân-ı Fârisî'nin besmele ile birlikte Fatıha sûresini Farsçaya tercüme ettiği bilinmektedir. İslam'ın yayıldığı ilk yıllarından başlayan bu Kur'an başka dillere tercüme hareketi, gittikçe artmaya başlamış ve Kur'an-ı Kerim'in yaşayan dünya dillerinin pek çoğuna kısmen veya tam tercümesi yapılmıştır. Kur'an-ı Kerim'in 139 dile tercümesinin yapıldığı bilinmektedir.³ Türkler isâmiyeti karahanlılar döneminde kabul etmiş. Böylece yeni bir dinin ve medeniyetin zümresine girmeleri onlara farklı bir dünyanın kapılarını açmış ve adım adım o tarihten itibaren islâm ve kutsal kitabı benimsemeleri için peygamber efendimiz döneminde yayılan sûreleri ve hadisleri bilmeye ve öğrenmeye ihtiyaç duymuşlardı. Dolayısıyla Kur'an 'ın Türkçe tercümeleri o dönemden itibaren yazılı olarak tercümesi başlamıştır.

¹ Göçer, A. (2013). Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine. Türk Dili, s. 54-53.

² Göçer, A. (2013). Dil-Kültür Etkileşimi. Erzincan üniveritesi Eğitim Fakültesi Dergisi, s. 25-38.

³ Mustafa Özkan, " Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yapılmış Kur'an Tercümelere ", Tarihten Günümüze Kur'an'a Yaklaşımlar, İlim Yayma Vakfı, İstanbul, 2010, s. 518

Eski Anadolu Türkçesinin ikinci döneminde Anadolu beylikleri döneminde Kur'an'ın tercüme ve tefsir faaliyetleri görülmeye başlamıştır. Bu dönemde meydana getirilen kur'an tercüme ve tefsir faaliyetleri, satır arası tercüme, açıklamalı tercüme ve uzun tefsirler olarak gruplandırılabilir. İlk dönemlerde Kur'an'ın tam tercümesine rastlanmaz. Bu dönemde daha çok Fatiha, İhlâs, Yasin, Tebâreke gibi kısa sûrelerin ve Amme cüzünün tefsirlerinin yapıldığı görülmektedir.⁴ Anadolu'da Beyliklerin kurulmasıyla birlikte milli kimliklerini muhafaza etme çabaları ve öneminin de arttığı görülmektedir. Özellikle Karaman ve Osmanlı Beylerinin milli dillerine büyük önem vermelerinden kaynaklanmıştır. Tercümelere başlangıç olarak kısa ayetlerden ve hadislerden yola çıkarak yapılmıştır. daha sonra büyük ayetlerin meal ve açıklaması meydana getirilmiştir.⁵

Böylece atalarımızın dinî kavrama ve terimlere o dönem nasıl önem verdiğini görebilmekteyiz. Eski Anadolu Türkçesi, Anadolu Selçukluları Devleti'nin kuruluşundan sonra XIII-XV. yüzyıllar arasında gelişme kaydeden yazı ve konuşma dilinin adıdır.⁶ Eski Anadolu Türkçesi evresinde meydana gelen eserlerde Farsça ve Arapça dilinin etkisinde biraz uzaklaşarak yabancı kelimelerin Türk diline fazla karışmadığı yalın ve sade bir Türkçe kullanılmıştır.

15.Yüzyıldan sonra dildeki sadelik kaybolarak başka dillerin etkisinde kalmıştır.⁷

Selçuklular döneminde Türkçe Kur'an ve sûre tefsirlerine rastlanmamaktadır. İslam dininin yayılmasıyla birlikte Selçuklular Arapça dilinin etkisi altında kalmıştır. Birer ilim ve Kur'an dili olan Arapça ve Farsça'yı kendi dillerinden daha çok tercih etmişlerdir.⁸ O dönem verilen eserlerde zayıf bir Türkçe görülmüştür. Edebi ve ilmi bir çok eserler Arapça ve Farsça dillerle ortaya konulmuştur devletin kullandığı resmî dili ise Farsçaydı. Bu nedenle Selçuklular'a döneminde verilen

⁴ Enfel Doğan, Mustafa bin Muhammed Kur'an'ın Kalbi 14. Yüzyıla Ait Bir Sûre-i Yâsîn Tefsiri, Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2016, s.19.

⁵ Özkan, " Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yapılmış Kur'an Tercüme ve Tefsirleri", s.518.

⁶ Özkan, a.g.e., s.40-41

⁷ Mustafa Özkan, Türk Dilinin Gelişme Alanları Eski Anadolu Türkçesi, Filiz kitapevi, İstanbul 2000, 1008 s, 530-528.

⁸ Muhammet Yelten, Anadolu Sahasında Yapılmış Sure Tefsirleri ve Bu Tefsirlerin Türk Dili Açısından Önemi, İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih incelemeleri, 9 (2000): s. 250;

eserlerin bir çoğu Arapça ve Fars olmuştur.⁹ Yıkılan Selçuklu Devleti saltanatını ve yerini yavaş yavaş beylikler dönemine bırakmıştır. Böylece Anadolu'da beylikler kendi hükümet ve merkezlerini kurmak için uğraşmaktaydı. Kültürel ve edebî anlamda başlayan uyanış ve gelişmeler bilhassa bilim ve sanat alanında o devirde kendini şuurlu olarak göstermiştir.

Bunu yanı sıra Anadolu Selçuklularından kalma Türkçe eserler yok denecek kadar azdır. Sadece Anadolu selçukluları değil aynı dönemde Anadolu'ya yerleşen diğer Türk unsurlarından da kalan Türkçe eser yoktur. Hiç şüphesiz ki o dönem Farsça ve Arapçanın itibarı devam ederken Türkçe ancak, sözlü gelenek içinde varlığını sürdürebileceği ortamlar bulmuştur. Her ne kadar yazıya geçiriliş tarihleri sonraki asırlarda gerçekleşmiş olsa da sözlü geleneklerini sürdüren Oğuzlar, anadolu'ya yerleşme mücadelesi göstermişlerdir.¹⁰

Selçuklular döneminde az sayıda bulunan Türkçe eserlerinin aksine Beylikler döneminde bir yandan selçuklu çağındaki Farsçanın mutlak hakimiyetini kırma gayreti gösterirken, diğer yandan da oğuz ağız özelliklerini temelinde özgün bir yazı dili oluşturmaya çalışmıştır. Anadolu'da oğuz ağız özelliklerine dayanan Türk yazı dilinin oluşumu XIII. Yüzyıla kadar götürülebilmektedir. Bu dönem ürünlerinin bir çoğu tercüme niteliğindedir.¹¹ Ayrıca beylikler döneminde telafi edilerek çok sayıda eser menkıbeler ve kur'an tercümeleleri Türk dilinde meydana gelmesini sağlamış ve Türk dilinin kendini ve kimliğini göstermesine ve millî dillerini korumalarına yardımcı olmuştur.¹²

Türkler kutsal kitabı kur'an kerimi göz önünde bulundurarak o devirde yapılan kur'an tercümelerine çok önem vererek asırlar boyu korumuştur. Bu nedenle bir çok kur'an tercümeleri bulunmaktadır. Bazı kaynaklarda Kur'an'ın ilk olarak Samanoğulları'ndan Emir Mansur b. Nuh (350-365/961-976) zamanında Farsçaya çevirildiği söylenmektedir. Mehmet Fuad Köprülü ve ona dayanan

⁹ Muhammet Yelten, Anadolu Sahasında Yapılmış Sure Tefsirleri ve Bu Tefsirlerin Türk Dili Açısından Önemi,250.

¹⁰ Funda Şan, Vahit Türk, Şaban Doğan, Yasin Şerifoğlu. Tarihî Türk Lehçeleri -Eski Anadolu Türkçesi Dersleri-. Kesit Yayınları, İstanbul Ekim 2011, 427 S. 15.

¹¹ Funda Şan, Vahit Türk, Şaban Doğan, Yasin Şerifoğlu. Tarihî Türk Lehçeleri -Eski Anadolu Türkçesi Dersleri-. Kesit Yayınları, İstanbul Ekim 2011, 427 S. 17.

¹² Yusuf Akçay, Mustafa Bin Muhammed'in İhlas Süresi Tefsiri, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2005, s.1

Abdülkadir İnan'a göre ise Kur'an'ın Türkçe'ye ilk çevirisi Farsça tercümeden sonra yapıldığını öne sürmektedir, yani XI. yüzyılın ilk yarısında yapılmıştır.¹³

¹³ Muhammet Yelten, Anadolu Sahasında Yapılmış Sure Tefsirleri ve Bu Tefsirlerin Türk Dili Açısından Önemi,249.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUSTAFA BİN MUHAMMED'İN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Kur'ân Tercümleri

Türk dili çalışmalarında, farklı coğrafi bölgelerde ve değişik dönemlerde yapılmış olan Türkçe Kur'an tercümleri önemli bir yer tutmaktadır. Kur'an'ın kutsallığı göz önünde tutularak gerek ilk yazılışlarında gerek istinsahları sırasında bu tercümler büyük bir titizlik ve itina ile hazırlanmışlardır. Bilhassa satır arası Kur'an tercümlerinde, her Arapça kelimenin Türkçe bir kelime ile karşılanmaya çalışılmış olması ve bu yolla Türkçenin ifade gücü ve Arapçadan geri kalmayan zengin kelime hazinesi ortaya konulmuştur.¹⁴

Bizde araştırmasını yaptığımız eser hakkında İsmail Taş “Manisa İl Halk Kütüphanesindeki “Tefsîr-i Kur'ân” Eseri ve Söz Varlığı Üzerine” adlı makalesinden yola çıkarak detaylı bilgilere ulaştık. İncelemesinde Manisa İl Halk Kütüphanesinde beş cilt halinde olan MHK 171, MHK 172, MHK 173, MHK 174 ve MHK 175 arşiv numarasında yer alan eserlerin birbirinin devamı olup olmadığı incelemiş ve eserlerin birbirinin devamı olmadığı aslında farklı eserler olduğuna yer vermiştir.

Çalışmasını yaptığımız 45 Hk 174 (Mhk174) arşiv numaralı cildin Cevâhîrî'l-Asdâf 'in bir nüshası olmadığı Sadece tercüme tekniği ve ayetlerin anlamları bakımından benzerlikleri bulunduğunu makalesinde yer vermektedir. Ayrıca İsmail Taş İncelemesini yaptığı makalesinde bu çalışmanın Mustafa bin Muhammed'e ait bir eser olduğunu ve önceden yapılan çalışmalarda Üveys bin hoca Osman'a ait olduğu atfedilen eserlerin de aslında Mustafa bin Muhammed'e ait olduğunu savunarak makalesinde belirtmiş ve nüsha karşılaştırmaları yapmıştır. Eser, Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Hk 174 (MHK174) numarada yer almaktadır. Eserin ismi kütüphane

¹⁴ Suat Ünlü, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe'ye Çevrilmesi ve İlk Türkçe Kur'an Tercümleri, Dini Araştırmalar, Ocak-Nisan 2007, Cilt: 9, s.17-18

kayıtlarında Tefsîr-i Kur'ân adıyla kayıtlıdır. 210x147-155 x105 mm ölçülerinde II+117 varak ve her bir sayfası 17 satır harekeli nesih ile yazılmıştır. Cildi rutubet lekeli ve birleşik harf filigranlı krem renklidir. Çizgi şemseli, zencirekli, köşebentli, mıklebli, yıpranmış kahverengi meşin cetveller ve söz başları kırmızı mürekkeble yazılmış olması ilk göze çarpan özelliğidir. Eser Amme cüzünün başından sonuna kadar olan kısmı ihtiva etmektedir.1b'de Fatiha sûresi bulunmaktadır. Ila'da Osmanağa-zâde Hüseyin b. Ahmed'in 1221/1805 tarihli Muradiye Kütüphanesine vakıf kaydı ile vakıf mührü vardır. Bu mühürden eser içinde de bulunmaktadır. 1a-3a arasında tefsirle ilgili önsöz mahiyetinde bir bölüm vardır.¹⁵

Manisa İl Halk Kütüphanesindeki 45 Hk 174 (Mhk174) arşiv numaralı nüshasının başlangıcında 174 sayfa yazarken, sonun da ise Arapça dilinde 123 adet / ١٢٣ عدد varak yazılmaktadır. Her sayfada on yedi satır vardır, müellif metinde okumayı daha da basitleştirmek için Arapça'da bulunan hareke ve tenvin yöntemini kullanmıştır. Ayetler ve hadisler ise kırmızı mürekkeble ile yazılmıştır.

Eserin yazım tarihi eskilere dayalı olduğu için bazı yerlerde ve satırlarda silinen yazılar olduğuna görmekteyiz. Ayrıca müellif eserine Fatiha süresiyle başlamış ve ayetlerin mealîni kısa kısa izah etmiş bunu yanı sıra hikâyelere ve kıssalarda yer vererek zenginleştirmiştir. Ve her sûrenin sebebi nüzuli ve nüzul yeri ayet ve harf sayısı verilmiştir. Sonunda da müellif bu ayetleri okuyanlara da dua etmiş,okuyanların kendisine dua etmesini istemiştir.

Metni göz önünde bulundurduğumuz da müellifin sureye kendisinin açıklama yapmasından ziyade daha çok ondan önce yaşanmış olayların, din alimlerinin, Hz. Muhammed'in ve ailesinin, sahablerin sözlerini naklettiğini de görmekteyiz. Eser (1b-50b Varakları) (Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 HK 174) kayıtlıdır metnin bulunduğu yazma istanbul üniveristesesi Türk Dili ve Edebiyat bölümünde 3779 numarayla

¹⁵ İsmail Taş, Manisa İl Halk Kütüphanesindeki "Tefsîr-i Kur'ân" Eseri ve Söz Varlığı Üzerine.175

kayıtlıdır. Tercüme ve incelemesi yapılan ayetler ise Nebe, nazi'at, 'abese, tekvir, infitar, mutaffifin, inşikak, buruc ayetidir.¹⁶

Bunu yanı sıra Süleymaniye Kütüphanesi'nde Tefsîru Cüz'in'n-Nebe' adıyla kayıtlı olan nüshanın müstensih bilgisi belli olmayan Tefsîru Cüz'in'n-Nebe' Üveys bin Hoca Osmân bin Emîr İlyâs bin Evliyâ'ya ait olduğu ithaf edilmiştir. Funda şan ve Ahmet doğu bu eser üzerine yüksek lisans tezi yapmıştır. Nüshanın son sayfasında verilmiş bilgiye göre nüsha, hicri takvime göre 12 Cemazülâhir 963 senesinde yazılmıştır. Miladî olarak bu tarih 1556 yılının Nisan/Mayıs aylarına tekabül etmektedir. Her ne kadar nüsha 16. yy'a ait olsa da metnin dil özelliklerini ve kelime hazinesini göz önünde bulundurduğumuzda, eserin yazılış tarihinin 14. yy'ın sonu 15. yy'ın başı arasında olduğunu tahmin etmekteyiz.¹⁷

Eserin yazılış tarihindeki bulunan benzerlikleri öte yandan Mustafa bin Muhammed 14. yüzyılda yaşayıp eser vermiş olması bize eserin Mustafa bin Muhammed'e ait olduğu bilgisini vermektedir. Ayrıca her iki eserde de müellifin ayetleri bütün bir hâlde tercüme etmekten ziyâde daha çok mealini vererek kısa kısa açıklaması, rivayet metoduyla yazılmış olması bir çok yönde bulunan benzerlikler bize her iki eserinde aslında Mustafa bin Muhammed'e ait olduğunu göstermektedir.

1.1.1. Müellifin Hayatı

Mustafa bin Muhammed ile ilgili ilk bilgileri Bursalı Mehmet Tahir tarafından belirtilmiştir. Çalışmasını yaptığımız eserde müellifin adı zikredilmemiştir. Ancak yaptığımız araştırmalara göre müellifin adı Mustafa bin Muhammed'dir.¹⁸

¹⁶ Funda Şan, Üveys b. Hoca Osmân b. Emîr İlyâs b. Evliyâ'nın 'Amme Cüzü Tefsiri Üzerinde Dil İncelemesi, 6, 2011

¹⁷ Funda Şan, Üveys b. Hoca Osmân b. Emîr İlyâs b. Evliyâ'nın 'Amme Cüzü Tefsiri Üzerinde Dil İncelemesi. (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, yüksek lisans tezi, 2011.

¹⁸ Taş, 15. Yüzyıla Ait "Enfesü'l – Cevâhir " Adlı Yazma Üzerinde Dil İncelemesi (Giriş – İnceleme- Metin-Sözlük),35.

Bursalı Mehmet Tahir müellif hakkında bahsettiği Osmanlı Müellifleri adlı eserinde Mustafa bin Muhammed Ankaravî olarak tanıtmıştır ¹⁹. Bizde müellif hakkında detaylı bilgilere Dr. İsmail Taş'ın "15. Yüzyıla Ait "Enfesü'l-Cevâhir" adlı yüksek lisans tezinden ulaşmaktayız. Muhammed bin Mustafa'nın tespit edilen farklı lakaplarının olduğunu görmekteyiz. Muslihuddin-i Ladiki veya ankaravi olarak anılmaktadır. Mustafa bin Muhammed, Muslihuddin-i Lâdikî adıyla da bilinmektedir. Lâdik, bugünkü adıyla Denizli, Mustafa bin Muhammed'in kadılık yaptığı yer olarak geçmektedir. Buna mukabil Mustafa bin Muhammed, lakabı olan Muslihuddin'in de eklenmesiyle, Muslihuddin-i Lâdikî olarak da bilinmektedir. ²⁰

Mustafa bin Muhammed'e dair bilgilerin verildiği Hatiboğlu Muhammed'in Letâif-nâme adlı eserinde müelliften Muslihu'd-din-i Muhammed diye bahsedilmektedir. ²¹

“Kimdür ol medh itdüğüm iy şehr-i yâr / İlm-ile meşhûr u bellü âşikâr
Kaziye'l-kuzzât-ı şehr-i Lâzikî / Hükm içinde saklar idi yazıkı
Muşlihü'd-dîn-i Muhammeddür hemân Tayyibu'l-lâhu şerâ devr-i emân

Ancak Muslihu'd-din müellifin ismi olmayıp lakap olarak kullanılan bir kelimedir. Bu kelime Mustafa veya Muhammed isimlerinin önüne getirilerek kullanılanmaktadır. O dönem eğitim aldığı kişiler tarafından takılan veya kullanılan bir lakap olabileceği muhtemeldir. Müellifin yaptığı kur'an tercümelerine nazaran da, salih kişi veya ıslah eden kişi anlamlarına gelmektedir dolayısıyla yazarın lakabı olma fikri daha da kuvvetlendirmektedir. ²²

¹⁹ Yusuf Akçay, Kur'an'ın İlk Türkçe Tercüme ve Mustafa Bin Muhammed'in İhlâs Suresi Tefsiri, Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, s.128.

²⁰ Taş, 15. Yüzyıla Ait "Enfesü'l – Cevâhir " Adlı Yazma Üzerinde Dil İncelemesi (Giriş – İnceleme- Metin-Sözlük),35-36.

²¹ Taş, 15. Yüzyıla Ait "Enfesü'l – Cevâhir " Adlı Yazma Üzerinde Dil İncelemesi (Giriş – İnceleme- Metin-Sözlük),37.

²² Taş, a.g.e., s.38.

O dönemde Sinânüddin, Feleküddin, Necmeddîn gibi lakaplar hocalar, müderrisler ve âlimler tarafından da çokça kullanılmıştır. Bizde Dr. İsmail Taş'ın "15. Yüzyıla Ait "Enfesü'l-Cevâhir" adlı yüksek lisans tezinden ulaştığımız bilgiler doğrultusunda Mustafa bin Muhammed ile Mustafa bin Muhammed Ankaravî'nin aslında aynı kişiler olduğu Hatiboğlu Muhammed'in Letâif-nâme adlı eserinde bahsettiği Muslihu'd-din-i Muhammed'in de araştırmalarımız sonucu aslında aynı kişiler olduklarını söyleyebiliriz.²³

1.1.2. Aldığı Eğitim ve Edebi Kişiliği

İbn-i Batuta'nın söylediğine bakılırsa Mustafa bin Muhammed'in Mısır ve Suriye'de eğitim aldığı, Arapça ve Farsçayı çok iyi bildiğini yaptığı bir çok tercümelerden ve eserlerinden yola çıkarak vakıf olmaktadır. fakih ve bilgili şahıs olarak da bilinmesinin sebebi dinî konularda yeterli birikime sahip olmasından kaynaklanır²⁴.

İbn Battûta, Eğridir'e geldiğinde Ulu Camiin karşısındaki medreseye misafir edilmiş. Buranın müderrisi, âlim, fâzıl, fakîh, hacı, Mekke - Medinede mücavir olmuş, Mısır'da Şam'da okumuş, Irak'ta ikamet etmiş, düzgün ve güzel Arapça konuşabilen, hoşsohbet, ârif, eşine ender rastlanan bir zat imiş. Lakabı «Muslihu'd-din» olan bu zata, Eğridir Sultanı Ebu İshâk Beg b. Dünder Bey, herkesten ziyade iltifat ve ikram eder, meclislerde hemen sağ yanına oturtmuş. Buda Mustafa bin Muhammed'in yaşadığı dönemin ileri gelen şahsiyetlerinden olduğunu açıkça göstermektedir.²⁵

Müellif eserlerinde de Mevlana, Ebu'l-Leys Semerkandî gibi önemli kişiliklere fazlaca yer vermesi aynı zamanda onun Farsçayı ve Arapçeyı çok iyi bildiğine ve iyi

²³ Taş, a.g.e., s.38.

²⁴ Sıraç Elyan, Mustafa Bin Muhammed'in "Yasîn Süresinin Tefsiri " Adlı Eserinin Tahkiki ve Günümüz Türkçesine Çevirisi, İğdır Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,2020, s.6.

²⁵ Esad Coşan, 15. Asır Türk Yazarlarından Muslihuddin, Hamidoğulları ve Hızır Bey. (Ankara: Vakıflar Dergisi, 1981).

bir eğitim gördüğüne delalet eder.²⁶ İncelediğimiz metinde de müellifin ayetleri tefsir ederken sıkça kıssalar, kısa hikayeler, vecizeler ve rivayetlere yer vermesi onun geniş bir kültür birikimine sahip olduğunu bize göstermektedir.²⁷ Böylece yazarın dinî kitaplarla ve beyitlerle fazlasıyla ilgilendiği bariz yaptığı tefsirlerden ve metin içinde geçen hitaplardan ve kullandığı belâğat üslubundan belli olmaktadır.

1.1.3. Yaşadığı Yer

Mustafa bin Muhammed Beylikler döneminde Hamidoğulları ve İnançoğulları Beyliklerinde ikamet ettiği ve yazdığı süre tefsirlerini eserlerini o dönemin hükümdarlarına ve müelliflerine sunmuştur. O dönem Yazdığı tefsirleri Hamidoğulları ve İnançoğulları Beylerine takdim etmiştir.²⁸

Mustafa bin Muhammed, Süleyman Beye sunduğu Tebareke tefsirini 1331 tarihinde yazdığına göre muhtemelen XIV. asrın başlarında belki XIII. yüzyılın sonlarında doğmuş olmalıdır. Süleyman Beye eserini takdim ettikten sonra müellifin, yeniden bu bölgeye döndüğü kuvvetle muhtemeldir; çünkü Lazik'te hüküm süren İshak bin Murad Arslan'ın 1362'lerde hayatta olduğu bilinmektedir. Ayrıca Yasin tefsirinde Hızır Beyden “Hacı” olarak bahsetmesi ve Hızır Beyin de 1364 yılında hacca gittiği şeklindeki rivayetlerin varlığı, müellifin hangi zaman dilimi içinde yaşadığını aydınlatacak ipuçları vermektedir. Buna göre Mustafa bin Muhammed'in 1364'lerde hayatta olduğu söylenebilir.²⁹ Doç. Dr. Hatice Tören'nin belirttiğine göre,

Mustafa bin Muhammed muhtemelen eserlerini 1360-1368'lerde yazmıştır.

²⁶ Akçay, Mustafa Bin Muhammed'in İhlâs Süresi Tefsiri, 3.

²⁷ Ali Al-rawe, Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait “Tefsir-i kur'ân ” ait Yazma üzerinde cümle çözümlemesi. (Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, yüksek lisans tezi, 2021).

²⁸ Yusuf Akçay, Kur'an'ın İlk Türkçe Tercüme ve Mustafa Bin Muhammed'in İhlâs Suresi Tefsiri, Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, s.130.

²⁹ Yusuf Akçay, Kur'an'ın İlk Türkçe Tercüme ve Mustafa Bin Muhammed'in İhlâs Suresi Tefsiri, Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, s.130.

Bu sebeple müellifin 1368'den sonra vefat ettiği düşüncesi akla gelmektedir.³⁰Böylece müellifin 14. Yüzyılda yaşayıp eser verdiğini öğrenmekteyiz.

1.2. Mustafa Bin Muhammed'in Eserleri

1.2.1. İhlâs Suresi Tefsiri

Müellifimiz ihlâs sûresi tefsirini İshak bey İnançoğullarından Murad Arslan Bey'e, Gölbeği oğlu Hızır Bey'e ayrı ayrı sunulmuştur. Eserin yazılış tarihi belli değildir. Müellifimiz adını eserlerinde zikretmemiştir. Sadece Süleymaniye nüshasında isminin geçtiğini rastlamaktayız.³¹ Müellifiniz eserinde tefsir ettiği ayetlerin faziletini ve büyüklüğünü anlatmakta. Toplam dört ayetten oluşan İhlas Sûresi Kur'an-ı Kerim'in en kısa surelerinden biridir. Tek sayfa olan bu sura Mekke döneminde inmiştir.

1.2.2. Mülk (Tebareke) Suresi Tefsiri

Kur'an-ı Kerim'in altmış yedinci sûresidir. Mekke döneminde nazil olmuştur. Otuz yedi ayettir. Tebareke sûresi olarakta adlandırılır. Müellifimizin nüshaları arasında kütüphanelerde en çok bulunan eserdir.³² Dönemin beyleri olan Murad Arslan Bey oğlu İshak Bey'e, Orhan Bey oğlu Süleyman paşa'ya, Orhan Bey oğlu Murad Bey'e, Gölbeği oğlu Hızır Bey'e ayrı ayrı sunulmuştur.

1.2.3. Fatıha Suresi Tefsiri

Fatıha sûresi, Kur'anı Kerim'in ilk sûresidir. Mekke devrinin ilk yıllarında tamamı bir defada inmiştir. Fatıha, Kur'an-ı Kerim'in ilk sûresi ve bir bakıma onun önsözü olduğu için bu adı almıştır. " Ümmü'l-Kur'ân, ümmü'l - kitab, esas, vâfiye, kâfiye, kendi, şükür, dua, şâfiye " gibi isimleri de vardır. Yedi ayettir. İnanç Bey oğlu

³⁰ Taş, a.g.e., s.37.

³¹ Akçay, İhlas suresi Tefsiri, 5

³² Akçay, İhlas suresi Tefsiri,4

Murad Aslan Bey'e sunulmuştur.³³ Tefsirin bir nüshası İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde kayıtlıdır. Fatiha suresi tefsiri yapılırken Kur'an kerim'in diğer ayetlerinden ve hadislerden faydalanmıştır.³⁴

1.2.4. Amme Cüzü Tefsiri

Yazarımız Mustafa bin Muhammed'in Kur'an tercümelerinden birisi olan Amme Cüzü" tefsirdir. Amme Cüzü Kur'an-ı kerim'in otuzuncu ve son cüzüdür. Cüzün ilk sûresi olan Nebe sûresi " Amme " kelimesiyle başladığı için cüz bu adla anılmıştır. Amme cüzünde şu sûreler vardır (Nebe ', Nazi'at, Abese, Tekvir, İnfitar, Mutaffifin, İnşikak, büruc, Tarîk, A'lâ, Gaşiye, Fecr, Beled, Şems, Leyl, Duha, İnşirah, Tin, Hümezeh, Fil, Kureyş, Maun, Kevser, kafirun, Nasr, Tebbet, İhlâs, Felak, Nâs) Murad Aslan bey oğlu İshak Bey'e ve Orhan oğlu Süleyman paşa'ya ayrı ayrı sunulmuştur.³⁵ Tefsirde ayetlerin faziletine ve sebebi nüzullerine yer verilmiştir.

Mustafa b. Muhammed'in Amme cüzü tefsirinin iki nüshası bilinmektedir. Bunlardan biri Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Seminer Kitaplığı'nda (nr. 3779) yer almaktadır.³⁶ Bu yazma içerisinde Yâsîn tefsiri (2 adet), Tebârek'e tefsiri (2 adet), Amme cüzü tefsiri ve Fâtiha tefsiri ile bir arada bulunmaktadır. Amme cüzü tefsiri, 192 varaktan oluşan yazmanın 111b-181a yaprakları arasında kayıtlıdır.³⁷

³³Enfel Doğan, Mustafa bin Muhammed Kur'an'ın Kalbi 14. Yüzyıla Ait Bir Sûre-i Yâsîn Tefsiri, Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2016, s.27-28.

³⁴ Taş, 15. Yüzyıla Ait "Enfesü'l – Cevâhir " Adlı Yazma Üzerinde Dil İncelemesi (Giriş – İnceleme- Metin-Sözlük),50.

³⁵ Enfel Doğan, Mustafa bin Muhammed Kur'an'ın Kalbi 14. Yüzyıla Ait Bir Sûre-i Yâsîn Tefsiri, Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2016, s.25-26.

³⁶ Özkan, " Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yapılmış Kur'an Tercümeleleri ", Tarihten Günümüze Kur'an'a Yaklaşımlar, 548.

³⁷ Özkan, " Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yapılmış Kur'an Tercümeleleri ", Tarihten Günümüze Kur'an'a Yaklaşımlar, 548.

1.2.5. Yasîin Suresi Tefsiri

Yasin sûresi, kur'ân-ı kerim'in otuz altıncı Sûresidir. Adını ilk ayetini oluşturan iki harften almıştır. Hz. Peygamber tarafından bu adla anılmış, Kur'ân'ın kalbi diye nitelendirilmiştir. Sûrenin Mekke döneminin ortalarında nazil olduğu kabul edilmektedir. 83 ayettir Gölbeği oğlu Hızır Bey'e ve Murad Aslan Bey oğlu İshak Bey'e ayrı ayrı sunulmuştur.³⁸

1.2.6. Hulvü'n-Nasihin Tefsiri

Yazarımızın sûre tefsirleri dışındaki bildiğimiz tek eseridir. Bu eser yirmi üç bölümden oluşmaktadır. İslam dininde önemli görülen bir dini öğüt kitabıdır.³⁹

1.2.7. Tezkiretü'l-Evliyâ Tefsiri

Sinan Paşa'nın kaleme aldığı bu eser Attâr'ın tezkiyesinin başlangıç kısmının tercümesidir.⁴⁰Ebu'l-Leys es-Semerkandî tarafından tercüme ve tertip edildiği söylenen bu eserin 15. yüzyılda telif edildiği tahmin edilmektedir. Müellifi bilinmeyen eser, yirmi babdan oluşmaktadır.

³⁸ Enfel Doğan, Mustafa bin Muhammed Kur'ân'ın Kalbi 14. Yüzyıla Ait Bir Sûre-i Yâsîn Tefsiri, Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2016, s.28.

³⁹ Bılıkçı, Ankaralı Mustafa Bin Muhammed ve Hulvü'n-Nasihin (Dil İncelemesi – Metin – Sözlük 1b-42b),4.

⁴⁰ Mertol Tulum, Sinana Paşa Tazarru'nâme Yakarışlar Kitabı (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, (2014).

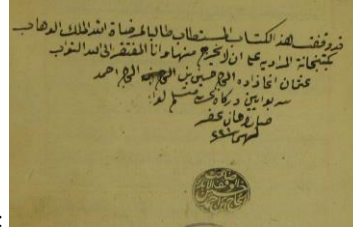
İKİNCİ BÖLÜM

METİN KISMI

Sûretü'l – Nebe

[1b] (1)Bismi'l-lâhi'r-raḥmāni'r-raḥīm. (2) El-ḥamdu li'l-lâhi rabbi'l-‘âlemîne. (3) Er-raḥmāni'r-raḥīm, mâliki yevmu'd-dîn. İyyâke (4) na‘budü ve iyyâke nesta‘în ihdina’(5)-şirâta'l-müstakîme, şirâta'l-lezîne en‘amte (6) ‘aleyhim ğayri'l-mağḍubi ‘aleyhim vela’(7)-dâllîn.⁴¹ [2a] (Bu kısımda sene h. 1221 tarihli Osmanağa-zâde Hacı Hüseyin bin Hacı Ahmed tarafından Saruhan’da (Manisa’da) Muradiye Kütüphanesine vakfettiğinin anlatıldığı Arapça olarak yedi satır kadar bir yazı ve altında mühür yer almaktadır.)⁴²[2b] Bu sayfa boşdur. Herhangi bir yazı bulunmamaktadır. [3a]⁴³ (1) Euзу bi'l-lâhi mine’ş-şeyḫāni'r-racīm. Bismi'-lâhi'r-raḥmāni'r-raḥīm. Ḥaḫ Te‘âlā (2) buyurdi; “İy ḥabībim, saña bundan tañsuḫ⁴⁴ nesne göstereyin tâ ki göricek tañlaya - (3)sın”. Pes, Resûl ḥazreti eyitdi, “İlâhî ve seyyidî ve mevlâyî, eger gösterirseñ yüz biñ (4) cān dilile görem”. Andan Ḥaḫ Ta‘âlā buyurdi ki “İy benüm ḥabībim, ol deñizleriñ katına var (5) daḫı bir kez⁴⁵ *Bismi'l-lâhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*, di.”. çün Resûl ḥazreti

⁴¹ Bu kısımda Fatıha suresi yedi satır yazıyla yer almaktadır:1. *Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla*. 2. Hamd(in övme ve övülmenin her türlü), âlemlerin (tek) Rabbi olan Allah'adır. 3. (O) Rahmân'dır (dünyada bütün yaratıklara bol merhamet edendir), Rahîm'dir (âhirette yalnız mü'minlere acıyıp mağfiret edecek olandır). 4. Din gününün (âhirette hesap ve karşılık görme gününün) mâliki/hükümrâdır. 5. (Ey Rabbimiz!) Yalnız sana (ibâdet ve itaatle) kulluk eder ve (her hal ve ihtiyacımızda) ancak senden medet umar/yardım dileriz. 6. Bizi doğru yola (İslâm'a) ilet (İslâm ile yaşat). 7. Kendilerine (lütfundan) nimet verdiğin kimselerin yoluna (ilet); (emirlerine âsi olmuş ve) gazaba uğramışların ve sapıtanların değil (Yâ Rabbi).

⁴² Burada yer alan yazı şu şekildedir:

⁴³ Yazmanın üst kısmında eski yazıyla üç rakamı, daha sonradan yazıldığı anlaşılan kırmızı bir mürakkeple günümüz rakamı ile bir sayısını yazılmıştır, diğer varaklar da bundan sonra bu numaraların devamıyla ve aynı esasa numaralandırılmıştır.

⁴⁴ tañsuḫ: 1. acayıp, tuhaf, şaşılacak. 2. Garip, acip şey. 3. Şaşılacak şey.

⁴⁵ gez//kez: defa

ırdı (6) ol deñizleriñ ıatına vardı, eyitdi; *Bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*. Çün Resül (7) *Bismi'l-lāh* didi, Allāh didiği sâ'at Resülün mübârek ağızından bir yeşil kuş (8) ııdı ol 'aâ deñizine yöneldi, ol kuş deñize varınca büyüdi bir dünyâca kadar (9) oldu, ol deñize ıaldı çok Şu getürdi ııdı 'arş altında vardı bir kez silkindi (10) nice yüz biñ ıatre ol kuşuñ ıanādından ıamdı, her ıatresinden bir ferişteh yaratdı. (11) Andan Hıak Te'âlâ nidâ kıldı kim "İy feriştehlerim, varıñ uçmak içinde Allāh diyen ıulum için (12) ıolluıçılar oluñ, kimüñüz uçmaıda anıñün köşkler yapıñ ve kimiñüz bağılar ve bağıçalar dikiñ (13) ve kimiñüz ırmaıklar düzün". Böyle dise hemân ol feriştehler uçmağı getdiler Allāh Te'âlâ'nıñ (14) buyruğına yerine getürmeg-içün. pes, Resül ıazret *raḥman* didiği sâ'at bir ak kuş (15) Resülün mübârek ağızından ııdı, ol cüd⁴⁶ cüd deñize yöneldi ol deñize varınca büyür-(16)di, bir bu dünyâca oldu. Ve ol deñize ıaldı girü ııdı 'arş altına vardı silkindi (17) ıanatlarından neçe yere biñ ıatre ıamdı, her bir ıatreden Hıak Te'âlâ bir ferişte yaratdı, anlara da [3b] (1) ıııâb geldi kim "Raḥmân diyen ıulum için varıñ uçmaıda ıolluıçılar oluñ tâ kıyâ-(2)mete degin köşkler ve saraylar yapıñ", anlar da uçmağı gtdiler. pes, Resül ıazreti 'aleyhi'(3)s-selâm, *raḥīm* didiği sâ'at mübârek ağızından bir gök⁴⁷ kuş ııdı semâhat deñizine (4) yöneldi ol deñize varınca bir bu dünyâca büyüdi ol deñize ıaldı girü ııdı 'arş (5) altına varup silkindi, ıanatlarından nice yüz biñ ıatre ıamdı her bir ıatreden Hıak (6) Te'âlâ bir ferişte yaratdı anlara buyurdı; "Ol *raḥīm* deyen⁴⁸ ıulm için varıñ uçmaıda (7) ıolluıçılar oluñ tâ kıyâmete degin köşkler ve saraylar yapıñ", anlar daıı uçmağı getdiler. (8) ün Resül ıazreti bunu gördi 'acâyibe ıaldı, eyitdi: "İlāhî, bu in'âm ve bu ihsân (9) yalıñız ben ıulañmıdır yoısa⁴⁹ ortağıum varmıdır?". pes, Hıak Te'âlâ eyitdi;

⁴⁶ cüd: (a.i.) cömertlik, elaııklığı.

Burada kelimeyi iki kere yazmıştır, iki defa yazmak sehven olarak yazıldığı düşünülebilir ancak anlam vurgusunu arttırmak ve anlamı kuvvetlendirmek için ikileme olarak kullanılması kanaati kuvvetle muhtemeldir.

⁴⁷ gök//gög: Mavi

⁴⁸ deyen//deyan

⁴⁹ yoısa : Yoksa

“İy habîbim, (10) *Bismi'l-lâhi'r-raḥmāni'r-raḥîm* ümmetiñe armağan iletil ki şol ‘aṭā ve şol (11) cūd ve şol semāḥat⁵⁰ ki gördiñ dükelişi *Bismi'l-lâhi'r-raḥmāni'r-raḥîm* (12) diyenleriñdür şıdḳıla ve i‘tikād ile. Resûl çün bunu işitti yavlaḳ sevindi şād (13) oldu. Andan mi‘rāca vardı Ḥaḳ Ta‘ālā ḥazretiyle bunca biñ kelecı kıldı, çün (14) mi‘rācdan girü geldi mü‘minleriñ kulaḳların dutup muştıladı. Eydürdi kim “size (15) armağan getürdüm” diridi. Mi‘rāc gicesinde gördiklerin ḥaber virirdi, zihî sa‘ādet (16) senüñ ümmetüñe yā mü‘min ki Ḥaḳ Te‘ālā saña bunuñ gibi sa‘ādetler rûzı kıldı, eger *Bismi'l-lâh* (17)‘ınıñ şevābın bezesin ölürsem ayruk fā‘ideden ḳalırur. Evet, her bir sūreniñ evvelinde [4a] (1) bir dürlü şevāb işidesin elden geldügi miḳdārca yazam, *Bismi'l-lâh* (2)‘ınıñ şevābın kim hiç bir müfessir böyle düzmedik dir, ben za‘îf anı tertîbce yazam ve (3) size beyān ḳılam ki *Velil ‘āḳıbeti yekfi'l-işāreti*.⁵¹ İmdi girü ‘amme sūreseniñ şevābın (4) ve tefsîrin beyān ḳılalum. Ekşer müfessir bunuñ üzerine müttefikdürler kim ‘amme sūresi (5) Medîne’de indi, hicretten şoñra sekiz ay on dört gün idi. Ve bu sūre kırḳ ayetdür ve bir (6) neçeler ḳatında kırḳ bir ayetdür. İmām Ca‘fer eyitdi, “Yetmiş şeyḫ ağzından şöyle işitdim kim (7) ‘amme sūresi kırḳ bir ayetdür, yidi yüz yetmiş ḥarfdür, yüz yitmiş üç kelimedür.” (8) Resûl ḥazreti buyurur; “Her kişi kim ‘amme sūresin muşḥaf yüzüne baḳup oḳusa yāhud (9) ezberle oḳusa yidi ḳat gök ferişteḥleri Ḥaḳ Te‘ālā’dan dāyim anuñ yarlıḡanmaḳlıḡın dileyeler (10) ve daḡı bu du‘ā’i ‘i oḳuyan kişiçün yoriyalar dāyim alḳış ide. Ve daḡı ol kişiyi dünyādan (11) çıḳmaya gendü yirin uḇmaḳda baş gözi ile görmey ince ve daḡı cān acısın görmeye (12) ve daḡı ol kişi öldükden şoñra sinlede kefenin Ḥaḳ Te‘ālā ḥulleyle deñşüre⁵² ve daḡı (13) ḳıyāmet gününde gurdan⁵³ ya‘nî maḳbereden baş ḳaldurıcaḳ

⁵⁰ semāḥat: (A.) Cömertlik. İyilik severlik. El açıklıḡı.

⁵¹ Bu ifade şu şekilde yer almaktadır: . Sonuç yeterli, bu kadar söz yeterli manasında söylenmiş Arapça bir ibaredir.

⁵² deñşürmek: deḡiştirmek.
deñşüre: deḡiştire.

yüziniñ nūrı ayıñ on dör-(14)dinci gicesi gibi nūrlu ola, ya' nī tamām nūr kim hiç eksik olmaya. Ve dağı Resül hazreti (15) eyitdi; “Her kim bu sūre’i oğusa kıyāmetde benüm havzımdan aña bir içim şu virem [4b] (1) içe⁵⁴ hergiz şuşamaya ve kıyāmet korğuları anuñ gönülünden çıka ve dağı Hāğ (2) Te’ālā firdevs-i a’lāda ol kişiyi benüm ile koñşu kıla ve dağı kıyāmet issilerinden (3) anı saqlaya ‘arş altında gölge vire ve başına nūrdan tād düzüle.” Ve dağı Şeyh Sa’ dī, (4) Havāşş-ı Kur’an’da getürüp turur kim her kişi kim ikindi namāzından soñra ‘amme (5) sūresin vazīfe idinse ol kişiniñ gözi nūrı eksilmeye, dāyim artmağda (6) ola, ne qadar ‘ömrü uzun olup qocalarisa gözi nūrı eksilmeye, imden girü (7) tefsīre başlayalım. *Bismi’l-lāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm*. Ya’ nī, başladum Tañrı adı (8) ile kim ol Tañrı raḥmān, raḥīmdür. pes, raḥmān-ıla raḥīmiñ arasında ‘umūm huşuş (9) vardır. Ya’ nī, raḥmān dimekligiñ ma’ nāsı rızq virici demek olur; raḥīm demek (10) ma’ nāsı raḥmet idici ve esirgeyici demek olur. pes, raḥmān lafzı ‘āmdur, ya’ nī (11) on sekiz biñ ‘ālem ḥalkına rızq viricidür, mü’minlerde ve kādirlerde ve ḥayvānlarda (12) ve eger yerde olsun ve eger havāda⁵⁵ olsun ve eger taş içinde olsun, mecmū’ına rızkı (13) andandılar. Ammā raḥīm lafzı ḥāşdur, mü’minler içündür, aḥiretde mü’minler üzerine. [5a] (1) raḥmet değışerdür ve kāfirler ol raḥmetden maḥrūm qalısardur. Nitekim ḥadışda (2) gelipdür; Resül hazreti ‘aleyhi’s-selāmdan kim eyitdi; “Hağleynüñ yüz dürlü raḥmeti var-(3)dur ol yüz raḥmetden birisin on sekiz biñ ‘ālem ḥalkına olaşdurdı, tā kim (4) ḥayvanlar dılcigezlerin emzirür tururken ayacuğların qaldurup südüm bunlara geñezligile (5) var sün didikleri ol yüz raḥmet sebebendendür ol yüz raḥmetiñ toğsan toğuzını (6) aḥirete gizledim, tā mecmū’ın mü’minlere ruzı kıla, kāfirler andan bī-naşīb maḥrūm qılalar.

Bi-bereketi ‘amme’niñ tefsirin beyān ider:

⁵³ gur: (A.) Kabir, mezar.

⁵⁴ içe//iça

⁵⁵ hevāda//havada//havāda: havada.

[5b] ⁵⁶(1) *Bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*.⁶⁰ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ.⁵⁸ عَنِ النَّبِيِّ الْعَظِيمِ.⁵⁷ عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ (1)⁵⁶

Bu sūreniñ sebeb-i (2) nuzūli oldur kim Mekke müşrikleriniñ bir niçesi dartışdılar ve şavaşdılar ve (3) söyleşdiler kıyāmet kōpasına inanmadılar ve Qur'an-ı şerīfe inanmadılar ve Muḥammed (4) Muştafa'nıñ işinde kim ḥaḳmıdır veyā degilmidir deyü ve şahābeler ḥazretlerini maşaraya (5) dutdılar. Ḥaḳ Te'ālā 'azametiyle bu ayeti viripdi kim عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ⁶¹. Ya' nī ne nesne-(6)dür şoruşurlar ve tartışurlar işbu müşrikler.

عَنِ النَّبِيِّ الْعَظِيمِ⁶². Ya' nī ulu ḥaberden (7) tartışurlar. Mücāhid eyitdi; “Ulu ḥaber didigi Qur'an'dur. Bunuñ delīli işbu ayetdür kim (8) bir yerde eydir; ”⁶³ قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ”. Qatāde eydür; ol ulu ḥaber didügi gurdan (9) kōpmaḳdur. Nite kim eyitdi; الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ⁶⁴.

Ya' nī, kim bunlar gurdan (10) kōpmaḳlıḳda tartışdılar ve daḫı Qur'an ḥaḳımdür yaraglımıdır deyü dartışdılar. pes, (11) ol kāfirlerüñ ba'zısı inandı ve ba'zısını inanmadı. Pes, güyiyā Ḥaḳ Ta'ālā eydir; (12) “Ey benüm 'amme sūresin okıyan kullarım ben sizden ḥoşnūdven⁶⁵ ve size anca nesne (13) bağışlayım kim benden ḥoşnūd olasız. Hikāyet: Serīr-i Suḳṭī'niñ bir şāliḥ (14) oḅlu var idi, zāhidlerden idi, yigitliginde dünyādan getdi, atası gendü eliyle (15) yudı ve namāzın kıldı ve ḥaḳḳına⁶⁶ kōdı, çün gice oldı düşünde gördi (16) kim oḅlancuḅı nūrdan tāc başında egininde⁶⁷ yetmiş kat ḥulle ve bir buraḳa (17) binmiş ve feriştehler şaḅında ve şolunda uçmaḳ baḅçeleri içinde eşerler. Serīr-i [6a] Suḳṭī eydür; “İlerü uyurdum, oḅluma selām virdim, selāmumu almadı ben eyitdüm: (2) İy gözüm ve gönüm yemişi çiger kōşem niçün atañuñ selāmın almazsın (almaznın), andan (3) oḅlun eydir: İy ata, dünyāda selām olmaḳ şevābdır ve biz dünyāda getdik şevāb (4) kōzanmaḳdan kōldıḳ hemān

⁵⁶ Sayfanın en üstünde Nebe suresinin ilk üç ayeti kırmızı mürekkep ile yazılıdır.

⁵⁷ Kur'an, 78(Nebe)/1: (Müşrikler) birbirine neyi sorup duruyorlar?

⁵⁸ Qur'an, 78(Nebe)/2: Üzerinde anlaşmazlığa düştükleri, büyük bir olay olan tekrar edilme haberini mi?

⁵⁹ Qur'an, 78(Nebe)/3: Ki onlar onda ihtilāfa düşüyorlar.

⁶⁰ Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla.

⁶¹ Kur'an, 78(Nebe)/1

⁶² Qur'an, 78(Nebe)/2

⁶³ Qur'an, 38(sad)/67:De ki bu bir azım haberdür

⁶⁴ Qur'an, 78(Nebe)/3

⁶⁵ ḥoşnūdun//ḥoşnūdven

⁶⁶ ḥaḳ: f. Toprak. Turab.

⁶⁷ egin: Yan, egininde; yanında

ahiret geçmiş ‘amellerin cezāsın bulacak yirdür ve şevāb (5) kazancağ yir degildir, anıñçün selāmuñ almadum.” didi. Andan Serir eydir; yā oğul (6) Hağ Te‘ālā senüñ ile ne işledi? Oğlu eydir: Yā ata, şol vaqıt kim her biri-(7)ñüz benden yüz dündürdiñiz, beni yalıñız sinlede koyup getdiñüz, Hağ Ta‘ālā (8) cāncağazım girü gözüme (gövdeme) viribidi çün gözlerüm açdum gendümi şol (9) hāl içinde gördüm inleyüp zārlik kıldım gözlerümi girü yumdum çün (10) girü açdım başımı bir hōş koğulu lañif yüzlü gögcek nūrlu şirīn (11) sözlü yigitdiñ dizi üstünde gördüm ve anuñ koğusından cānım rāhat oldı. (12) Andan ben eyitdim: İy yigit ne hōş koğıñ var ve ne gögçek yüzüñ var ve ne (13) kişisin baña eyit, didim. qamular beni terk itdi ve yüzlerin döndürdikleri vaqtin (14) sen baña iş olduñ tatlu yār ve mūnis olduñ, didim. Andan ol yigit eyitdi: (15) İy yigit ben ‘amme sūresiniñ şevābıyam kim dünyāda beni oğurduñ uş (16) bende saña kıyāmete degin mūnisven.” Andan Serir eyitdi: Oğlum baña eyitdi; (17) yā baba zinhār ‘amme sūresin becid oğugıl kim mü'minlere eyü yārdur, içinde [6b] (1) ğam-güsārdur⁶⁸, didi. Ve bu müştikleriñ bir neçeleri eydirlerdi kim bunça yüzyıldan (2) berü olmış çürimiş atalarımız ve dedelerimiz girü koğası mıdır, neçeden berü (3) ölmüşdür ve toprak olmuşlardur dirlerdi. Bir neçeler inanurlardı ve lakin kıyāmet (4) ne vaqtı koğaçığın bilmezlerdi. pes, Hağ Te‘ālā bu āyeti viribdi, ya‘nī neden şoralar (5) ya‘nī ulu haberden şoralar. Ya‘nī, kıyāmet haberinden ki kamu haberlerden uludur, (6) anuñıçun Hağ Te‘ālā; ⁶⁹ عَنِ النَّبِيِّ الْعَظِيمِ didi. ⁷⁰ مُحَمَّدٌ فِيهِ هُمُ didigi işāretdür (7) şol güne kim bir neçeler inanurlar ve bir neçeler inanmazlar ⁷¹ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ dedigi (8) işāretdür müşriklere ya‘nī tiz⁷² ola kim bileler, “kellā” ya‘nī Hağğ’a tiz ola kim inanalar (9) kıyāmet koğasına. Dağğāk eydür; ⁷³ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ya‘nī kāfirler anı

⁶⁸ ğam-güsār: gam çekeci, gam çeken (Farsça birleşik kelime).

⁶⁹ Qur’an, 78(Nebe)/2: Üzerinde anlaşmazlığa düştükleri, büyük bir olay olan tekrar dirilme haberini mi?

⁷⁰ Qur’an, 78(Nebe)/3: Ki onlar onda ihtilāfa düşüyorlar.

⁷¹ Qur’an, 78(Nebe)/4: Hayır! Anlayacaklar!

⁷² tiz//tíz: çabuk, acce, hemen

⁷³ Qur’an, 78(Nebe)/4

ḥaḳīḳat bileler. İbn-i (10) ‘Abbās eydür; ⁷⁴ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ didigi oldur kim bir za‘īf adam kim kırk yıl Mekke (11) şehrinde tırdı ğarībliğa varmadı mektebe etmek iletmedi üstād başlasın⁷⁵ (12) yemedi ve yazmaḳ oḳımaḳ bilmedi ve tevḥīd kelimesin diyenler ile yoldāş olmadı (13) ve Tañrınıñ birligin atadan ve anadan istemedi malı ve ceresi⁷⁶yoḳ idi ve yardım (14) yañağın⁷⁷ yoğıdı ve bir yetim idi anuñ elin tıtavuz ve bilmedügin bildürevüz (15) ve dünyāyı aña müsaḥḥar kılavuz ve kāfirleri aña zebün kılavuz tā ‘ālemler bileler kim ben ol (16) za‘īf kulu şol mertebeye irürün ḳādirdür kim ölmüşleri girü dirigüre. ⁷⁸ مَّمَّ (17) كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ⁷⁹ andan ol kıyāmete inanan müminler anı ḥaḳīḳat bileler, ya‘nī gözle [7a] (1) ‘ayne’l-yaḳīn göreler. Ḳatāde ḳavlinde eydir; ⁸⁰ مَّمَّ سَيَعْلَمُونَ didigi oldur ki Ḥaḳ Te‘ālā (2) eydür; yā Muḥammed, Ḥannāne diregin iñiledüm ve hum⁸¹ söze getürdüm kim kāfirler anı göreler (3) kıyāmet ḳopasına

⁷⁴ Ḳur‘ān, 78(Nebe)/4

⁷⁵ baş: Bulgur, buğday ve benzerleri kalburlandığı zaman kalburun üstünde kalan in kısım.

-Gaziantep Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü Ankara,Türk Dil Kurumu,1965, cilt: 2

⁷⁶ cere: Buradaki manası bir gelir getiren mal veya birisinden kalan gelir, kira geliri.

Ayrıntılı bilgi için bkz.:

[cere (IV)]

Dilenme, toplama: *Bozdoğan -Aydm,Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, Ankara,Türk Dil Kurumu,1968, cilt: 3. C-Ç (ca - çüzecik)

cere (I): 1. Toprak testi. -Isparta ve ilçeleri, *Sungurlu -Çorum -Sinop, *Darende -Malatya -Maraş, *Kangal -Sivas -Kayseri -Niğde -Konya ve ilçeleri -Adana ve ilçeleri *Mersin, *Mut -İçel Sındı *Marmaris -Muğla; Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, Ankara,Türk Dil Kurumu,1968, cilt: 3, C-Ç (ca - çüzecik)

cere (I), 2. Toprak küp. -Isparta -Gümüşhane, -Maraş ve ilçeleri *Boğazlayan -Yozgat *Pınarbaşı, *Develi -Kayseri *Mucur -Kırşehir -Niğde -Adana ve ilçeleri -İçel; Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, Ankara,Türk Dil Kurumu,1968, cilt: 3, C-Ç (ca - çüzecik)

cere (II), Kocasından boşanan çocuklu kadının çocuklarına ve kendisine bağlanan para.

-Balıkesir-Çanakkale, *Mustafa Kemal Paşa -Bursa, -İstanbul -Bolu, *İnebolu, *Araç -Kastamonu *Merzifon ve köyleri -Amasya -Muğla, *Babaeski -Kırklareli; Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, Ankara,Türk Dil Kurumu,1968, cilt: 3 ; C-Ç (ca - çüzecik)

cere (III); 1. Bir malın yıllık kirası veya vergisi. -Isparta -Kütahya -Eskişehir-Yozgat, *Ayaş -Ankara; Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, Ankara,Türk Dil Kurumu,1968, cilt: 3 C-Ç (ca - çüzecik)

cere (III); 2. Bir iş karşılığında alınan şey.

-Yozgat; Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, Ankara,Türk Dil Kurumu,1968, cilt: 3

C-Ç (ca - çüzecik)

⁷⁷ yaña: yön, cihet

yañ: yancı, hizmetçi

yañağın: hizmetçisi

⁷⁸ Ḳur‘ān, 78(Nebe)/5: Sonra

⁷⁹ Ḳur‘ān, 78(Nebe)/5: Yine hayır; elbette görüp bileceklerdir.

⁸⁰ Ḳur‘ān, 78(Nebe)/5

⁸¹ hum: Arapça’da “onlar” manasına gelen söz. Metinde “onları” anlamında değerlendirilmektedir.

Burada sehven “hum” yazılması da mümkündür “hem” kelimesi onlama daha uygun görülmektedir.

inanalar. Hānnān diregi didigi oldur ki resūlūn ‘aleyhi’s-selām mescidi (4) içinde bir diregi var idi, resūl aña tekyelenürdi, ya’nī mübārek arqasın aña virüp (5) şahābelere hadīş eydürdi. Birgün resūl eyitdi; baña bir minber düzūn aña çıkayın (6) va’z-ı naşīhat ideyin, kocaldum ünüm çıkmaz oldu hem şahābeler çoğaldılar (7) ünüm işitsünler, didi. çün minber düzdiler, hazret-i risālet diledi kim aña çıka (8) ol tekyelendi⁸² ki direk zārı zārı iñiledi, şunuñ gibi iñiledi kim şunuñ (9) gibi iñiledi kim dükeli şahābeler işitdiler, dükeli şahābeler arasında ğiri⁸³ koıdı (10) ve diledi geleydi faşīh dilile söyledi eydür; yā resūlu’llāh senden bunumu umarıdum (11) kim ben şöhbetiñden mahrum koyasın ve mübārek vücūdıñdan ayirasın böyle dise (12) resūl hazreti ‘aleyhi’s-selām minberden inidi ve ol diregi kuçdı (kuçdı) ve öpdi. (13) Resūl ‘aleyhi’s-selām ağlar ve direk iñiler ve şahābeler figān kılurlar. pes, resūl hazreti (14) eyitdi; iy Hānnān uş yakında ben ölüm şerbetin içireven mescidiñ ne diregi kıla ne (15) taşı ve ne toprağı kıla ve ne menberi⁸⁴ kıla, dükeli benüm firākımdan ağlayalar. çün şahābe-(16)ler bu sözi işidicek bir kezden imāmların yire urdılar ağlaşup zārılık kıldılar, (17) mescid ve Medīne içi kıyāmet koıdı. Eyitdiler; yā resūlu’llāh bizim cānımız saña [7b] (1) fidā olsun ve dükelimiz senūn için fidā olalım ve atamız ve anamız saña kırbān (2) olsun, seniñ nūr yüzūn şolduğın görmeyelüm, didi. pes, resūl eyitdi; (3) taqdīr-i ilāhī şöyledür kim dükelūñüz benüm ölümüm göresisiz ve benüm firākımda (4) yanasısız. çāresiz maqşūd şöyledür kim ya’nī kāfirler kıru direkden söz geldüğün (5) görecek, tā bileler kıru ağaca dil viren Tañrı eger ölmüşlere dirilik bağışlarısıa (6) hiç ‘acīb ve ğarīb olmaya. Budur; ⁸⁵ **مَكَّا سَيَعْلَمُونَ** ma’nisi dükeli müfessirler kavlinde (7) böyle buyururlar kim Hāq Te’ālā eydür kim “Yā Muḥammed, senūn yalıncaqlarıñ elinde ol (8) cübbelüleri ve tonluları ve t̄ayelüleri zebūn kılam ve za’if ümmetleri kāfirleriñ p̄hlivānların (9) boynun burup başduram başmadığıñız yirleri

⁸² tekyelenmek: (tekye vurmak, tekye urmak). Dayanmak, yaslanmak, ittikā etmek.

⁸³ ğiri//ğiriv: F. bağıрма, bağırışma, feryat.

Metinde “ğiri” şeklinde yazılmaktadır.

⁸⁴ Metinde üstünlü yazılarak “menberi” şeklinde istinsah edilmiştir.

⁸⁵ Qur’an, 78(Nebe)/5

size melik⁸⁶ kılam. İy neçe cabbârları (10) size ħarâc güzâr kılam kim añlayalar ki işbu işlere kâdir olan Tañrı. Uluları didi; (11) kılursa hiç ‘acîb ġarîb olmaya. Bir neçe müfessirler kıavlinde böyledür kim كَلَّا سَيَعْلَمُونَ⁸⁷ (12) didigi oldur ki ĤaĤ Te‘alâ eydür; “Yâ Muĥammed, ben kâfirlere iki dürlü ħorlık⁸⁸ ve rüsvâyılık (13) va‘de kıldum biri dünyâda ve biri aĥiretde; ol ki dünyâdadur Bedr ġazâsından berü bunları (14) siziñ kılıcıñız altında kıldum ol vaĥitden berü sizi ġâlib kıldum, kañğı ġazâ kim (15) varasın bunlarıñ kimisin kırasın ve kimisin zaĥımlı⁸⁹ kılasız, kimisin esîr kılasız, kimisin (16) kıul karavaş idinesiz ĥidmet ideler. Bir neçeler eydir;⁹⁰ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ’den işâret (17) budur kim Bedr ġazâsınadır. Andan soñra kıyâmet kıoparavuz ve bunları otdan zencîrler [8a] (1) ile baġlayup zebânîler eline virevüz, şol ĥörlıġıla tamuya giricek bileler kim (2) aĥvâli netedür. كَلَّا سَيَعْلَمُونَ⁹¹ ’den işâret buñadır Mücâhid kıavlinde böyledür (3) kim ġüyâ ĤaĤ Te‘alâ eydür; Yâ Muĥammed, kıyâmete inanmayalar şol vaĥtin inanalar kim canları (4) ĥulķumlarına⁹² ġele daĥı baķalar ġendü⁹³ yerlerin tamuda ġörelere daĥı feryâd ideler kim illâ(5)ĥî kıyâmete inandıķ aĥirete hiç şekkimiz kıalmadı, illâ vaĥtî inanmaķ bunlara aşşı kılmaya. (6) Eydelere kim iy vaĥtsüz öten ĥorôs şimdiye deġin kıanre idiñ şimdi ġördüñse (7) inandıñ diyeler. pes, şimdi inanmaķuñ fâ‘idesi yokdur diyeler. Ve bir neçeler eydir (8) daĥı şol vaĥit inanalar kim İsrâfil şûrı çala kıyâmet vâdu bunlara ĥamle kıla, eyde-(9)ler kim kıyâmete inandıķ. İlâhî, bize müĥlet vir ve ‘ömür vir ve bizi ġerü dünyâyâ ilet (10) varalum ‘ameller kılalum ve ġünâĥlardan ırâķ olalum, saña lâyıķ işlerde olalum, (11) ġirü ġelelüm diyeler. Nete kim ĤaĤ Te‘alâ’ya kelâm-ı kıadîminde ĥaber virir kim kıavluĥü Te‘alâ: (12) فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخْرَجْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ

⁸⁶ melik: Mülk ve meleket sâhibi. Padişah. Mutasarıf.

⁸⁷ Ĥur‘ân, 78(Nebe)/5

⁸⁸ ĥorlık : Aşaġılık, bayaġılık, zillet, zelillik.

⁸⁹ zaĥm: Galebe etmek. * Omuz vurmak. * Sıkıştırmak. * Tazyik.

⁹⁰ Ĥur‘ân, 78(Nebe)/5

⁹¹ Ĥur‘ân, 78(Nebe)/5

⁹² ĥulķum: İnsan veya ĥayvan boġazı. Aġızdan mideye ġiden yol.

⁹³ ġendü//kendü

حُبِّ دَعْوَتِكَ وَتَنْبِيعِ (13) الرَّسُلِ⁹⁴. Çün bunlara böyle diyicek Hâk Te'âlâ celle celâluhü şamu mâlikine eyde; eyit (14) bunlara ki dünyâda Muḥammed'e inanmadıñuz ve Qur'an gibi kitâba inanmadıñuz şimdi (15) söyledüğüñüzüñ fâ'idesi yoqdur, diyeler. ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ⁹⁵ Ma'nisi Deccâc⁹⁶ (16) eydir, tefsîrinde kim Hâk Te'âlâ eydir yâ Muḥammed çün senüñ resülligüne inanmadılar (17) ve kıyâmet qopasına ikrâr eytmediler. pes, Medîne'î ve Ḥayber'î ve Ḥicaz'ı ve cemî'î [8b] (1) eḳâlimi⁹⁷ işmarlayıcaq ve dökülüci oqlanı Medîne'ye ve Mekke'ye ve Ḥayber'e⁹⁸ ve Yemen'e ve Ḥicâz'a ve Yemen'e (2) ve Mışra ve Şam'a İrâk'a ve Fars'a ve deryâya ve deşte⁹⁹ ve Azernicân'a¹⁰⁰ ve Rüm'a ve Ḥabeş'e ve (3) Hind'e ve Sind'e ve deştü ve Türkistân'a ve cemî' memleket issi kıldı. Eger ölmüşlere cân bağışları-(4)sa hiç 'acîb-i ğarîb olmaya. ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ¹⁰¹ Qurṭubi'yi ve Qurṭubi'yi tefsîrinde böyledür kim (5) Hâk Te'âlâ Muḥammed Muşafâ'ya haber virir, eydür ki yâ Muḥammed kıyâmete inanmayalar kıyâmetiñ nişâ-¹⁰²(6) nişânların gösterem ol vaqit inanalar. Ve daḫı melekü'l-mevte heybetlü feriştehleriyle cânların (7) almağa gelicek ki cân açısın göreler ol vaqtin inanalar. 'Aṭâ müfessir qavlinde eydür; عَنِ النَّبِيِّ¹⁰⁴ didigi işâretdür 'arifler aña Hâk Te'âlâ şoruşduklarına (8) عَمَّ¹⁰³ didigi işâretdür Tañrı hazretine. ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ¹⁰⁵ didigi işâret 'arifleriñ (10) irişdikleri vaqte. ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ¹⁰⁶ didigi işâretdür Hâk Te'âlâ'nıñ nürünü (11) gördiklerinden şoñra

⁹⁴ Qur'an, 14(İbrahim)/44-45: İnsanları, kendilerine azabın geleceği gün ile uyar. Haksızlık edenler: "Rabbimiz! Bizi yakın bir süreye kadar ertele de çağrına gelelim, peygamberlere uyalım" derler. Siz daha önce, sonunuzun gelmeyeceğine yemin etmemiş miydiniz! Üstelik kendilerine yazık edenlerin yerlerinde oturdunuz. Onlara, yaptıklarımız da sizlere açıklanmıştı. Size misaller de vermiştik.

⁹⁵ Qur'an, 78(Nebe)/5

⁹⁶ Rüseyd ibn Muhammed ibn Feth ed-Deccac (Kurtbalı, künyesi Ebû'l-Kâsım ö. H. 376)

⁹⁷ eḳâlim: (İklim. C.) İklimler, memleketler, mıntıkalar.

⁹⁸ Burada kelimeyi Ḥ ile yazmakta.

⁹⁹ deşt: f. Bozkır, çöl, sahra. Kumluk ve nebatsız geniş arazi.

¹⁰⁰ Metinde Azernicân şeklinde yazılmış ancak Azerbiycân'a şeklinde yazılması gerektiği kanaatindeyim.

¹⁰¹ Qur'an, 78(Nebe)/5

¹⁰² Burada kelimenin ilk hecesi yazılmış, ancak devam eden satırda ilk hece yeniden yazılarak kelime tamamlanmıştır.

¹⁰³ Qur'an, 78(Nebe)/1

¹⁰⁴ Qur'an, 78(Nebe)/2

¹⁰⁵ Qur'an, 78(Nebe)/4

¹⁰⁶ Qur'an, 78(Nebe)/5

zātın kimisine bu dünyāda görmediklerin bildürür Ebū Yezīdü (12) Bestāmi¹⁰⁷ eydür; عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ¹⁰⁸. İřāretdür ‘arifler firāk heybetinden qorqup (13) anı şoruşduklarından andan firāk-ı hālī zıkrı içinde ‘arifler iki mertebedendür. Biri (14) neçeler eydirler viřāl firāk yekdir. Anıñçün kim yanmaq göyünmek ehlidür veyā zārılıq (15) ve yalmarmaqlardur ve viřāl ümizidür ve tevāzi‘ kılmaqdur, bu dükeli firāk içindedür. Andan (16) Hāq Te‘ālā eydür; iy qulum viřāl ‘ālemine irüricek bildürem kim benüm viřālümde kim (17) ‘ariflerdür, anlara ayruq viřāl firāk qorqusı yoqdur. İmdi girü iř ü işret. [9a] (1) vir, mezīddür¹⁰⁹ hemişe luřf u üns ü ikrām urmaqlıqdur ve günden güne nüvāziřdür. řes, (2) ‘arifler göricek Hāq Te‘ālā’nıñ luşfin ol vaştin bileler. Su‘āl: Eger eydürlerse kim (3) ‘arif kimdür? Cevāb: ‘Arif oldur kim emīre’l-müminīn ‘Ali eyitdi: Ya’nī, ‘arif oldur (4) ki dünyāda ve ahiretten fāriğ olmuş ola dün-i gün dilegi hemān Tañrı rızāsı ola. Ebū (5) Yezīd Bestāmi¹¹⁰ eydür: ‘arif oldur ki Hāq Te‘ālā’ya qullıq eyleye hiç ta‘āmsuz bu maqām (6) ulu maqāmdur, fenā maqāmıdır ve kendüyi hiç bilmeklikdür. Zīrā varlıq ol vaştı (7) oldur kim anda dilek ola. çün dilek yoq farq tamām olduğı maqāmdur. çün kiři bu (8) maqāma irişe. Hāq Te‘ālā eydür: İy qulum, züll-i ‘ubüdiyyet tamām oldı, şimden girü (9) ‘izz-i rubübiyyet görkli ya’nī demek oldur kim qulluq horluğınımı bizim dergāhımızda gösterdüñ (10) imden girü pādiřāh pādiřahlıq ‘izzetinden bir şemme biz de saña virelüm ve seni ‘azīz (11) qılalum diye. řes, ol ‘izzetiñ eşeri oldur kim dükeli ‘ālemler gönlünde anı maħbüb qılır (12) ve feriştehler arasında anı ‘azīz qılır enbiyālar ve evliyālar şafında anı rağbetlü qılır. (13) Nitekim hadişde gelür ki resül şazreti buyurur: Qaçan ki Hāq Te‘ālā bir qulım sevse (14) Cebrā’il’e ninā qılır, eydir; yā Cebrā’il ben fūlan qulumı sevdüm anı yedi qat (15) gök feriştehlerne eyit kim ol qulumı anlarda sevsünler. řes, Cebrā’il gelür göklerden (16)

¹⁰⁷ Bu ifade imla olarak Ebū Yezīdü Bestāmi şeklinde yazılmakta, ancak Ebū Bāyezīd Bestāmi ismi şeklinde meşhur olmuş ve bu şekilde yazılması daha yaygındır.

¹⁰⁸ Qur‘ān, 78(Nebe)/1

¹⁰⁹ mezīd: Çoğalma. Ziyade etme.
vir mezīddür.

¹¹⁰ Metinde, Ebū Yezīd şeklinde imlâ edilmiştir.

nidā kıılır, eydür; iy feriştehler, biliñ ve agāh oluñ kim Hāķ Te‘ālā fūlan ibn-i fūlan kıulun (17) sevdi, siz de sevüñ der. Yidi kıat gök feriştehleri anı severler. Andan şöıra Hāķ Te‘ālā [9b] (1) ol kıuluñ sevgüsün yir üzerinde ħalāyıkııklarada sevdürür ve dükeli ħalkıuñ¹¹¹ göñlüne anuñ sevgüsün (2) bırağur ve dükeli ħalkıñ göñlünde ol kışi sevgüşü ve ‘aziz olur. pes, ma‘şiyet dağı ħörlığı (3) girü böyledür kim ‘arif kimdür ol veli eyitdi: ‘arif oldur kim Tañrı’dan kıorķa günāh (4) işleme, didi. Bu maķāmda söz çokdur ammā girü tefsire gelelüm; kıavluhü Te‘ālā وَمَجْعَلِ الْأَرْضِ (5) kıaĤnī ‘. Ya¹¹²مهآء Te‘ālā yiri size döşek kıılmadım mı? pes, Hāķ Te‘ālā minnet eyler. (6) Bu arasa hemze hemze’i isfhāmdur. Kıavluhü Te‘ālā: وَالْحَيَاةِ أَوْتَادًا¹¹³. Ya’ni, dağı tağlar yir (7) dölensün deyü mığlar kıılmadım mı? Rivāyetde gelüp durur Hāķ Te‘ālā evvel yeri bir kıalkıan (8) gibi des degirmi yaratdı dāyim ħareket iderdi. Andan tağları yaratdı, yir üzerine (9) çökerdi tā ki yir kıarār ide, ħalāyık menfe‘ati dege. Kıavluhü Te‘ālā: وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا¹¹⁴. Ya’ni, (10) dağı yaratdım sizi çift, ya’ni irkeklü dişilü. Kıavluhü Te‘ālā: وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا¹¹⁵. Ya’ni, (11) dağı uyķuñuzu ve tenleriñüzi çok raħatlık kııldım. Ya’ni, her bir kıişıyi kim işinden gücünden (12) yāĥūd sefere yol yürümekden yorulsa birezcik yatsa uyusa raħat olur ol adķunluğu (13) gider. Kıavluhü Te‘ālā: وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا¹¹⁶. Dağı giceyi kııldık örtü, ya’ni kıarañlığı (14) birile dükeli nesne’i örter. Kıavluhü Te‘ālā: وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا¹¹⁷. Ve dağı kııldık gündüz (15) dirliğüñüz ve maşlaħatuñuz¹¹⁸ bitürmege sebep kııldık. Kıavluhü Te‘ālā: وَتَبَيَّنَّا فَوَاقِكُمْ سَبْعًا شِدَادًا¹¹⁹. (16) Ya’ni dağı yapdıķ siziñ üzeriñize yedi kıat muĥkem gökleri. Ya’ni, şol kıalıñlığıla işbu (17) yüceligile direksüz kıurgurduķ, her birinüñ kıalıñlığı biş yüz yıllık yoldur ve aralıķları.[10a] (1) biş yüz yıllık yoldur. Bu

¹¹¹ Metinde ħ (ح) harfi ile yazılmıştır. Sehven olması muhtemeldir.

¹¹² Kıur‘ān, 78(Nebe)/6: Biz, yeryüzünü bir döşek yapmadık mı?

¹¹³ Kıur‘ān, 78(Nebe)/7: Dağları da birer kazık (yapmadık mı)?

¹¹⁴ Kıur‘ān, 78(Nebe)/8: Sizi çiftler çiftler yaratdık.

¹¹⁵ Kıur‘ān, 78(Nebe)/9: Uykunuzu bir dinlenme kııldık.

¹¹⁶ Kıur‘ān, 78(Nebe)/10: Geceyi bir örtü yaptık.

¹¹⁷ Kıur‘ān, 78(Nebe)/11: Gündüzü de çalışıp kıazanma zamanı kııldık.

¹¹⁸ maşlaħat : Ar. İş. Husus

¹¹⁹ Kıur‘ān, 78(Nebe)/12: Üstünüzde yedi kat sağlam göğü bina ettik.

mecmū'ınıñ içiyi envā'ıyı¹²⁰ feriştehler ile toptoludur. Tā hāddi ki (2) bir qarış yir hāli yokdur mecumū' feriştehleriyle tolodur وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَنَجَّاجًا¹²¹(3) ve dañı kıldık bir güneş aydıñluğı aydıñlu ve nūrlu ve ıssı ve yandurıcı çırāğ kıldık qavluhū Te'ālā (4) أَتْرَلْنَا مِنْ أَلْمُغْصِرَاتِ مَاءً نَجَّاجًا ve dañı indirdiği bir şıķıcılardan yā'nī bulutlardan (5) dökülüçi şuları mu'aşirat didiği yā'nī şıķıcılar dimek olur Qatāde ve Mūqatil eyitdiler (6) ya'ni mu'aşirat ol yıllardur kim bulutları şıķar yağmuru indürür 'Avfi rivāyetinde budur (7) kim İbn-i 'Abbas'dan sorduñ eyitdi "mu'aşirat" didiği kasırğalu yilldür kim buluñı (8) şāķarlar Ebū'l-'Aliyye ve Rabī' ve Daħħāķ eyitdiler mu'aşirat didiği ol yıllardur kim yağdurmağa (9) yilenmiş ola ammā henüz yağdurmadı yeni hayza gelmiş 'avrata mu'aşirat dirler (10) ammā dañı hayz inmemiş ola ha "müberrid" eydir "mu'aşirat" didiği şamzurucu dimek olur (11) ibn-i Kīsān eydir mu'aşirat diyer yağdurucılar dimek olur yā'nī bulutlar biri biri şoyunca (12) çok çok yağar yağmurlar indüricidür qavluhū Te'ālā (13) tā ki çıķaruruz biz ol yağmur sebebiyle dāneleri ve otları بِه لُئُخْرَجَ didiği bi-bā (14) Sebebinedür qavluhū Te'ālā أَلْفَاةً وَحَنَاتٍ أَلْفَاةً yā'nī dañı bostanlar ki aģaçları çok ola (15) "elfāfen" didiği ola aģaçlar kim budāķları biri birine tolaşmış ola qavluhū Te'ālā (16) yā'nī bedürüsi faşıl günü yā'nī kıyāmet günü kim Haķ (17) Te'ālā kādī ola qavluhū Te'ālā مِيعَاتًا كَانَ yā'nī kıyāmet günü va'de kıılunup durur. [10b] (1) Evvelīn ve āħirīn içün tā ki eyülere şevāb ve yavuzlara 'azāb ola qavluhū Te'ālā (2) يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ¹²² ya'nī Haķ Te'ālā kendi qudretini bildirdi kim qādirdür kıyāmet (3) qoparmağa ve ölüleri diri görmege ve andan şoñra ba's beyān¹²³ kıldı ve eyitdi kim (4) يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ¹²² pes, Haķ Te'ālā va'de kıldı kim ol gün şor (5) urla ve siz gūrdan qopuñ bölük bölük gelesiz rivāyet kıılındı Berrā' bin ğaziden (6) ol eyitdi Ma'az bin Cebel Eyyūp Enşārī evinde Tañrı Resūlūn'e yaķın otururdu (7) pes, Ma'az eyitdi yā Resūllullah işbu

¹²⁰ envā': Ar. çeşitli

¹²¹ kur'an,(Nebe)/13 parlak ışık veren güneşi var ettik.

¹²² ¹²² kur'an,78 (Nebe)/ 18 sura üfürüldüğü gün hepimiz bölük bölük gelirsiniz.

¹²³ beyān: Ar. Açıklama, anlatma

āyetiñ ma‘ anisin nite - bilürsin kim Hāḳ Te‘ālā (8) eyitdi فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا Resül eyitdi yā Ma‘az yavlaḳ ulu işden şorduñ kim benüm (9) ümmetinden on dürlü ḳavm gūrlarından ḳoḳalar Hāḳ Te‘ālā bunları müslümānlar cemā‘atinden (10) se‘e ve şūretlerinden döndere pes, bunlarıñ bir ne‘esi maymun şūretinde ḳoḳalar (11) Bir ne‘esi baş aşağı ayağı yukaru ve ḳoḳa yüzi üzerine sürünü sürünü yürüye (12) Bir ne‘esi gözsüz ḳoḳa ve bir ni‘esi ḳulaḳsız ve dilsiz ḳoḳa ve bir ne‘esi diyi gögsi (13) üzerine şarḳmış ola dilin ‘eyneye şöyle kim ağızlarında ḳan iriñ aḳa maḥşer ḳavmi (14)bulardan yigreneler¹²⁴ bir ne‘esinün elleri ayakları kesik ḳoḳa bir ne‘esi oddan (15)āḳaḳlara asılmış ola öyle ḳoḳa bir ne‘eler çirkin yiylü ve murdar ḳöslü ḳoḳa ve bir ne‘eler (16) ḳatrāndan cübbe giymiş olalar şöyle kim derilerine yapışmış Ola imdi anlar kim (17) maymun şūretinde olalar ḥarām yiyenler ola anlar kim başı aşağı ḳoḳalar ribā¹²⁵ yiyenler. [11a](1) olalar anlar kim gözsüz ḳoḳa hükm içinde ḳulm ḳılanlardur anlar olalar ve anlar kim (2) ḳulaḳsız ve dilsiz ḳoḳa, ‘amellerine tekebbürlik¹²⁶ ḳılanlar olalar ve anlar kim dillerin ‘eyneyeler (3) ol ‘ālemler ve ḳışşa ḥūnlardur kim ḥalkā eydürler ve kendüler ḫutmazlar ve anlar kim elleri (4) ve ayakları kesik ḳoḳa ḳoḣucuḳlarını azarlayan olalar ve anlar kim oddan āḳaḳlara (5) asılmış ḳoḳalar ādemlere bege ve şultānlara gammazlayanlar olalar ve anlar çirkin yiylü (6) murdar ḳoḳular ḳoḳalar zekātın ve ‘aşrin virmeyenler olalar ve daḥı lezzetler ve arzular (7) sürenlerdür ve anlar kim ḳātrandan cübbeler giyeler tekebbürlik edenler ve nāzlananlar olalar(8) ve bir ne‘e rivāyetde saḳucı ‘avratlardur ḳavluḥū Te‘ālā وَفِيحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا¹²⁷ (9) yani kaçan ḳiyamet ḳoḳa gök aḳıla ḳaḳular ola ya’ni gökler yarıla, ḳaḳu gibi ola (10)bir ne‘eler eydür ve her ādemīñ gökde iki ḳaḳusu vardur, bir ḳaḳusu ‘amel için ve bir ḳaḳusu rızḳı¹²⁸(11) için kaçan ḳiyāmet ḳoḳsa ol ḳaḳular açılır وَمُسَيَّرَاتٍ

¹²⁴ yigreneler :Tiksinmek, İğrenmek

¹²⁵ riba : Faiz, haksız kazanç

¹²⁶ tekebbürlik : kendini büyük görme, büyüklük taslama, büyülenme, kibirlenme.

¹²⁷ ḳur’ān,78(Nebe)/19 gökler kapı kapı açılacaktır.

¹²⁸ rızḳ : Ar. Yiyecek ve içecek şey,takdir olumuş nimet,nafaka, rızık.

الجِيَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا¹²⁹ (12) dağı kıyamet olıcağ tağlar yer yüzinde yürüye ılığum salđum gibi ola şavluğu Te'ālā (13) إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا bayık cehennem şamusı yol ve uğrayacağ yir oldu řes, (14) uçmağa girmek yoğdur tā şamuya uğrayup geçmeyince nitekim bir yerde eydir (15)"vā in minkūm avradaha" ya'ni bu vāv – i řāsemdür řes, Hađ Te'ālā anda iđer eydir vallāhi şamuya (16) uğraya çıksaz dimek olur şavluğu Te'ālā لِطَّاعِينَ مَا بَا¹³⁰ ya'ni cehennem şamusı kāfırlar (17) iđer mađām ve döneyecek yir oldu ya'ni şurağ ve menzıl¹³¹ oldu şavluğu Te'ālā.[11b](1) لَا يَشِينُ فِيهَا أَحْقَابٌ¹³² řes, kāfırlar cehennem iğerine giricde anuñ içinde delim (2) yıllar ve zamanlar egleneler ađķāb şaderi " 'ulemā ađķābıñ" ma'nisinde iđtılāf¹³³ (3) şılımlışlardur ki ađķāb¹³⁴ ne dimekdür bir neğerler eyitdiler, ađķāb zamanlardur ve rüzgārlardur (4) kim anuñ niceliği ma'lūm degildir. Rıvāyet şıldı Ebū- Đuđā İbn-i Mes'ūd'den (5) kim eyitdi ađķābıñ sağışın bilmez illa bir Tañrı bulur ancağ. Fađat ammā bir neğerler eydürlar (6) kim ađķābıñ şaddi ve sağışı vardur illa anuñ sağışı niceliginde iğtilaf (7) şılımlışlardur řes, şarif 'Abdurrahmān eyitdi řafā eyle merve arasında bir ulu yir beni şığırdı (8) anuñ şatında 'Abdullāh ibn-i 'Ömer'in kitābı şurur idi ve anuñ içinde "lābiřine fihā (9) ađķāben" ma'nisi yazılımlışdır kim ađķāben birisi řırđ yıldır ol yılın degme günü biñ (10) yıldır rıvāyet şılındı řūfyān'dan ve 'Ammar'dan kim ol eyitdi 'Ali İbn-i Ebī řalīb Hilāl'e (11) eyitdi Hađ Te'ālā kitābı içinde ađķāb'ıñ ma'nisin nite bilüsin eyitdi şöyle bilürsin (12) kim ađķāb'ın birisi seksen yıldır, her on her bir yılı on iki aydur, her bir ay otuz (13) gündür ve her bir gün biñ yıldır. Rivāyet şılındı Süleymān ibn-i Müslüm'den ve Nāfi'den(14) ve ibn-i 'Āmir'den ve Tañrı Resüli'nden kim eyitdi vallāhi şamuya girin tā ađķāb şadar (15) anuñ içinde egline eglenmeyince şığmaya ve ađķābıñ biri seksen dağı bir řađ yıldır her bir (16) yılı üç yüz altmış gündür ve her bir günü biñ yıldıdur

¹²⁹ şur'ān, 78 (Nebe)/20 dağlar yürütölüp serap olacaktır

¹³⁰ şur'ān,78(Nebe)/22 cehennem yalnız azgınları bekleyen yerdir. Dönecekleri yer orasıdır.

¹³¹ menzıl: Ar. Konak yeri,mevki,

¹³² şur'ān,78 (Nebe)/23 orada sonsuz kalacaklardır.

¹³³iđtılāf: Ar. Anlaşmazlık,uyuşmazlık, aykırılık.

¹³⁴ađķāb : Ar. Uzun zamanlar

dünyâ yıllarından kim siz şayar (17)siz, Yesâr bin Ka'be eyitdi ahkâb'ın birisi üç yüz yıldur ve her bir gün üç yüz altmış.[12a](1) altmış gündür ve her bir günü biñ yılcadır. Mucâhîd eydür ahkâb didigi kırk üç (2) zamândur ol kırk üçün degme birisi yetmiş gündür degme bir günü yedi yüz yıldur (3) degme bir yılı üç yüz altmış gündür degme bir günü dünyâ yılları ile biñ yılcadır Hasan (4) eydir Hak Te'âlâ her bir nesneniñ "haddin ve meddini" zikir eyledi, ammâ tamu ehli ne kadar eglenesine (5) müddet zikir eyitmedi belkim eyitdi ahkâb kaderi tamuda egleneler 'azâb göreler didi ya'nî (6)bir hıķub 'azâbla geçe bir zamân girü 'azâb göreler bir hıķub daķı gele ol daķı oliceķ bir (7) hıķub daķı pes, ahkâb'ın sađıķı ve üci yoķdur illa bundan murad tamu ehli tamud ebed (8) kıllalar dimeķ olur ve lâkin eyitmişlerdür ki ahkâb'ın birisi yetmiş biñ yıldur ol yıllıñ (9) her bir günü dünyâ yılları ile biñ yıldur Mükâtil eyitdi: ahkâb'ın birisi on yedi yıldur (10) ve daķı bu âyetde eyitdi kim ķavluhü Te'âlâ "felen nezideķum illâ azâba" âyet mensüh kıldı (11) pes, tamudan ķalmađın sađıķı götürüldi ebedî ķalmaķ hâşıl oldu bir niçe 'ulema (12) eyitdiler, bu zamânlar içinde kim yâd kıldıķ tamu ehli sovuķ nesne ve şarap tutmuyalar (13) kim bularıñ ıssılığına şıfa kıla ve şusuzluğdan ķandura belki içdikleri ķaynar şu ola (14) ve ğassâķ ve ğislin ola niteķim buyurdı ķavluhü Te'âlâ ¹³⁵(15) ¹³⁶إِلَّا حَمِيمًا وَعَسَاءًا لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا bir neçe eyitdiler tamu ehliniñ gözyaşıdır (16) anı içeler bir neçeler eyitdi ğassâķ ve tamu ehliniñ tamuda aķarken gövdelerinden aķan (17) şaru şudur anı içeler hâdîsede gelür kim cehennem ehli şol ķadar ağlıyalar.[12b](1)iriñler deñiz gibi ola eger anuñ içinde gemileri bıraķasalar idi gemiler yürüeydi (2) içreler bir neçeler eydir ol zemherîndür ¹³⁷ Şehr bin Havşeb eydir ğassâķ tamu (3) içinde bir deredür ol derede üç yüz otuz ev vardur oddan degme bir eve (4) dört bıçaķ vardur oddan degme bıçaķda bir yılan vardur her bir yılan bir (5) peserk deveden büyükdür degme bir yılanıñ başında bir destî ağu vardur eger (6) ol ağudan bir ķâtre dünya deñizlerine bıraķsalar mecmu' ağu

¹³⁵ķur'ân,78 (Nebe)/25 yalnızca ķaynar su ve irin tadacaklar.

¹³⁶ķur'ân, 78 (Nebe)/24 orada serinlik bulamayacaklar, işlediklerine uygun olan ķaynar su ve irin dışında bie ićecek tadamayacaklar.

¹³⁷ Zemherî: kışın en şiddetli zamanı, karakış.

olaydı pes, (7) tamu ehli tamuda içdükleri ol ağu ola ğassāk didigi budur. Rivāyet kılındı (8)Muhammed bin ‘Alī’den ve Hasan’dan kim eyitdiler işitdiñ Ma‘āz’dan kim eyitdi (9) لَا يَدْوُقُونَ فِيهَا بَرْدًا yā’ni tamu içinde rahātılık görmeyeler ve diñlenmeyeler(10) لَا دَاخِلًا داхі şovuk su içmeyeler illa "hamīmenin" meger hamīm diyo ol şuyadırlar kim (11) anuñ ıssılığı ğāyet irimiş ol andan öte ıssı olmağ mümkün olmaya ve ğassāk’ın (12) dağı ğassāk içürelere nitekim hadişede gelüp dürür kim tamua ehli tamuda (13) şu dilemeler Hağ Te’ālā tamuda zebānīlere buyura kim bunlara hamīm içürin pes, (14) oddan kepçeler ile alalar bunlara içünler hemān kim buların yüzlerin yakın (15) gelecek anuñ ıssılıktan buların yüzleriniñ derisi kavlaya ol kadehler içine (16) dökülür ve dudakları buruşa ta haddī kim üstün dudakları buruşa eñsesine çıka (17) altın dudakları bozula göğüslerine gele ve ol şuyu hemān kim ağızlarından içeri dökülür.[13a] (1)dökülür boğazlarından aşığa ine içe gevdelere aşığa geçüre ne‘üzü bi-llāhi min (2) zālike’-l hāl kavluhū Te’ālā وَفَاءٌ حَزَاءٌ Hağ Te’ālā eydür bu cezā’yı bulara virdik (3)‘amellerine muvāfağdur yā’ni buların işine lāyık Mūkātīl eyitdi : Bu ‘azāb buların (4) günahına muvāfiğdur anuñ içün kim müşrikden ve küfürden ulu yazuğ yoğdur. pes, (5) tamu ‘azābından ulu ‘azāb dağı yoğdur pes, bu cezā aña muvāfağdur kavluhū Te’ālā (6) إِيَّاهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا 138 yā’ni bunların bu yidi kim hisāb ola deyü ummazlardı (7) yā’ni ol yüz ‘amellerinden ötüri ‘azāb qorğmazlar kavluhū Te’ālā 139 وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَابًا (8) yā’ni dağı bizim āyetlerimiz yalan dutarlarıdı kıyāmete inanmazlardı ve gürdan qorğmağa (9) inalmazlardı kavluhū Te’ālā وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا 140 yā’ni kamu nesne’yi biz şorarız (10) ve yazarız ve amellü ameline lāyık cezā virürüz kavluhū Te’ālā فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا 141(11) yā’ni pes, āy kāfirler emdi didik ol küfrün ve şirkīn ‘azābın artırmayavuz (12) illa ‘azāb ve ‘uğūbet artıravuz Rāvī eydür Hasan’a şordum kim tamu ehline qurān (13) içindeki qorğulu ve yavuz āyet qanğıdur didüm

¹³⁸ kur’ān,78(Nebe)/27 çünkü onlar,hesaba çekileceklerini sanmazlardı.

¹³⁹ kur’ān,78 (Nebe)28 āyetlerimizi hep yalan sayıp dururlardı.

¹⁴⁰ kur’ān,78 (Nebe)29 biz de her şeyi yazıp saymışızdır.

¹⁴¹ kur’ān,78 (Nebe)/ 30 şöyle deriz : artık tadınız, bundan böyle size azaptan başka bir şey artırmayız.

eyitdi ben şordum Tañrı Resûlün'e (14) ve eyitdi budur kim فُذُّوْهُوا فَلَنْ نَزِيْدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا avluhũ Te'ālā إِنَّ لِلْمُتَّقِيْنَ مَغَارًا مَّعَارًا (15) a Te'ālā amu ehliniñ avālın bildirdi pes, imdi umaq ehliniñ avālını (16) beyān kıılır ve eydir kim إِنَّ لِلْمُتَّقِيْنَ مَغَارًا 42yā'ni aıāt muttāiler amudan urtılalar (17) ve umaa gireler řadugām olup bālar ve üzümler ve köşkler ve sarāylar bulalar.[13b](1) nitekim avluhũ Te'ālā كَوَاعِبُ أَتْرَابًا وَ حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا 43 yā'ni daı nār emceklũ (2) hũrĩ kıızların bulalar amusı bir yaşda ola ve bir boyda olalar avluhũ Te'ālā (3) وَكَأْسًا دِهَانًا 44yā'ni olu olu ādeler dutup ieler pāyāpi yā'ni biri (4) ardınca Sa'īd Bin Cübeyr ve Mūcahid eyitdiler دِهَانًا didii yā'ni bularıñ (5) anmalıı adarınca ola nitekim hādīřede gelür a Te'ālā umaq iinde(6) umaq ehline bir kiřiniñ eline yedi yüz şaın yā'ni tabaq hon viribiye her biriniñ (7) bir dũrlũ ol ve lezzeti bir dũrlũ ola daı ol bir kişiye řol adar uvvet iştahu (8) vire kim mecmũ'n biye vardınca ādeler ile "řarāben řahũra" getireler iũre (9) ler, nitekim bir yerde didi وَسَقِيْهِمْ رِيْهَمَ شَرَابًا طَهُوْرًا bir neceleriñ eline (10) şarab gılmān45 vire vīldān46 vire ve bir neelerin eline a Te'ālā kendũ udretiyle (11) vire şoyle kim ādeler yũrũye mũ'minlerin ellerine gele hemān ādeler gũrũne (12) kim gũtũrdũ ki bilinmiye avluhũ Te'ālā لَا يَسْمَعُوْنَ فِيْهَا لَغْوًا وَلَا كِذْبًا 47 yā'ni umaq (13) ehli umaq iinde hergiz herze sũz ve yalan kelqi işitmeyeler avluhũ Te'ālā جَزَاءٌ مِّنْ رَّبِّكَ عَطَاءٌ حِسَابًا (14) 48yā'ni bu nĩ' metler ve eylũkler yā Muammed senũñ Tañrı'n'dan umaq (15) ehline o ve yetit ve tamām cezādũr ve bařıřardũr bir neeler eyitdi 'ivaz ve cezādũr (16) ol eyũ 'ameller adarınca avluhũ Te'ālā رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمٰنُ (17) 49yā'ni kim senũñ Tañrı'n yā Muammed gũkler ve yerler Tañrı'sı'dur ve daı her ne kim ol ikiniñ arasında. [14a] (1) arasında varsa amusınıñ ramāndır avluhũ Te'ālā لَا يَمْلِكُوْنَ مِنْهُ حِطَابًا

¹⁴² ur'ān,78 (Nebe)/31 dorusu allah'a karşı gelmekten sakınanlar kurtuluş, baçeler,balar, yaşıtlar ve dolu kadehler vardır.

¹⁴³ ur'ān,78 (Nebe)/32

¹⁴⁴ ur'ān,78 (Nebe)/33

¹⁴⁵ gılmān: Ar. Cennettekilere hizmet edengũzel delikanlılar, cennet hizmetçileri.

¹⁴⁶ vīldān: Ar.kullar, kũleler.

¹⁴⁷ ur'ān,78 (Nebe)/34

¹⁴⁸ ur'ān,78 (Nebe)/35 orada boş ve yalan sũz işitmezler.

¹⁴⁹ ur'ān,78 (Nebe)/36 bunlar Rabbim katından,hesapları karşılıı verilemdir.

¹⁵⁰yā'ni (2) uçmak ehli hemān içinde hergiz herze Tañrı'ya söylemege Mālik olmayalar meger kim Kelbī (3) eydür yā'ni kimse için şefā'at egleme eylemege Mālik olmayalar meger kim hemān Tañrı'dan (4) destūr ola şefā'at eylemege kavluhū Te'ālā **يَوْمَ يُنْفِثُ الرُّوحَ وَالْمَلَائِكَةَ صَفًّا** ¹⁵¹yā'ni ol (5) gün kim ruḥ ve daḥı feriştehler şaf şaf duralar 'uleme ihtilāf kılmışlardur kim ruḥu ne (6) nesnedür ḥādīş kıldı bizim İbrahim İbn-i 'Abbās'dan kim eyitdi cuhūdlardan bir (7) bölük kavm geldiler Tañrı Resūlin'e eyitdiler bize haber vir gil kim ruḥu ne nesnedür ? (8) eyitdi Ḥaḳ Te'ālānıñ çerilerinden bir çeridür feriştehler degildür başları ve elleri (9) ve ayakları var ta'am yirler İbn-i 'Abbās eyitdi rūḥ cümle feriştehlerdür büyük (10) gövdelüdirler ḥādīş kıldı bize Şābit ve Ebū Ḥamze ve Āmir'den ve 'Alḳama 'den ve İbn-i (11) Mes'ūd'den kim eyitdi rūḥ bu feriştedür göglerden ve yerlerden ve kamu feriştehlerden (12) ululardur ve ol dördünci kat gökdedür her bir gün içinde on iki biñ kez (13) tesbiḥ oḳur onuñ her bir başında tesbiḥin'den Ḥaḳ Te'ālā bir ferişte yardur (14) tā kıyāmete degin ol ruḥ adlu ferişte gününde başına bir şaf olup geleler ve kalan (15) feriştehler bir şaf ola Şa'bī eydür ve Daḥḥāk eyitdiler rūḥ didigi Cebrā'ıldür ve daḥı (16) bir rivāyetde gelür kim ḥarşın sağ yanında bir ırmaḳ vardur yedi deñiz ululuḡınca (17) Cebrā'ıl Aleyhisselām her şehir vaḳtinde ol ırmaḡa girür yunur pes, Cebrā'ılıñ nūruna nūr. [14b](1) ve görküne görk ve ululuḡına ululuḡ katulur andan soñra ol ırmaḡdan silkinir. (2) ḳanātlarından her ḳātre kim tamar Ḥaḳ Te'ālā bir ferişte yaradur ol ferişte her (3)gün beyitü'l- ma'mure gider ve yetmiş biñ ferişte ka'beye gider ve yetmiş biñ ferişte (4) tā kıyāmet degin mecmu' Cebrā'ıl şüretī üzerine yardular Veheb eydür bayıḳ (5) Cebrāil Ḥaḳ Te'ālā ḥazretinden durmuşdur heybetinden ditrer her bir ditremeginden(6) yüz biñ ferişte yaradılır Cebrā'ıl şüretinde ve ol feriştehler şaf bağlayupdur (7) dururlar başların aşaḡa dutmuşlardur her ḳaçan kim Ḥaḳ Te'ālā bunlara destūr virese (8) kim söyliyeler sözleri bu olur kim" lā ilāhe illā ente " nitekim Ḥaḳ Te'ālā buyurur **يَوْمَ يُنْفِثُ الرُّوحَ وَالْمَلَائِكَةَ صَفًّا لَا** (9)

¹⁵⁰ ḳur'ān,78 (Nebe)/37 O, göklerin, yerlerin ve ikisi arasında olanların Rabbidir. O, önünde kimsenin konuşmayacağı Rahman olan Allah'tır.

¹⁵¹ ḳur'ān,78 (Nebe) /38 Cebrail ve meleklerin dizi dizi durdukları gün, Rahman olan Allah'ın izni olmadan kimse konuşmayacaktır. konuştuḡu zamanda doḡru söyleyecektir.

يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا¹⁵²(10) Mūcāhīd eyitdi: Ruḥ bir avmdur ādem olanları Őūretinde bular yerler aarlar Ebū Őalīḥ (11) eydūr rūḥ bir ḥaldır ādem olanlarına beŕzer velākīn ādem degildir, Ḥasan ve atāde (12) eyitdiler bular ādem olandur atāde eydūr bu Őol nesnelerdūr. Kim ibn-i ‘Abbās (13) gizlerdi ḥala eyitmezdi Mūcāhīd rīvāyet ıldı ibn-i ‘Abbās’dan eyitdi : Rūḥ Ḥa (14) Te’ālānīn maḥlūudur bularnīn Őūreti adem olanları Őūreti zerindedūr gkden nee kim (15) ferīŕtehler inerler anlanīn birisi bile inir ‘Attiye Rīvāyet ılır ibn-i ‘Abbās’dan kim rūḥ (16) didikleri ādem olanlarınuŕ cānıdır iki kez Őor urulamak arasında ferīŕteiler ile (17) bile lūler cānlar gvdelerine girmekden gdin ibn-i yezīd eydūr Atam eydūrdi kim rūḥ.

[15a] (1) Rūḥ didigi ur‘āndur nitekim buyurur وكذلك اوحينا اليك روحاً من امرنا (2)avluhū Te’ālā yā‘ni ıyāmet gūnūnde ferīŕtehler Őaf Őaf duralar, hi Őz (3) Őylemeyeler avluhū Te’ālā صَوَابًا وَقَالَ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا yā‘ni Ḥa(4) Te’ālā kime destūr verirse ol Őyleye ḥādīŕ ıldılar bize Ebū Ma‘āviye, Ebū Hālden (5) Ebū Őalīḥ’den kim eyitdi ferīŕtehler Őaf Őaf ṫurıca Ḥa Te’ālā Őylemege destūr (6) virdigi ol iŕiler ola kim dūnyāda "lā illāhe illā’l-lāh Muḥemmedūn resūlu-llāh"dimiŕ olalar avluhū (7)Te’ālā ذَلِكَ الْيَوْمَ الْحَقُّ yā‘ni ol ıyāmet gūni Ḥa gūndūr olacaı gerekdūr ve Őūphe (8) yokdur" Āmennā ve Őadana biḥī" her kim bu Őoze Őek getirse inanmasa muṫla kāfīr olur (9) atli vācibdūr vācib olur avluhū Te’ālā إِلَى رَبِّهِ مَا بَا yā‘ni (10)ıyāmet gūni ḥa gūndūr pes, her kim dilerse Tañrısı’dan yaña ve Tañrı’nūn tā‘atına yol (11) dutsun avluhū Te’ālā إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا¹⁵³ yā‘ni biz orudu sizi yaīn (12) ‘azābla yā‘ni va‘de ıldık size yaīn ‘azāb gsterūn deyū yā‘ni ıyāmet gūnūn (13) bir neeler eyitdiler ‘azāb¹⁵⁴ didigi bedīr gāzasında bular ırılmadı avluhū يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ¹⁵⁵(14) yā‘ni ıyāmet gūnūnde iŕi ne kim iŕledise bula eyūden (15) yavuzdan yā‘ni ḥayırdan ve Őerden her ne kim viribdisi bula yaīn cezāsın bula

¹⁵² ur‘ān,78 (Nebe)/38

¹⁵³ ur‘ān, 78(Nebe)/40 sizi, yakın gelecekteki bir azapla uyardık,o gūn iŕi elleriyle sunduuna bakar ve inkarcı da keŕke toprak olaydım der.

¹⁵⁴ ‘azāb: Ar. İŕkence,eziyet,iŕleyenlerin iŕledikleri sulara karŕılık olarak cehennemde grecekleleri ceza.

¹⁵⁵ ur‘ān, 78(Nebe)/40

(16) kavluhü Te'ālā وَيُقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا 156 yā'ni daḥı ol vaḳtın kāfirler (17) ey kāşkī kim biz daḥı topraḳ olaydık 'Abdullāh bin 'Ömer eyitdi kaçan kıyāmet. [15b](1) günü olsa yir çekile şol adım adım çekilür gibi ḥādīşede ve tefsīrde gelür (2) kim Haḳ Te'ālā yere gidere bir ayrıḳ taḥīr yir getüre ḳudūs'de 'araşāt anda (3) tura aña maḥşer dirler, bu yeri Haḳ Te'ālā feriştehlere buyura dört yanından çekelir (4) büyüdiler meşelā şuña beñzer ki bir züvlebi bir ḥātūn kişi oḳulaḡı ile nece yaparsa (5) kim bu yiri daḥı şöyle mesâlde büyüdiler tā kim mecmū' ādem ve oḡlanları ve canāvarlar (6) ve dükeli ḥayvāncıḳlar ve cinnīler ve ḳuşlar ve deñiz canāvarları ve mecmū' yaradılmışlar (7) kim dünyāya geldiler getdiler dükelisi şıḡışmaḡa içün pes, Haḳ Te'ālā dükelisin (8) girü yarada Haḳ Te'ālā ḳādī ola dükeli maḥlūḳ arasında ḳışāş buyura tā ki biri (9) birinden ḥaḳlu ḥaḳḳın alalar dünyāda anı sutmuş ola ve taşol şuña deḡin kim yaz (10) günlerinde kim uvacaḳ üzeüzcikler bir yirde ḳarcaşalar nāḡāḥ birinūñ ḳanadı (11) birine doḳunmuş ola anuñ ḥaḳḳın daḥı Haḳ Te'ālā ḥaḳḳın alı vire Haḳ Te'ālā 'adildür (12) kimsenūñ ḥaḳḳın kimsede ḳomaz nitekim ḥikāyetde gelür kim, bir gün Süleymān (13) peygāber alleüsalām Ebū Çüklüce turgaya ḳaḳdı Ebū çiginden yapışdı daḥı (14) ilerüye sürdi ol ḳuş eyitdi yā Süleyman aḡḡil şol günü kim ben daḥı (15) senūñ elinūñ saçıma yapışup yüzūñ üzerine sürüyü sürüyü Haḳ Te'ālā (16) ḥazretine getürdüm didi böyle deyince Süleyman peygāber ḥayrān oldı ol ḳuşcuḡazı (17) ayası içine alup yüzün yüzüne sürdi ḥelālḳ diledi imdi hem vāḳ'ı'budur. [16a] (1) ḥāl budur kim hiç kimseniñ ḥaḳḳı kimsede ḳalmaz çün ḥāl böyle olıcaḳ iy zālimler ve iy (2) ḡāfiller siziñ ve bizim ḥāllarımız ne ola ve yaḥūd ol ḥazrete ne cevāb virevüz ne (3) yüz ile baḳavuz ve bu mazlumalar yükleriyle ol elli biñ yıl miḳdārına kim ayaḡın (4) tırup şoru ve ḥisāb vireler ol günde bizim ḥālımız ne ola ve eḡer 'amellerin (5) varsa ḥaḳ islerine vireler vay saña eḡer 'amelin bulunmayup alarıñ ḡünāḥların (6) senūñ boyñuna yükledüp seni tamuya gönderüp anları uçmaḡa virib dilerse (7) vay senūñ canıña pes, fırsat anda iken mazlūmeden ırāḳ ulu görüñ kim (8) pādīşahımız 'ādildir birinūñ ḥaḳḳı bire göre ḳalmaz nitekim ḥādīşede gelür kim. (9) Resūl Ḥazretī sallallahü 'aleyhi ve

¹⁵⁶ ḳur'ān, 78 (Nebe)/40

sellem bir gün şahâbelere¹⁵⁷ şordı ve eyitdi kim iy bizim (10) yarānlarımız sizin katıñızda faķır kimdür eyitdiler yā Resūl allah faķır yā'ni dervīş (11) oldur kim anuñ hiç nesnesi olmaya¹⁵⁸ pēs, Resūl aleyhisselam eyitdi biliñ kim(12) dervīş ? oldur ki yarın kıyamet gününde Hāķ Te'ālā hāzretine gele dürlü dürlü şevāblar (13) ile ve dürlü dürlü eyü 'āmeller ile ve namāz gibi ve zekāt ve hac ve şadaķa ve mescidler ve köprü (14) ve kervān -sarāylar şevābları- ile gele ammā bu arada ve bu aralıkda nice zulümler kılmış ola (15)ve hālāyık anuñ üzerinde çok hāķları varola kimin dögmüş ol ve bir neçeniñ (16) daķı malın almış ola ve kiminiñ hatrın yıķmış ola yā'ni yüzi şuyun dökmüş ola (17) bir neçesinüñ etin çekmiş ola ve ğıybet söylemiş ola veyā bühtān¹⁵⁹ kılmış ola. [16b](1) yāhūd yavuz gümān¹⁶⁰ etmiş ola hāķların istiyeler yaķasına yaķışalar da'va ideler (2) Hāķ Te'ālā 'ādil ve münezzehdür ¹⁶¹'adil eyleye kimisine namāzı ve müzdīn vire ve kimine zekāti (3)müzdīn vire ve kimisine hac müzdīn vire kimisine şadaķsı müzdīn vire kimisine virecek(4) müzdīn yılmıya daķı anıñ günahını anuñ boynuna yüklediler yā'ni alımlunuñ günāhın (5)borçlunuñ boynuna yüklediler daķı mahrūm ve meğbūn oluban ğorluğ-ıla tāmuya şoralara (6) ha faķır oldur didi. "ne'ūzu bilāhi min zalīke'l-hāl "imdi iy 'azīz fırsat elde iken (7) şaķını görmek gerekdür inşā'llāh Te'ālā Hāķ Te'ālā şaķlıya dükeli dostlar ile bile (8) girü ve tefsire geledüm çünki mağşer ehli mecmū'bir yeredür dirileler Hāķ Te'ālā dükeli hayvānçıķlardan (9) kışāş ala andan hītab gele kim iy hayvānlar toprak oluñ diye pēs, (10) tırduķlu tırduğı yerde toprak olalar yā'ni meşķ u 'abir olalar anı görecek (11) kāfīrlr ideler iy keşķe nolaydı biz daķı toprak olaydıķ Mūcāhid eyitdi: (12) kıyamet gününde süsilen süsenlen Hāķ ala burunlu ve çengallu kuşlardan (13) çengālsiz kuşlarıñ hāķķın ala Mūķatil eyitdi: Hāķ Te'ālā canavarlar ve kuşları (14) ve perilerden ve ādemlerden artık her ne kim varsa ķamusun dire pēs, hītab¹⁶² kıla kim (15)Tañrı'nuz kimdir ?pēs, cevāb edeler kim raħmān rāħimdür pēs, bulara hāķlı hāķķın (16) alı

¹⁵⁷ şahābe : Ar. Peygamberimizin yakın arkadaşıları, onun sohbet ve meclislerinde bulunanlar.

¹⁵⁸ metinde olmaba şeklinde yazılmış ancak olmaya şeklinde yazılması gerektiği kanaatindeyim.

¹⁵⁹ bühtān: Ar. İftira.

¹⁶⁰ gümān: Far. Şüphe, zan, sanma.

¹⁶¹ münezzeh: Ar. Kusur ve noksanlardan uzak.

¹⁶² hītab: Ar. Nida, söz söyleme, hitap.

virdigden sonra Hakk Te'âlâ ede kim ben sizi yaratdım oğlanlarına müsahhar (17) kıldım dünyâda mu'tî' edenüz girü toprak oluñ diye şalok sa'at toprak olalar. [17a] (1) kaçan kâfirler anı görseler arzû kıllalar edeler kim iy kâşkî dünyâda bizde tokuz (2) ve it ve ayû şüretinde olayduvuz ve rızkımızda anlarıñ rızkı gibi olaydı şimdiki (3) hâlde girü toprak olaydık bari tamuya girüp 'azâb görmiyedik diyeler 'İkrime (4)eydir baña rivâyet irişdi kim geyik ve kamu dürlü canavarlar kıyâmet gününde (5) kaçar âdem oğlanlarını uzun uzak ğassâ ve kayğular ve korkular içinde göreler (6)ler bir kezden edeler kim El-ğamdulî'l-lâhi ki biz sizceleyin kılmadı ne uçmak umarız ve ne (7) tamudan korkarız diyeler hâdîş kıldı bizim Ya'ğup bin 'Abdullah ve Ca'fer ve Ebi (8) ve eyitdiler kaçan uçmak ehli uçağa ve tamu ehli tamuya buyurulsa kalan ümmetler (9) dağı ve cinnîlerin mü'minlerine edeler kim imdi girü toprak olun pes, ulağ (10) sâ'at toprak olalar kaçan kâfirler anı göricek edeler kim iy keşke biz (11) dağı toprak olaydık Ebü'l – Leys kâvli dağı budur ki cinnîlerin mü'minleri girü (12) toprak olalar 'Ömer bin 'Abdullâh eyitdi cinnîlerin mü'minleri uçağın yöresinde (13) olalar uçmak içinde olmayalar ve işitdim Ebü'l -Kasım'dan kim eyitdi bir neçe (14) müfesirlerde gördüm kâfir didigi bu âyetde İblîsdir anuñ için müfred'd lafz- ile (15)getürdi cemi' lafz- ile dimedi eger mecmû¹⁶³ kâfir deseydi kâfirün kâfirün (16) diyeydi pes, böyle olsa Murâd benden şeytân ola ve ol bundan ötürü (17) ile diye kim İblîs âdemi 'ayıplardı kim topraktan yaradıldı deyü ve kendüyi.. [17b] (1) görüp ögerdi ki ben oddan yaradıldum od nûranîdir ve serfirâzdur toprak mükedderdür (2)ve hürdür ve alçağdur pes, kaçan kıyamet gününde görse kim âdem peygamber ve onuñ zürriyetin (3) kim şevâb ve rahmet içinde müstağrâğ¹⁶⁴ olmuşlar ve kendi göre 'azâb 'ikâb¹⁶⁵ içinde pes, (4) arzu kıla kim iy keşke ben dağı toprak olaydım âdem ayıblardım ammâ şimdi arzû kılarım (5) diye bir neçe 'ulemâ eydir El- kâfir dağı elif-lam ıstığrâğ için cins içündür mu'arref (6) bil-lâm olıcağ mecmû' kafirler mûrad olur, dükeli kafirler demiş olur. Şüret nazi'ât.

¹⁶³ mecmû': Ar. Bütün, hep,tamam.

¹⁶⁴ müstağrâğ : Ar. Batmış, ğark olmuş.

¹⁶⁵ 'ikâb : Ar. Eziyet,ceza, azap.

Sūretü'l- Nazi' at

(7) bu sūre mekke'de indi bu sūreniñ eyitdiler küfīler kavlinde kırk altı āyetdir başrılar kavlinde (8) kırk beş āyetdir yüz yetmiş dokuz kelimedür üç yüz elli üç harfdur rivāyet hāzret (9) Risālet mī' rācdan girü döndi Hāḡ Te'ālā hītāb kıldı kim iy hābibim senüñ için (10) ve dostlarımçün neler yaraqladum var gör pes, Cebra'ile Resül hāzreti aleyhi-salām (11) sakın uçmağ bir bir teferrüc eyitdi pes, Firdevs a'lāyı teferrüc ederken bir yeşil ḡubbe gördi (12) ol ḡubeniñ içinden dört ırmağ çıkar bir südden ve biri baldan biri şudan ve biri (13)sücīden ne kadar kim ol ḡubbe-i tolandı içine girecek yol bulmadı eyitdi ilāhi bu (14) ḡubeniñ kilidi dili ḡan Hāḡ Te'ālā eyitdi iy hābibim ol ḡapınuñ kilidi senüñ (15) ağızındadır pes, Resül hāzretī eyitdi ol nesnedür Hāḡ Te'ālā eyitdi anuñ dili (16) Bismi'l-lāhi'r-raḡmāni'r-raḡīm demekdür çün Resül hāzretī 'alayhi s-salām bunu işitdi (17) derḡāl eyitdi Bismi'l-lāhi'r-raḡmāni'r-raḡīm böyle didiği sa'āt ol ḡubbe açıldı Resül ḡapudan içerü. [18a] (1) içerü girdi gördi ol ḡubbeniñ içinde çevresinde nūrdan yazılmış ki Bismi'l-lāhi'r-raḡmāni'r-raḡīm (2) çün bağıdı gördi kim bismi miminden bir ırmağ akar allāh'a senden bir ırmağ akar (3) raḡmān miminden bir ırmağ akar, rāḡīm miminden bir ırmağ akar pes, Hāḡ Te'ālā eyitdi (4) yā Aḡmed muştuluk olsun saña ve ümmetine her kim sıdḡla¹⁶⁶ ve i'tiḡad¹⁶⁷ ile biriñiz Bismi'l-lāhi'r-raḡmāni'r-raḡīm (5) dise bu dört ırmağdan anı ḡandırmayınca cānın ḡabz eylemeye didi Bismi'l-lāhi'r-raḡmāni'r-raḡīm (6) وَالنَّارِعَاتِ غَرَقًا¹⁶⁸ bu vāv, vāv ḡasemdür yā'ni Hāḡ Te'ālā and içer eydür çekiçiler ḡaḡkı (7) çün kim ḡarḡ eylemege çekeler yā'ni çekiçiler ḡaḡkı-içün "ḡarḡan" yā'ni çekmeklik maşdardır (8) yā'ni mef'ül şāni daḡı dirler bir neçeler eydir ve nazi' at didiği ol feriştehlerdür kim ādem (9) oğlanlarınıñ canları yere ḡabz¹⁶⁹ eyler gevdelerinden çeker bu rivāyet Ebū - Şālih ve 'Attiye (10) rivāyetdür ve İbn-i 'Abbās'dan ammā 'Ali eyitdi ol feriştehlerdür kim kāfirler cānın çekerler ibn-i (11) Mes'ūd eydir ḡarḡ eylebü çekerler didiği kafirler

¹⁶⁶ sıdḡ : Ar. Doğruluk, hakikat,gerçeklik.

¹⁶⁷ i'tiḡad : Ar. İnanma, inanç.

¹⁶⁸ ḡur'ān, 79 (Nazi'at)/ 1 canları boğarcasına şiddetle çekip alanlara and olsun.

¹⁶⁹ ḡabz : Ar. Teslim alma.

cānlarıdır kim melekü'l el- mevt gelicek (12) bunlarıñ canların tenlerinden çekeler her bir kıl dibinden ve dırıkları dibinden ve kademleri(13) altından çekerler pes, melekül el-mevt kâfirler cānın çeker şöyle kim çıkmğa yakın olıcağ (14)girü gevdelerine döndirirler yā'ni kâbirler şalı verirler varup iniledin girü (15) çekerler Mūkatil eydür ve nazi'at didigi melekül el-mevtdür ve anuñ yarānlarıdır kim anuñ (16) ile bile olurlar kâfirler cānını dartaşlar şöyle kim bir çok çengallu demür şiş bir (17) bir çuval yaş yün içinden çeker gibi bir neçeler eydür kâfirleriñ canı çıkar şol şuya.[18b] (1)ğark ola kişi gibi bir neçeler eydür bir büyük kaba çaluyı bir yünlü kuyunuñ yününe (2) tolsa dağı çekse ol miskinhe kuyunuñ tusı hep ol çaluda kalur bilki at ile (3) derisi ile yüzülür ol kuyu neçe zahmet çekerse ol kâfir dağı şöyle zahmet (4)görürler bir neçeler eydür bir kaba çaluyı bir taracık delikden çekseler ne zahmetle çıkarsa (5) kâfirleriñ cānı şöyle zahmetle çıkar Sa'id eydür cānlar çekilür andan ğark olur (6) andan tamuya birağlar Mūcāhid eyitdi ve nazi'at didigi oldur ki cānlar çekilür (7) Saddī eydür ol cāndur kim çekelüp gögse gelür andan ğark olur bir neçeler (8) eyitdi nazi'at oldur ki kâfirler cān dartmağ vaqtinde kendüyi şıya ğark olmuş (9) gibi görür Hasan ve Kātade ve Ahfaş eyitdiler ve nazi'at didigi yıldızdur kim (10) doğmağ vaqtinde gün kıranından çekilüp çıkarlar andan tolanırlar bir neçeler eydürler (11) ve nazi'at deyüp and açdı ğazīlerdür kim kâfirlere karşı yaylar ğark olup (12) çekerler yā'ni oğların tamām toldurup atarlar kavluhū Te'ālā وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا¹⁷⁰ (13) yā'ni dağı ol bağlayıcılar hağkı-içün deyü Hağ Te'ālā anda içer bu vāv-ı kasemdür İbn-i 'Abbās (14) eydür وَالنَّاشِطَاتِ didigi ferişteşlerdür kim mü'minler cānı kabz eylerler şöyle (15) kim deveniñ diz bağıñ şişer gibi ve bir neçeler eydürler kim ol mü'minler cāndur (16) kim ölüm vaqtinde çıkmaklığa sevinürler derler kim tiz çıka anlara kavuşa 'Ali eydür (17) وَالنَّاشِطَاتِ didigi ferişteşler cān bağlayup derisinden ve dırnağlarından ve etdinden ve siñirden. [19a] (1) ve siñirden çekerler tā ki kaygu ve duşvarlık biriyle çıkarlar Kātade eydür ve Ahfeş (2) eydür وَالنَّاشِطَاتِ deyüp and içdigi yıldızlardur ki göğün bir kırañından bir kırañına (3)

¹⁷⁰ kur'an, 79(Naziat)/ 2 canları kolaylıkla alanlara and olsun.

vardular kavluhū Te‘ālā وَالسَّابِحَاتِ سَبِّحًا ¹⁷¹ vāv vāv-i kâsemdür yâ‘nî daḥı yüziciler hakkında kim (4) yüzerler ‘Ali eydür وَالسَّابِحَاتِ didigi ferîştehlerdür kim mü’minleriñ cānların alurlar (5) yüzüp göge ağdururlar Kelbî eydür ve وَالسَّابِحَاتِ didigi ol ferîştehlerdür kim mü’miniñ (6) cānın kabz eylerler şuda yüzer gibi ki bir vaqt aşğa yatur bir vaqt yukaru çıkar (7) pes, mü’minleriñ canın yumşak yumşak çekerler andan bir sa‘at korlar ki diñlenür (8) Mucāhid eyitdi وَالسَّابِحَاتِ didigi ferîştehlerdür ki gökden ivmeklikle inerler (9) bir neçeler eydürler وَالسَّابِحَاتِ didigi ol gāzilerdür atlardur ki kâfir elinde sigirdürler (10) Qatāde rivayetinde وَالسَّابِحَاتِ deyüp and içdigi yâ‘ni ol yüziciler hakkı – için (11) didigi iy güneş ve yıldızlardur ki felekde yüzerler nitekim Haḡ Te‘ālā buyurur كُلُّ فِي فَلَكٍ يَسْبُحُونَ (12) ‘Ata eyitdi: ve وَالسَّابِحَاتِ didigi ol gemilerdür kim deñizde yüzerler (13) kavluhū Te‘ālā فَالسَّابِقَاتِ سَبِّعًا ¹⁷² yâ‘ni pes, ol öñürediciler hakkı-içün kim öñürdeler (14) Mucāhid ve Ebū Ravḡ eyitdiler فَالسَّابِقَاتِ didigi ādem oğlanlarıdır kim hayre (15) ve eyü ‘amellere öñüredirler Muḡātil eyitdi ol ferîştehlerdir kim mü’min cānın uçmağa (16) iletmege iverler öñürdirler İbn-i Mesūd eyitdi فَالسَّابِقَاتِ didigi ol mü’minleriñ (17) cānidur ki cān almağa gelen ferîştehler karşı durmağa öñürdürler Anun-içün kim ni‘met ve rāḡat. [19b] (1) ve rahmet aña göstermişlerdi Haḡ Te‘ālānıñ dizārına mūştak ¹⁷³ olup öñürdirler (2) ‘Aḡā eyitdi فَالسَّابِقَاتِ didigi ol gāziler atalardur kim siñirdem vaqtinde bir (3) birin öñürderler Qatāde eyitdi: ol yıldızlardur kim seyr içinde birbirin öñürdürler (4) فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا yâ‘ni pes, ol tedbîr ¹⁷⁴ eyleyiciler ve işler (5)dürüciler hakkı-içün yâ‘ni anlar ferîştehlerdür ḡādiş kıldı bize Akmaş Ömer bin Mürre‘den, ve (6) Abdurrahmān bin Sābîḡ‘den kim eyitdiler dünyānıñ işin Haḡ Te‘ālā dört ferîşteye (7) işmarladı kim anlar tertîb edüp dünyānıñ aḡvālını ¹⁷⁵ düzerler yâ‘ni Cebrā‘îl ve Mikā‘îl (8) ve İsrāfîl ve ‘Azrā‘îl‘dür -‘aleyhimü’s-selām āmma Cebrā‘îl yellere ve

¹⁷¹ ḡur‘ān, 79(Naziat)/3 yüzüp yüzüp gidenlere and olsun.

¹⁷² ḡur‘ān,79(Naziat)/ 4 yarıştıḡa yarışan ve işleri yöneten meleklerle and olsun.

¹⁷³ mūştak: Ar. İştıyāḡlı,çok istekli.

¹⁷⁴tedbîr : Ar. Önlem.

¹⁷⁵aḡval: Ar. Durumlar, haller.

çerilere müvekkeldür ammā (9) ve Mikā'īl yağmurlara ve otlara ve yemişlere ve rızıklara Müvekkeldür. Ammā 'Azrā'īl cānlar kâbz eylemege (10) Müvekkeldür ammā İsrāf'īl bu üç zıkr olunan feriştehlere iş ve buyruk indürür ve bildürür (11) ammā bu aksamıñ cevabı muzmardur taqdīri¹⁷⁶ budur kim "le tāb'sin yuvme 'l-kıyama" yā'ni fūlan (12) Haḫ ve fūlan haḫ ḳoḫaravūz ve biz sizi kıyāmet gününde hem lām lām te'kidür (13) ve hem nūn nūn mūşakaldur ma'nası elbette elbete dimek olur ḳavluhū Te'ālāditreyici ditreye ve ol oldur kim ol n kim detriciüni ol gā' (14) *يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ*¹⁷⁷ şurr olıcaḫ ḳamu (15) nesne anıñ heybetinden ditreye ve deḫrene ḳavluhū Te'ālā *تَتَّبِعُهَا الرَّادِفُ* yā'ni anıñ (16) şokınca ikinci kez şu urla yā'ni iki şur arasında kırk yıl geḫe Ḳatāde eydür ol (17) iki şur didiḫi iki kez ḫıḫar miḫdar yā'ni şihha oldı Haḫ Te'ālānıñ destūr-ıla dükeli. [20a] (1)dükeli nesne-i oldura ikinci kez urlıyacak girü dükeli nesnelerdür diriyeler Haḫ Te'ālānıñ (2) destūr ile Mūcāhid eyitdi *يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ* didiḫi şol gündür kim taḫlar¹⁷⁸ ditreye (3) *تَتَّبِعُهَا الرَّادِفَةُ*¹⁷⁹ yā'ni şokunca gökler yarıla ḫes, yerler ve taḫlar ḫāre ḫāre olalar 'Atā ḫavlinde (4) *الرَّاجِفَةُ* didiḫi kıyāmetdur rıvayetdür Sūfyan Şevri 'den ve Abdūllah'dan kim eyitdiler (5) ḫaḫan kim geḫeniñ rubā'i geḫe ya sulāsi geḫe Resūl ḫāzretī dururdu ve ehline eydirdi kim iy (6) ādemler anuñ Tañrı-ı ve añuñ Tañrı diridi *جاءت الراجفة تتبعها الرادفة* yā'ni ölüm (7) geldi 'ulema eyitdiler Haḫ Te'ālā bu sūrede bu dükeli andlar içdiḫi şunuñ üzerinedür kim (8) bir neḫeler gūrdan ḫoḫmaḫa ve şorı ve ḫisāb virmege inanmadılar Haḫ Te'ālā and içdi (9) eyitdi bu ḫamu and içdigim nesneler ḫaḫḫı-içün kim gūrdann ḫoḫası siz ve şordı ḫisāb (10) vire siz ḫavluhū Te'ālā *قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ*¹⁸⁰ ḫes, ol sura varılup ḫalāyık (11) gūrdan ḫoḫduḫı günde gökler ḫayḫulu,ḫoḫkulu ola Mūcāhid eyitdi: gökler yirinden (12) ayrıla murrḫ eyitdi gökler ḫar ola ḫurtubi eyitdi gökler a'ız u saḫır ola müberrid (13) eyitdi gökler ditreye dolanmaya

¹⁷⁶ taqdīr: Ar. Kader, ezeldeki hüküm.

¹⁷⁷ ḫur'ān, 79(Naziat)/6 o gün bir sarsıntı sarsar..

¹⁷⁸ taḫlar /daḫlar

¹⁷⁹ ḫur'ān,79(Naziat)/7 peşinden bir diḫeri gelir.

¹⁸⁰ ḫur'ān,79 (Naziat)/ 8 O gün kalpler titrer

kavluhū Te‘ālā ¹⁸¹أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ yā‘ni ol gökleriñ gözleri (14) yavlaq alçaq ve qorqulu ola
 kavluhū Te‘ālā ¹⁸²يَقُولُونَ أَيُّنَا لَمَزْدُودُونَ فِي الْخَافِزَةِ yā‘ni kaçan (15) Mekke müşrikleri ne edilse kim
 siz gürdan qopası siz hisāb ve ‘azāb göresi siz (16) Ol kāfirler eydürlerdi kim yā‘ni biz
 kim girü olalı ḥalimize mi dönevüz ve girü didi (17) olavuzdurlar diyer Ḥasan eydür
¹⁸¹أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ didigi ya‘nī añladın ya kim. [20b](1)yaradılvez bir neçeler eyitdiler
 yā‘ni gerü dünyāya dönevüz mi öldüğümüzden soñra (2) dāyir mi olavuz didigi olur
 kavluhū Te‘ālā ¹⁸³أَيُّنَا كُنَّا عِظَامًا نَحْرَةً قَالُوا بَلْكَ إِذَا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ (3) yā‘ni biz öldüğümüzden soñra
 sünüklerimiz çürüye didim ol anıñ (4) içinde yıllar geçe girü dirilevüz eger böyle olsa
 kim girü biz gürdan qopavuz (5) girü dirilevüz ziyānlü dönmevüz ve zehī maḡbūnlıq
 bize derlerdi kavluhū Te‘ālā (6) ¹⁸³هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ Ḥaḡ Te‘ālā eydür yā
 Muḥammed bir kez ki (7) şurur-ıla bir qattı on işidiyle büler qamusı yirüñ qarnında
 iken yiriñ yüzine (8) çıqalar pes, ¹⁸⁴سَاهِرَةٌ didigi yir yüzidür ḥādīs kıldı bize Ḥammād Ebū
 Sinān’dan ki (9) ¹⁸⁵سَاهِرَةٌ didigi yā‘ni Beytü-l Muqaddis qātında bir taḡ üzerinde bulunalar
 rivāyet kıldı (10) Valid ibn-i Müslim Osman’dan bin Ebi ‘Atak’dan kim ol eyitdi ¹⁸⁶سَاهِرَةٌ
 didigi " ḥūsbēn" taḡla (11) erice qalesi arasındaḡi yerde yerde qopalar ve ol yeri Ḥaḡ
 Te‘ālā nite dilerse çeke ve (12) kikre kim ‘arasat qavmi dūkelisi Şafa Sūfyen Şavrī
 eyitdi ¹⁸⁷سَاهِرَةٌ didigi Şam’da (13) bir yirdür kavluhū Te‘ālā ¹⁸⁸هَلْ أَتَاكَ إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى Muḥammed bāyıq saña geldi Mūsā (14) ḥaberiñe kavluhū Te‘ālā
¹⁸⁴پَسْ، كَافِرٌ كَيْفَ مَوْسَىٰ إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى (15) Tañrısı ol arı dererde tur taḡı dibinde fida kıldı kim
¹⁸⁵أَذْهَبَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ (16) varḡıl Fir‘avn kim ol yavlaq azdı kavluhū Te‘ālā ¹⁸⁶فَقُلْ هَلْ لَكَ إِلَىٰ أَنْ تَزُولَ جِئَاتُكَ يَوْمَ تُصْعَقُونَ أَهْلُ عِلْمٍ أَعْلَمُ فَذَكَرَ
¹⁸⁷پَسْ، eyitgil (17) aña kim gögüñ var mı müslüman olasın ve günah ve çirkinden ve
 ma‘siyet¹⁸⁶ tuzunden arınasın ve Tañrı.[21a](1) ve Tañrı añasın ve ben seni Tañrı’dan

¹⁸¹ kur‘ān,79(Naziat) /9 insanların gözü yere döner

¹⁸² kur‘ān,79(Naziat)/10 Derler ki : o takdirde bu zararına bir dönüştür

¹⁸³ kur‘ān,79(Naziat)/ 13 /14 Doğrusu bir tek çıḡlık yetecektir, hepsi hemen bir düzlüğe dökülecektir

¹⁸⁴ kur‘ān,79 (Naziat)/16 tuva’da, kutsal bir vadide, Rabbi ona şöyle hitap etmiştir.

¹⁸⁵ kur‘ān,79 (Naziat)/17 Firavun’a git ;doğrusu o azmıştır.

¹⁸⁶ ma‘siyet : Ar. Asilik, itaatsizlik, günah, isyan.

yaña kulağuzlayım ve toğru yol gösterem nitekim (2) eyitdi وَأَهْدِيكَ إِلَى رَبِّكَ فَتَخْشَى¹⁸⁷ yā'ni ben sizi toğru yola kulavuzlıya (3) ben seni Tañrıñ'dan yaña kim tā anuñ'azabından korkasın müslüman olasın uçmağına (4) varasın rivāyet kılandı 'Abdüllah bin Ebū Bekir'dan kim eyitdi kaçan Hāḡ Te'ālā Mūsā'yı (5) Fir'avun'a viribdi eyitdi varğıl Fir'avun'a islām dinine kığırğıl ammā ol müslüman (6) olası degildür pes, Mūsā eyitdi ilāhi nite varayım ben kim bilürsen ki ol müslüman (7) olası degildür ve benüm dutası degildür pes, Hāḡ Te'ālā vahiy kıldı kim ya Mūsā'sın (8) buyruğum dutğıl utasın kuğıl "beyt" çünki davet vacīb iste azgırdı-gār (9)varça-gār yā Mūsā'yı nitekim gökler içinde niçe biñ ferişteher benüm ne kabül (10) taqđirim 'ilmin bilmek isterler hergiz bilmezler ser-gerdān dirler ve bir neçe tefsirde (11) gelür kim eyitdi yā Mūsā çün ve Fir'avun varasın hemān-ıla Fir'avun yumşak söylek (12) olmaya kim kat söyleye siz nitekim eyitdi فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيْنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى¹⁸⁸ (13) on üç sayısından sonraki satırların üstü çizili olduğu için yazmadım.Nitekim hikayetde gelür lātīf (16) bir gün bir va'z ḡalife zamanında Bağdat şehrinde minbere çıkup va'z ederdi (17) ḡalife'ye karşılu kadar kat kat söyledi ve ta'nāler eyitdi kim iy zalimiz siz şöyle siz. [21b] (1) böyle siz diyerdi ḡalife katlanmadı iy kişi Hāḡ Te'ālā senden ve benden zalime (2) viribmedi ve eyitdi kim didi pes, va'z bunu işitdi (3) epeşem oldı kavluhū Te'ālā فَأَرَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَى yā'nī Mūsā vardı Fir'avun'a (4) ol ulu nişanları gösterdi yā'nī ol nişan toğuz mu'cizāt idi bir bir beyān (5) kılayım bir 'asadur ki bir kuruca ağacı yere bırağurdu bir ulu azdaha olurdu (6) ikincisi nūr gibi eldür Mūsā peygamber çün elini yegine çekerti girü ve çıkarırdı (7) aḡ nūr gibi olup çıkarırdı şöyle kim gözler kamaşurdu baḡamazlardı (8) ve ayuñ güneşiñ nūrı zīrā olurdu üçüncü mu'cizāt tufandı dödüncü çekirge (9) idi beşinci buğday biti altıncısı kurbāğā idi yedincisi şular kan (10) olmağdı sekizinci kızlıḡ adı dokuzuncı yā'nī kışşa buydu kim Hāḡ Te'ālā Mūsā'yı (11) vahiy eyitdi kim Fir'avun'a da'vet ede Mūsā'yı eyitdi ilāhi kardaşım Hārūn bile kuş kim ol sözde faşihdur faşih kader benden nitekim buyurdu هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي (12) ve dağı eyitdi قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي

¹⁸⁷ kur'an, 79(Naziat)/19Rabbine giden yolu göstereyim ki o'na saygı duyup korkasın

¹⁸⁸ On üç sayısından sonraki satırların üstü çizilmiştir.

وَأَشْرِكُهُ فِي (14) شُدُّدٍ بِهِ أَرْزَى هَارُونَ أَحْيَى وَاجْعَلْ لِي وَرِثَةً مِّنْ أَهْلِي يُفْقَهُوا فَوَلِيَّ (13) وَاحْتُلْ عُنْدَهُ مِن لِّسَانِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرَ صَدْرِي وَأَشْرِكُهُ فِي (14) شُدُّدٍ بِهِ أَرْزَى هَارُونَ أَحْيَى وَاجْعَلْ لِي وَرِثَةً مِّنْ أَهْلِي يُفْقَهُوا فَوَلِيَّ (13) وَاحْتُلْ عُنْدَهُ مِن لِّسَانِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرَ صَدْرِي

peş, Mūsā mūnacat¹⁸⁹ eyledi eyitdi ilāhī benūm(16) gönölümü gen kıl dağı işüm geñez kıılır ve dağı dilimden bu bağı gider ya'nī (17) Mūsā beltek idi oğlankār dilinūñ uçuna od dikmişdi kışşası meşhurdur. [22a](1) kim Fir'avnuñ Fir'avnuñ şağalına yapışdı yidi Fir'avun fağıdı ki bunu öldürün (2) şimdiden böyle kustahlık¹⁹⁰ ider didi peş, katındağı vezīrlar eyitdiler buna bilsün (3) dağı oğlandur eyüden yavuz fark itmez didiler böyle olsa eyitdiler böyle yedgin (4)den bileyüz eyitdiler varın bir tepsiye kızıl kor koyuñ bir tepsiye kıızıl altun koyun (5) eger korquyup altuna şunarsa bilevüz kim 'aklı vardur oldurasın eger altunı (6) koyup kora şunarsa ma'zurdur peş, vardılar getürdiler Mūsā'yı diledigim altuna (7) şuna Hağ Te'ālā Cebrā'ile virbidi Mūsā'nın elin kora şokdı çün parmağı (8) ucı göyüñdi derhāl elin ağzına şokdı dili uçunda göyüñdi andan ötüri pelték¹⁹¹ (9) oldı peş, andan kııldı kim şimdi bire günüñ barmağın bir nesne yaksa yā bir taş (10) altında kıalsa yā bir zahmet çek irişte derhāl elin ağzına şokarlar girü tefsire gelem (11) ve dağı kıardaşum Hārūn baña vezīr kııl ya'ni benüm ile bile kuş kim anuñla kıut (12) dutayın ve dağı benüm anı baña şerik kııl ya'ni anda peygamber kııl peş, Hağ Te'ālā (13) eyitdi yā Mūsā Mışır'a var kıardeşin saña kıavuşdurum niçe yıldı kim Mūsā'nın (14) kıardeşi Hārūn Mışır'da kıalmışdı Mūsā Fir'avun korqusından kıaçup medīne'ye gelmiş (15) idi Şü'ayip peygamber kıatına gelür çobanlık iderdi hikāyeti meşhurdur firāk¹⁹² ağusı (16) Mūsā'nın canına kār etmişdi peş, Hağ Te'ālā buyurdu ki yā Mūsā sen Mışır'a get ben saña (17) kıardaşuñı kıavuşdurum kıışsa çün Mūsā Mışır kıapusına geldi kıardeşi Hārūn-ıla. [22b] (1) buluşdı hikāyete bir bir eyitdi buluşup şāz oldılar durdular Fir'avnuñ sarayına (2) geldiler Tañrı'ya da'vet eyitdiler Fir'avun bunları göricek korkıdı eyitdi eger (3) Hağ peygambersiñ göz mu'cizatı gösteriñ Mūsā elinden kıuruca ağacı yire bırakdı (4) fihāl bir büyük azdaha oldı dört ayağı üzerine turur geldi kıyruğun (5) yere urup kıızgurdı ağzın açdı bir an ki

¹⁸⁹ mūnacāt: Ar. Allah'a yalvarma ve dua etme.

¹⁹⁰ kustahlık: Saygısızca davranmak, küstah olma.

¹⁹¹ pelték: dilde hafif tutkunluk

¹⁹² firāk: Ar. Ayrılık.

yirde idi bir an ki sarayın (6) saķfında idi yukaru idi fāşih dil ile eyitdi yā fir'avun tiz imāna gel (7) yoħsa seni işbu sarayın-ıla etba'in¹⁹³ ile aşba'in ile yudarın diyirdi pes, (8) Fir'avun korķıdı ditremege başladı ve eyitdi yā Mūsā azdahaki tut amān deyü (9) amān diledi çün Mūsā elin şundi ol azdaha girü 'asa olup Mūsānıñ (10) eline geldi fir'avunıñ bir veziri vardı adı Hāmān idi ol vaķt anda (11) degil idi çün ol vezir geldi fir'avn ğışsa haber virdi kim bizi Mūsā (12) Tañrı'ya okur neçe idelüm deyü söyleşdi pes, Hāmān eyitdi ben seni 'aķıllu şanurdum (13) sen bu neçe yıldır kim dükeli Mışır vilāyeti saña taþarlar (14) şimdi sen ayruğa mı taþarsın ya'nı Tañrısı'nın kulu mı olursın didi böyle (15) dise Fir'avun eyitdi : yā Mūsā dönmezin didi pes, Mūsā elin koynuna (16) şokdı girü çıkardı gördüler kim aķ paķ nūr olmuş gözleri kamaşdı (17) bu mu'cizati daħı gördiler daħı girü inanup dönmediler andan soñra birbiriyle va'de eylediler. [23a] (1) va'de eylediler tā Fir'avn daħı cāzuların diyirdi uzun ipler dutdılar içe (2) koķ içine deyü koydular taki yüz yigirmi deve yünü pler cem' eyitdiler tā ol va'de (3) eyitdikleri güne degin çün ol gün oldu mecmu'in meydana getürdiler nitekim (4) Haķ Te'ālā buyurur ¹⁹⁴ قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الرِّبَّةِ وَأَنْ يُجَشَّرَ النَّاسُ ضَحَى andan (5) Mūsā ile Hārūn geldiler Fir'avn bir yüce köşkü yaþmışdı ehli ile evladı (6) ile andan baķardı Mūsā eyitdi: yā Fir'avn sen mi ? birağursın yoħsa ben mi ? (7) birağayın Fir'avn eyitdi : yā Mūsā biraķ 'aşañı tā ki görelüm kanķısı ğalip gelür (8) ol iplere çün güneş ıssı çekdi daħı yılan gibi karçaşmağa başladı zīrā (9) iyice zivelī idi bir birine tolaşmağa başladı çün Mūsā 'aşa'yı biraķdı (10) 'asa girü azdaha olup ol ipleri yutdu bir kumadı buğur Fir'avnıñ köşküne (11) hamle kıldı Fir'avn feryād kılup amān diledi Fir'avnıñ ol cāzuları kim (12) meydana hazır olmuşlar idi mecmu'yı imana gelüp müslüman oldular ol cāzular (13) and içdilerdi Fir'avn izzet haķķ-içün biz ğālibimizdirlerdi kavluhū Te'ālā (14) وَقَالُوا بَعَثَ فِيْهِمْ رَسُولًا لِّمِثْلِ آبَائِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِئِن لَّمْ يَكْفُرُوا بِآيَاتِنَا لَأَكْذِبُنَّهَا كُذُوبًا ¹⁹⁵çün bu mu'cizat gördiler þarmaķ kaldurup (15)

¹⁹³ etba' : Ar. Tābi olanlar,emri altında bulunanlar.

¹⁹⁴ kur'an, 20 (Taha) /59 Musa:"Buluşma zamanımız sizin bayram gününüzde,insanların toplandığı kuşluk vaktidir "

¹⁹⁵ kur'an,26(şuara)/44 onlar iplerini ve değneklerini attılar ve : "Fir'avn hakkı için,şüphesiz biz üstün geleceğiz" dediler.

eyitdiler ¹⁹⁶ قَالَوْا ءَامَنَّا بِرَبِّ هَٰؤُلَآءِ وَمُوسَىٰ didiler ya'nî iman getürdün Hārūn (16) ile Mūsā'yı Tañrı'sına didiler pes Fir'avn kaçadı eyitdi ya'nî benden artuğa mı taparsız (17) elbette elbette ben siziñ eliñüzi ayağüñüzi hilâfından keseyim eger sol eliñüzi. [23b] (1) kesersem sağ ayağüñüzi bile kesim dimek olur ve dağı sizi hūrma ağaçlarına (2) aşı koyam elbette nite-kim Hāḡ Te'ālā haber virir ¹⁹⁷ فَلَا تُطَعَّرْ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ (3) مِنْ خِلَافٍ وَلَا صَلَبْتِكُمْ فِي مِنْ خِلَافٍ péş, bular eyitdiler ki hiç qorqmarız (4) ve uşanmāzız ne qadar bela edesin ölürseñ dönmezüz biz dīni bulduq didiler (5) nitekim Hāḡ Te'ālā haber virir buyurur ¹⁹⁸ قَالَوْا لَا صَبِيْرٌ إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ rivāyetde (6) gelmişdür kim ol gün ki Fir'avn bu heybetleri gördi qorqusından üç yüz kez (7) içi aşāğa çekdi andan feryāz kıluḡ amān dilediler Mūsā'yı girü alın 'aşā'ya (8) şundi hemān girü bir quruca ağacı oldu Mūsā'nın eline geldi girü (9) eyitdiler vay dağı cāzū didiler ya'ni yalanladılar imān getürmediler andan soñra (10) Mūsā'ya du'a kıldı Hāḡ Te'ālā tufan viribdi ya'nî tufan didiği oldur ki (11) bir hente gice gündüz tamām yağmur yağdı hergiz aralanmadı yollar kesildi Mışr'ın (12) şoqaqları deñiz gibi oldu şöyle oldu kim Mışr'ın tamām ili ve şehri su dutdı (13) şöyle şandı kim mecmu' dünyaya şu dutdı feryād edüp Mūsā'dan amān dilediler ve (14) eyitdiler eger Hāḡ Te'ālā bu belāyı bizden giderirse benī İsrā'ıl saña virevüz qancarı dilersin (15) alasın gidesin ve dağı saña imān getürevüz didiler péş, Mūsā'yı peygamber du'a kıldı ol yağmur digdi (16) mecmu' şūrlar vardılar nīl ırmağına girdiler Hāḡ Te'ālā yel viribdi ol yiri kırtudı şol qadar (17) otlar ve ni'metler ve çiçekler bitti kim hiç ḡaddī yoğdı péş, bunları aylar biz bu nesne-yi şarlu beyān. [24a] (1) beyān ederseñ söz uzanūr maḡsūddan ırāq düşeriz girü tefsīre gelelüm ve "vallāh a'lemu (2) bi's-şavāb" ḡavluḡu ¹⁹⁸ فَأَرَأَيْتَ الْآيَةَ الْكُبْرَىٰ péş, gösterdi Mūsā Fir'avn'a ol ulu (3) nişanları kim size taḡrīr eyitdim ya'nî ol toḡuz mu'cizāt ¹⁹⁹ فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ péş, Fir'avn (4) aña inanmadı

¹⁹⁶ ḡur'ān,20 (Taha)/70 sonunda sihirbazlar : "Biz Musa ve Harūn Rabbine inandık"deyipsecdeye kapandılar.

¹⁹⁷ ḡur'ān 26(şuara)/49/50 Firavun : "Ben size izin vermeden ona mı iman ettiniz.Muhakkak ki o,size sihri öğreten büyüğünüzdür.şimdi bileceksiniz ;ellerinizi ve ayaklarınızı and olsun çarpazlama kestireceğim hepinizi astracağım.

¹⁹⁸ ḡur'ān,79 (Naziat)/20 Bunun üzerine en büyük mucizeyi gösterdik.

¹⁹⁹ ḡur'ān,79(Naziat) /21 "Ama Firavun yalanladı ve baş kaldırdı ".

ya'nî Mūsā'yı yalanlarıyla ĩmān getürmekden yüz dönderdi ve fesād²⁰⁰ işe (5) meşğul oldu ثُمَّ أَذْبَرَ يَسْعَى ²⁰¹andan soñra Fir'avn andan soñra Fir'avn müdbir oldu (6) ya'nî yaramaz yola dürişdiler ya'nî şeytān yoluna uydı فَحَشَرَ فَنَادَى ²⁰²pes, kavmini (7) dirdi ve kığırttı فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى ²⁰³ya'nî ben siziñ ulu Tañrı'ñuzın benden (8) yuķaru Tañrı yokdur didi -estağfiru'l-lāh bir neçeler eyitdiler فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى didiği oldur (9) kim ya'nî şanemler kavması Tañrılarıñızdur ben ol şanemler Tañrısıvan ben anlardan yüceyin (10) didiği olur kavluhü Te'ālā فَأَحْذَرَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْأَحْزَرِ وَالْأُولَى ²⁰⁴ya'nî pes, Hāķ Te'ālā (11) Fir'avn dünyāda ve āhiretde 'azāb-ıla dutdı ya'nî kanadı dünyāda ğark-ıla ve āhiretde od ile (12) bir neçeler eyitdi Fir'avn ikiñiz Tañrılık da'vasın kıldı ol eyitdi مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ ²⁰⁵(13) ya'nî benden artıķ siz hiç Tañrı var mı bilmezindidi birisi buydu kim فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى (14) ya'nî ben siziñ yüce Tañrıñuzun bu iki söz iken ortasında kırķ yıl geçdi pes, (15) Hāķ Te'ālā Fir'avn mel'una iki kez küfr söylediği için iki cihānda dağı 'azāb virdi (16) kavluhü Te'ālā إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِمَنْ يَحْشَى ²⁰⁶ya'nî şol Fir'avniñ helāk olmağı içinde (17) 'ibret vardur Tañrı'dan korķanlara kavluhü Te'ālā وَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءِ بَنَاهَا ²⁰⁷[24b](1) ya'nî iy gürdan kopmağ ve kıyāmet gününe inanmayanlar sizi yaratmaķ mı düşvārdur (2) yoħsa gögi yaratmaķ mı ol ki gögleri yaratmağa yeten pādişāh kādirdür ve güci yiter kim (3) sizi öldüğünüzden soñra girü diri kıla kavluhü Te'ālā رَفَعَ سَمَكَهَا فَسَوَّاهَا ²⁰⁸ya'nî (4) ol Tañrı gögi yaratdı ve anıñ şakfını yüce kıldı ve düzdi -kim anuñ sınığu ve yarağı (5) yok ve egrisi yokdu düpdüz yaratdı ve şeffāf kıldı kavluhü Te'ālā وَأَعْطَشَ لَيْلَهَا ²⁰⁹ve dağı ol gögün dünini karañu kıldı ve gündüzün nürü kıldı (7) ve aşıķāre

²⁰⁰ fesād : Ar. Bozukluk, fenalık, kötülük.

²⁰¹ kur'an,79 (Naziat)/22 Geri yürüyüp döndü.

²⁰² kur'an,79(Naziat)/23 Adamlarını toplayıp seslendi :

²⁰³ kur'an,79(Naziat)/24 "Sizin en yüce Rabbiniz benim dedi ".

²⁰⁴ kur'an,79(Naziat)/25 Allah bunun üzerine onu dünyave ahiret azabına uğrattı.

²⁰⁵ kur'an, Ey milletim "Allaha kulluk edin ondan başka tanrınız yoktur ".

²⁰⁶ kur'an,79 (Naziat)/26 Doğrusu bunda Allah'tan korkan kimseye ders vardır.

²⁰⁷ kur'an,79(Naziat)/27 Sizi yaratmak mı daha zordur,yoksa göğü yaratmak mı,ki onu Allah bina edip yükseltmiş ve ona şekil vermiştir

²⁰⁸ kur'an,79(Naziat)/28 ki onu Allah bina edip yükseltmiş ve ona şekil vermiştir

²⁰⁹ kur'an,79(Naziat)/29 Gecisini karanlık yapmış gündüzünü aydınlatmıştır.

kıldı ve الْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا²¹⁰ ya'nī dağı andan sonra yeri (8) döşedi 'ulema bu āyetde ihtilāf
 kılınımlardır kim yeri göğden sonra döşedi (9) İbn-i 'Abbās kavli budur ki Hāḫ Te'ālā
 yeri göğden ol yarattı bir pāre ammā döşemedi (10) andan sonra döşedi yaydı şol adım
 çeker gibi İb-ni 'Ömer rivāyet budur kim Hāḫ (11)Te'ālā ol ka'be'yi yarattı dört gün
 üzerine andan anı şu üzerine kodı dünyā'yı (12) yaratmazdan oñ biñ yıl andan buyuru
 ka'be altına döşedin yaydı ve geñitdi (13)ḫavluhū Te'ālā مَرَعَاهَا وَمَرْعَاهَا²¹¹ ya'nī
 çikardı yirden şuyı ve dağı (14) otları ya'nī çayırı ve çimeni nitelim ademin
 metā'idur²¹² ve ta'amıdur²¹³ ol ikiden (15) olur ya'nī otlar ve ağaçlar ve dāneler ve
 yemişler ve tahıllar ve yapraklar ve ürünler (16) giyisiler ammā od ağaçdan ve tuz
 şudan çıkarıptır bu mecmū'a siziñ çündür (17) ve yıllıklarınız için yirden çikardı وَالْحَيَاتِلَ
 اَرْسَاهَا dağı Yerleri bu yir üzerine çökürdi.[25a](1) çökürdi ve mınıhladı ve mih kıldı
 ḫavluhū Te'ālā لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ مَتَاعٌ (2) ya'nī vāḫtiñe gelse kıyāmet gün
 ḫavluhū Te'ālā يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَى (3) ya'nī ol gün içinde kişi hayırdan ve şerden kim
 ne kim işlediyse elüne getüre (4) ve anıñ cezāsına göre وَبُرَزَتِ الْجَحِيمُ لِمَنْ يَرَى²¹⁴ ya'nī dağı
 aşıḫāre ola caḫim ḫamusın (5) göreler ḫavluhū Te'ālā وَأَنْتَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا²¹⁵ ya'nī
 pes, her kim azdıysa (6) dünyādır lākin āḫiret üzerine dikildiye فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى²¹⁶
 ya'nī pes, caḫim (7) ḫamusı anıñ maḫāmı ve uzunı ola ḫavluhū Te'ālā وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ²¹⁷
 (8) dağı her kim Hāḫ Te'ālā'dan ḫorḫudıysa ve nefsi arzūlarından (9)
 yıgdıysa göñli mūrādın yerine getürmeyüp muḫālefat²¹⁸ kıldıysa فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى (10)
 pes, uçmaḫ anıñ maḫamıdır ve uzundur ḫavluhū Te'ālā يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ (11) اَيَّانَ مَرْسَاهَا
 ya'nī ya Muḫammed eger saña şorarlarsa kıyāmetden kim ḫaçan ḫopa aşıḫāre (12) ola

²¹⁰ ḫur'an,79(Naziat)/30 Ardından yeri düzenlemiştir.

²¹¹ ḫur'an,79(Naziat)/31 Suyunu ondan çıkarmış ve otlaḫ yer meydana getirmiştir.

²¹² metā': Ar. Mal.

²¹³ ta'am: Ar. Yemek, yiyecek.

²¹⁴ ḫur'an,79(Naziat)/36 Cehenem her bakanın göreçeği şekilde gösterilir.

²¹⁵ ḫur'an,79(Naziat)/37/38 İşte, azap da dünya hayatını tercih edenin varacağı yer şüphesiz cehennemdir.

²¹⁶ ḫur'an,79(Naziat)/39 İşte muhakkak ki o alevli ateş cehenem onun varacağı yerin ta kendisidir.

²¹⁷ ḫur'an,79(Naziat)/40 Amin kim Rabbinin azametinden korkup da kendini kötülükten alıkoymuş, varacağı yer şüphesiz cennettir.

²¹⁸ muḫālefat: Ar. Karşı durmak, uyuşmazlık.

yükim sen eyit eydürsin bunlara aındurursun o kıyāmet kaçan qopasında ‘ilmi (13) seniñ Tañrıñ katındadır ve seniñ katnare ol ‘ilimden nesne yoqdur nitekim eyitdi (14) إِلَى رَبِّكَ مُنْتَهَاهَا فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرَاهَا ‘Ayişe anamız eydürdi beygamber hazreti (15) ‘aleyhi’ s-selām dāyim kıyāmet aña didi ve kaçan qopasını mūradı nitekim eyitdi (16) إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ 219ya‘nī yā Muhammed degülsin sen illa bir qorqıdıcısın (17) qorqanlara ve kıyāmet haberin viricisin ammā kıyāmet kaçan qopasına seniñ ‘ilmiñ. [25b] (1) yoqdur qavluhū Te‘ālā ضَحَاكَا أَوْ عَشِيَّةً إِلَّا يُلْبَثُوا إِلَّا بِيَوْمِ يَوْمِ يَرُوهَا 220 ya‘nī (2) şöyle kim anlar kıyāmet gördükleri gün şanalar kim dünyāda hiç olmadılar ya‘nī (3)eglenmediler illa bir aḥşāmca veyā bir qusluqca şöyle şanalar kim evvelden bunda öldiler (4) hiç dünyāyı görmediler rivāyet Haq Te‘ālā gıceyi gündizi yigirmi dōrt saat kıldı (5) biş vaqıt namazı bulara farz²²¹ eyledi kim ol biş sā‘at kıllalar yigirmi dōrdüñ (6) biş getse on toquz qalur pes, Haq Te‘ālā Bismi‘l-lāhi‘r-raḥmāni‘r-raḥīm (7) on toquz harf kıldı her kim bu on toquz harf vazıfe edinse ol on toquz sā‘at (8) içinde kıldığı gūnaḥları bu on toquz harf hürmetine ‘afv kıla.

Sūretü'l- Abese

sūretü'l Abese bu sūre (9) mekke‘de indi yüz otuz üç kelimedür biş yüz harfdur kırk iki āyetdür ḥadıṣ kıldı (10) bize Hārūn bin Keşir ve Zeyd bin Eslem‘den ve atasından ve Ebū İmām‘dan ve Abi bin ka‘b‘dan (11) kim ol eyitdi işitdim Tañrı Resūli ‘nden Ḥazreti‘nden her kim ‘abese sūresini oqusa (12) kıyāmet gūnünde anuñ yüzi aydıñlar ve nūrlu ola ve ‘araşāta şazlıg-ıla gele (13) Bismi‘l-lāhi‘r-raḥmāni‘r-raḥīm عبس وتولى 222bu sūreniñ nüzūli sebeb-i (14)oldur kim Resūl Ḥazreti ‘aleyhi’ s-selām bir gūn oturup ‘Utbe ve şeybe ve Ebū Cehl ve (15)‘Abbās bin Abdullmuṭṭalib ve Ümiyye bin Ḥalef kim bunlar Mekke qavminiñ ululardu ve reisleridür (16)Resūl

²¹⁹ kur‘ān,79(Naziat)/45 Sen sadece kıyametten korkanı uyaransın.

²²⁰ kur‘ān,79(Naziat)/46 kıyameti gördükleri gūn dünyada ancak bir akşam yahut bir kuşluk vakti kadar kalmış olduklarını sanırlar.

²²¹ Farz : Ar. Müslümanlık‘ta yapılması mecburi olan dinî emir.

²²² kur‘ān,80(Abese)/1 Yanına kör bir kimse geldi diye peygamber yüzünü asıp çevirdi.

bunlara kelecı idi virirdi buları Hax Te'ālā 'ya da'vet iderdi ve İslām'a (17)geleler diyü umarıdı bu arada bu aralıqda nāgehān bir gözsüz içeri girdi çağırıp eyitdi. [26a] (1) eyitdi yā Resūlallāh Tañrı Te'ālā saña öğretdüğilin ya'nī kūr'ān'dan bañada öğret-gil (2)ditredi ve benī oqutğıl diyerdi Resūl şol kadar söyledi ve çağırdığım beyğānber (3)Hāzreti yüzüni burtardı ve ol gözsüzden yüzüni çevirdi gönünden (4)eyitdi eger buña meşğül olursam bu müşrikler eydeler kim Muḥammed gözsüzler ve (5) kuqlalara ve gerü kalmışlara uyarılmış bu ma'nada ötüri gözsüzden yüz dönder (6)dügi-içün Hax Te'ālā 'ikāb kılup bu sözi ki "abese ve tevellā" yan'ī Muḥammed yüzün burtardı (7) yüzün dönderdi kavluhū Te'ālā اَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ²²³ya'nī ol gözsüz aña geldügi-içün (8)ve ol gözsüzüñ adı 'Abdullah bin Şureyh adı andan şoñra neçe kim ol gözsüz (9)Resūl'ün katına gelse Resūl anı ağırlardı ve iderdi Tañrım senden ötüri baña (10) 'itāb kıldı deyüp anı hoş dutardı hiç hācetin varmı diyü şorardı ve andan (11) şoñra Resūl Hāzreti ol gözsüzü ikiñizi Medīneye hālife kıldı, gündüz ğazaya (12)getdi İbn-i Zeyd eydir eger Resūl kendüye gelen vahyden nesne gizler ve örterse bunu (13)gizliyeydi kim Hax Te'ālā bir gözüzden ötüri aña 'itāb kıldı ol anı gizlemedi (14) halka idi virdi kavluhū Te'ālā وَمَا يُذِيرُكَ لَعَلَّهُ يَرْيُّ ²²⁴yan'ī Muḥammed Tañrıñ (15)saña bildirmedi ya'nī ne bildirdi yā Muḥammed bāşed ki ol gözsüz müslüman ola (16)ve yazuqlarında arına ve dañı buyurdi اَوْ يُدَكِّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَى ²²⁵[26b] (1) ya'nī yā Muḥammed her kim bay ve mälluysa sen sözüñi aña söylersin ve anuñ sözün (2)diñlersin ve her kim saña ol Tañrı'dan korkayağın dimek olur, kim sen ol kez (3) sözden yüz döndürürsin ve andan ğāfil olursın yā Muḥammed, müslüman eylemek (4)eylememek señin elinde degildür ammā senüñ üzerinde oldur kim bizim haberimiz bu (5) ḥalāyiķa degüresin nitekim buyurur وَهُوَ يَخْشَى فَأَنْتَ عَنْهُ تَلْهَى ²²⁵ (6) وَمَا عَلَيْكَ إِلَّا يَرْيُّ وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى ²²⁵ Muḥammed imden girü ve ayrıķ anuñ gibi iş işleme (7)gel ve iş sen işlediñ layiķ degildür kim bay kāfirlere karşı

²²³ kūr'ān,80(Abese)/2 Yanına kör bir kimse geldi diye peygamber yüzünü asıp çevirdi

²²⁴ kūr'ān,80(Abese)/3 Ne bilirsın,belkide o arınacak ;

²²⁵ kūr'ān,80(Abese)/5/6 Ama sen,kendisini öğütten müstağni gören kimseyi karşına alıp ilgileniyorsun.

ādemiye beyān kıldı ve daḥı ḥaḫ baṭıdan (15) seḫmegi ve bilmegi aña geñez kıldı Ebū Bekr bin Ṭahir eyitdi ²³¹ ثُمَّ السَّبِيلَ يَسْرُهُ her (16)bir kiři -içün işden ve pişeden ne yaratdıysa anı aña geñez kıldı ve ḫaderleri (17)ḫavluḥū Te'ālā فَأَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ andan soñra ol ādemiñ cānın ḫabz eyledi. [27b] (1)gūr- issi kıldı Ferrā eyitdi فَأَقْبَرَهُ ya'ni mü'min saray issiyken gūr-issi kıldı kim (2)defn iderler şunlardan kılmadı ki öliceḫ kuşlar ve canavarlar buragurlar ve daḥı (3) şunlar kılmadı kim bodrumlara buragurlar pes, gūr şol nesnelerdendir kim müslümānlar (4) añunla 'aziz olur ya'ni ağırılanur ḫavluḥū Te'ālā ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ andan (5) öldürmekden soñra ve gūra ḫoymaḫdan soñra ḫaçan Ḥaḫ Te'ālā dilese ādem gürdan (6) ḫopara ve didi ḫıla كَلَّ ya'ni iş ile degildir kim işbu Ḥaḫ Te'āla'ye sipās (7) kılmayan ḫāfirler eydürler ve şanurlar kim girü diri olup gürdan ḫopmıyalar (8) إِلَى (9) فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ يَا'ni ol Tañrı buyurdığın yirine getirmedi مَا أَمَرُهُ طَعَامِهِ ya'ni ādem oḫlanı baḫsın ta'amına kim yemekden nicedür ve ḫıḫmaḫda (10)nicedür tā ki'ibret ala nitekim rivāyet kılındı Ḥaşan'dan ve Ḍaḫḫāk'dan kim Tañrı (11) Resūl aña eyitdi yā ta'amıñdur eyitdi öt ile sütdür andan Resūl eyitdi (12) yedi gökden soñra derḫal neye döner Ḍaḫḫāk eyitdi: şuña dönerim kim bilürsin (13) Resūl eyitdi Ḥaḫ Te'ālā şol ādem'den ḫıḫan dünyāya meşel kıldı nite (14) kim ḫadişede gelür her kim ki kim endişesi yā himmet rızḫ ḫazanup yemekden (15)ola anuñ ḫader ḫıymeti şol ḫarnından ḫıḫan nesne denir İbn-i 'Ömer eydür ḫaçan (16)bir kiři mustirāḫda otursa bir firişte gelür ol kişiye eydür iy ādem oḫlanı (17) görgil ol baḫıllıḫ eydüp virmedüğün tā'amı neye döndi Ebū -ḫulābe eydür. [28a] (1) Tevrit içinde yazılmışdur kim iy ādem oḫlanı baḫ imdi ol baḫıllıḫ eydüp ve (2)virmedigün tā'amı gör neye döndi ḫavluḥū Te'ālā أَنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا يَا'ni ol (3)ādem oḫlanıñ tā'amına işbu tedbīr durur kim göre ve 'ibret tuta pes, ol (4) 'ibret oldur kim yaḫmur havādan biz dökdün dökmekle ḫavluḥū Te'ālā ثُمَّ شَعَعْنَا الْأَرْضَ شَعًّا (5) ثُمَّ شَعَعْنَا andan soñra biz yiri yardıḫ yarmaḫlıḫla ya'ni otlar yiri

²³¹ kur'an,80(Abese)20 Sonra, yolu ona kolaylaştırmıştır.

²³² kur'an,80(Abese)/25 Doğrusu suyu bol bol indirmekteyiz.

²³³ kur'an,80(Abese)/26 Sonra yeryüzünü iyice yarmakta ve orada taneli ekinler, üzüm, sebzeler, zeytinler, hurma ağaçları ve bahçelerde koca koca ağaçlı meyveler ve çayırılar bitirmekteyiz.

yalın ayak (16) ve yalıcık şöyle 'uryan koptalar ve dereliler ki derine gark olalar bir neçeler eydür (17) dizine degin derine bata bir neçeler göbeline degin bir neçeler gögisine degin bir neçeler dudagina. (29a) (1)dudagina degin gark ola pes, beygamber şordılar kim ya Resulullah hiç kimse ola mı (2) kim ol gün derlemeye eyitdi belli anlar kim ta'ata duruşurken derlediler yahud (3)ustad iline virdigin yahud, mescidlere virdigin gelürken yahud 'ilm meclisine (4) ve didigin gelirken derlediler kıyāmete anlar derlemeyeler rahat içinde olalar 'arş gölgesinde (5) oturalar pes, beygamber hatunı eyitdi: ya Resulallah ol gün vay zehi rüsvaylık (6) halayik ki bir birinden bakalar ve bir biriniñ 'ayıbn ve ve sıtrın göreler pes, Resul eyitdi (7) ol gün ādemlere nefslü nefsi koyusı ola şöyle kim hiç kimse kayusı olmaya (8) ta ki yanındağı er midür ya 'avrat mıdur bilmeye nitekim eyitdi (9) لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ كَافِلُهُ Te'ālā ضَاحِكَةً تَرْهَقُهَا قَتَرٌ (10)ol kıyāmet gününde bir neçelerin yüzleri aydınlı ola ve ve nürlü ve güler ve şad-gam (11) taze ola zira ol yüzleri Tañrı yolında dürüşmiş ola ya'nı çok çok secde (12)kılmakda üzerine toz konmuş ola yahud "i'la-yi kelimetu'-lah" için gaza kılmış (13) ola ve gazaya giderken yolda toz konmuş ola kafiluhü Te'ālā تَرْهَقُهَا قَتَرٌ (14) ya'nı ol içinde yüzler tozlu karanuluklu ola ve (15) kapkara ola haber böyledür kim Hak Te'ālā girü ve hayvanı toprak eyleye kıyāmet (16)gününde pes, ol toprak toza ve tütüne döne kafirlerin yüzine otura şöyle (17)kim yüzleri kapkara ola nitekim eyitdi (18) أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرَةُ الْفَجِرَةُ ya'nı anlar kim. (29b) (1)bu işler anlara işlene ve bu yüz karalığı anlara hāşıl ola anlar kimlerdür ya'nı kafilirdür (2)ve facirlerden

Süretü'l-Tekvir

süretü'l-takvir إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ bu süre mekke'de indi yüz dört kelimedür yigirmi (3)toğuz āyetdür hādīs kıldı bize 'Abdullah 'dan ol eyitdi işitdim 'Abdullah bin (4) Deyd'den ol eyitdi işitdim ibn-i Ömer'den kim ol eyitdi bende Tañrı Resul'inden (5)işitdim der kim eyitdi

ya'nī ol bir düleç develer 'arabalar katında ki sevgilü ve 'azīzdür şöyle kim aña binmez (13) sudun sıgmazlar anı görmege tımarlamağa becid olalar henüz böyle sevgilüyken issi (14)üzerine bir iş gele kim ol deveden gāfīl ola ol develer kayusı kılmaya ve hergiz anmaya (15)kıyāmet kōrkularından anı evinde kavluhū Te'ālā وَإِذَا حُشِرْتِ الْوُحُوشُ هَادِيَةٌ كَلِمَةٌ (16)Bize Ebū Na'im ve Süfyān kendü ve atasından ve İbn-i 'Abbās'dan kim kaçan kamu canavarlar bir (17) yirde dirilseler Abi İbn-i Ka'b eydür 240وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرْتِ ya'nī kaçan canavarlar bir bir. [30b] (1)ne qarşılar Hāḳ Te'ālā bularıñ arasında hūkm ve 'adl eylemek için Kātāde eydür kaçan (2)canavarlar dirilseler bir neçeler eydürler وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ حُشِرْتِ الْوُحُوشُ kaçan canavarlar (3)ya'nī bu āyet ma'nisinden 'ulema ihtilaf kılmışlar. İbn-i Zeyd ve 'Ata'ya (4)ve Süfyān ve Veheb eytdiler deñizler dutuşsa od olsa İbn-i 'Abbās eydür Hāḳ Te'ālā (5)ay ve güneş ve yıldızlar deñiz bırğa andan Hāḳ Te'ālā debür yilini viriye esdüre (6)yidi deñizler mecmu' od olalar Mūcahid ve Mūkatil ve Daḥḥak eytdiler وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ (7) ya'nī vaḳtiña deñizler birbirine koyular acı tatlusı ne qarışa dükeli (8)deñizler bir ola kelbī eydür وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ya'nī kaçan deñizler tolsa Rabi' (9) eyitdi وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ya'nī kaçan deñizler kaynasa, Ḥasan eydür وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ (10) ya'nī kaçan deñizler kōrkısa, Kātāde eydür: وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ya'nī kaçan şuyı gitse (11)şöyle kim bir katre kılmısa rivāyet kılandı Abi'yden kim eyitdi kıyāmet (12)oñuniçe altı nişān belüre şöyle kim ḥalāyik işinde gücünde iken ve bāzārında iken (13) āp ansüz güneşin aydına gide ve yıldızlar yeryüzine döküle ve tağlar yir (14)üzerine düşeler vaḳit depreneler 241 ve yir qarşıla ve havāya uça ol heybetden (15)ādemiler ve cinnīler kōrkalar birbirini qarışalar ve dükeli canavarlar ve yılķılar ve üçüci (16)ķuşlar dükeli birbirine qarışalar şular kim bir içinde mevc uralar nitekim eyitdi (17)وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرْتِ ya'nī vaḳtiña canavarlar birbirine qarışalar kavluhā Te'ālā. [31a] (1)وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ya'nī deñizler od ola bir neçeler eydür deñiz şuyı şoğulsada (2) yirinden od çıķa ol vaḳt cinnīler varalar ādemilere eydeler

²⁴⁰ kur'an,81(Tekvir)/ 5 Yabani hayvanlar bir araya toplatıldığı zaman ;

²⁴¹ depreneler: Sarsılmak,kımıldamak,hareket etmek.

varalum etrafa (3)âlemde gezelüm size haber getürelüm ve hâl nitedür bilelüm didiler pes, deñize varalar (4)od göreler bunlar bu hâlde iken nāgāh yir yarıla yedinci kat yire degin ve gökler (5)yarıla tā yedinci kat göge degin pes, bunlar ol arada iken bir kat yil gele ol (6)kāfirleri biz kezden helāk ide kavluhū Te‘ālā وَإِذَا النُّفُوسُ رُوِّجَتْ ya‘nī kaçan (7)nefsler çift çift olsa ‘Ömer bin hattāb eydür ya‘nī kaçan eyüler ve yavuzlar (8)ile çift ola Ḥasan ve Kātāde eydürler وَإِذَا النُّفُوسُ رُوِّجَتْ kaçan her bir kişi (9)kendü bölüğüne olunsa ya‘nī cuhūd cuhūda, naṣrānī naṣrānīye, tersā tersāye, (10)müslüman Müslümana, Mūkātīl eyitdi وَإِذَا النُّفُوسُ رُوِّجَتْ ya‘nī kaçan mü‘minler hūrīler ile (11)kāfirler ile şeytanlar çift olsalar nitekim bir yire eyitdi اخشروا الدين ظلّموا وأزواجهم (12)illa ya bir neçeler eydür وَإِذَا النُّفُوسُ رُوِّجَتْ ya‘nī her bir kişi kendü (13)‘ameliyle çift olsa İkrime eydür وَإِذَا النُّفُوسُ رُوِّجَتْ ya‘nī canlar girü (14)gövdelerine girüp çift olsa kavluhū Te‘ālā وَإِذَا النُّفُوسُ رُوِّجَتْ ya‘nī daḥī kaçan (15)ol dirile bir oğlan kız oğlancuqlar şorusla ve ol öyleydi kim kaçan Arab’dan (16)bir günün kıızı toğsa aña yūnden veyā çupurdan bir cübbe veyā bir ‘abā eylerdi giydürürdi (17)bādiyede²⁴² ya‘nī yazlarda aña koyun ve deve gütdürürlerdi ya öldürürdi yaḥūd öldürmese.[31b] (1)böyle iderdi öldürmediği kızın ‘ömrü böyle geçerdı eger doğan kız o (2)öldürmek dilese evinde qorıdı yā altı yaşına degince ol ergend ve ‘avratına (3) eydürdi kim işbu kıızı tonatgıl ve bize gile kim hışımlarına iletürin pes, (4)ol kıızı alup şahraya çıkardı ilerüden bir yazıda bir kuyu kazardı kaçan kim (5)ol kuyu katında irse ol kız eydürdi kim işbu kuyuya baqıgıl kim ne göresin (6) kaçan ol kız kuyuya baksa ardından itüp ol kuyuya birağurdı ve (7)üstedine toprak yıardı tā yire berāber olunca nitekim bir yirde buyurur أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ (8)İbn-i ‘Abbās eydür ilerü cāhiliyetden kaçan ‘avrat yüklü olsa (9)toğurmak vakti olur bir çoqur kazardı anuñ katında toğururdı eger kız (10)toğarsa ol çukura birağurdın eger ar oğlanı toğarsa şaklardı ‘Arab’dan (11)bir kabileniñ işi buydı bir niçe rivāyetde eydür cāhiliyyet zamanında bir kişi (12)kendü kızını depelerdi ve etine yedirirdi pes, Ḥaḳ Te‘ālā bulara qorqu va‘desini (13)viribdi ve eyitdi kim بَأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ وَإِذَا النُّفُوسُ رُوِّجَتْ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ

²⁴² bādiye : Ar. Ova, sahra, çol, kır.

ya'nî kaçan kıyāmet (14)günü olsa ve ol dirile gömülen kızlardan şoralar kim ne suçdan ötüri depelendi (15)ler kavluhū Te'ālā وَإِذَا الصُّحُفُ نُتِيرَتْ²⁴³ dahı kaçan bitiler açılrsa 'Aṭā eydür Ümm-ü Seleme'den (16)kim eyitdi işittim Tañrı Resūlin'den der kim kıyāmetde ḥalāyık 'uryān kōpalar ben (17)eyitdim yā Resūlallāh ol gün 'avratlar nite olalar ? pes, Resūl eyitdi kim her bir ādem kendü. [32a] (1)kendü nefsine meşgūl ola kim katındağı er midür yā 'avrat mıdur bilmeye. ben eyitdim buları (2) ne nesne meşgūl kıla pes, Resūl eyitdi bitilerin açup oğumak kim zerre-i mişkālleri (3)ol biti içinde yazıkdan müzedden yazılmış ola ol nesne bular ḥayran kıla kavluhū (4) Te'ālā وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ²⁴⁴ ya'nî dahı kaçan gökler yirinden diritilse ve kōpsa ve (5)andan dūrülse kavluhū Te'ālā وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ²⁴⁵ ya'nî kaçan caḥīm ṭamusı kızdırılrsa (6) Kātāde eydür ol ṭamuyı Tañrı'nuñ ḥışmı ve ādem oğlanlarınıñ gūnahı kızdurur (7)kavluhū Te'ālā وَإِذَا الْجِنَّةُ أُرْلِفَتْ²⁴⁶ ya'nî dahı yakīn gelse uçmak kavluhū Te'ālā مَا أَحْضَرْتِ²⁴⁷ (8) عِلِمَتِ نَفْسٍ ya'nî kaçan bu kamu didigimiz nişānlar belürse ve kıyāmet kōpsa her (9)bir kişi ḥayırdan ve şerden her ne kim işledi idi bula ve anuñ cezāsını göre İbn-i (10)'Abbās'dan eyitdi الشَّمْسُ مَكْوَرَةٌ²⁴⁷ den " 'alimet nefsü " deglü on iki ḥasletdür, (11)altısı dünyāda belūdür, altısı ahiretdeğer, kavluhū Te'ālā الْجَوَارِ الْكُنَّسِ²⁴⁷ (12) ya'nî ben Tañrıya and iğerin şol beş yıldıza kim seyir idicilerdür yürümeğ vakṭinde (13) aşıkāre yürürler ve ṭolanmak vakṭinde batarlar gizlenürler nitekim yok geyik mağarasına (14)girüp gözlendiğı gibi bir neçe buña böyle tefsīr kıldı Kātāde eyitdi : ol yıldızlardır (15) kim dönen aşıkāre olur ve gündizin gizlenürler gözükmez olur ammā ol beş yıldız anda içdi (16)ol yıldızlar biri Bahrāmdur, biri Zuḥal'dur, biri 'Atarid'dur, ve biri Zūhre'dür,ve biri (17) Müşteri'dür. Ma'āviye rivāyet kıldı Ağmış 'den ve İbrāhīm'den ve 'Abdullāh kim الْجَوَارِ

²⁴³ kur'an,81(Tekvir)/10 Amel defterleri açıldığı zaman.

²⁴⁴ kur'an,81(Tekvir)/11 Gök yerinden oynatıldığı zaman.

²⁴⁵ kur'an,81(Tekvir)/12 Cehennem alevlendirildiğı zaman.

²⁴⁶ kur'an,81(Tekvir)/13 Cennet yaklaştırıldığı zaman.

²⁴⁷ kur'an,81(Tekvir)/1 güneş dūrülüp ışığı kalmadığı zaman.

²⁴⁸الْكُنُوسِ. [32b] (1)diyüp and içdigi sığın geyikdür Sa'îd bin cübbeyr eydür eydür ol yok kim Hâk Te'âlâ (2)aña and içdi kavluhû Te'âlâ وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ²⁴⁹ya'nî dün haqqı-içün kim irite (3)aydınlığını evveli belüre bir neçeler eydürler ya'nî haqqı-içün kim irite ağıрмаğa (4)açacak cüz kılmış ola kavluhû Te'âlâ وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ²⁵⁰dağı şubh haqqı -içün kim (5)irite aydınlığını ol belüre bir neçeler eyitdiler ya'nî ol irite haqqı -içün kim anuñ (6)aqlığı kılka ve uzana kavluhû Te'âlâ يَا نَبِيَّ يَا لَإِذَا نَقُولُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ya'nî yalavaç yıldızlar haqqı -içün (7)dağı şubh haqqı-içün işbu kur'an bir kerim yalavaç indirdigidür Cebrâ'îldür ve Cebrâ'îlim (8)kuvvet issidür ve 'arş issidi kâtında yazılmışdur ve gök içinde feriştehler Cebrâ'îl'e (9) mu'tî' olmuşlardur ve gökden vahiy indirmege Cebrâ'îl inamdür ve emindür nitekim (10) eyitdi ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَحْنُونٍ (11)ya'nî yıldızlar ve kara göden ağarmış irite haqqı-içün kim siziñ beyğamberiñiz (12)Muhammed Muştafâ delü degildür ve ol Cebrâ'îl ferişteniñ şüretinde göğün yüksek kıla (13) kıranında maşrıktan yaña kim gündüz andan gelür bu Mûcahid kavlidir. Nitekim eyitdi (14) وَقَدْ رَأَى بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ Qatâde ve İbn-i Cüreyyh ve Mûkatil rivâyet kıldılar 'İkrime'den (15) ve Tañrı Resûli'nden kim eyitdi Cebrâ'îl dilerüm kim seni sol gökler içinde olduğıñ (16) şüretinde görem Cebrâ'îl eyitdi yâ Resûllâh katlanumayasın Resûl eyitdi elbette (17)görmek dilerin Cebrâ'îl eyitdi ne yirde görmek dilersin kim saña ol şüret ile gözükem.[33a] (1)gözükem pes, Resûl eyitdi ne yirde görmek dilersin kim saña ol şüretle gözükem (2)pes, Resûl eyitdi : Abtağ yirinde Cebrâ'îl eyitdi ben aña şıgmazın pes, Resûl (3)eyitdi minâ'da Cebrâ'îl eyitdi ol arada dağı tardur andan Resûl eyitdi: 'Arafat'da (4) pes, Cebrâ'îl eyitdi 'arafat tağı lâyıkdur kim ben aña sağım va'de eyitdiler ki (5) fülân gün kelem pes, ol vaqt olıcağ Resûllâh 'arafat üzerine çıkdım, (6)hemândem gördi kim Cebrâ'îl gürüldeyü çatladıyu gelür heybetle şöyle kim maşrıq (7)ile mağrib arasın tıldurmuş başı gögde

²⁴⁸ kur'an,81(Tekvir)/16 Gündüz sinip geceleri gözükken gezegenlere and olsun.

²⁴⁹ kur'an,81(Tekvir)/17 Karamaya başlayan geceye and olsun.

²⁵⁰ kur'an,81(Tekvir)/18 Ağarmaya başlayan sabaha and olsun.

²⁵¹ kur'an,81(Tekvir)/ 20/21/22 Bu kuran,arşın sahibi katında değerli, güçlü,sözü dinlenen ve güvenilen şerefli bir elçinin getirdiği sözdür, arkadaşımız Muhammed asla deli değildir.

iki ayağı yirde çün Resül Cebrâ'îli (8) öyle gördi düşdi uşşı getdi pes, Cebrâ'îl derhâl hemişe geldiği şürete (9) dönüp Resül bağına başdı ve koşdı eyitdi yâ Muhammed, korkma-ğıl ki eger (10)İsrâfîl görseñ başı 'arş altında ve iki ayağı yedinci kat yir altındadır (11)'arş iki yegreni arasında görmüşdür Tañrı korqısından vaqitlerde kendüzin (12) şöyle yavu kıılır kim serçe kadar olur tâ ki Tañrı'nuñ 'arşın götürmez - illa kendünün (13) 'azameti ve kudreti götürür kavluhū Te'ālā وَمَا هُوَ عَلَى الْعَيْبِ بِضَيِّبٍ²⁵² ya'ni yâ Muhammed vahiy (14)sizi bildürmege ve gök haberin bildürmege ve gay'ib haberin ol bilür sizi dağı bildirmege (15)bağıl degildür belkim size dağı öğredür gay'ib haberin ve haber virir kavluhū Te'ālā وَمَا هُوَ (16) بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ ya'ni kur'an şeytan-ı recim kavli degildür biliñ raḥmān sözleridür (17)kavluhū Te'ālā فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ya'ni pes, emdi bu kur'an'dan yüz döndürüp kaççeru gider. [33b] (1)siz size şifā raḥmet ve beyān kur'an içindedür vasiṭi eydür فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ (2)ya'ni kaççeru vardır Tañrı'nuñ giñ raḥmetine varıñ kim kadar tonasın Cüneyd (3)eydür فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ya'ni kamu nesneniñ ḥazinesi bizim katımızdadur siz kaççeru (4)varasız nitekim dağı bir yirde وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ kavluhū Te'ālā (5) إِلَّا دَكَّارٌ لِلْعَالَمِينَ ya'ni işbu kur'an 'alemlere bir öğütdür ḥaḳḳa uymaḳ (6) diliyenler çün toḡru yoldur kavluhū Te'ālā لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ²⁵³ ya'ni (7)kim dilerse ḥaḳḳa uysun ve kur'an-ıla 'amel kılsun ve Ḥaḳ üzerine tursun (8) ḥadıṣ kıldı bize Ahmed bin Yūsuf kim eyitdi çün Ḥaḳ Te'ālā bu āyet indirdigim (9) لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ ya'ni Ebū Cehl eyitdi iş ve dilek benüm (10)elimüzdedür eger dilersevüz uymayavuz pes, Ḥaḳ Te'ālā bu āyeti viribdi kim وَمَا تَشَاءُونَ (11) إِلَّا أَنْ يُشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ya'ni uş elüñüzde degildür ve siziñ (12)elüñüzde dilek yür meger kim Tañrı diliyen andan dilegüñüz yirine gele pes, Ḥaḳ Te'ālā (13)dilemeyince siziñ dilegüñüz yerine gelmez. Rivāyetdür Ḥasan'dan kim 'Arab müslümān (14)olmağı dilemedi Ḥaḳ Te'ālā dilemeyince ḥadıṣ kıldı bize, İbrahim İbn-i Ḥaccāc, bin (15)Selem'den ve Veheb bin Münebbih 'den kim

²⁵² kur'an,81(Tekvir)/24 Peygamber.görülme yenler hakkında söylediklerinden ötürü töhmet altında tutulamaz.

²⁵³ kur'an,81(Tekvir)/28 Kuran, ancak aranızda doğru yola girmeyi dileylene ve alemlere bir öğüttür.

eyitdiler Vehab ol kitāb bilürdi kim Hāḡ Te‘ālā (16) beygamberlere indürdi ḡamusı neḡe kitābdur dükelisiniñ içinde bildim her kim eydürse (17) kim iş ve dilek benüm elimdedür dilersem işlemiyem bāyık ol kişi olur zīrā ki. [34a] (1)zīrā ki ihtiyar-ı küllī Allāh’ındur ammā ḡuluñ ihtiyār-ı cüz’isi vardur ammā fā’il-i (2) muhtār Allahū Te‘ālā’dur vasīti eydür Hāḡ Te‘ālā seni ḡamu işleriñ ve şıfatlarıñ (3)içinde ‘āciz ḡıldı pēs, sen dilemezsin illā Tañrı Te‘ālā dilegi birle ve ‘amel ḡılumazsın (4) illā Tañrı Te‘ālā ḡuvvetiyle ve Hāḡ Te‘ālā muḡī‘ olmazsın illā anuñ fażlı-ıla ve eger ‘āşī (5)olmazsın illā ki ol seni ḡor ḡılup aşağı komaḡıyla pēs, iy miskīn sen saña (6)ne ḡıldıñ ve neyle nazlanursun kim senüñ eliñde hiç nesne yoḡdur.

Sūretü’l-İnfitar

Sūretü’l infitar (7) bu sūre mekke’de indi seksen kelimedür üç yüz yigirmi ḡarfdur on toḡuz āyettür (8)ḡādiş ḡıldı bize Hārūn bin Keşīr ve Zeyd bin Eslem’den ve atasından ve Abi Amam’dan (9) ve Übeyy bin ḡa’be’dan kim eyitdiler her kim ki إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ sūresin oḡursa Hāḡ (10) Te‘ālā aña dünyāda ḡumlar saḡışınca ve yaḡmurlar ḡatresince müzdevire ve daḡı ḡıyāmet (11)gününde anuñ işin oñara bir hikmet daḡı bunda oldur ki Hāḡ Te‘ālā ḡālayīḡ iki (12) bölük ḡıldı bölügi ‘ariflerdür ve bir bölügi ‘abidelerdür bir bölügi günāḡkārlardır (13)pēs, Hāḡ Te‘ālā ‘ariflere heybetle naḡar ḡıldı tā ki bu daireden ilerü gitmeyeler ‘abidelere (14)hikmetle naḡar ḡıldı tā ki ḡulluḡda olalar ve günāḡkārılara şefḡatı-ıla naḡar eyitdi tā ki Hāḡ (15)Te‘ālā Raḡmetinden "nā nāvmīd" olmayalar pēs, dikeline bu kelime-yi buyurdı kim Bismi’l-lāhi’r-raḡmāni’r-raḡīmdir (16) إِذَا الْكَوَاكِبُ اتْتَفَرَّتْ ve إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ²⁵⁴ya’ni kaçan yir yarılrsa (17)dökülse وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ ²⁵⁵ve kaçan deñizler açılrsa, acısı tatlusına ḡarışsa. [34b] (1)ḡamusı bir deñiz olsa ḡavluḡ Te‘ālā وَإِذَا الْبُيُوتُ بُعْثِرَتْ ²⁵⁶ve kaçan ḡūrlar yarılrsa (2)ve

²⁵⁴ ḡur‘ān, 82(infitar)/1Gök yarıldıḡı zaman.

²⁵⁵ ḡur‘ān, 82(infitar)/3 Denizler kaynaştıḡı zaman.

²⁵⁶ ḡur‘ān, 82(infitar)/4 Kabirlerin içi dışa çıktıḡı zaman.

içinde ki ölümler dirilüben çıkşalar pes, bu nesnelere kıyâmet nişânıdır kim (3) yir kartında ne varsa altundan veyâ gümüşden ölümlerden hep taşra bırağa (4) kavluhü Te‘âlâ وَأَخْرَجْتُ مَا قَدَّمْتُ وَاعْتَرَفْتُ²⁵⁷ ya‘nî işlere olıcağ kişi ne (5) kim eyüden ve yavuzdan ‘amelleri ilerü viribdi ise bula ve cezâsını bula (6) ve ne kim eyü sünnet ve yavuz sünnet kendüden şoñra kodıysa ve her ne kim (7) bid‘ât hasene ve bid‘ât seykiye kodıysa cezâsını bula ‘İkrime eydür: مَا قَدَّمْتُ وَأَخْرَجْتُ (8) ya‘nî her ne kim Farızalardan ödeyüp ilerü viribdi ve ne kim ödemedi (9) girü kodu bile cezâsını bula bir neçeler eyitdiler ne kim eyü ‘ameller ilerü viribdi (10) ve ne kim mazlumlar kendüden şoñra kodu kamusun bile kavluhü Te‘âlâ يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ (11) ya‘nî iy âdem oğlanı seni kerîm Tañrunıñ lütfüne ne (12) nesne mağrūr eyledi kıldı ya‘nî ya‘nî aldı kim bunca yaramaz işler işlediñ hādîş (13) kıldı bize Hüşam Ca‘fer ’dan ve Şalîh’den ki eyitdiler bize haber şöyle degdi kim Tañrı (14) Resülü bu âyeti okudu kim مَا عَزَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ²⁵⁸ andan eyitdi oğlanın (15) kendü cāhıllığı aldı İbrāhîm eydür Fuğayıl eyitdiler ki eger kıyâmetde Hağ seni (16) kendü ilinde torursa ve eyitse Tañrıñın lütfüne seni ne nesne aldı sen ne (17) diyeydiñ eyitdi ede idim kim senüñ ol kiñ perdeler ki benî aldı kim anuñla. [35a] (1) anuñla benüm yavuz işlerim işleri mi ? örterdiñ Mükātîl eydür âdem oğlanın (2) Tañrı’nuñ ‘afv kılmadığı aldı kim yavuz işleyiceğ şalağ sa‘at ‘azāb eyitdürmedi ve anı (3) rüsvāy kılmadı Ebū’l- Kāsım eydür işitdüm Yahyâ bin Ma‘âd’dan kim eyderdi eger Tañrı (4) Tā‘âlâ beni kendü ilinde durursa eyitse kim Tañrıya seni ne nesne ile aldı cevāb eyde (5) ki senüñ bana eyledügin ilerüki eyilik ve şimdiki eyilik aldı Ebū‘Abdullah bin Şalîh eydür (6) eger Tañrı bana bundan şorsaydı edeydim ki ben senin hālîmligin aldı Ebū Bekir Varrāk (7) eydür eger Hağ Te‘âlâ bana dilese ki ben kerim Tañrıya seni nesne aldı cevāb edeydim kim (8) sen kerîm Tañrınuñ keremi aldı diyeydim işaret ehli ulular eyitdiler مَا عَزَّكَ الْكَرِيمِ (9) didi ben ğāfur Tañrıya ya ben raħîm Tañrıya seni nesne aldı demedi anuñ-içün (10) kim

²⁵⁷ kur‘ân, 82(infitar)/5 İnsanoğlu, ne yaptığımı ve ne yapmadığımı görür.

²⁵⁸ kur‘ân, 82(infitar)/6 Ey insanoğlu !seni yaratıp sonra şekil veren, düzenleyen mütenasip kılan, istediği şekilde seni terki eden, çok çömert Rabbine karşı seni aldatan nedir?

tamām girü ve cevābın öğredür gibi eyitdi tā kim ul eyde aldamadı beni illa senüñ (11)faźluñ kim ullarıña ııarsın ve suçların ‘afv u idersin Rivāyet ılındı İbn-i Mes‘ūd’dan (12)kim eyitdi ıyāmet güninde Ha Te‘ālā her bir iřiyle halvatı ıla andan eyde iy ādem oğlanı (13)ben Tañrıya seni ne nesne aldadı ve ‘ilmine ne ‘amel eyledik ve mürselere ne cevāb virdik (14) Zin-nūni Mışrı eyitdi nece aldanmışlar pırde altında örtüñmüřdür aldandıqlarını (15) bilmezler gāfıllıqlarından avluhū Te‘ālā الَّذِي يٰٓاٰیُّ صُوْرَةٌ مَا شَاءَ (17) mū‘tedil ıldı ve düzetdi avluhū Te‘ālā فِيْ اٰیِّ صُوْرَةٍ مَا شَاءَ رَبِّيْكَ ya‘nı ne süretde. [35b] (1)şüretde dilerse seni beñzetdi ataya anaya ve ayıya ve ‘ammiye hādıř ıldı Muahhir (2)bin Hiřām Mūsā’dan ve İkrime’dan ve atasından ve dedesinden kim ol eyitdi bir (3)gün Resül Hazreti kendü yaranüne eyitdi kimnen toğdı eyitdi nem toğa (4)yā oğul yā ızdur didi Resül eyitdi kime beñzer ol eyitdi kime yā atasına yā (5)anasına beñzer pır, Resül eyitdi : aña kim eyle dimegil aan nutfe şuyı ana raħmine (6) düşse Ha Te‘ālā andan tā ādem peygambere degin nice nesebi ve avmi varsa amusın (7)ol nutfaya hāzır ılır pır, ankısına dilerse beñzerdür nitekim eyitdi (8)İkrime Ebū řāliħ eyitdiler ya‘nı eger dilerse ĥimar şüretinde dilerse maymun (9)şüretine dilerse āyet şüretine yaradur avluhū Te‘ālā كَلَّا بَلْ يٰٓاٰدَمُ اٰتٰنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا لَكُمْ عَلٰى اٰتٰنَا اَشَدَّ حٰقِقًا الَّذِيْنَ يُكٰذِبُوْنَ بِالذِّبٰنِ ya‘nı (10) haa sizi aldatmış siz ve bizi yalan mı utarssz kim bayış siziñ üzerinin şalıyıcılar(11) ve göz ediciler ve yazıcılar vardur ferıştehlerden ağırluqlu ve ĥürmetlü kim siziñ söz (12) lerinüz ve iřleriñiz yazarlar ve ne iřledüğüñizi bilürler nitekim eyitdi (13) وَإِنَّ اٰتٰنَا لَكُمۡ لِحٰفِظِيْنَ كِرٰمًا كَاتِبِيْنَ يٰٓعٰلَمُوْنَ مَا تَفْعَلُوْنَ (14)ya‘nı anlar kim eyilik ıldılar ve imān getürdiler ve Tañrı’nuñ farışların öde (15) ödediler ve ĥarāmdan yığlındılar pır, bunlar na’im uçmağı içinde olalar Sa’ıd bin (16) Yaħyā rivāyet ıldı Tañrı Resül kim eyitdi (17)eyilik ılanlar ve oğlancuqların ĥoř utalar na’im uçma içinde ola pır, nitekim atanın. [36a]

²⁵⁹ ur‘ān,82(infitar)/7 Ey insanoğlu !seni yaratıp sonra şekil veren, düzenleyen mütenasip ılan, istediğı şekilde seni terkib eden, ok ömert Rabbine karşı seni aldatan nedir?

²⁶⁰ ur‘ān,82(infitar)/ 8 terkibinide dilediğı gibi yaptı.

(1)Atanıñ ve ananıñ senüñ üzeriñe haqqı var oğlanlarıñıñ senüñ üzerinde haqları (2) vardur qavluhü Te‘ālā ²⁶¹وَإِنَّ الْفَجَارَ لَنَجِيٍّ حَجِيمٍ (3)kıyāmet gününde ammā ol şamudan o gāyip olmayalar nitekim eyitdi (4) وَمَا هُمْ بِمَصْلُوكَهَا andan Haq Te‘ālā kıyāmet günün tekrar (5) getürdi eyitdi kim ²⁶²يَوْمَ مَا تَدْرَأُ مَا يَوْمَ الدِّينِ وَمَا تَدْرَأُ مَا يَوْمَ الدِّينِ (6) yā Muḥammed saña ne bildürdi kim kıyāmet günü ne gündür? andan yine ne bildürdi saña kim(7)kıyāmet günü ne gündür? su‘āl tekrar bu arada niçündür cevāp anuñ-içündür kim (8)tekrarda ziyāde taqrır vardur böyle olduğı içün tekrar kıldı kim sāmī‘leriñ (9)ḥatırlarında qarar todı tā kim ol günüñ yarağında olalar ya‘nī kıyāmet günü ol (10)gündür kim ol gün içinde hiç kimse kimseni Mālik olasıya degildür hiç bir (11) nesnede nite-kim eyitdi ²⁶²يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا kavluhü Te‘ālā ²⁶²وَالْأُمَمُ لِنَفْسٍ لِّلَّهِ (12) ya‘nī işlerü buyur kılar ol günde ya‘nī kıyāmet gününde yalñuz.

Sūretü’l- Mutaffifin

(13) bir Tañrı’nuñdür sūretü’l- Mutaffifin bu sūre medine’de indi, yüz altmış kelimedür, yedi (14) yüz otuz ḥarfdur, otuz altı āyetdür. Rivāyet kılındı Zeyd bin Eslem’dan ve (15) atasından ve Ebi Umam’dan ve Ebi bin Ka’be ’den ve Tañrı Resūlin’dan ve Resūl eyitdi (16) her kim bu sūre-yi oqusa Haq Te‘ālā kıyāmet gününde aña mühürlü şarab’dan tāhur (17)içüreler Sūfyān Şevri rivāyet kılır Tañrı Resūlin’dan kim eyitdi Haq Te‘ālā. [36b] (1) Bismi’l-lāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm dört kelime üzerine viribdi ya‘nī (2) dört kelimedür her kişi kim bu dört kelime-yi vazife idinse ya‘nī daim dilinde (3) dutsa her gün ol kişi üzerine Haq Te‘ālā dört ferişte viribiye biri sağ (4) yanında dura ol kişi şaklıyalar dükeli belalardan ve afetlerden ve daḥı ol kişi ferişte kim (5) sağ yanında durur daim şevābın bize ve ol kim sol yanında toḥra daim günahların (6)yoya ya‘nī divānında kızıya gidere ve ol ki ilinde durur ilinde gelen

²⁶¹ kur‘ān,82(infitar)/14 Allah’ın buyruğundan çıkanlar cehennemdedirler.

²⁶² kur‘ān,82(infitar)/17/18 Din Gününün ne olduğunu nereden bileceksin, Evet, din gününün ne olduğunu nereden bileceksin.

ki (15)bularıñ ölçmekde ve dartmağda eksik virseler bularıñ içinde kızlık ola (16)ve ot ve yemiş kıt ola beşinci kaçā zekātı yıgsalar ve vermeseler pes, Hāḡ Te'ālā bu (17)lardan yağmur yağa, ya'ni yağmur az yağar ve eyitdür mālīk'den kim eyitdi bir gün. [37b] (1)kõşum üzerine girdim şormağa gördüm ki can nez'ine düşmüş dāim eydür (2)ki vay oddan iki tağ vay oddan iki tağ diyer ben eyitdim sayıklar mısın? (3)eyitdi yok ya Yāḡya atası benüm iki ölçegim vardı ulusı ile alurdum (4)kişisiyle şatardım büyüyle dise durı geldim ol iki ölçegi birbirine urdum (5) şıdam pes, baña eyitdi iy Ab'a Yaḡya ol ölçekleri birbirine urduğca ol (6)iki oddan tağıñ ululuğı ve yalınlığı artardı böyle didi ve can ışmar (7)ladı durdum katından getim rivāyet 'İkrime eydür bin tanıklık virem kim dükeli (8)ölçiciler tamuya girürler aña inandılar seniñ oğluñ daḡı terāzu dutar asad (9)oldu tamuya girer rivāyet kılındı mübberidden kim eyitdi hacetiñiz şol kişiden (10)dimek anuñ Mürvet ölçekleri başındadır terazular dilindedür Rivāyet İbn-i 'Ömer (11)bir satıcınıñ katında çekerti pes, aña eyitdi kim Tañrıdan korkuğıl ölçmekde (12)ve dartmağda haḡḡın virgil kim haḡḡın eksik virenler Tañrı Te'ālā korkısından (13)derleyeler kuluğlarına degin derine ġarḡ olalar kavluhū Te'ālā *أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ* (14)ya'ni sizimizlermi ? ve sanmazlarmı ? ol kavmı kim eksik virirler anlar girü koḡa (15) çaḡ degilmidür ya'ni kim ol kavm kim ölçmekde ve dartmağda eksük virirler (16)yaḡin ve haḡiḡat bilürler kim gürden koḡup kıyāmet güninde ve 'araşāt yazısında (17)'alemleri besleyen Tañrı dergāhında durasıldur nitekim eyitdi *لِيَوْمٍ عَظِيمٍ* [38a] (1) *يَوْمَ يَأْتِي النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ* ya'ni şol ulu gün için şol günde kim (2)ḡalāyıklar duralar 'alemler Tañrısı ilinde Hisām rivāyet kıldı İbrahim'den ve Kā (3)sım'dan bularda eyitdiler işitdiñ İbn-i 'Ömer'den kim *وَيَلِّ لِلْمُطَفِّفِينَ* (4)okıdı bu āyet indi kim *يَوْمَ يَأْتِي النَّاسُ* ayeti ya'ni ādemler Hāḡ Te'ālā dergāhında (5) durasıldur ol gün yavlaḡ ulu gündür pes, İbn-i 'Ömer şol kadar agladı kim beyḡūd (6) oldu kalanını okuyumdı *سَجِّينَ* *كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سَجِّينَ* ya'ni haḡḡa ki yüz (7)işleriñ bitisi kim anuñ içinde yavuz 'amelleri yazılmış ola sicin içinde tura (8)ya'ni siccin yedinci kat yir altındadır altıdur kim kāfirleriñ cānı ve 'amelleri anuñ (9) içindedür bu sūre delīli oldur kim

rivāyet kılındı Resūl ḥazreti kim eyitdi (10) siccīn yedinci k̄at yiriñ altıdır rivāyet kılındı İbn-i ‘Abbas’dan ve Ka’bül- Aḥbar’dan (11)kim eyitdiler bir gün bunlardan sordı kim bize ḥaber viriñ bu āyetiñ ma‘nası nedür ? (12) kim siccīn ne dimek olur Ka‘b eydür çünkim yavuz işlülerin cānların göge (13) ağdırdılar gök anı kabul kılmaz ya‘nī gök kapuları açılmaz andan yedinci k̄at (14)yir altına indürürler siccīn içinde korlar siccīn şeytan maḥamıdır pes, (15) siccīnden bir vārāk çıkarırlar yazarlar mühürler ki kıyamet gün ḥisābında helāk (16) olasıñ aña bildürürler āmma ‘Ata’ya Ḥorasān-ı eyitdi siccīn yedinci k̄at yir (17)adıdır, İblīs ve anuñ dükeli zürriyeti andadır ḥadīṣ kıldı bize ‘Ammara İbn-i yesār. [38b] (1)Ka‘bül Aḥbār’dan eyitdi kim bir bölük cemā‘at su‘āl eyitdiler kim ḥaber vir bize kim (2) ‘illiyin nedür ve siccīn nedür diyü pes, ka‘bül- Aḥbar eyitdi ol Tañrı ḥaḳkı-içün (3)kim benüm canım anuñ kabzındadır Ḥaḳ Te‘ālānuñ gökden indürdüğü kitab içinde (4)şöyle bildüm kim siccīn yedinci k̄at yir altında bir kara ağaçdur anuñ içinde (5) her bir şeytaniñ adı yazılmışdur her kaçan kāfirlerin cānları kabz olunsa anı alup (6)göge ağdırırlar gün kapucuları anı döndürürler içerü girmege destür virmezler (7)andan ol kafirlerin canın alup siccīn ıldurular dura bu ki ol cān ol ağacdı (8)içine dıkarlar ammā her kaçan kim müslümanların cānları kabz olunsa feriştehler (9)ol cān olup göge ağarlar pes, gün kapuları açılır ḥatta ki ol cān ‘arş (10)altına iledürler andan kudretinden iki al çıkar ol mü‘min cānının nüzūlin ve (11)kerāmetin ve ni‘metin yazar andan anı ‘illiyin iledürler ol bitiyi anda korlar (12) ‘illiyin yedinci k̄at gökden yukarı bir maḥamdur rivāyet kılındı bize Ebū (13)Ḥüreyre’dan ve oldı Tañrı Resūl eyitdi felāk didüğü cehennem ṭamusı içinde (14)bir maḥamdur ağız bergilü siccīn didüğü ceḥīm ṭamusı içinde bir kuyudur (15)ağzı açuḳ ḥadīṣ kıldı bize Yahya bin Süleyman Mücaḥid’dan kim eyitdi (16)siccīn didüğü yedinci k̄at yir altında bir taşdur kalınlığı yerden gökçedür (17) ya‘nī beş yüz yıllık yol mıḳdar ol taşı zebāniler kaldırırlar yavuz işlülerin. [39a] (1)ve fāsıqların ve münāfiḳların ve hasūdlerin ve ḡybet idicilerin bitilerin kim yavuz (2) ‘ameller anuñ içinde yazılmış ola anıñ altında korlar bir neçe ‘ulema eydürler ol murdar (3)cānlar ve ol bitiler ol k̄at taşıñ içine şoḳarlar Ḥaḳ Te‘ālā ḳur‘ānıñ "mekānı

saḥīḫ"(4) didigi oldur ki bir neçeler eydürler kim saḥīḫ içinde qorlar didiginden mürad oldur (5)kim ya'nī bularnı amelleri bātıldur hiç müzd yoqdur dimek olur qavluhū Te'ālā (6) مَا أَذْرَاكَ مَا سَجَّيْنِ وَمَا ya'nī yā Muhammed saña ne bildirdikim ol siccīn nedür (7) ya'nī ol bir mühürlenmiş bitidir kim bularnı yavuz 'amelleri anuñ içinde yazılmışdur (8) hiç unudulmaz ve yılmaz nitekim eyitdi كِتَابٌ مَرْقُومٌ وَإِلَّاءَ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ²⁶⁵ ya'nī 'azāb ve qorlıq ve veylün anlaradur kıyāmet gününe inanmazlar ve yalanlarlar (10)pes, kıyāmet yalanlamaya illa ol kāfīrler ve yazuqlular qaçan bizim āyetlerimiz anuñ üzerine (11)oqunsa eydür kim bu aşnuğular yazğıdur ve ilerü gelenler sözidür diyerler (12)nitekim eyitdi قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ²⁶⁶ qavluhū Te'ālā الدِّينِ الْكُذُّبُونَ يَوْمَ الدِّينِ (13)ya'nī anlar kim yalanladılar kıyāmet günün ya'nī kıyāmet qopmaz biz girü dirilip (14)şorı hisab virmezüzdürler qavluhū Te'ālā وَمَا يَكْذِبُ بِهِ إِلَّا كَلٌّ مَعْتَدٍ أَنبِيَاءِ²⁶⁷ yalamadılar kıyāmeti illa her kafir ve münāfıqlar ve yavuz işlüler mu'tedin didügi (16)hadden geçici dimek olur Eşim didigi ki günahkār didigi olur zirā (17)kim günahkārūñ eşim fa'ıl eşim gelür pes, eşim ef'āl tefsīldür ya'nī bunda. [39b] (1) mübālīga vardur ya'nī ki günahkār dimek olur qavluhū Te'ālā إِذَا تَنَالَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا ya'nī (2)vaqtine bizim eyitlerimiz ya'nī qur'an قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ya'nī eydürler kim bu qur'anı (3) ol ilerü gelerün sözdür yaḥūd ilerü ki geçmişlerin kışşasıdur qavluhū Te'ālā (4) مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ Hāq ola kıyāmet gününe inanmayanlar (5) yazıqları gönüllerin qara kıldı Muhammed bin 'Aclen eyitdi işitim Ebū Hüreyre'den (6)eyitdi kim işitdim Tañrı Resūlin'den kim eyitdi her qaçan kim bir kul bize günāḥ (7) işlese anuñ gönli üzerine bir qara beñg urulur qaçan tevbe kılsa ol qara beñg girü (8)yuyılır qaçan tevbesin şiyüp girü günāḥ işlese gerü ol gögle qara beñg (9) urulular tā her bir günāḥdan ötüri biriniñ urulular gönül īnesi qapqara olur (10)pas dutar nitekim Hāq Te'ālā haber virir كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ²⁶⁸ (11) bir neçeler müfessirler böyle demişlerdür yazıq üzerine yazıq işlemek gönül qaradur (12)

²⁶⁵ kur'an,83(Mutaffifin)/9/10 O, yazılmış bir kitaptır, yalanlayanların o gün vay haline.

²⁶⁶ kur'an,83(Mutaffifin)/13 Ona āyetlerimiz okunduğı zaman Öcekilerin masalları der.

²⁶⁷ kur'an,83(Mutaffifin)/12 Oysa onu müteceviz günahkardan başka kimse yalanlamaz.

²⁶⁸ kur'an,83(Mutaffifin)/14 Hayır, Hayır onların kazandıkları kalplerini paslandırıp körletmiştir.

Hüzeyfe eydür gönül bir ay gibidür kaçan gönül bir günah işlese bir barmağı yumulur (13) kaçan bir günah dağı işlese bir barmağı barmağı dağı yumulur tā ki günah işleyü işleyü (14)dükeli barmağları yumulur kaçan dükeli bağlansa ayrığ öğüt ve nesihāt kabul (15) etmez rivāyet Bekir bin ‘Abdullāh eydür kaçan kul bir günah işlese anuñ gönlünde (16)bir igne yurdusınca delik delinür kaçan bir günah dağı işlese bir delik dağı delinür (17)günah işleyü işleyü kalbur gibi ya elek gibi delik delik olur nitekim Hāḡ Te‘ālā. [40a] (1)buyururdu مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ عَلَىٰ رَانَ عَلٰى فُلُوْحِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ bir neçe ‘ulemā eydür yazuğı çok (2)işlemek gönlü durur ya‘nī yuḡarusın aṡaḡa aṡaḡasın yuḡaru ider nitekim (3)bir āyetde eyitdi وَأَبْصَارُهُمْ وَأَفْبَادُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَأَفْبَادُهُمْ ḡavluhū Te‘ālā لَمْ يَخْجُؤُونَ (4)ya‘nī ḡaḡḡa kim kāfirler ḡiyāmet gününde Tañrınıñ raḡmetin’den (5)ve kereminden maḡrūm olasıdur rivāyet Ḳatāde eyitdi: nite-kim Hāḡ Te‘ālā (6)bunlar dünyāda ṡehādet ve tevḡid getürmekden yaḡdı aḡiretde dağı dīzār (7)göstermekden yaḡa rivāyet Enes bin Mālīk’den bu āyetin ma‘ninin ṡordılar cevābı (8)iṡbu-ıla virdi kim çün Hāḡ Te‘ālā perde gerdi dūṡmanlarına ne kendüzin (9)göstermede pes, ma‘lūm oldı kim dostlarına tecellī ḡılıp kendüzin göstere (10)Rabi‘ bin Süleyman eyitdi bir gün İmam ṡāfi‘i ḡatında otururdum sa‘id ilinden bir (11)biti geldi kim bu āyetin ma‘nisinden ṡormuṡlar kim (12)pes, imām ṡāfi‘i aña bu cevābı yazardı kim çün Hāḡ Te‘ālā bir ḡavm kendü ḡıṡmıyla kendi (13) dīzārın göstermekden yaḡdısa delīdir dağı bir ḡavm kendü ḡoṡnudluḡı biriyle kendü delīlūdür (14)dīzārın göstere pes, imāma eyitdi iy ulu iṡbu didüḡüñü sen mezhep idinür (15)misin? eyitdi kim vallāhu ben ṡāfi‘iyem eger ḡaḡiḡāt bilsedim kim aḡiretde Tañrım didārını (16)görüm herḡiz aña ṡaḡmaydum ya‘nī demek olur ki zinhār bu dünyāda ol dosta kendüzin (17)bilidirmeyince ve aña ḡulluḡ yaratmayınca ol ḡulun kendüye ḡabul ḡılmaz pes, ṡunlar kim. [40b] (1)dünyāda yār olur dost -ṡa‘atında muḡaṡṡir oldular anlardur kim aḡiretde perde altında (2) ḡalurlar ḡavluhū Te‘ālā لَمْ يَخْجُؤُوا لِمَا لَمْ يَخْجُؤُوا 270 ya‘nī andan ol

²⁶⁹ ḡur‘ān,83(Mutaffifin)/15 Hayır,doḡrusu onlar o gün, Rablerinden yoksun kalacaklardır.

²⁷⁰ ḡur‘ān,83(Mutaffifin)/16 Sonra onlar,ṡüphesiz cehenneme ḡireceklerdir.

kāfirler tamuya (3)giresidür ²⁷¹يَا نِي وَمَا أَلَا هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ (4)eydile işbu oldur kim siz bunu yalanlar-ıduñuz ve inanmazduñuz kavluhū Te‘ālā كَلَّا إِنَّ (5) كَلَّا إِنَّ (6) ‘ameller anuñ içinde yazılmışdur ‘illiyūn içindedür rivāyet Berrā bin ‘Azib rivāyet (7)kıldı Resūl Hazretinde kim ‘illiyin ‘arş altında yedinci kat gökde bir (8) maḳāmdur rivāyet kıldı İbn-i ‘Abbās eyitdi ol bir tahtır yeşil zebrecetden (9)‘arş altında asılmışdur şālihlarıñ eyü ‘amelleri anuñ içinde yazılmışdur ‘Atā rivāyet (10)kıldı ‘illiyin didigi şunuñ gibi maḳamdur kim eyüler ve şālihlar olsalar kaçan bulardan (11) bir sen uçmağa bıraksalar uçmaḳ anlarıñ yüz nūrundan daḫı rüşen olup nūr (12) ve mezīd ola pes, uçmaḳ ehli eydeserler kim soñra ‘illiyin ehinden (13) bize kimse baḫdı kim bu uçmaḫımız böyle düşündür mezīd ola pes uçmaḳ ehli ideserler kim soñra illiyūn ehinden rüşen oldı diyeler kavluhū Tā‘ālā وَمَا أَدْرَاكَ مَا عَلَيُونَ (14) ya‘nī ya Muhammed ne bildirdi saña kim ‘illiyūn ne nesnedür ammā (15) ‘illiyūn feris̄tehler maḳāmdur kavluhū Te‘ālā بِشَهَادَتِهِمْ ya‘nī bularıñ (16)bitisi kim bularıñ üzerine ḫayırlar yazılmışdur muḳārrablar ḫazır uluyın turalar (17) kim anda hiç yavuzlıklar yokdur ammā kavluhū Te‘ālā يَا نِي إِنَّ الْأَبْرَارَ لَنِي نَعِيمٌ (18) ya‘nī bayıḫ eyüler. [41a] (1)eyüler ni‘met içindedür kavluhū Te‘ālā يَا نِي عَلَى الْأَرْثَانِ يَنْظُرُونَ (2)oturup uçmaḫ ehlin teferrüçlayalar ve daḫı Ḥaḫ Te‘ālā bulara virdigi ni‘met (3)ve kerāmet göreler rivāyet Mūḫatil eyitdi : tahtlar üzerinde baḫalar düşmānlarına (4)‘azabdır taduḫın göreler ya‘nī cehennem ehlin göreler kavluhū Te‘ālā تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ (5) ya‘nī belesin eyülerıñ yüzlerinde ni‘met nūrunu ve tazeligin (6)ve aydıñlıḫın kavluhū Te‘ālā يُسْقُونَ مِنْ رَجِيْقٍ مَخْتَوِمٍ خِتَامُهُ مِسْكٌ (7) ya‘nī (7)ol eyüler ol şarabdan içerele kim müşküle ol şarab mührlenmişdür şöyle (8)kim hiç tıdıcı eline dutmaz ve hiç kimse aña el sunmaz tā kıyāmet günine dek anuñ (9) mührin açmazlar talḫalar içmeyince ‘Abdurrahmān rivāyet kıldı Ebū Derdā’dan kim

²⁷¹ kur‘ān,83(Mutaffifin)/17 Sonrada yalanlayıp durduḫunuz işte budur denecektir.

²⁷² kur‘ān,83(Mutaffifin)/18 Ama iyilerin defteri yüksek katlardadır.

²⁷³ kur‘ān,83(Mutaffifin)/25/26 Sonunda misk kokusu bırakan, aḫzı kapalı saf bir içecekten içerler. iyi şeyler için yarışanlar, bunun için yarışınlar.

(10)"hitamuhu misku" didik bir aq süciiddür kim uçmaq ehli qamusı süccileriñ şonuncı
(11) içerler eger dñnyā ehlinden birisi bir barmağın ol süccinüñ içine şoksa girü
(12)dñnyāya çıkarsa dñnyāda hiç canavār kılmaya illā ol sücciniñ qokusu dutaydı (13)
esirdeyedi Qatāde eyitdi ol sücciye kāfur qatılmışdır müşküle mühürlenmişdür
(14)qavluhü Te‘ālā ^{المُتَنَافِسُونَ} ذَٰلِكَ فَلَيَتَنَافَسِ ya‘nī işbu ni‘metlere ve işbu (15)maqamlara
rağbet kılcılar rağbet kılsunlar ben Tañrınıñ ta‘atına evmeklik (16)birle rivāyet
Mūcahīd eyitdi: işbu ni‘metlere ‘amel kılcılar ‘amel kılsunlar rivāyet (17)Mūkatil
eyitdi: ya‘nī işbu ni‘metler onlar eyüsünler rivāyet ‘Ata eyitdi. [41b] (1)işbu ni‘metlere
öñürdüciler öñürdüsün rivāyet İbn-i Cüreyyīh eydür işbu ni‘metler (2)istemege dñrüşññ
ve harīş oluñ qavluhü Te‘ālā ^{وَمِرَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ} ya‘nī ol (3)süciyeye tesnimi‘den qatılmış
ola tesnīm didigi bir şarabdur ki qamu şarablarıñ (4)yegrigidür her bir kişiniñ köşküne
inüp yuqardan dökülür ol şarab ‘adn (5)uçmağından aqup gelür ve İbn-i Abbas‘dan
rivāyet kılandı kim ^{وَمِرَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ} (6)didigi şunlardır ki Hāq Te‘ālā eyitdi kim hiçbir
nesne bilmez kim eyüler içün (7)ne gizledüm ya‘nī şunuñ gibi nesnelere gizledüm vir
kıldım kim kim gözler şād olaçaq (8)nesnelerden ve anuñ gibi nesnelere hiç gözler
görmedi ve qulaqlar işitmedi (9)ve ādem oğlanlarınıñ hergiz göñlünden geçmedi
nitekim Hāq Te‘ālā kelām-ı kādime (10)buyurur qavluhü Te‘ālā ^{مِنْ أَلْفِي هُمْ} فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ
^{فُرَّةٌ أَعْيُنٍ حَزَاءٍ} (11) ^{بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ} bir neçe ‘ulemalar eyitdi "tesnīm" didigi bir bññardur havāda
açar (12) uçmaq ehliniñ qapularına dökülür qaan qapuları talsa şudur şöyle (13) kim
katre yire tamlamaz pes, bulara şu getürmek ve bir yireden daşımaq muhtaç (14) olmaz
Qatāde qulunda budur kim qavluhü Te‘ālā ^{عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَ الْمُعْرِضُونَ} (15)ya‘nī ol bññardan kim
mūqarrebler içerler rivāyet vāsītiyi eydür mūqarrebler anı (16)şırf içerler bişāt qurub
üzerinde oturub qudūs emenleri içinde ve (17)bilışilik meclisinde hoşnudluq
kadehleri ile içeler Hāq Te‘ālānuñ cemāl-i kemāline qarşu. [42a] (1) qarşu qavluhü ^{إِنَّ}

²⁷⁴ kur‘ān,83 (Mutaffifin) /27 Onun katkısı gözdelere içtiği yüce kaynaktır.

²⁷⁵ kur‘ān, 32 (Secde)/17 Yaptıklarına qarşılık olarak, onlar için ne mutluluklar saklandığını hiç kimse bilemez.

²⁷⁶ kur‘ān,83(Mutaffifin)/28 Onun katkısı gözdelere içtiği yüce kaynaktır

ya'nî anlara (2)kim mücrimlerdür imân getürenlere gelürlerdi ya'nî Mekke müşrikleri ve Ebū Cehl (3) ve 'Utbe ve Şeybe ve Velīd bin Muğire ve 'Aşī bin Vāil ve bularıñ yāranları ve etbā'ları (4) müminlere gelürlerdi ve maşharaya dutarlardı ve bularıñ islām'a geldiklerine (5)meleklerler- idi ya'nî 'Ammara ve Mūheybe Habbāya ve Bilāl'le gülerler idi rivāyet Mūkātīl (6) ve Kelbī eyitdiler bu āyet 'Ali hakkında indi kim bir bölük müslümānlar ile beygamber katına (7)varırdı pes, münafıklar birbirine göz kaçışup buları maşhāraya dutup gülüşürlerdi (8)andan evleri evlerine gelüp yāranlarına ve kavmlerine eyitdiler kim ol tan başlu 'Ali'yi (9)gördük bir bölük müslümānlar ile bizim katumuzda geğerlerdi birbirimize göz kaçışup (10) ve buları maşharaya dutup gülüşdik deyüp sevinışdiler tena'um kıldılar ve eyitdiler (11) kim bular bellü azmışlardur kim Muḥammed'e nesne bilür ve anuñ elinde nesne vardur diyirler (12) kavluḥū Te'ālā وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامِرُونَ²⁷⁷ ya'nî kaçan bulara uğrasalar gāme iderler (13) وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ ya'nî kaçan dönüp (14)evlerine ve ehline varacak gülüşürler kavluḥū Te'ālā وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَضَالُّونَ (15) ya'nî daḥī kaçan kim bu kāfirler müslümānları görseler eydürler kim bedürüstī²⁷⁸ (16) bu kavm ya'nî müslümānlar azmışlardur kavluḥū Te'ālā وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ (17)ya'ni yā Muḥammed kāfir işbu mü'minler üzerine müvekkel virin bilmedigim bular gözedeler. [42b] (1)ve şaklayalar ve bularıñ ḥāline gülüşeler kavluḥū Te'ālā فَأَلْيَوْمَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ (2) فَأَلْيَوْمَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ (2) ya'nî kıyāmet gününde ol mü'minler kafirlere geleler nitekim kafirler (3) dünyāda bulara gülerlerdi ve ol öyle ola kim uçmaḡdan bir қапу ачалар kafirlere (4) edeler kim geliñ uçmaḡdan yaña çıқıñ kaçan uçmaḡ қапусına geleler daḥī қапу (5)baḡlana عَلَى الْأَرْوَاقِ يُنظَرُونَ²⁷⁹ ya'nî taḡtlar üzerinde baқalar mü'minler kāfirleruñ (6)ḥaline gülüşeler ve nice 'azāb dartduқların göreler rivāyet Ka'bū'l Aḡbār eyitdi: (7)uçmaḡ-ıla ḡamu arasında dereceler ve köşkler vardur kaçan mü'minler dileseler kim (8)göreler kafirler niçe 'azāb diritirler ol derecelerinin bir neçesine çıkup cehenneme

²⁷⁷ kur'an,83(Mutaffifin)/30 Yanlarından geçtikleri zaman da birbirlerine göz kırparlardı.

²⁷⁸ bedürüstī : Far. Şüphesiz,doğrusu,muhakkak.

²⁷⁹ kur'an,83 (Mutaffifin) /23 İyiler, şüphesiz,nimet içinde ve tahtlar üzerinde etrafı seyredeler.

bağalar (9) buların hallerini görelere nitekim bir yerde buyurdu ²⁸⁰فَطَّلَعَ فَرَاةً فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ (10) kavluhū Te‘ālā مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ya‘nī ḥakikāt kāfirler şol yavuz (11) ‘amellerinuñ cezāsın bulsardur

Sūretü'l-İnşikak

sūret inşikak bu sūre mekke indi yüz yidi (12) kelīmedür dört yüz otuz ḥarfdur yigirmi üç āyetdür ḥadiş kıldı bize Harūn (13)bin keşir Zeyd bin Islām’dan ve Ebū bin Ka‘b’dan Tañrı Resūlinden kim eyitdi her (14)kim ki bu sūre-yi oğursa bitisi ardından gelmekden ol kişi Ḥaḳ Te‘ālā şaḳlaya (15) Bismi'l-lāhi"de işāretler vardur bir işāret oldur kim dünya begleri -içün dileseler (16) kim biz kişi ‘aziz ve mükerrrem kılalara, pes ol kişiyle üç mu‘āmele kılırlar evvel mu‘āmele (15) oldur anı kendüye nedim kılır ya‘nī kendüye yakın eyler gice gündüz muşahib olur sarayına. **(43a) (1)**sarayına girer çıkar ve tanışıkıcı olur ikinci mu‘āmele oldur kendü giydigi tonlardan (2) aña ḥil’āt virür tā ki anı dilemeyen bunlar üşenürler ve bu nesnelere (3) dostları şād olur ve düşmānları kör olur üçüncü mu‘āmele olur (4) kim aña kendü nişānin virür ya‘nī bitir virür kim bu benümdür dükeli kıllıktan (5) kodum ve cemī‘ ‘avārizdan ve tekalīfden kodum diyü. pes buncalayın der kim Ḥaḳ (6)Te‘ālā kaçan kim mü’minler dilediler kim dükeli maḥlūḳ arasında ‘aziz ve mükerrrem kıla (7) bu üç mu‘ameleyi müminleri ile işledi ol mu‘āmele bu kim Ḥaḳ Te‘ālā kendüyle (8) münācāt rūzī kıla dönmezde nitekim Resūl Ḥazretī buyururdu: "Eş-şalātu mi‘rācül" (9) ya‘nī namaz mü’miniñ mi‘racıdur. İkinci mu‘amele oldur kim Ḥaḳ Te‘ālā müminlere (10)tevḥid ve şehadet ḥil’ātin rūzī²⁸¹ kıldı üçüncü mu‘āmele Ḥaḳ Te‘ālā ḳur‘ān gibi (11)menşür rüz kıldı kim tevki‘-i ilāhidür ve nāme-yi cabbār-ı ‘ālemdür, dükeli tevki‘lerün (12)ulusıdur ḳur‘ānıñ evvelidür ki Bismi'l-lāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm (13) إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ²⁸² ya‘nī kaçan gök yarılrsa kavluhu Te‘ālā وَأَذْنَتْ لِرَبِّهَا وَحُحَّتْ (14) ya‘nī yarılmaḳlığa Tañrısunuñ buyurgın işidüp

²⁸⁰ ḳur‘ān, 37 (Saffat)/55

²⁸¹ rūzī : Far. Kısmet, nasip, rızık.

²⁸² ḳur‘ān,84(İnşikak)/1Gök yarılıp Rabbine boyun eğdiği zaman, ki gök boyun eğecektir.

mūti' olsa kavluhu Te'ālā وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ (15) ya'nī kaçan yir çekilse erim çekülür gibi ya'nī kiñlik ve büyüklük utsa (16) kavluhū Te'ālā وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَحَلَّتْ²⁸³ ya'nī yirine kim içinde ki ölümler ve hazineler (17) varsa taşra bıraksa şöyle kim yir kırnında nesne kılmasa kavluhū Te'ālā وَأَذْنَتْ (43b) (1) وَأَذْنَتْ لِرَبِّهَا وَحُمَّتْ ya'nī yir icābet Tañrısına Tā'ātla وَأَذْنَتْ ya'nī vacīb (2) olundı yere kim mūti' ola Tañrısına kim anı yaratdı pes, her kim dururşup (3) 'amel kılrurdu 'ameliniñ cezāsın bula kaçan gök yarılma ve gök çekilse ya'nī (4) kıyāmet kopsa nitekim bu āyetiñ ardinça eyitdi kavluhū Te'ālā يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ (5) إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ الْإِنْسَانُ²⁸⁴ ya'nī iy insān, iy ādem oğlanı siz (6) dūrüşçisin kavluhu Te'ālā إِلَىٰ رَبِّكَ يَا نَبِيَّكَ²⁸⁴ ya'nī Tañrıñdan yaña 'ameliñle kavluhu Te'ālā "kedhān" (7) ya'nī sa'yen dahı dūrüşmeklik bir neçeler eydür iy ādem oğlanı sen 'amel idici (8) sen Tañrıñdan yaña 'amel itmeklik kavluhū Te'ālā يَا نَبِيَّكَ²⁸⁴ ya'nī Tañrıña uğrayacaqsın (9) 'ameliñle her ne kim hayırdan ve şerden eyitdikse bir neçeler eydürler " femülaķiyeyedik" (10) zamīr allāh raci'dur ya'nī allāh giderdür bir neçeler eydür bu zamīr 'amelle gider ya'nī (11) 'amelüñe uğrayacaqsın ve şataşacaqsın kadehūn luğatta ma'nası yas'ādur el-kedh (12) al-sa'i hādīş kıldı bize İshāķ bin Beşir Sūfyān Şevriden ve İbn-i 'Abbās (13) Tañrı Resūlin'den bu āyeti yet ma'nasından kim وَأَذْنَتْ كَادِحٌ ya'nī Yavuz 'uña pişimān (14) olup tevbe kılasın zīrā ki tevbe kılanlara rahmet müntezīrdür ve kendüzin görüp (15) tekebürlik kılanlar 'iķāb 'āzab müntezīrdür ve her bir 'amel kılanlar 'ameliniñ cezāsın (16) bulsardur kavluhu Te'ālā فَأَمَّا مَنْ أُوِّيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ²⁸⁵ ya'nī kimiñ kim ol 'ameli (17) bitisi sađ eline virilse فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا²⁸⁶ ya'nī tize ola kim hisāb. (44a) (1) hisāb oluna hisāb yesīr ya'nī geñez hisāb vire kavluhū Te'ālā وَإِنِّي لَأَكْفُرُ (2) إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا (2) ya'nī şazlık-ıla ehline döne sevine sevine kavluhū Te'ālā وَأَمَّا (3) مَنْ أُوِّيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ²⁸⁷ ya'nī her kimiñ kim

²⁸³ kur'an,84(İnşikak)/4 içinde ne varsa attıp boşaldığı zaman.

²⁸⁴ kur'an,84(İnşikak)/6 Ey insanoğlu ! sen Rabbine kavuşuncaya kadar çalışıp çabalarsın, sonunda ona kavuşacaksın.

²⁸⁵ kur'an,84(İnşikak)/7 Amel defteri kendisine sağından verilen kimse, kolay geçireceği bir hesaba çekilir ve arkadaşlarının yanına sevinçle döner.

²⁸⁶ kur'an,84(İnşikak)/8 Kime kitabı sağından verilirse hesabı kolay bir şekilde görülecektir.

²⁸⁷ kur'an,84(İnşikak)/10 Ama amel defteri kendisine arkasından verilen kimse Mahvoldum diye bağırır ve çılgın alevli cehenneme girer.

bitisi arkasından ve yirle ya'nî (4) sağ elin boynuna bağlayup sol elin arkasından çıkaralar ya'nî sol bukerin dele (5)ler sol elin arkasından çıkarup bitisin ardından vireler pes, anlar kim bitisi (6)bu vecihle virile ol kişi helāk olasısan ve 'azab göreyesin bilür (7)çağıra ve feryād kıla ve "ahlāka" diye andan sa'ir tamousına eylediler ve ol (8)sa'ir içine birağalar nitekim eyitdi kavluhū Te'ālā فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًا (9) وَيَصْلَى سَعِيرًا (9) ya'nî pes, tiz ola kim "subūren"vā veyla" diye ya'nî vay helāk (10)lige diyü diyü sa'ir tamousına birağalar kavluhū Te'ālā إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا (11) ya'nî ol bitisi sol eline gelen kavmler dünyā içinde kendi ehli arasında şadlıq-ıla (12)yürürdi nefesine uymuşdı arzular yazusından otlayup toymuşdı ve murādlar (13)lar hāsıl idüp fārīğ olmuşdı kavluhu Te'ālā إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ يَخُورَ ya'nî ol (14)nefsine uyup şadlıq-ıla yürüyin şanurdı kim bizden yaña dönmeyeler ve gürdan (15) girü koçup hisāb virmiye ve 'azāb 'ikāb görmeye kavluhū Te'ālā بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِبَصِيرًا (16) ya'nî iş ol şanduginlayın degildür, bilgil ki ol bize dönesidür (17)gürdan koçup şori hisāb viresidür ve haqīkātüdür ki anuñ Tañrısı anı.(44b) (1)görür gözdür kavluhu Te'ālā فَالْأَقْسَمُ بِالْحَجِّ وَاللَّيْلِ وَالنَّجْمِ وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ (2) (2) فَالْأَقْسَمُ بِالْحَجِّ وَاللَّيْلِ وَالنَّجْمِ وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ (2) ya'nî Hax Te'ālā eydür: pes, anda içerin şafaq (3)Mücahid eyitdi şafaq didigi gündizdür 'İkrime eyitdi şafaq didigi gündüz (4) den kılan şaruluğdur İbn-i Abbās eyitdi : şafaq didigi ol kızıldur kim (5)gök kenārında kalur gün tılundığından şoñra ve zīrā ol şafaq tıılıncaq yatsu nāmazı (6)vākti girer pes, Hax Te'ālā şafaq haqqı-içün deyüp anda içdügi oldur (7)dağı dün haqqı-içün kim karanulıq-ıla 'alemi burur bir neçeler eydür ya'nî dün haqqı-içün (8)dağı dünün içinde diregenen haqqı-içün ya'nî dükeli direnişenler haqqı-içün ya'nî demek (9)olur kim dükeli canavarlar ve yılkılar ve akrebler ve yılanlar ve dürlü dürlü kırtcuğazlar (10)hayvāncuqlar haqqı-içün kim dükeli yurdılar yurduna kavluhu Te'ālā وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ (11)ya'nî dağı kamer haqqı-içün kim kaçan tamam olsa ve kāmil olsa ya'nî (12) nūr tılsa ya'nî ayuñ on dördünci gice demek olur kavluhū Te'ālā طَبِئًا عَن طَبِئٍ (13) ya'nî yā Muhammed bu nesneler haqqı-

²⁸⁸ kur'an,84(İnşikak)/13 Çünkü o,dünyada, adamlarının yanında iken zevk içindeydi.

içün seni gökden yukarı ve gökden (14)dereceden yukarı dereceye ağasın bu kıl
‘Abbās’ındur ammā müfessirler bu āyetde (15) ihtilaf kılmışlardır cumhur müfessir
kıl budur ki طَبَعًا عَنْ طَبِيعٍ didik ya‘nī yā Muḥammed (16) kıyāmetde ḥalden ḥale ve işden
işe şataşasız didigi olur Mūḳātil eydür Mūrād, (17) bundan evvel ölüm andan dirilik ve
andan yine ölüm andan soñra gerü ve dirilik ya‘nī gürdan .(45a) (1)gürdan koçup
‘arasat meydānında durasız İbn-i Abbās’dan rivāyetdür kim (2) طَبَعًا عَنْ طَبِيعٍ ²⁸⁹didigi
oldur ki ya‘nī katılıklar ve ölümde zaḥmetler görmege ve gür (3)‘azābına ve gerü
durmağa ve ḥisāb virmege ve kıyāmete inanmazlar büyüyle and içüp (4)ḥaber
virilmişken nitekim eyitdi kim فَمَا هُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ²⁹⁰ya‘nī pes, ne oldı (5)bunlara kim
inanmazlar bunca nesnelere ḳavluḥū Te‘ālā وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ ²⁹¹(6) ya‘nī kaçān
bularıñ üzerine ḳur‘ān oḳunsa secde itmezler (7)tekebürlik iderler secde kırup alçaḳlık
itmezler Kelbī ve Mūḳātil eyitdiler : alçaḳlık (8)itmezler ve namāz kılmazlar rivāyet
kılındı Ebū Hüreyre ’den kim eyitdi Resül (9) ḥazreti إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ ²⁹²oḳudı ve secde
kıldı pes, aṣḥāba eyitdi sizde (10)bu sūre’yi oḳuyıcaḳ sūcūd eyleñ ḳavluḥū Te‘ālā بَلِ
الَّذِينَ كَفَرُوا يُكَذِّبُونَ ²⁹³ya‘nī (11)bilkim kāfirler kıyāmet yalanlarlar ammā mü’minler eyitdiler
ḳavluḥū Te‘ālā وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ (12) ya‘nī Ḥaḳ Te‘ālā bil gerekdür ol kıyāmet
inanmayanlar ya‘nī (13)ol kāfirler göñüller içinde gizledigin ḳavluḥū Te‘ālā فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ
أَلِيمٍ (14) ya‘nī pes, muştılañ yā Muḥammed ol kafirlere incidici ‘azāb-ıla kim anlara
kılsarvan (15) ḳavluḥū Te‘ālā إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ²⁹⁴ya‘nī meger anlar kim imān
(16)getürdiler eyü ‘ameller kıldılar ḳavluḥū Te‘ālā لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرٌ مَّمْنُونٍ ²⁹⁵ya‘nī vardır (17)
bularıñ-içün müzr ve şevāb ve ‘ivāz ve ni‘met kim dükenmegsiz ve eksilmeksiz .

²⁸⁹ ḳur‘ān,84(İnşikak)/19 Şüphesiz siz bir durumdan diğesine uğratılacaksınız.

²⁹⁰ ḳur‘ān,84(İnşikak)/20 Onlara ne oluyor dainanmıyorlar ?

²⁹¹ ḳur‘ān,84(İnşikak)/21 Onlara kuran okunduğu zaman neden secde etmiyorlar ?

²⁹² ḳur‘ān,84(İnşikak)/1 Gök yarılıp Rabbine boyun eğdiği zaman, ki gök boyun eğecektir.

²⁹³ ḳur‘ān,84(İnşikak)/22 Aksine, inkarcılar yalanlıyorlar

²⁹⁴ ḳur‘ān,84(İnşikak)/25 Yalnız, inanıp yaralı işler işleyenlere, onlara, kesintisiz ecir vardır.

²⁹⁵ ḳur‘ān,84(İnşikak)/25 Yalnız, inanıp yaralı işler işleyenlere, onlara, kesintisiz ecir vardır.

(45b)(1)ola şöyle kim hiç şoñ kesilmeye ve aḥīr olmaya ve düğenmiye daīm buluna sūret.

Sūretü'l- Būruc

(2) būruc bu sūre mekke'de indi yüz dokuz kelimedür dört yüz ḥārfdur yigirmi (3) iki ayetdir ḥādīṣ kıldı bize sa'd İbn-i Ḥafṣ, Sa'īd bin Cübeyr'den ve İbn-i (4) 'Abbās'dan eyitdi Tañrı Resūlin'den işitdim kim eyitdi her kim bu sūre'yi o (5) oḡur-ḡasa Ḥaḡ Te'ālā aña dünyada neḡe cum'a gūn neḡe 'arefe gūn var-ısa anıñ sa (6)sağışınca on ḡula müzd vire. Bir işāret daḡı Bismi'l-lāhi'de budur kim Ḥaḡ Te'ālā (7)atayı ve anayı oḡlancuḡları üzerine şefḡatlı kıldı, ol şefḡatdendür ki (8)ata ana oḡlancuḡları ile üç mu'āmele ider evvel mu'āmele budur ki doḡıcaḡ (9)eyü ad virir ikinci mu'āmele dāyeler ile beslidür dürlü dürlü tā'amlar-ıla ve ḡıdalar (10) -ıla beslidür ve dürlü tonlar-ıla bezer çünkim büyüye aña sermāye virür kim (11)bezirganlık kıla tā ki māl ḡāşıl kıla pes bilgil ki Ḥaḡ Te'ālā daḡı ḡullarıy-ı-la bu (12) mu'āmeleler eyitdi kendü kereminden ol çünkim 'ademden vücud 'alemine getürdi, (13)İslām adın rūzī kıldılar kim $\text{هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ}$ dur dükeli adlarda İslām (14)adından gökçek ad yoḡdur şükr ol pādīşah kafirler veyā cuhūd veya tersā veyā Mecūsī (15)adın virmedi. İkinci mu'āmele biti budur kim dürlü dürlüdür ve ta'amlar rūzī (16)kıldı kim şāḡışı yoḡ üçüncü mu'āmelesi budur kim tenüñ bezedi dürlü (17) libas-ıla ve cānıñ bezedi selam-ıla ve diliñi bezedi kelam-ıla çünki bālīḡ olduñ. (46a) (1)olduñ saña namāz ve zekāt ve oruḡ ve ḡac farz eyledi her birinin şerayıtı (2)bulnacaḡ ve daḡı saña Bismi'l-lāhi'r-raḡmāni'r-raḡīm kelimesin erzani (3)kıldı kim bu sūre mayasıyla uçmaḡ avların avlıyasın tā ki aḡiret ḡazinelirini (4)ḡazanasın ve daḡı göñlüñü imān ve ma'rifatle bezedi ve dükeli (5) Bismi'l-lāhi'r-raḡmāni'r-raḡīm illa bezdi ḡavluhu Te'ālā وَالسَّمَاءِ (6) يَا نِي gök ḡaḡḡı-içün kim burḡlar issiyedür ya'ni ol burḡlar (7) gökler ḡaḡḡı-

içün kavluhu Te‘ālā وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ²⁹⁶dağı şol gün haqqı-içün kim va‘de (8) kılınmışdır ya‘nī kıyāmet günü haqqı-içün kavluhū Te‘ālā وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ²⁹⁷ya‘nī cum‘a (9) gün ve ‘arefe gün haqqı-içün nitekim hādīse de gelmişdür kim beygāmbere Hāzreti eyitdi: (10) Benüm üzerime hiç gün toğmadı ve tolanmadı cum‘a gününden yigrek ammā cum‘a (11) gün içinde bir sa‘at vardur her kaçan kim mü‘min kul ol sa‘āt tuş olsa, (12) Haqq Te‘ālā Hāzretinden ne hayır dilese Haqq Te‘ālā kurtarır ‘Ulemā’nın ortasından ol sa‘āt (13) "muhtelifun fiyhi" dür Cumhur ‘ulema eyitmişler ki ol sa‘āt hātīb minbere çıkdığı sa‘āt (14)dur bir neçe ‘ulema eydürler hātīb hutbe-yi tamam eyitdiği sa‘ātdur. Bir neçeler eydürler ol (15) sa‘āt indigi ikindi namaz vaqtindedür bir neçeler eydürler ol sa‘āt ikindiyden soñra (16) dur bir neçeler eydür ol ol sa‘āt cum‘a gününün āhır sa‘ātindedür ki gün tolu durur ola. (17) Bir neçe eydür ol sa‘ātidür pes, bu ihtilafdan ol ma‘lūm olur ki cum‘a gün. (46b) (1) şerīf gündür demek olur kim cum‘a günü evvelī nden tā āhırine degin ya‘nī tañladın (2)giceye degin ta‘at ‘ibādet ile zıkr tesbihiyle geçürmeg gerek kim tā ol sa‘āte tuş (3) gele pes, her ne hācet dilese kabūl ola rivāyet kılındı İbn-i ‘Abbās’dan kim eyitdi (4)Ve şahīdin didigi Muḥamme’dür ve meşhūdin didigi kıyāmet gündür hādīş kıldı bize (5)Sa‘īd bin beşīr katāde’den ve Ḥasan’dan ve Ebī Hüreyre’den ve Tañrı Resūlin’den kim eyitdi (6) ve şahīdin didigi ‘arefe günü’dür ve meşhūdin didigi cum‘a günü’dür İbn-i veheb eydür (7)rivāyet kılındı Ebū Derda’dan ve oldu Tañrı Resūlin’den eyitdi kim cum‘a günü benim-içün (8)çok şalavāt ediñ kim feriştehlere ol gün hāzır olurlar ve her bir kuluñ şalavātın baña (9)‘arz kılurlar ben eyitdim yā Resūlallāh ölmekden soñra dağı şalavāt saña iledür (10) ler mi ? pes, Resūl eyitdi Haqq Te‘ālā beygāmbere tenini yire ḥarām kıldı pes, bilgil ki (11) beygāmbere ölmezler bir neçeler rivāyetde gelür kim; Resūl eyitdi ‘Aleyhi ve-selem Haqq (12)Te‘ālā feriştehlere koyup turur, yir üzerinde her kim benüm ümmetlerimden (13)birisi baña şalavāt virse ol şalavāt alurlar benüm kabrūme getürürler eydür (14)ler

²⁹⁶ kur‘ān,85(buruc)/2 söz verilen kıyāmet gününe and olsun ki.

²⁹⁷ kur‘ān,85(buruc)/3 Şahitlik edene ve edilene and olsun ki, insanlar öldükten sonra diriltileceklerdir.

yā Resūlallāh senūñ ümmetiñden fülān İbn-i fülān saña şalavāt getürdi dirler bende (15)ol şalavātı alurun bir arı lāṭif kağıda yazarın şaklıyu koruyın tā ki kıyāmetde (16) aña meden irişürün vaḫtin ki benüm ümmetlerimden birisi cum‘a gün yā cum‘a gicesi (17) şalavāt getürseler ben kendü ḫulağım-ıla işidürün hiç ortayada ferişteh miyāncısız. (47a) (1) miyāncısız ḫikāyet olundu kim meger bir kişi şalavāt getürmege kāhıl imiş, bir gice düşde (2)görür kim kıyāmet ḫoḫmuş, dükeli ḫalāyik bir yere dirilmişler, Ḥaḫ Te‘ālā bulardan şori ḫisāb (3)alur ḫāliye bu kişi getürdiler yazuğın müzdin dardılar günāh ağır geldi şol ḫadar büküldi (4)kim dise olmaz dört yaña baḫar meded ister kimseden çare bulmaz nāgāh bu aralıkda yegin (5)görür ki bir lāṭif kişi gelür aḫ tonlu başında ‘imāme, uzun boylu,gökçek şüretlü (6)kişi yanından bir pare aḫ kağıd çıkarur tā ol kişiniñ şevāb terāzusına ḫor pes, dükeli (7)günāhından bu bir pare kağıd ağır gelür pes, bir ferişteh çağırır kim iy ma‘şer ehli, biliñ (8) kim fülān şekavet ehlerinden olası degildür ya‘nī fülān uçmaḫlık oldu demek (9)pes, ol kişi hemān bunu iştügenliyin eydür: cānım raḫat oldu sevindim pes, (10)ol kişinin ayağına düşdüm eyitdim kim iy kişisin ne kişisin kim baña (11) meded aradıñ ehlerinden olası degildür ya‘nī fülān uçmaḫlık oldu demek pes, (12)ol kişi hemān bu ben ṫamudan ḫurtarırdıñ didim pes, ḫurtarırdıñ didim pes, ol (13)kişi eyitdi ben senūñ peygamberiñven ol bir pare kağıd seniñ şalavātıñdür kim (14)‘ömründe bir kez baña şalavāt getürdiñ idi, anı şakladumdı uş şimdi saña (15) meded irdim didi pes, ol kişi bu arada iken nāgāh oyundu kim görü (16)kim dünyāda imiş, pes bildiği iş nite-imiş. Andan şoñra ol kişi daim (17)şalavāta meşgul oldu gice ve gündüz vazife edildi eger şalavāt sevābına meşgöl. (47b) (1)olursavuz sözevüz envār maḫsūddan irāḫ düşerüz girü tefsire gelelim (2)rivāyetde gelür kim, Mālik eydür bir gün Medīne mescidin gördüm, ya‘nī beygāmber (3)mescidine girdim bir kişi ḫādīs eydür ḫalāyik ḫātına dirilmişler pes, ben eyitdim baña (4)ḫaber virgil kim "şahīd meşhūdindir" cevāb eyitdi kim şahīd didiği cum‘a günüdür (5)meşhūd ‘arefe günüdür pes, andan çekdim gördüm bir kişi daḫı ḫādīs iderdi (6)aña şordum eyitdi şahīd cum‘a günüdür meşhūd ḫurbān günüdür andan daḫı (7)çekdim gördüm kim bir kişi tefsiri beyān ḫılır, aña şordum kim; şahīdin ve

meşhūdin (8)ne ma‘nayıdur cevāb eyitdi kim şahīd Muḥammed’dür meşhūd kıyāmet gūnidür ‘İkrime (9)eydür şahīd ādem oğlanlarıdur meşhūd kıyāmet gūnidür ‘İkrime eydür şahīd (10) ‘İsā’dur, meşhūd anıñ ümmetidür ‘Abdulazīz bin yaḥyā eyitdi şahīd Muḥammed’dür, (11) meşhūd anıñ ümmetidür bir neçe ‘ulemā eyitdiler şahīd gice gūndüzlerdür meşhūd ādem (12) oğlanlarıdur Muḥammed bin ‘Alī Tīrmidī eyitdi şahīd şaḳlayıcı feriştehleredür meşhūd (13)ādem oğlanlarıdur. Bir neçeler eyitdiler şahīd düşenbi gūndür meşhūd cum‘a (14)gūnidür bir neçeler eyitdiler, şahīd ḳuluñ ‘amelidür meşhūd ḳuldur pes, bu aḳsāmıñ (15)cevābı ²⁹⁸إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ kavluhu Te‘ālā النَّارِ ذَاتِ الْوُجُودِ (16) ya‘nī Ḥaḳ Te‘ālā bu ḳamu nesnelere and içüp eydür kim la‘net أَصْحَابِ الْأَخْذُودِ (17)olsun pes, ‘ulema ihtilaf ḳılmışlardur kim "aşḫābu’l-uḫdūd" ne ḳavmidür? ḥādīs ḳıldı bize.(48a) (1)ḳıldı bize Muḥammed bin Ma‘mar ‘Abdurrahmān’dan ve Şuheyb’den kim Tañrı Resūli eyitdi diyir (2)sizden ilerü ve bir beg vardı, anıñ bir cāzūsı vardı ḳaçan ol cāzūsı (3)ḳocaldı ise ol beg eyitdi ben işden ḳıldum baña bir oğlan vir beg ben (4)aña cāzūluk ögredeyin didi. pes, ol beg aña bir oğlan viribdi kim siḫir (5)ögrene meger ol cāzūnuñ yolunda rāhib bir rāhib vardı ya‘nī zāhīd ol (6)oğlan yoldan geđerken ḳarşu ol zāhidiñ ḳatında biraz otururdu ve söz (7)lerin diñlerdi pes, ol zāhidiñ sözleri ol oğlana ḥoş geldi (8)ol oğlan iman getürüp anıñ ‘ilminden öğrenürdin pes, ol cāzū (9)oğlanı giç gelürsin diyü dögerdi eve gelse beg dögerdi giç geldiñ (10)diyü pes, oğlan bu aḫvalī rāhibe didi rāhib eyitdi ḳaçan cāzū ḳāḳısa (11) eyit kim evde yumuş varıdı ve ḳaçan evde ḳāḳsalar eyit kim cāzū egledi (12)didi bir zaman oğlan böyle didi bunuñ üzerine ḥayli vaḳtı geçdi nāgāh (13) bir gūn cāzū vaḳtine giderken gördi kim yol üzerinde bir büyük ezdeha (14)yetmiş yatur yolu getmiş ḥalāyik yığılmış geçmezler ol ezdeha heybetinden pes, ol (15) oğlanı fikr idüp gönlünden eyitdi bu gūn bellü bilem kim rāhib dīni mi?(16)ḥaḳdur yoḫsa cāzū dīni mi? ḥaḳdur didi andan bir taş aldı eyitdi iy (17) Çalabum eger rahībiñ dīn cāzū işinden Ḥaḳ ise ve yik -ise ve senüñ ḳatında. (48b) (1)sevgilü ise işbu canāvarı öldür -gil

²⁹⁸ ḳur‘ān, 85(buruc)/12 Doğrusu Rabbinin yakalaması amansızdır.

ħalāyik geçsünler işlü işine varsunlar (2) böyle diyüp ol taş etdi Ĥaḫ Te‘ālānıñ kudreti
 ile ol taş ol canāvarıñ (3)gözüne doḫandı daḫı helāk eyledi ol ħalāyik geçüp işlü işine
 get (4)getdiler andan ol oḫlan rāḫīb ḫatına vardı bu işi ḫaber virdi rāḫīb (5)eyitdi iy
 oḫlum bugün sen benden yigreksin kim işle bu ilden ola ammā (6)bilürem kim sen
 mübtelā olasısen ḫaçan bilinsiñ benī kimseye eyitmegil pes, oḫlan (7)meṣḫūd olup şol
 ḫadde irdi kim gözsizüñ gözün açardı ve dükeli (8) ḫastalıḫa deva kıılır-ıdı pes, ol
 oḫlanı vezīr işitdi neçeden berü bir vezīriñ (9)gözü görmez idi pes, oḫlan armağanlar
 gönderdi ve eyitdi eger gözümü aç (10)açarsañ daḫı çok nesnelere virem pes, oḫlan
 eyitdi ben kimseye şifa vir (11) virmezim şifa viren Vekī kıılan Ĥaḫ Te‘ālādur eger
 Tañrıya imān getürürseñ Tañrıdan dileyem (12)kim şifa vire Vekī kııla pes, ol vezīr
 Tañrıya imān getürdi Ĥaḫ Te‘ālā aña şifa virdi (13) gözleri görür oldı durdu Mālik
 ḫatına geldi pes beg eyitdi gördüñ kim (14)şaḫ kııldı ve vezīr eyitdi Tañrım şaḫ kııldı
 Mālīk eyitdi ya‘nī senüñ benden (15)artık Tañrım vardur vezīr eyitdi: bilī benüm
 Tañrım senüñ ve yiriñ göküñ Tañrısı (16)birdür pes, Mālīk buyururdı, veziri dutdılar
 şol ḫadar ‘azāb virdiler kim şabr kıılmadı (17)bulara oḫlan eyitdi pes, oḫlan getürdiler
 Mālīk oḫlana eyitdi kim senüñ cāzū.(49a) (1)cāzūluḫıñ şuña irdi kim gözsüz gözlü
 kıılırsın ve dürlü ḫastalıḫa şifā virirsin (2)pes, oḫlan eyitdi ben kimseye şifā virmezim
 ḫamulara şifa viren bir Tañrı’dur pes, (3)Mālīk buyurdı, oḫlana ‘azāb eyitdiler oḫlan
 daḫı şabr idemedi pes, ol rāḫīb (4)rāḫīb getürdiler ve eyitdiler dīninden döne-gil yoḫsa
 seni bıçḫu ile iki (5)pāre kıılırsın didi rāḫīb dīninden dönmedi pes, rāḫīb depesinden
 bıçḫu-ıla (6)iki dilediler iki pāre oldı andan ol oḫlana eyitdiler dīninden dön ol (7)
 oḫlan dönmedi ol beg eyitdi varıñ bunu fülān taḫdan aşaḫı bıraḫul pāre (8)olsun didigi
 eger dīninden döner sakuñ illā bıraḫuñ pes, biraz kışiler aldılar (9)bu oḫlanı ol taḫa
 çıkdılar ve eyitdiler dīninden dön oḫlan dönmedi pes, (10)dilediler aşaḫa atalar ol
 oḫlan du‘ā kıılıp eyitdi ilāḫī beni bularıñ şerrinden (11) sen şaḫla şoluḫ sa‘āt ol taḫ
 ditredi ol erleri aşaḫı bıraḫdı helāk²⁹⁹ (12) oldılar Ĥaḫ Te‘ālā oḫlanı şaḫladı şaḫassın ol

²⁹⁹helāk : Ar. Ölme, yok olma,mahvolma.

beg katına geldi beg eyitdi (13) kan yoldaşlarıñ oğlan eyitdi Hax Te'ālā bulara işledügin işledi ahvāl (14) bir bir diyüverdi pes, Mālikine bir bölük kişiye buyurdi ki oğlanı gemiye (15)koyalar deñiz ortasına eyletdiler deñize bırağalar çün aldılar getdiler gemiye benüp (16)deñiz ortasına irdiler ol oğlanı dilediler kim deñiz betürelər ol oğlan (17)du'a kavur eyitdi kim ilāhī beni bularıñ şerrinden sen kırtar nāgāh deñiz çalkandı.

(49b) (1)bunları denize dökti Hax Te'ālā oğlanı kırtardı girü Mālik katına geldi (2) Mālik eyitdi : kanı yoldaşlarıñ oğlan eyitdi Tañrım bunları diledüñiz virdi (3)hālī bir bir didi andan oğlan rivāyet Dahhāk eydür altı oğlan beşikden (4)söyledi birisi Yusuf beygambere tanıklık viren biri Fir'avn kızınıñ dāyısı (5)oğlu biri 'İsā beygamberdür birisi yaḥyā beygamberdür biri "aşḥābu'l-uḥdūd" 'dur (6)birisi Şāḥīb Cüreyh'dur rivāyet Muḳātil eydür: uḥdūd üç yereddür mü'minleri (7) oda içine ya'nī ḥandege od ḥandege içine koydular birisi Yemen ilinde Baḥreyin (8)şehrinde birisi Şam ilinde birisi Kars ilinde yedi ammā ol kim Şam'dadur, anı (9)iden Mālik Antıyā Ḥuş bin Yesr idi ammā ülkem Fars'dadur Būhtu'n-Naşar idi āmma (10)ülkem Yemen ilinde eydi Yusuf bin Zūnüvās eydi rivāyet kelbī eydür aşḥābu'l- (11) -uḥdūd yetmiş yetmiş biñ kişiydi rivāyet Rebi' bin Enes eyitdi aşḥābu'l- (12) -uḥdūd didiği kim oda bir kıldı oda bırağur-ıdı mü'minlerdi ḥalkadan ayrılıp (13) bir yirde dölenmişler idi oda ve çatıpcılar idi bir zālīm ve Cabbār beg koḗdı (14)bunlara ipliçi viribdi kim geliñ benüm dīnime dönen diyirdi bunlar pes, boyun (15) virmediler pes, buyurdi aḥdūd kazdılar içine od yaḗdılar bulara eyitdiler (16)gerekse dīniñizden dönmege rāzı oluñ gerekse işbu oda bırağılmağa rāzı oluñ pes, (17) ol kavm dīnlerinden dönmege rāzı olmadılar pes, oda rāzı olup bir bir bırağurlardı Hax Te'ālā. **(50a)** (1) Hax Te'ālā kendü luḗfundan bunlar oda düşmedin cānların ḗabz iderdi hergiz (2) od zaḥmīn görmediler pes, ol od taşdı ḥāndaḗ³⁰⁰ kıranıña çıḗdı ol kāfirler (3) yaḗdı göyündürdi cānları cehenneme verdi kavluḥū Te'ālā إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ (4) وَمَا يُفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ yan'ī ol kafirler ḥāndeḗ üzerinde oturmışlardı (5) ve eydirlerdi kim işbu mü'minler azmışlardı

³⁰⁰ḥāndaḗ :Ar. Çukur

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İMLA ÖZELLİKLERİ

3.1. Vokallerin Yazılışı

3.1.1. (a) Vokali

Bu devre metinlerinde a ünlüsü için üstün işareti (/), elifin (ĩ)değişik şekilleri ve he (•) harfi kullanılmıştır.

(a) ünlüsü ön seslerde üstünlü (ĩ) elif harfi ile kullanılmıştır.

anuñ أنوك (11b-15), ağaç اغاج (10a-15)

ağzından اغزندن (3a-7), armağan ارمغان (48b-9)

ayağ ایاغ (28b-15), acısı اجسیی (8b-7)

ayruk ایروق (8b-17), açdı اجدی (22b-5)

(a) ünlüsü iç seslerde genellikle üstün (/) yada üstünlü elif (ĩ) harfi ile kullanılmıştır. Bazende üstünlü he (•) ile kullanılmıştır.

bañıl باطل (39a-5), Bağlar باغلا (13a-17)

anası اناسیی (27a-13), başı باش (10b-17)

atası اتاسیی (5b-14), halayık خلاق (26b-5)

helāk هلاك (24a-16), aşagı اشاغي (34a-5)

(a) ünlüsü son seslerde bazen üstün (/) bazen de üstünlü he (•) yada üstünlü

elif (ĩ) ile karşılanmaktadır.

taşra طشره (43a-17), nagāh ناکاه (47a-15)

soñra صکره (47a-16), anda انده (44b-6)

ağaca اغاجه (7b-5), dünyada دنیاده (34a-10)

3.1.2. (e) Vokali

(e) ünlüsü ön seslerde metnimizde üstünlü elif (Ā) ile yazılmıştır.

eñsesine اكساسنه (12b-16), etmek اتمك (6b-11)

eylemek ايلمك (26b-3), degin دكن (14b-4)

eydür ايدر (7b-7), emecklü امجكلو (13b-1)

eksük اكسك (36b-15), eyü ابو (40b-9)

(e) ünlüsü iç seslerde genellikle üstün (/) ile yazılmıştır. Bazen de üstünlü elif (Ā) ve bazen de kelime sonunda he (•) ile yazılmıştır.

geleler كلالر (42b-2), ideler ادالر (8a-4)

bileler بلالر (6b-15), emzirür امزرر (5a-4)

deñiz دكز (12b-1), geñez كگز (27a-12)

(e)ünlüsü son seslerde çoğunlukla üstünlü he (•) ile yada üstünlü elif (Ā) ile, bazen de üstün (/) ile yazılmıştır.

gice كيجه (42b-17)

Yüce يجا (9b-17), nesne نسنه (32a-2)

üzerine اوزرينه (25a-6), neçe نهجه (7b-11)

içine ايجه (11b-1), seçe سچا (10b-10)

3.1.3. (I, İ) Vokalleri

(I, İ) ünlüsü ön seslerde esreli elif (!) yada esreli elif ye (!) ile yazılmaktadır.

iraq ايراق (24a-1), ilerü ايلرو (34a-13)

içinde ايچنده (36a-10), içün ايچون (36a-8)

işitdi ايشتدي (3b-12), ikindi ايكندي (46a-15)

irişe ايرشه (9a-8), ilderdi ايدردي (9b-8), irkeklü ايركلو (9b-10)

(I, Ĩ) ünlüsü iç seslerde çoğunlukla ya esre ile (ء) yada esreli ye (ي) ile yazılmıştır.

Kıldı قلدی (26a-11), yellere يللره (19b-8),
yılıklar يلقيلر (28a-9), çekile چكله (15b-1)
kızıl قزل (22a-4), şimdi شمدي (8a-6)
viribdi ويربدي (6b-4)

(I, Ĩ) ünlüsü son seslerde esre, esreli (ء) veya esreli hemze (ء) bazen de esre ve ye (ي) ile yazılmaktadır.

kubeyi قبهء (17b-13), doğru طوغري (21a-1)
belkim بلکم (12a-5), sordı صوردی (20a-8)
iki ايکی (8b-13), eyitdüm ايتدم (6a-1)
ideyin ايده بين (7a-6)

3.1.4. (o, ö, u, ü) Vokalleri

(o, ö, u, ü) ünlülerin ön seslerde genellikle ötreli elif ve vav (و) ile yazılmaktadır.

olmaya اولميا (4a-14), olup اولوب (13a-17)
oğul اوغولم (6a-16), okurduñ اوقوردك (6a-15)
ölmüşleri اولمشلری (6b-16), öten اوتن (8a-6)
otları اولتاري (10a-13), uzun اوزون (4b-6)
üç اوج (4a-7), uçmaq اوچماق (13a-15)

(o, ö, u, ü) ünlülerin iç seslerde bazen ötre (ö), bazen de ötre ve vav (و) ile yazılmaktadır.

gözleri كوزلری (20a-13), yüz يوز (6a-7)
gelür كلور (9a-15), dutasın دوتاسين (26b-7)

yolluđ ڤولق (38a-5), dūşeriz دوشرز (24a-1)

bulutlardan بولتلردن (10a-4)

(o, ö, u, ü) ünlülerin son seslerde ötre ve vav (و) ile yazılmaktadır.

girü كيرو (27b-7), ulu اولو (28b-7)

eyü ايو (34b-9), diyü ديو (13a-6)

ötürü اوتورو (39b-9), şamu طمو (8a-13)

ağu اغو (12b-5), işbu اىبو (31b-3)

3.2. Ünsüzlerin Metinde Yazılışı

3.2.1. C/ç Ünsüzleri

C/ç Ünsüzleri metinde ön, iç ve son seslerde ya (چ) harfi günümüzde kullandığımız şekli ile ya da (چ) ile yazıldığını görmekteyiz.

- uçmağ (5b-17)
- çün (6a-9)
- çıkan (27b-15)
- çekilür (15b-1)
- kaçan (9a-13)

3.2.2. b/p Ünsüzleri

b/p Ünsüzleri Türkçe kelimelerde ön ses durumunda p ünsüzüne pek rastlanmaz Günümüzde Türkçe 'de " P " ile yazılan parmak metinde " b " ile barmak şeklinde karşılanmaktadır. Son ses durumunda p'li örnekler bulunmaktadır. Metinde

benzer ve aynı olan kelimeler "b" ile yazılırken metnin başka bir sayfasında " p" ile yazılarak farklılık göstermektedir³⁰².

beyğamber (33b-16) - **þeyğamber** (21b-6)

beltek (21b-17) - **þeltek** (22a-8)

İç ses durumundan ise (þ) ile yazılması gerekirken b ile yazıldığını da görmekteyiz.

- **toþrak** (toþrak (6b-3)

Son ses durumunda ise özellikle (up - üp) Zarf fiil ekini (p) ses ile karşılamaktadır.

- **bağlayup** (8a-1)

- **olup** (4b-6)

- **dutup** (3b-14)

- **alup** (15b-17)

- **yapışup** (15b-15)

3.2.3. ñ Ünsüzü

ñ ünsüzü ön ses durumunda görülmez, metinde kef (ك) şeklinde yazılmıştır. Metinde üç noktalı kef şeklinde geçmemektir.

- **saña** (3a-2)

- **geñez** (5a-4)

- **deñiz** (12b-1)

- **soñra** (14b-1)

³⁰²Mustafa Özkan,Türk Dilinin Gelişme Alanları Eski Anadolu Türkçesi,Filiz kitapevi, İstanbul 2000, 1008, s. 94-95.

- **tañrı** (4b-8)
- **aña** (4a-15)

3.2.4. (g) Ünsüzü

Eski Anadolu Türkçesi evresinde g/k ünsüzü arasında pek işaret ayrımı bulunmaz. Ayrıca metinde bazı sözcükler üç noktalı kef ile yazılarak bir farklılık belirtilmiştir. Bunu yanı sıra metinde bulunan hareke ve tenvin yöntemi ile az da olsa (ك) ve üç noktalı kef harfini (كٓ) ayırmak mümkündür.³⁰³

- **gürdan** كوردن (5b-8)
- **gök** كوك (4a-9)
- **gönlüm** كوكلم (6b-2)

3.2.5. t/d Ünsüzü

Metinde çoğunlukla ön seslerde kalın ünlü ile başlayan kelimeler tı (ط) harfi ile yazılmıştır. İnce ünlü ile yazılanlar ise d (د) harfi karşılamaktadır.

- **tatlu** (6a-14)
- **tolu** (13b-3)
- **taşra** (27a-13)
- **toğru** (21a-1)

Bunun yanında kalın ünlü ile oldukları halde metinde (ت) ile yazılanlar da mevcuttur.

- **Tañrı** (تکرى) (4b-7)

Metinin bazı yerlerinde dört sözcüğünün hem (ت) harfi ile hem de (ة) ile yazıldığı da görülmektedir. Buda Arapça'dan Türkçe'ye geçmesi muhtemeldir.

³⁰³ Mustafa Özkan, Türk Dilinin Gelişme Alanları Eski Anadolu Türkçesi, Filiz kitapevi, İstanbul 2000, 1008, s. 94-95

- دورت (19b-6)
- دورة (29b-2)

Ince ünlü kelimelerin metinde (ـ) ile günümüz Türkçesi ile karşılandığını görmekteyiz.

- **depreneler** دپره نه لر (30b-14)

3.3. Ünlü Değişmeleri

3.3.1. İ/e Değişmesi

Türkçede eskiden beri çok yönlü i/e değişmeler bulunmaktadır. Bu değişiklikler sadece eski devrelere ait değildir. Günümüz Türk lehçelerinde de aynı şekilde ikililik gösteren ünlüler görülmektedir. Ayrıca metnimizde de aynı kelimenin hem e'li hem de i'li şekilleri karşımıza çıkmaktadır.³⁰⁴

- **nice** (3a-10) / **neçe** (7b-11)
- **beş** (38b-17) / **biş** (10a-1)
- **yedi** (42b-11) / **yidi** (4a-9)
- **emdi** (13a-11) / **imdi** (13a-15)

nice - neçe kelimesi metinde hem e'li hem de i'li iki şekilde karşımıza çıkmaktadır.

3.3.2. Ünlü Düşmesi

Metinde kelime başında ünlü düşmesine pek rastlanmamaktadır. Ancak Sadece vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi hem eski Türkçede hemde Eski Anadolu Türkçesinde görülmektedir.³⁰⁵

³⁰⁴ Özkan, a.g.e., s.99-100.

³⁰⁵ Özkan, a.g.e., s.106.

- **Oğul** (6a-5) /oğlu (6a-6)
- **ağızlarından** (12b-17) / ağzından (3b-3)

3.3.3. Ünlü Türemesi

Arapça'dan Türkçe'ye geçmiş olma durumunda ve ses özelliklerine göre bazı kelime ve eklerde türemeler meydana gelmiştir.

- **Sıdıķ** (18a-4)

3.3.4. Ünsüz Değişmeleri

Eski Türkçede kelime başındaki tonsuz damak ünsüzü /k/ tonlulaşarak Eski Anadolu Türkçesinde /g'/ye dönüşmüştür.

- **Kendü** (13b-10) / **gendü** (4a-11)

Eski Türkçede kelime başındaki tonsuz /t/ ünsüzü eski Anadolu Türkçesinde tonlulaşarak **d** (د) **ya da tı** (ط) harfine dönüşmüştür. Bu durum metnimizde de görülmektedir.

- **tağ – tağ** (20b-15)
- **toğru – toğru** (21a-1)
- **tağu – tağu** (12a-4)

3.3.5. Ünsüz Düşmesi

Metnimizde bazı kelimelerde ünsüz düşmesi şu şekildedir.

- **yıraķ /ıraķ** (8a-10)
- **igren/yigren** (10b-14)

3.3.6. Ünsüz Türemesi

Türkçede iki ünlü doğrudan doğruya yan yana gelmez onları bağlayan yardımcı ses y ve n sesleri yaygın olarak kullanılmaktadır.

- **şoyınca** (10a-11)
- **anda** (9a-7)
- **bunca** (3b-13)

3.3.7. Sızıcılaşma

Metnimizde bazı kelimelerde sızıcılaşma durumuna rastlanmaktadır.

- **koşun - koğun** (6a-12)
- **yohsa - yoksa** (3b-9)
- **dise - demek** (18a-5)
- **soguk- şovuk**(12a-12)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK

A

‘**acāyib** : (A) Acayip, tuhaf
çün Resūl ğazreti bunı gördi ‘acāyibe
kaldı.

a. 3b-8,
a.+ e (3b-8)

acı : Üzüntüsü, kederi
ve kaçan deñizler açılrsa acısı tatlusına
karişsa.

a. 4a-11, 8b-7,34a-17
a.+sı (34a-17)

‘**ac□b** : (A) şaşılan ve hayret edilen şey
hiç ‘ac□b ve ğar□b olmaya

a. 8b-4, 7b-6,7b-11

ādem: (A) İnsan,kişi, şahıs,insan oğlu
pes Resūl eyitdi kim her bir ādem
kendü.

a.31b-17,14b-11,11a-5,11a-10,14b-
10,14b-12,14b-16,15b-5,16b-14,17a-
5,17a-17,17b-2,17b-4,18a-8,19a-
14,20a-6,24b-14,27a-4,27a-10,27a-
17,27b-5,27b-9, 27b-13,27b-16,28a-
1,28a-3,28a-9

a. + ler (28a-9)
a.+in (27a-17)
a.+i (29b-13)
a.+den(27b-13)
a.+ye (27a-14)

‘**adem**:(A) Yokluk,hiçlik, yok olma
durumu

mu‘āmeleler eyitdi kendü ve
kereminden ol çünkim ‘adem’dan
vücut ‘alemine getürdi.
a.45b-12

ādemiler : (A) İnsan,kişi, şahıs,insan
oğlu

ādemiler ve cinn□ler karkalar birbirini
karişalar.

a. 30b-15,
a.+ler (30b-15)

āġāh : (F) bilgili, uyanık, haberdar
biliñ ve āġāh oluñ kim Ħaķ Tā‘ālā
fūlan ibn-i fūlān kılun.

a. 9a-16,

aġla : hep beraber aġlamak, feryat
etmek

‘amāmların yire urdılar aġlaşup zārılıķ
kıldılar.

a.7a-16,
a.+up (7a-16)

aġu : zehir,zakkum

degme bir yılanın başında bir dest□
aġu vardır eger.

a. 12b-5, 12b-6,12b-7,22a-14,
a. + dan
a.+sı

aķan : akan

ġassāk şamu ehliniñ şamuda aķargen
gevdelerinden aķan.

a. 12a-16,

alkış : övme, medih

ve daħı bu du‘ā‘i okuyan kişiçün
yoriyalar dāyim alkış.

a.4a-10,3a-7,

aġķāb: (A) uzun zamanlar

kılmişlardur ki aġķāb ne dimekdür bir
neçeler eyitdiler.

a. 11b-2, 11b-3, 11b-5, 11b-6, 11b-7, 11b-9, 11b-11, 11b-12, 11b-14, 11b-15, 11b-17, 12a-1, 11a-5, 12a-7, 12a-8, 12a-9,
a.+m
a.+en

aḥvāl : (A) durumlar, olaylar, haller
aḥvālî netedür. اَهِوَالًا سَيَعْلَمُونَ 'den işâret
buñadur.

a. 8a-2, 13a-15, 19b-7, 48a-10, 49a-13,
a.+ i (8a-2)

aḳ : beyaz

pes, Resül gâzret rağman didigi sâ'at
bir aḳ kuş.

a. 3a-14,

'amel : (A) iş, eylem

kaşpusı vardır bir kaşpusı 'amel için ve
bir kaşpusı.

a. 11a-10, 43b-8, 43b-11, 6a-4, 8a-19, 11a-2, 13a-3, 13a-7, 13a-10, 13b-16, 16a-4, 16a-5, 16a-13, 19a-15, 33b-7, 34a-3, 34b-5, 34b-9, 35a-13, 38a-7, 38a-8, 39a-2, 39a-5, 39a-7, 40b-6, 40b-9, 41a-16, 42b-11, 43b-3, 43b-7, 43b-8, 43b-11, 43b-15, 43b-10,

a. +ler (39a-2)

a.+ in(6a-4)

a. +e(19a-15)

a.+ ü(13a-10)

'ameller : (A) dini emirleri yerine

getirmek için yapılan işler, ibâdet.
vireler ol günde bizim ḥālımız ne ola
ve eger 'amelleriñ.

a. 6a-4, 16a-4,

andan : ondan, o zamandan, ondan
sonra

andan ol kafirleriñ canın alup sicc□n
aldurular.

a. 3a-4, 3a-11, 3b-13, 4b-13, 5a-6, 6a-2, 6a-5, 6a-12, 6a-14, 6a-16, 6b-17, 7b-17, 8b-13, 8b-15, 9a-17, 9b-8, 10b-3, 12b-11,

14b-1, 16b-9, 18b-6, 18b-5, 18b-7, 18b-10,
19a-7, 22a-8, 22a-9, 22b-17, 23a-4, 23a-6,
23b-7, 24a-5, 24b-7, 24b-10, 24b-11,
24b-12, 26a-8, 26a-10, 26b-3, 27a-11,
27a 12, 27a-17, 27b-4, 27b-11, 28a-5, 28b-4, 29b-9, 30b-5, 32a-5, 33a-3, 33a-17, 34b-14, 35a-12, 35b-6, 37a-1, 38a-13, 38b-7, 38b-10, 38b-11, 40b-2, 40b-3, 42a-8, 44a-7, 44b-17, 47a-16, 47b-5, 47b-6, 48a-16, 48b-4, 49a-6, 49b-3

anı : onu

anı saklaya 'arş altında gölge vire ve
başına nürdan tâc.

a. 4a-2, 4b-3, 6b-9, 7a-2, 9a-11, 9a-12, 9a-14, 9a-17, 15b-9, 16b-10, 17a-1, 17a-10, 18a-5, 24b-11, 26a-9, 26a-10, 35a-2, 38a-13, 38b-6, 38b-5, 41b-15, 43b-2, 43a-2,

anıñçün : onun için

kuşuñcılar oluñ, kimüñüz uçmağda
anıñçün köşkler yapıñ.

a. 3a-12, 6a-5

anlar: onlar

anlar dañı uçmağda getdiler.

a. 3b-7, 3b-2, 3b-6, 10b-16, 10b-17, 11a-1, 11a-2, 11a-3, 11a-5, 11a-7, 19b-5, 19b-7, 25b-2, 29a-2, 29a-4, 29a-17, 29b-1, 35b-14, 37b-14, 39a-13, 42a-1, 44a-5, 45a-15,

anlara : onlara

Çağ Te'âlâ bir ferişteh yaratdı, anlara
da.

a. 3a-17, 3b-6, 3a-17, 8b-17, 18b-16, 29b-1, 36b-10, 45a-13

anuñ : onun için, onun

sözlü yigitdiñ dizi üstünde gördüm ve
anuñ kuşusından cânım râğat oldı.

a. 6a-11, 4a-9, 4b-1, 6a-11, 6b-6, 6b-14, 11b-1, 11b-4, 11b-6, 11b-8, 11b-14, 12b-1, 12b-11, 12b-15, 13a-4, 15b-

11,16a-11,16a-15,16b-4,17b-15,18a-15,20a-6,21a-3,24b-4,25a-7,25a-10,25b-12,26b-1,26b-6,27b-15,28a-14,30a-6,31b-9,32a-9,32b-5,34a-4,34a-11,37a-8,37b-10,38a-7,38a-8,38a-17,38b-3,38b-4,39a-2,39a-7,39a-10,39b-7,39b-15,40b-6,40b-9,41a-8,41b-8,42a-11,44a-17,48a-2,48a-8

āhîret : (A) Ahiret, öbür dünya mü'minler içündür, ahiretde mü'minler üzerine.

a.4b-13, 50a-13,40b-1,40a-6,40a-15,32a-11,29b-17,24a-11,9a-4,7b-13
a.+ de (4b-13)
a.+den (9a-4)

āp ansüz : apansız,birdenbire,hiç beklenmedik

āp ansüz güneşin aydına gide ve yıldızlar yeryüzüne döküle ve şağlar yir.
a. 30b-13

'arasat : (A) olay, hadise,durum gürdan kırıp 'arasat meydanında durasız.
a.45a-1,

armağan: armağan, verilen hediye gözü görmez idi pes oğlan armağanlar gönderdi
a.3b-10,48-9,3b-15,
a.+ lar(48b-9)

'arş : (A) göklerin en yüksek katı, dokuzuncu gök, bütün kâinatı çevreleyen âlem ol denize şoldı çok şu getürdi çıkıdı 'arş altında vardı bir kez silkindi.
a.3a-9, 38b-9,33a-10,33a-11,33a-12,32b-8,29b-4,4b-3,3b-4,3a-16

arzu : (F) İstek,arzu, dilek

virmeyenler olalar ve dağı lezzetler ve arzular.

a.11a-6, 3a-16, 40b-9, 38b-9,17a-1,

aşağı : aşağı

bunu fülân tağdan aşağı bir gül pare.
a.10b-11, 10b-17,13a-1,14b-7,19a-6, 23b-7, 34a-5,40a-2,49a-7,49a-10, 49a-11

aş□kāre : (F) Açıkça, belli, meydanda ya 'n□ dağı aş□kāre ola çağ□m şamusın.

a.25a-4, 24b-7,25a-11,37a-13,37a-14,32a-13,32a-15,28b-7,25a-4,25a-11,24b-7,
a.+ e (25a-4)

ata : baba

Yā ata, şol vağ□t kim her biri.
a.6a-3, 6a-6,49a-10,45b-7,45b-8,37b-3,36a-1,35b-1,35b-2,35b-5,34a-8,28b-3,28a-17,25b-10,14b-17,7b-1,6b-2,6b-13,6a-3,6a-6
a.+nın(36a-1)
a.+dan(6b-13)
a.+ya(35b-1)
a.+m(14b-17)
a.+muz(8a-1)

'avrat : (A) kadın, zevce, eş yeni hayza gelmiş 'avrata mu' aşırat diyirler.
a.31b-2, 31b-8,32a-1,31b-17,29a-8,28b-10,10a-9,
a.+lar(11a-8)
a.+a (10a-9)

ayağ : ayak

oldı dört ayağı üzerine şuru geldi kuyruğun.

a.10b-11, 10b-14,11a-4,14a-9,16a-3,22b-4,23a-17,23b-1,28b-15,33a-7,33a-10,47a-10,

ayruk : başka, diğer gayrı
bir ayırık tahır yir getüre kudüs´de
‘araşāt anda.

a.15b-2, 3b-17, 8b-17, 37a-12,
‘**azāb**: (A) ceza, işkence,eziyet
siz gürdan kıpāsı siz gīsāb ve ‘azāb
göresi siz.
a.20a-15, 48b-16, 49a-3, 42b-6, 39a-9
41a-4,36b-14,21a-3,
a.+ından (21a-3)
a. +lar (36b-14)

‘**azāz**:(A) ileri gelen,önde gelen,
şerefli, hürmete layık
gönlünde ol kişi sevgülü ve ‘azāz olur
pes ma‘şıyyat dağı hırlığı.
a.9b-2,42b-16, 9a-10,9a-12,9b-2,16b-6,27b-4,30a-12,42b-16,43a-6,50a-8
a.+dür(30a-12)

B

bağışla : ceza vermekten
vazgeçmek,affetmek,ihsanda iyilikte
bulunmak
bağışlayım kim benden hoşnūd olasız.
b.5b-13,13a-17

bağ : (F) bağ,meyve bahçesi
kimüñüz uçmağda aniñçün köşkler
yapıñ ve kimiñüz bağlar.
b.3a-12, 13a-17,
b.+lar (3a-12)

bādiye :(A) sahra, çöl
bādiyede ya´n yazlarda aña koyun ve
deve götürürlerdi.
b.31a-17,
b.+de(31a-17)

bağlayup:bağlamak,kapamak
ile bağlayup zebānler eline virevüz,
şol hırlığıla tamuya giricek bileler
kim.

b.8a-1, 44a-4,18b-17,14b-6,
b.+dur(14b-6)

barmağ : parmak
kaçan gönül bir günah dağı işlese bir
barmağı barmağı dağı yumılır.
b.39b-12, 39b-13,39b-14,

bayık: açık,belli,gerçek, kuşkusuz,
kesin
tā kıyāmete degin mecmu‘ Cebrā´il
şüret üzerine yardılır veheb eydür
bāyık.

b.14b-4,11a-13, 33b-17,40b-17

bāzār:(F) alışveriş, pazarlık
şöyle kim hālāyık işinde gücindeyken
ve bāzārında iken.

b.45b-10, 30b-12,37a-4

b.+dan(37a-4)

b.+a(37a-4)

b.+ında(30b-12)

becid:çok,fazla,sık sık,sürekli
yā baba zinhār ‘amme süresin becid
oğugıl kim mü´minlere eyü yārdur.
b.30a-13, 6a-17,

bedr: (A)on dört gecelikay,dolunay
ol ki dünyādudur Bedir gāzāsından
berü bunlar.
b.7b-13, 15a-13, 7b-17,

bedürüst : (F)şüphesiz
,doğrusu,muhakkak
bu kāfirler müslümanları görseler
eydürler kim bedürüst.
b.42a-15

belkim: olabilir, belki, muhtemel olarak

müddet zikir eyitmedi belkim eyitdi
aḥḳāb ḳaderi ṭamuda egleneler.
b.12a-5, 33a-15,

beltek: tutuk ve titrek konuşma biçimi
Mūsā beltek idi oḡlankār dilinūñ uçuna
od dikmişdi ḳışşası meşhurdur.
b.21b-17,

belür: meydana çıkmak, belli olmak,
görünmek
ol kişi helāk olası sen ve ‘azāb
göreyesin belür.
b.32a-11, 32b-3,32b-5,44a-6,
b.+e (32b-3)

ben □ **İsrā’** □ **l** : (A) İsrailoḡulları
bizden giderirse ben □ İsrā’ □ l saña
virevüz kancaru dalarsıñ.
b.23b-14,

berü: daha, yakın, bu tarafa, buraya, bu
yöne
pes, ol oḡlanı vez □ r işitdi neçeden berü
bir vez □ riñ.
b.6b-2, 6b-3, 7b-13, 7b-14, 48b-8,

beyān: (A) açıklama, anlatma
size beyān ḳılam ki Velil ‘ āḳıbeti
yekfi’ l- iṣāreti.
b.4a-3, 4a-4, 10b-3, 13a-16, 21b-4, 23b-
17, 24a-1, 27a-14, 33b-1, 47b-7,

beyitü'l- ma’ mur: (A) kabe
gün beyitü'l- ma’ mure gider ve yetmiş
biñ ferişte ka’ beye gider ve yetmiş biñ
ferişte.
b.14b-3
b.+e (14b-6)

bez □ **rgān** : (F) tüccar,
bezirgānlıḳ ḳıla tā ki māl ḥasıl ḳıla pes
bilgili.

b.37a-1, 45b-11,
b.+lık(45b-11)

bıçḳu: bıçak
ve eyitdiler dīn □ ñden döngil yoḡsa seni
bıçḳu ile iki.
b.49a-4, 49a-5,

biñ: 1000 sayısı
aḥdūd yetmiş yetmiş biñ kişiydi
rivāyet.
b.11b-16, 3a-3, 3a-10, 3a-17, 3b-5, 3b-
13, 4b-11, 5a-3, 11b-9, 11b-13, 11b-
16, 11b-17, 12a-1, 12a-3, 12a-8, 12a-
9, 14a-12, 14b-3, 14b-6, 16a-3, 21a-9,
24b-12, 49b-11,

biş: beş
biş yüz yıllık yoldur. Bu mecmū’ının
içiyi envā’ıyı feriştehler ile ṭoptoludur.
b.10a-1, 25b-5, 25b-6, 25b-9,

biti: yazılmış şey, mektup
biti geldi kim bu āyetiñ ma’ nasından
şormuşlar.
b.31b-15, 45b-15, 32a-2, 39a-1, 44a-
11, 32a-3, 38a-7, 38b-11, 39a-3, 40a-
11, 40b-16, 43a-4, 42b-14, 43b-17, 44a-3
b.+ ler (39a-1)
b.+si (38a-7)

bostan : (F) bağlar, bahçeler
yā’ n □ dahı bostanlar ki ağaçları çok
ola.
b.10a-14,
b.+lar(10a-14)

bölük: parça, kısım, bir bütünden
ayrılmış parça
bölük ḳıldı bölügi ‘ ariflerdür ve bir.
b.10b-5, 14a-7, 34a-12,

budāk : dal, budak, kesilen bir dakın ağaçta kalan kısmı.
didigi ol ağaçlar kim budākları biri birine tolaşmış ola.
b.10a-15,

buyur :buyurmak, emretmek, ferman etmek. buyurdu; “İy ḥabībim, saña bundan şaṣuḥ.
b.3a-2, 3a-4,3b-6,26a-16,34a-15,49a-3,49b-15,
b.+dı (26a-16)

bühtān :(A) iftira,birine yalandan bir şey yakıştırma
ve bir neçesinüñ etin çekmiş ola ve gıybet söylemiş ola veya bühtān kılmış ola.
b.16a-17,

büyüdi: büyüdü
ol kuş deñize varınca büyüdi bir dünyāca kadar oldu.
b.3a-8, 15b-5,3b-4,

C

cabbār:(A)büyüklik,azamet ve kudret sahibi,dilediğini mutlak yapan (Allah'ın sıfatlarından)
ilāhīdür ve nāme-yi cabbār ‘alemdür dükeli tevķīleriñ
c.43a-11, 49b-13,7b-9
c.+ları (7b-9)

caḥīm: (A) cehennem
ya‘nī daḥī aşkäre ola caḥīm ṭamusın
c.25a-4, 25a-6,

cān: (F)ruh, hayat,yaşama, yaşayış

ḥulle ile görmeyince ve daḥī cān acısın görmeye.
c.4a-11,8b-3,8b-7,8b-6,14b-17,18a-9,18a-11,18a-17,18b-5,18b-6,18b-7,18b-8,18b-17,19a-4,19a-17,19b-9,37b-1,38a-8,38b-7,38b-9,39a-3, 50a-1,50a-3

canavar : (F) masallarda sözü geçen, korkunç ve yırtıcı yabancı hayvan. büyüdüler tā kim mecmū‘ ādem ve oğlanları ve canavarlar.
c.15b-5, 15b-6,16b-13,17a-4,30b-2, 30b-15,30b-17,48b-1,48b-2,

cāncağazım: değer verilen kişilere kullanılır
cāncağazım girü gözüme (gövdeme) viribidi çün gözlerüm.
c.6a-8,

cāzū: (F) büyücü, sihirbaz, cadı,hortlak
Fır‘avn feryād kırup amān diledi Fır‘avnıñ ol cāzūları.
c.23a-11, 48a-2,48a-4,48a-5,48a-8, 48a-10,48a-11,48a-13,48a-16,48a-17, 48b-17,49a-1
c.+sı(48a-2)
c.+nun(48a-5)

cebrā’il:(A) Allah'ın emirlerini peygamberlere ulaştırın, Allah ile peygamberler arasında elçilik görevi yapan melek
ol ḳulumı anlarda sevsünler. pes,
Cebrā’il gelür göklerden.
c.9a-15, 22a-7,19b-7,19b-8,17b-10, 14a-15,14a-17,14b-4,14b-5,14b-6, 9a-14,.

cehennem:(A) tamu, cehennem
pes, kāfīrler cehennem içine giricde anuñ içinde delim.

c.11b-1, 30a-6,50a-3,50a-13,42b-8,
41a-4,38b-13,30a-6,12a-17,11a-13,
11a-16,11b-1,

cem□: (A) herkes, bütün, hep
cem□ memleket issi kıldı.
Eger ölmüşlere cān bağışlarısıa.
c. 8b-3, 17a-15,43a-5

ceresi:bir gelir getiren mal veya
birisinden kalan gelir, kira geliri
ve Tañrınıñ birligin atadan ve anadan
istemedi malı ve ceresi.
c.6b-13,

ceza:(A)kötü karşılık, ceza
ahiret geçmiş amellerin cezāsın
bulacaķ yirdür.
c. 6a-4, 25a-4,13a-2,13a-5,13a-10,13b-
15,15a-15,32a-9,34b-5,34b-7,34b-
9,42b-11,43a-3,43a-15,
c.+sın (6a-4)

cuhūd: (A) yahud□
bizim İbrahim İbn-i Abbās'dan kim
eyitdi cuhūdlardan.
c.14a-6, 31a-9,45b-14,
c.+lardan(14a-6)

cübbe : (A)dini adamların elbise üstüne
giydiydikleri uzun,yanları geniş
düğmesiz giysi.
kim kıātrenden cübbeler giyeler
tekebürlik edenler ve nāzlananlar
olalar.
c.11a-7, 7b-8, 10b-16,11a-7,31a-16,
c.+ler (11a-7)

cūd: (A) el açıklığı,cömertlik,
Resülün mübārek ağzından çıķdı, ol
cūd
c.3a-15,

Ç

çengel :(F) bir yere geçirilmeye
yarayan eğri ve ucu sivri demir, kanca
ile bile olurlar kâfirler cānındır
dartaılar şöyle kim bir çok çengellu
ç.18a-16, 16b-12,16b-13,
ç.+sız (16b-13)

çeyne : çiğnemek
üzerine sarķmış ola dilin çeyneye şöyle
kim ağızlarında ķan.
ç.10b-13,11a-2,
ç.+ye (10b-13)
ç.+ler (11a-2)

çırağ :(F) mum, kandil ışık,meşale,
ve dañı kıldık bir güneşi aydıñluğ
aydıñlu ve nūrlu ve ıssı ve yandırıcı
çırağ kıldık.
ç.10a-3,

çün:(F) çünkü, madem ki,için, dolayı
Çaķ Te'ālā ğazretiyle bunca biñ kelecı
kıldı, çün
ç.3b-13, 3a-5, 3a-6,3b-8,3b-12,
5b-15,6a-8,6a-9,7a-7,7a-15,8a-13,
8a-16,9a-7,16a-1,17b-16,18a-7,21a-
11,21b-6,22a-7,22a-17,22b-11,22b-
10,23a-3,23a-8,23a-9,23a-14,32b-
7,33b-6,33b-8,40a-8,40a-12,49a-15,

çürı : çürümek
berü olmuş çürümiş atalarımız ve
dedelerimiz girü ķoņası mıdır?.
ç.6b-2,
ç.+miş (6b-2)

D

dañı :da,de,ve,dahi,hālā,okadar,
ayrıca,üstelik,artık
bunlar dünyāda şehādet ve tevħ□d
getürmekden yağdı aħ□retde dañı
d□zār
d.3a-5, 25a-8,24b-17,25a-4,24b-13,

23b-15,27b-2,47b-6,30a-9,32a-7,
13b-1,19a-3,10a-3,5b-10,48b-3,48b-10,
49a-3,47b-5,46a-2,46a-4,46b-9,
45b-6,45b-11,44b-11,44b-7,44b-8,
43b-7,42b-2,40b-11,41a-2,40a-13,40a-
6,37b-8,36b-54,34a-10,34a-11,32b-4,

dartışdılar :tartıştılar

nüzüli oldur ki Mekke müşrikleriniñ bir
neçesi dartışdılar ve şavaştılar.

d. 5b-2

dāyir:(A)devreden,döner,dünya
dāyir mi olavuz didigi olur.

d.20b-2,

degin:kadar,dek

degin köşkler ve saraylar yapıñ”, anlar
da uçmağa gitdiler.

d.3b-2, 3b-7,6a-16,8a-6,14a-14,14b-
4,15b-9,23a-3,28b-17,29a-1,31a-4,
31a-5,31b-2,35b-6,37b-13,46b-1,46b-2,

des degirmi: yusuvarlak

gibi des degirmi yarattı dāyim hareket
iderdi.

d. 9b-8,

del□l:(A) bir davayı ispata yarayan

şey,bürhan,şahit,belge

Qur'ān'dur. Bunuñ del□li işbu ayetdür
kim

d.5b-7,38a-9,40a-13,30a-6,

deñiz : deniz,bahir,derya

İy benüm ğab□bim, ol deñizleriñ
katına var.

d.3a-4, 3a-6,3a-8,3a-9,3a-15,3a-16,
3b-3,3b-4,12b-1,12b-6,14a-16,15b-7,
19a-12,23b-12,30b-4,30b-5,30b-6,
30b-7,30b-8,30b-9,30b-10,31a-1,
31a-3,34a-17,34b-1,49a-15,49a-16,
49a-17,49b-1,49b-16
d.+leriñ(3a-4)

d.+e (3b-4)

d.+de (19a-12)

d.+ler(31a-1)

deñşüre: değıştire

sinlede kefenin Ğaç Te'ālā ğulleyle
deñşüre ve dañı

d.4a-12,

depelen:öldürölmek,tepelenmek,ezilme
k,dövölmek

ķızlardan şoralar kim ne suçdan ötüri

depelendi.

d.31b-14,

d.+di (31b-14)

deþren: kımıldamak,hareket

etmek,sarsılmak

üzerine düşeler ve ķat deþreneler ve yir
şarşıla ve havāya uķa ol heybetden.

d.30b-14,

dergāh :(F) tekke,büyük bir huzurla
girilen yer

ya'n□ demek oldur kim ķulluķ

horluğımı bizim dergāhımızda

gösterdüñ

d.9a-9,37b-17,38a-4,

d.+ımızda (9a-9)

d.+ında (38a-4)

deri : deri, derisi, ten, cilt

derisi ile yüzlür ol ķuyunca neķe

zaħmet ķekerse ol.

d.12b-15, 18b-3,18b-17,

derviş:(F) saf,kannatkār ve alķak

gönüllü, mütevekkil kimse

eyitdiler yā Resül allah faķ□r ya'n□

derviş

d.16a-10, 16a-12,

destür:(F)ruhsat,izin, müsaade

her kaçan kim Hâk Te'âlâ bunlara destür virse.
d.14b-7, 19b-17,20a-2,38b-6,15a-4, 15a-5,14a-4,

devâ :(A) ilaç,çare,tedbir
hastalığa deva kıldı pes, ol oğlanı vezr işitdi neçeden.
d.48b-8,

deyü: diye
işinde kim gâkmıdır veyâ degilmidir deyü ve şagâbeler gâzretlerini masharaya.
d. 5b-4, 5b-10,

dîdâr:(F)yüz, çehre,güzel yüz ve ben senün padşahın ve uş saña uçmağ ve dîdâr ve Rıdvân virem.
d.30a-1, 40a-15,

dik : dikmek, bir bitkiyi yetiştirmek kimünüz uçmağda anıñçün köşkler yapıñ ve kimiñüz bağlar ve bağçalar dikiñ.
d.3a-12,

dimek: demek, kabul etmek,söylemek ma'nası rağmet idici ve esirgeyici dimek olur.
d.4b-9,4b-10,9a-9,10a-5,10a-10, 10a-11, 11a-16,11b-3,12a-8, 19b-13,23b-1,26b-2,28a-15,37b-10,38a-12,39a-5,39a-16,39b-1,40a-16,44b-8,44b-12,46b-1,47a-8,47a-11, d.+ligiñ (4b-9)

dirilik: canlılık, hayat, dirilik,yaşam görecekt, tâ bileler kıru ağaca dil viren Tañrı eger ölmüşlere dirilik bağışlarısı.
d.7b-5, 29b-10,44b-17,

dise: demek

ve kimiñüz ırmağlar düzün". Böyle dise hemân ol feriştehler uçmağa getdiler.
d.3a-13, 7a-11,18a-5,

ditrer: titremek, sarsıntı durmuşdur heybetinden ditrer her bir ditremeginden
d.14b-5,
d.+meginden

dizâr: (F) yüz, çehre bunlar dünyâda şehâdet ve tevħd getürmekden yağdı aħretde daħı dîzâr
d.19b-1, 40a-6,40a-13,40a-14,

dölen : huzura kavuşmak,karar vermek dölensün deyü mıhlar kılmadum mı? Rivâyetde gelüp durur.
d.+sün (9b-7)

dost:(F) yakın arkadaş,ahbap, gönüldeş.
şakına görmek gerekdür inşâ'llâh Te'âlâ Hâk Te'âlâ şaklaya dükeli dostlar-ıla.
d.17b-10, 16b-7,40a-16,40a-9,40b-1,

dög: dövmek anuñ üzerinde çok hâqları var ola kimin dögmüş ol ve bir neçeniñ.
d.16a-15, 48a-9,
d.+miş (16a-15)

dökül : dökme işi yapılmak, bir işi,bir konuyu ele alış biçiminde değışiklik olmak.

eğälimi işmarlayıcağ ve dökülüci oğlanı Medne'ye ve Mekke'ye ve Hayber'e.
d.8b-1,

döşek: yatak, döşek

Ya'nî Hâk Te'âlâ yiri size döşek
kılmadım mı?
d.9b-5,

dutmazlar: tutmazlar
eydürler ve kendüler dutmazlar ve anlar
kim elleri.
d.11a-3, 41a-8,
d.+lar (11a-3)

dükeli :bütün, hep,tamam
gibi iniledi kim dükeli şahâbeler
işitdiler.
d.7a-9,43a-4,43a-6,43a-11,39b-14,
38a-17,37b-7,36b-4,33b-16,30b-7,
30b-15, 30b-16,22b-13,20b-12,
20a-1,19b-17,17b-6,16b-7,16b-8,
15b-6,15b-7,15b-8,9a-11,7a-15,
7b-1,7b-6,3b-11,44b-8,44b-9,44b-
10,45b-13,46a-4,47a-2,47a-6,48b-
7,50a-11,
d.+miz (7b-1)
d.+si (7a-15)
d.+sin (15b-7)

dünyâ :(A)dünya, âlem,
yigitliginde dünyâdan getdi, atası
gendü eliyle.
d.5b-14, 3a-8,3a-16,3b-4,4a-10,6a-3,
6a-15,6b-15,7b-13,8a-9,8a-14,8b-
11,9a-4,11b-16,12a-3,12a-9,12b-6,
15a-6,15b-7,15b-9,16b-17,17a-1,19b-
6,19b-7,20b-1,23b-13,24a-11,24b-
11,25a-6,25b-2,25b-4,27b-13,29b-
16,32a-11,34a-10,40a-6,40a-16,41a-
11,41a-12,42b-3,42b-15,44a-11,45b-
5,47a-16,50a-14
d.+dan (5b-13)
d.+da(6a-3)
d.+yı(6b-15)

dürlü: türlü, çeşitli

bir dürlü şevâb işidesin elden geldiği
miğdârca yazam.
d.4a-1, 44b-9,45b-9,45b-10,45b-15,
45b-16,49a-1,29b-9,17a-4,16a-12,
16a-13,13b-7,10b-9,7b-12,5a-2,4a-1,
d.+dür(45b-15)

dürüş: çalışmak, çabalamak,uğraşmak,
gayret göstermek
istemege dürüşin ve hârız oluñ
kavlulu Te'âlâ.
d.43b-6, 24a-6

düzüle: tertiplenmek,tanzim olmak
'arş altında gölge vire ve başına nürdan
tâc düzüle
d.4b-3,

düz : tertip edin, düzenleyin
ve kimiñüz ırmaqlar düzün". Böyle
dise hemân ol feriştehler
d.3a-13, 7a-5,

E
ebed: (A) sonsuza dek,ölümsüz,sürekli,
daim
sağışı ve ucu yokdur illa bundan Mürad
şamud ehli şamud ebed.
e.12a-7, 12a-11,
e.+i (12a-11)

egin : yanında,yan,egininde
kim oğlancuğı nürdan tâc başında
egininde.
e.5b-16,

ehli:(A)işin erbabı
sağışı ve ucu yokdur illa bundan Mürad
şamud ehli şamud ebed.
e.8b-14, 12a-4,12a-7,12a-12,12a-
17,12b-7,12b-12,13a-12,13a-15,13b-
6,13b-13,13b-15,14a-2,16b-8,17a-
8,20a-5,23a-5,35a-8,41a-2,41a-4,

41a-10,41a-11,41b-12,42a-14,44a-2,44a-11,47a-7,47a-8,47a-11,40b-13,40b-12

ekālim:(A)iklimler,memleketler, mıntıklar
ekālimi ışmarlayıcağ ve dökölüci oğlanı Medīne'ye ve Mekke'ye ve Hıyber'e ve Yemen'e.
e.8b-1

eksük: eksik, tam olmayan, noksan ölçmekde ve dartmağda eksük virirler.
e.36b-13,36b-15,36b-17,37a-15, 37b-15,37b-12

eksik: bütün olmayan,noksan, eksik ya'nı tamām nūr kim hiç eksik olmaya.
e.4a-14,,37b-14, 37b-12,

emceklü: memeli
yā'nı dağı nār emceklü.
e.13b-1,
e.+lü (13b-1)

emre'l-mü'min:n:(A)müminlerin, islamların işlerinde emir ve tedbir eden halife.
'ārif oldur kim emre'l-mü'min
'Ali eyitdi: Ya'nı, 'ārif oldur.
e.9a-3,

enbiyā:(A)peyđamberler, nebiler ve feriştehler arasında anı 'azız kıılır enbiyālar ve evliyālar şafında.
e.9a-12,
e.+lar(9a-12)

eñse : boynun arka tarafı kim üstün dudağları burışa ensesine çığa.
e.12b-16,

esr:(A)köle, esir, tutsak kıılasız, kimisin esr kıılasız, kimisin.
e.7b-15,

esirge :koruycu, himaye etmek,gözetmek, koruyan ma'nāsı rağmet idici ve esirgeyici demek olur.
e.4b-10,

etba':(A)tābi olanlar,emri altında bulunanlar
yoğsa seni işbu sarayınla etba'ın.
e.22b-7,42a-3,
e.+in(22b-7)
e.+ları(42a-3)

enva':(A)çeşitli, türler, neviler biř yüz yıllık yoldur. Bu mecmū'ının içiyi envā'ıyı.
e.10a-1,
e.+yı (10a-1)

eşsem: dilsiz, sessiz,susan, ses çıkarmayan
eşsem oldı kıavluhū Te'ālā فَأَرَأَتِ الْآيَةَ الْكُبْرَى
e.21b-3,

eyit : söylemek, demek şartışurlar. Mücāhid eyitdi; "Ulu şaber didiği Kıur'an'dur. Bunuñ delil işbu ayetdür kim.
e.5b-7, 3a-3,3a-6,3b-8,3b-9,4a-6, 4a-15,5a-2,5b-7,5b-9,6a-12,6a-14, 6a-16,7a-5,7a-14,7a-17,7b-2,9a-3, 10a-7,10a-8,10b-3,10b-6,10b-7,10b-8, 11b-3,11b-5,11b-7,11b-10,11b-11, 11b-14,11b-17,12a-5,12a-9,12a-10,12a-12,12a-15,12a-16,12b-8,13a-3, 13a-13,13a-14,13b-4,13b-15,14a-6, 14a-7,14a-8,14a-9,14a-11,14a-15, 14b-10,14b-12,14b-13,15a-5,15a-13, 15a-17,15b-14,16a-9,16a-10,16a-11,

16b-11,16b-13,17a-8,17a-12,17a-13,
17b-7,17b-11,17b-13,17b-14,17b-15,
17b-17,18a-3,18a-10,18b-6,18b-8,
18b-9,19a-8,19a-12,19a-14,19a-15,19a-16,
19b-2,19b-3,19b-6,20a-2,20a-4,20a-7,
20a-9,20a-11,20a-12,20b-1,20b-10,20b-12,
21a-2,21a-4,21a-5,21a-6,21a-11
,21a-12,21a-17,21b-2,21b-11,21b-12,
21b-16,22a-2,22a-3,22a-4,22a-13,22b-1,
22b-2,22b-6,22b-8,22b-12,22b-15,
23a-2,23a-3,23a-6,23a-7,23a-15,23a-16,
23b-3,23b-9,23b-14,24a-3,24a-8,24a-12,
25a-13,25a-15,25b-11,25b-17,26a-1,26a-4,
26b-9,26b-11,26b-12,26b-13,26b-16,
26b-17,27a-3,27a-6,27a-8,27a-13,27a-
15,27b-1,27b-11,27b-13,28a-10,28a-
11,28b-2,28b-3,28b-5,28b-6,28b-9,28b-15,
29a-2,29a-5,29a-6,29a-8,29a-17,
29b-3,29b-4,29b-5,29b-6,29b-9,30b-4,
30b-6,30b-11,30b-16,31a-10,31a-11,
31b-13,31b-16,31b-17,32a-1,32a-2,32a-10,
32a-14,32b-5,32b-13,32b-15,32b-16,
32b-17,33a-1,33a-2,33a-3,33a-4,
33a-9,33b-8,33b-9,33b-15,34a-9,34a-14,
34b-9,34b-13,34b-14,34b-15,34b-17,35a-8,
35a-10,35a-12,35a-14,35b-2,35b-3,
35b-4,35b-5,35b-7,35b-9,35b-12,
35b-16,36a-3,36a-5,36a-11,36a-15,36a-17,
36b-16,37a-4,37a-9,37a-10,37a-17,
37b-2,37b-3,37b-5,37b-9,37b-11,37b-
17,38a-3,38a-9,38a-11,38a-16,38b-1,38b-
13,38b-15,39a-8,39a-12,39b-6,40a-3,
40a-5,40a-10,40a-14,40a-15,40b-8,41a-
3,41a-13,41a-16,41a-17,41b-6,41b-11,
42a-6,42a-8,42a-10,42b-6,42b-13,43b-
4,44a-8,44b-3,44b-4,45a-4,45a-7,
45a-8,45a-9,45a-11,45b-4,45b-12,46a-9,
46a-14,46b-3,46b-5,46b-7,46b-9,46b-10,
46b-11,47a-10,47a-13,47b-3,47b-4,47b-6,
47b-8,47b-10,47b-11,47b-12,47b-13,
47b-14,48a-1,48a-3,48a-10,48a-15,48a-16,
48b-5,48b-9,48b-10,48b-13,48b-14,
48b-15,48b-17,49a-2,49a-3,49a-4,49a-6,
49a-7,49a-9,49a-10,49a-12,49a-13,49a-17,
49b-2,49b-11,49b-15,50a-15,50a-16
e.+ler(49a-6)
e.+di(49b-2)

e.+dim(46b-9)

eyle : yapmak, eylemek,kılmak
‘Ārif oldur ki Ḥaḫ Te‘ālā’ ḫullıḫ eyleye
h□ç ṭa‘āmsuz bu maḫām,
e.9a-5, 9b-5,11b-7,12a-4,14a-3,14a-
4,16b-2,18a-5,18a-7,18a-9,18a-11,
21b-14,22b-17,23a-1,25b-5,26b-3,
26b-4,27a-7,27a-17,28b-8,29a-15,
30b-1,31a-16,33a-8,34a-6,34b-12,
35a-5,35a-13,35b-5,37a-12,38b-
11,44a-7,46a-1,48b-3,49a-15,50a-5
e.+diler(23a-1)
e.+di (34b-12)
e.+se(37a-12)
e.+digin(35a-13)
e.+mek (30b-1)
e.+mez(28b-8)
e.+ye (9a-5)

eyü : iyi, güzel
yā baba zinhār ‘amme süresin becid
oḫuḡıl kim mü ’minlere eyü yārdur.
e.6a-17, 10b-1,13b-16,15a-14,
16a-13,17a-2,19a-15,31a-7,34b-5,
34b-6,34b-9,40b-5,40b-9,40b-10,40b-17,
41a-5,41a-7,41b-6,45a-16,45b-9,
e.+lere (10b-1)
e.+den (15a-14)
e.+ler(31a-7)

ezber : ezber etmek,ezberlemek,
ezbere oḫusa yidi ḫat gök feriştehleri
e.4a-9,
e.+e (4a-9)

F

fā’ide :(A)fayda, yarar
şevābın yazasın ölüsem ayruḫ
fā’ideden ḫalurur.
f.3b-17,8a-15,8a-7,
f.+den (3b-17)

fāriḡ:(A)boş kalmıḫ,işini bitirmiḫ,
asude

ki dünyāda ve ahiretten fāriğ olmuş
ola dün-i gün.
f.9a-4,44a-13,

fāş□h:(A) açık ve düzgün konuşan,
güzel söz söyleyen,
ve diledi geleydi fāş□h dilile söyledi
eydür.
f.7a-10, 22b-6,21b-12,7a-10,

ferište :(F) melek, cin
nice yüz biñ kaşre ol kuşuñ kanādından
şamdı, her kaşresinden bir ferişte
yaratdı.
f.3a-10, 3a-11,3a-13,3a-17,3b-6,4a-9,
5b-17,8b-6,9a-12,9a-15,9a-16,9a-16,
9a-17,10a-1,10a-2,14a-5,14a-8,14a-9,
14a-11,14a-13,14a-14,14a-15,14b-3,14b-
6,14b-15,14b-16,15a-2,15a-5,15b-3,18a-
8,18a-10,18b-14,18b-17,19a-4,19a-5,
19a-8,19a-15,19a-17,19b-5,19b-6,19b-
10,21a-9,26b-17,32b-8,32b-12,35b-11,
36b-3,36b-4,38b-8,40b-15,46b-8,46b-
12,46b-17,47a-7,47b-12,
f.+lerdür (47b-12)
f.+ler (46b-8)
f.+niñ(32b-12)
f.+ye (19b-6)

feryād:(F) inleyip sızlama,haykırma,
feryāt, bağırma,çığlık
gendü yerlerin çamuda göreler dağı
feryād ideler kim ilāh□.
f.8a-4,23a-11,23b-13,23b-7,44a-7,

fesād:(A) bozukluk, fenālık,kötülük
□mān getürmekden yüz dönderdi didi
ve fesād işe.
f.24a-4,

fidā: (F) feda etme,gözden
çıkarma,uğruna feda edip verme,
kurban etmek

fidā olsun ve dükelimiz senüñ için fidā
olalım ve atamız ve anamız saña
kurbān.
f.7b-1,

figān:(F) acı ile bağırma, feryat
etme,inleme, bağırıp, çağırma
iniler ve şaḥābeler figān kılurlar. pes,
Resül ḥazreti.
f.7a-13, 27

firāk: (A) ayrılık, hicran, firak
kala, dükelisi benüm firākımdan
ağlayalar çün.
f.22a-15, 7b-3, 7a-15,
f.+ımdan (22a-15)

G
gāfil :(A) boş
bulunma,endişesizlik,dikkatsizlik
gāfiller siziñ ve bizim ḥāllarımız nola
ve yaḥut.
g.16a-2, 26b-3,30a-14,35a-15,
g.+ler(16a-2)

gālib:(A) üstün gelen,yenen,galebe
çalan
siziñ kılıcıñız altında kıldum ol
vaḳitden berü sizi gālib kıldum.
g.7b-14,

gam-güsār:(F) dert ortağı,gam
çekeci,gam çeken (Farsça birleşik
kelime).
gam-güsārdur, didi. Ve bu müşrikleriñ
bir neçeleri eydirlerdi kim bunça
yüzyıldan.
g.6b-1

gammaz: ayıpları meydana çıkarmaya
çalışanlar,giybetçilik,koğuculuk
koḫalar ādemlere bege ve şultānlara
gammazlayanlar olalar
g.11a-5,

ġar□b:(A)zavallı, kimsesiz
h□ç ‘ac□b ve ġar□b olmaya budur.
g.7b-6,8b-4

ġar□blıġ:(A) gurbet, yabancılık
şehrinde tırdı ġar□blıġa varmadı
mektebe etmek iletmedi ustād başlasın.
g.6b-11,
g. +a (6b-11)

ġarġ:(A) boġulma, batma,suya batma
ġopalar ve derliyeleriñedir ne ġarġ
olalar bir neçeler eydür.
g.18a-7, 18b-1,28b-16,

ġassāġ:(A)ehl-i cehennem
vücudundan akan irin.
dahı ġassāġ içürelere nitekim ġād□sede
gelüp durur kim tıamu ehli tıamuda.
g.12b-12, 12b-11,12a-14,12a-16,
12b-2,12b-7

ġendü: kendi
çıkıma ġendü yirin uçmaġda baş ġözi
ile görmeyince ve dahı cān acısın
görmeye.

g.4a-11, 5b-14,6a-8,8a-4,

ġeñez: kolay
ġisāb oluna ġisāb yes□r ya’n□ ġeñez
ġisāb vire.
g.27a-16, 5a-4,27a-12,27a-15,27a-16,
44a-1,
g.+lig(5a-4)

ġet : gitmek
ve kimiñüz ırmaġlar düzün”. Böyle
dise hemān ol feriştehler uçmaġa
getdiler.
g.3a-13, 3a-13,3a-14,3b-7,3b-15,
4b-4,5b-14,6a-3,6a-7,7a-2,13b-8,15a-8,
15b-2,15b-7,22a-6,22a-16,23a-3,23a-15,
23b-9,24a-4,23b-15,25a-3,25a-9,
25b-6,26a-12,27b-8,28a-12,30a-4,31a-3,

33a-7,35b-14,37b-7,42a-2,45a-16,45b-12,
46b-13,46b-14,46b-17,47a-1,47a-3,47a-14,
48a-8,48a-14,48b-3,48b-4,48b-17,49a-4,
49a-15,

g.+diler (3a-13)

g.+di (5b-14)

g.+dük (6a-3)

g.+diñüz (6a-7)

g.+se (25b-6)

ġilmān:(A)cennettekiler hizmet eden
güzel delikanlılar,cennet hizmetçileri.
şarab ġilmān vire v□ldān vire ve bir
neçelerin eline ġaġ Te’ālā kendü
ġudret
g.13b-10,

ġır□:(F) baġırma, feryat,baġrışma
gibi iniledi kim dükeli şaġābeler
iştildiler, dükeli şaġābeler arasında ġır□
ġopdı.
g.7a-9,

ġıybet:(A) kötöleme, çekiştirme,yerme
fāsıġlarıñ ve münāfıġlarıñ ve
hāsüdleriñ ve ġıybet idicileriñ bitilerin
kim yavuz.

g.16a-17,39a-1,

ġice : gece

armaġān getürdüm” diridi. Mi’rāc
gicesinde gördik nelerin ġaber virirdi.
g.3b-15,4a-14,5b-15,9b-13,23b-11,
25b-4,42b-17,44b-12,46b-2,46b-16,
47a-1,47a-17,47b-11,

g.+sinde (3b-15)

g.+si (4a-14)

g.+yi (9b-13)

g.+ye (46b-2)

ġirü: tekrar, yine,bir daha,yeniden,
sonra
yöneldi ol deñize varınca bir bu
dünyāca büyüdi.
g.3b-14, 3a-16,3b-4,4a-3,4b-6,6a-8,

6a-9,6a-10,6b-2,6b-16,8a-11,8b-17,
9a-8,9a-10,9b-3,9b-4,12a-6,15b-8,
16b-8,17a-3,17a-9,18a-14,20a-16,
21b-6,22a-10,22b-9,22b-16,22b-17,
23b-7,23b-8,24a-1,24b-3,26b-6,27b-7,
29a-15,31a-13,31a-14,32a-14,35a-10,
37a-11,37b-8,37b-14,39a-13,39b-7,
39b-8,44a-15,49b-1,

gögçek: latif, sevimli, güzel, şirin
Andan ben eyitdim: İy yigit ne hōş
koñıñ var ve ne gögçek yüzüñ
var.

g.6a-12, 6a-10,45b-14,47a-5,

gök: gök yüzü, sema
s-selām, rağm didigi sâ'at mübārek
ağzından bir gök kuş çıktı semāgat
deñizine.

g.3b-3,4a-9,9a-15,9a-17,9b-16,11a-9,
11a-10,13b-17,14b-14,19a-8,20a-
3,20a-11,20a-12,20a-13,21a-9,27b-12,
28a-12,31a-4,32a-4,32b-8,32b-9,
32b-11, 32b-15,33a-14,37a-12,38a-13,
38b-3,40b-7,43a-13,43b-3,44b-5,44b-13,
46a-6,46a-7,50a-11,
g.+lerden (9a-15)
g.+leri (9b-16)
g.+de (11a-10)
g.+ler(11a-9)
g.+den (14b-14)
g.+lerin(20a-13)

gönül :sevgi,yürekte varsayılan
duygu,düşünce, hatır,kalp, iç, benlik
bilmemeginden ötürü Çaç Te'ālā va'd e
kıldığ nesnelere gönüle.

g.27a-5,39b-5,39b-9,39b-11,29b-12,
45a-13,
g.+lerin (39b-5)
g.+e (27a-5)
g.+ler (45a-13)

görk: güzellik, güzel

ve görküne görk ve ululuğuna ululuk
katılır andan sonra ol ırmağdan
silkinir.

g.14b-1, 9a-9,14b-1,37a-1,

göyün: yanmak
neçeler eydirler vişāl firāk yekdir.
Anıñcün kim yanmağ göyünmek
ehlidür veyā zārılığ .

22a-8, 8b-14,
g.+mek (8b-14)

göz: göz, görmeyi sağlayan küremesi
organ.

çıkmaya gendü yirin uçmağda baş gözi
ile görmey ince ve dañı cān acısın
görmeye.

g.4a-11,42a-7,42a-9,22b-3,25b-17,
6a-2,6a-8,6a-9, 10b-12,11a-1,
g.+i (4a-11)
g.+üm (6a-2)
g.+le (6b-17)
g.süz (11a-1)
g.+leri (20a-13)
g.+ler (21b-7)

gür : (F) mezar, kabir
kyāmet gününde gurdan
ya'nmağbereden baş kaldurıcak
yüziniñ nūrı.

g.4a-13, 5b-8,5b-9,

guşsa:(A)keder,kaygı,tasa, gam
guşşalar gidericidir hiç nesne 'aciz
eylemez rivāyet

g.28b-8, 36b-14,
g.+lar(36b-14)

gümān:(F)şüphe,zan,sanma
yağut yavuz gümān etmiş ola hağların
istiyeler yağasına yağışalar da'va
edeler.

g.16b-1,

günāh:(F) din□ açıdan suç sayılan iş veya davranış
girü böyledür kim ‘ārif kimdür ol vel□
eyitdi: ‘ārif oldur kim Tañrı’dan kórqa
günāh işlemeğe.

g.9b-3, 34a-12,34a-14,29b-11,29b-
13,28b-2,20b-17,16b-4,16a-5,13a-4,
9b-3,8a-10,47a-3,47a-7,39a-17,39b-1,
29b-11,29b-13,
g.+ın(16b-4)
g.+ımı(16b-4)
g.+ından (47a-7)
g.+kār (39b-1)
g.+ımı (29b-11)
g.+lar (28b-2)
g.+ların (16a-5)

güneş : güneş
ve dañı kıldık bir güneşi aydıñluğ
aydınlı ve nūrlı ve ıssı ve yandırıcı
çırāğ kıldık.
g.10a-3, 30a-2,30a-3,30a-5,30b-5,
30b-13,23a-8,21b-8,19a-11,10a-3,

güzār:(F)geçme, geçmiş,yürüme
size harāc güzār kılam kim añlayalar ki
işbu işlere kādır olan Tañrı.
g.7b-10,

H

ĥaber:(A)bilgi, havadis,haber
armağān getürdüm” diridi. Mi‘rāc
gicesinde gördik nelerin ĥaber virirdi.
h.3b-15, 38b-1,5b-6,5b-7,5b-8,6b-5,8a-
11,8b-5,14a-7,20b-14,22b-11,23b-
2,23b-5,25a-17,26b-4,26b-17,27a-
1,29a-15,31a-3,31b-7,33a-14,33a-
15,34b-13,38a-10,38a-11,38b-1,39b-
10,45a-4,47b-4,48b-4,

ğabīb : (A) mahub, sevgili,dost
buyurdi; “İy ĥab□bim, saña bundan
şañsuk nesne göstereyin tā ki göricek
h.3a-2, 3a-4,3b-9,17b-9,

ğak : (F) toprak, turab
yudı ve namāzın kıldı ve ĥaqqına
kodi, çün gice oldı düşünde gördi.
h.5b-15,

ĥalāyik:(A)yaratılmışlar,mañluğat,halk
ve ĥalayik’ıñ anuñ üzerinde çok
ĥākları var ola kimin dögmüş.
h.47b-3, 16a-15,20a-10,26b-5,28b-
15,29a-6,29b-9,30b-12,34a-11,
38a-2,47a-2,48a-14,48b-1,48b-3,

ĥalk: (A) yaratma, halk,
insanlar,topluluk
on sekiz biñ ‘ālem ĥalkına rızk
viricidür, mü’minlerde ve kāf□rlerde
ve ĥayvānlarda.
h.4b-11,
h.+ına (4b-11)

ĥam□m:(A) sıcak
dañı şovuk su içmeyeler illa
ĥam□menin meger ĥam□m diyo ol.
h.12b-10,

ĥāndek:(A)çukur, kale ve tarla gibi
yerlerin etrafına kazılan geniş ve derin
çukur yan’□ ol kafirler ol ĥāndek
üzerinde oturmuşlardı.
h.50a-4, 50a-2

ğāş :(A) kendine özgü,mahsus,seçkin
andandılar. Ammā rağ□m lafzı ĥāşdur,
mü’minler içündür
h.4b-13,
h.+dur (4b-13)

ĥayz:(A) kadınların adet görmesi,hayız
ammā dañı ĥayz inmemiş ola ha
müberrid eydir mu‘aşirat didigi
şamzurucı demek olur.
h.10a-10,10a-9,
h.+a (10a-9)

helāk:(A) yok olma,ölme,mahvolma
ya'n□ şol Fir'avniñ helāk olmağ
içinde.
h.24a-16, 31a-6, 38a-15,44a-6,49a-11,

hemān:(F)hemen, derhal,o anda,ancak,
sadece,öylece, o şekilde
kazanmağdan kaldık hemān ahiret
geçmiş 'amelleriñ cezāsın bulacağ
yirdür ve şevāb.
h.6a-4, 3a-13,9a-4,12b-14,12b-17,13b-
11,23b-8,32b-6,47a-9,47a-12,14a-2,

hemişe:(F)daima, her zaman
vir, mez□ddür hem□şe luṭf u üns ü
ikrām urmağlıkdur ve günden güne.
h.33a-8, 9a-1,

hemze'i isfhāmdur: (A) Arapça'da soru
hamzesi.
Bu arada hemze hemze'i isfhāmdur.
h.9b-6,

hergiz: (F)asla, katiyen
uçmağ ehli hemān içinde hergiz herze
Tañriya söylemege mālîk olmayalar
meger kim kelb□.
h.14a-2, 30a-14,

herze:(F) saçma,boş,söz
uçmağ ehli hemān içinde hergiz herze
Tañriya söylemeg'e mālîk olmayalar
meger kim kelb□.
h.14a-2,13b-13,

heybet :(A)büyüklük, ululuk,
azamet,gösteriş
nişānların gösterem ol vaḳit inanalar.
Ve daḥı melekü'l-mevte heybetlü
feriştehleriyle cānların.
h.8b-6, 48a-14,14b-5,19b-15,23b-6
30b-14,33a-6,34a-13,
h.+lü(8b-6)

h.+le (33a-6)
h.+inden (19b-15)
h. +leri (23b-6)
h.+den (30b-14)

hışım:(A) akraba
işbu kıızı tonatğıl ve bize gile kim
hışımına iletürin pes.
h.31b-3,

hicret :(A)bir yerden başka bir yere
gitme, göç etme,Hız.
Muhammed'in Mekke'den Medine'ye
göçmesi.
Med□ne'de indi, hicretten
şoñra sekiz ay on dört gün idi.
h.4a-5,
h.+den (4a-5)

ğisāb:(A)sayma, hesap katma,
değerlendirme,hesap, sayı
yā'n□ bunlarıñ bu yidi kim ğisāb ola
diyü ummazlardı.
h.13a-6,16b-9, 43b-17,44a-17,16a-
4,20a-15,45a-3,44a-1,39a-14,

hişāb:(A)nida, hitap, söz söyleme
hişāb geldi kim "Rağmān diyen ḳulum
içün varıñ uçmağda ḳolluḳcılar oluñ tā.
h.3b-1, 17b-9,16b-9,16b-14,

hor:(F) önemsiz,değersiz,
'izz-i rubūbiyyet görkli ya'n□ demek
oldur kim ḳulluḳ horluğını bizim
dergāhımızda gösterdüñ.
h.9a-9,
h.+ luğını(9a-9)

horlık:(F)aşağılık, aşağı
olma,bayağılık,zillet,zelilik
"Yā Muhammed, ben kāfirlere iki
dürlü ḳorlık ve rüsvāyılık
h.7b-12, 8a-1,

h.+lık(7b-12)

hoşnūd:(F) memnun

bağışlayım kim benden hoşnūd
olasız,Hikāyet: Serīr-i Suḳṭī'niñ bir
şālih
h. 5b-13,

hoşnūdven: (F)razı, memnun

Ey benüm'amme sūresin okıyan
kullarım ben sizden hoşnūdven ve size
anca nesne.
h.5b-12,

ğuşūş: (A)özellikle, bilhassa,ayrıca
ile kim ol Tañrı raġmān, raġ□mdür.
pes, raġmān-ıla raġ□miñ arasında
'umūm ħuşūş.
h.4b-8,

ħuḳub:(A) uzun zaman

ħuḳub 'azāb-ıla geçe bir zamān girü
'azāb göreler bir ħuḳub daħı gele ol
daħı.
h.12a-6, 12a-7,

ħulḳum :(A)insan veya hayvan boğazı
ħulḳumlarına gele daħı baqalar gendü
yerlerin ṭamuda göreler daħı.
h.8a-4,
h.+ larına(8a-4)

gulle:(A) cennet elbisesi

ve daħı ol kişi öldükden şoñra sinlede
kefenin Çaqṭa'ālā gulleyle deñşüre ve
daħı.
h.4a-12, 5b-16,4a-11,

ħūr□:(A) cennet kıızı, huri

ħūr□ kızların bulalar ḳamusı bir yaşda
ol ve bir boyda olalar.
h.13b-2,

ħūrma:(F)hurma ağacı ve bu ağacın
meyvesi
kesersem sağ ayaġuñuzı bile kesme
dimek olur ve daħı sizi ħūrma
aġaçlarına.
h.23b-1,

ħük:m:(A)ferman, buyruk,emir, ħüküm
olalar anlar kim gözsüz ḳoḳa ħüküm
içinde zulum ḳılanlardur anlar olalar ve
anlar kim
h.11a-1, 37a-12,

hum : (A) Arapça'da " onlar "manasına
gelen söz.
eydür; yā Muhammed, Ḥannāne
diregin iñiledüm ve hum söze getürdüm
kim kāfirler anı göreler
h.7a-2,

I

ılgum salgum : serap
daħı kıyamet olıcaḳ taġlar yir yüzünde
yürüye ılgum salgum gibi ola.
ı.11a-12,

ıraq: uzak

varalum 'ameller kılalum ve
günāhlardan ıraq olalum, saña lāyık
işlerde olalum,
ı.8a-10,

ıрмаḳ : ırmak, çoġunlukla denize
dökülen özellikle genişliġi ve taşıdığı
su niceliġi bakımından en büyük akarsu
denir.
ve kimiñüz ıрмаḳlar düzün". Böyle
dise hemān ol feriştehler uçmaġa
getdiler.
ı.3a-13, 14a-16,14a-17,14b-1,17b-12,
18a-2,18a-3,18a-5,23b-16,
ı.+dan(18a-5)

1.+lar (3a-13)

ışmarla : (F+T) emanet etmek,havale etmek

ekālimi ıřmarlayıcaķ ve dökölüci oğlanı Med□ne'ye ve Mekke'ye ve Hıayber'e ve Yemen'e ve Hıicāz'a ve Yemen'e
1.8b-1,

ıssı: sıcak, sıcaklık
ve dağı kıldık bir güneşi aydıñluđı aydıñlu ve nūrlu ve ıssı ve yandurıcı cırāđ kıldık.
1.10a-3, 4b-2,

ıstıgrāk:(A) ğark olmak, dalmak diye bir neĉe 'ulemā eydir El- kāfir dağı elif-lām ıstıgrāk iĉün cins iĉündür mu'arref.
1.17b-5,

İ

'**ıbret**:(A) ders alıp uyanmaya sebep olacak hadise,hadiselerden alınan ders 'ıbret vardur Tañrıdan ıorıanlara.
i.24a-17,28a-3,27b-10,28a-3,28a-4,
ıcābet:(A) kabul etme, razı olma
ya'n□ yir icābet Tañrısına Tā'ātla
ya'n□ vac□b.
i.43b-1,

i'**tiıād**:(A) inanma, inanĉ diyenleriñdür şıdı-ıla ve i'tiıād ile.
Resül ĉün bunu işitdi yavlaı sevindi řād.
i.3b-12,

iıtilaf:(A) anlaşmazlık, uyuşmazlık, ayrılık.
yıllar ve zamanlar egleneler aııāb ıaderi 'ulemā aııābın ma'nasında

iıt□lāf.

i.11b-2, 14a-5,11b-6,24b-8,30b-3,
44b-15,46a-17,47b-17,
i.+dan(46a-17)

ıkindi: öğle ile akşam arasındaki zaman parĉası
Havāřř-ı ıur'ān'da getürüp şurur kim her ıişi kim ikindi namāzından řoñra 'amme.
i.4b-4, 46a-15,

iıtiyar:(A)isteme, dileme,seĉme, tercih etme.
z□rā ki iıtiyar-ı küll□ Allāh'ıñdur ammā ıuluñ iıtiyār-ı cüz'isi vardur ammā.
i.34a-1,

ıkrām:(A)hürmet, sayđı gösterme, ağırlama
vir, mez□ddür hem□şe luş u üns ü ikrām urmaılııdur ve günden güne.
i.9a-1,

ıkrār:(A) kabul etme,"var" deme, inkārın zıddı
ve ıiyāmet ıoşasına ikrār eytmediler.
Pes, Med□ne'i ve Hıayber'i ve Hıicaz'ı ve cem□'i
i.8a-17,

ımdi : řimdi, bu halde, bundan sonra İmdi girü 'amme sūreseniñ řevābın
i.4a-3, 13a-15,15b-17,16b-6,17a-9,
28a-1,

in'**ām**:(A) nimet verme, yardım etme
Resül ğazreti bunu ıördi 'acāyibe ıaldı, eyitdi: "İlāh□, bu in'ām ve bu iısān
i.3b-8,

ıġsān:(A)iyi davranma, iyilik,
çömertlik
Resül ġazreti bunu gördi ‘acāyibe ġaldı,
eyitdi: “İlāh□, bu in‘ām ve bu ıġsān.
i.3b-8,

iriş: varmak, kavuşmak, vasıl olmak
maġāma iriše. Ĥaġ Te‘ālā eydür: İy
ġulum, züll-i ‘ubūdiyyet tamām oldu,
şimden girü
i.9a-8, 8b-10,17a-4,22a-10,
i.+te (22a-10)
i.+e (9a-8)
i.+di (17a-4)

işāret:(A) belirti, nişan,iz, alamet
size beyān ġılam ki Velil ‘āġıbeti
yekfi’l-işāreti. İmdi girü ‘amme
sūreseniñ ševābın
i.7b-16, 4a-3,6b-6,8a-2,8b-8,8b-9,
8b-10,8b-12,35a-8,42b-15,45b-5,
i.+ler (42b-15)
i.+dür (8b-9)
i.+i (4a-3)

işbu: bu, şu
ġartışurlar. Mücāhid eyitdi; “Ulu Ĥaber
didigi Ĥur‘ān’dur. Bunuñ del□li işbu
ayetdür kim.
i.5b-7, 5b-6,7b-10,9b-16,10b-7,
22b-7,26b-8,26b-10,26b-12,26b-15,
27b-6,28a-3,31b-3,31b-5,32b-7,
33b-5,37a-3,40a-8,40a-14,40b-4,
41a-14,41a-16,41a-17,41b-1,
42a-17,48b-1,49b-16,50a-5,50a-15,
i.+la (40a-8)

işit : duymak, işitmek
Resül çün bunu işitdi yavlaġ sevindi
şād.
i.3b-12, 4a-1,7a-7,7a-9,12b-8,13b-13,
17a-13,17b-16,21b-2,29b-5,31b-16,35a-3,
38a-3,45b-4,48b-8,
i.+di (3b-12)

i.+dim (4a-6)
i.+diler (7a-9)
i.+dik (12b-8)

iştah:(A) iştah, yeme isteġi
bir dürlü ola ve daġı ol bir ġişiye şol
ġadar ġuvvet iştihā.
i.13b-7,
i.+ ı (13b-7)

‘itāb:(A)azarlama,paylama,darılma,kın
ama,tersleme
‘itāb ġıldı deyüp anı ġoş .
i.26a-10, 31b-6, 26a-13,

İy: ey
İy feriştehlerim, varıñ uçmaġ içinde
Allāh diyen ġulum için.
i.3a-11,3a-2,3a-4,3b-9,6a-2,6a-3,6a-12,
6a-15,7a-14,7b-9,8a-6,8b-16,9a-8,9a-16,
16a-1,16a-9,16b-6,16b-9,16b-11,17a-1,
17a-10,17b-4,17b-9,17b-14,19a-11,
20a-5,21a-17,24b-1,29b-12,34a-5,
34b-11,37b-5,40a-14,43b-5,47a-7,
47a-10,48b-5,48a-16,

K

ka‘be: (A) Mekke'deki mukaddes
yapı,Hız. İbrahim ve oġlu Hız. İsmail
tarafından inşa edilmiştir.
siz, yesār bin ka‘be eyitdi aġġāb’un
birisi üç yüz yıldur ve her bir ġünü üç
yüz altmış.
k.11b-17, 14b-3,24b-11,24b-12,25b-10,
30a-17,36a-15,
k.+ye (14b-3)

ġabz:(A) el ile tutma,avuç içine
alma,teslim alma,
oġlanlarınıñ canları yere ġabz eyler
gevdelerinden çeker.
k.18a-9, 19b-10,18a-5,18b-14,19a-6,
27a-17,38b-3,38b-5,38b-8,

ķadeh:(F) içine içki konan küçük bardak,
Öyle kim ķadehler yürüye
mm□nleriņ ellerine gele hemān
ķadehler grne.
k.13b-3, 43b-11,13b-11,41b-17,
k.+leri (41b-17)
k.+ler (13b-3)

ķād□:(A) Şer' □ mahkemelerdeki
hākim
girü yarada Hāķ Te'ālā ķād□ ola
dkeli maġlk arasında kīŐāŐ.
k. 15b-8, 10a-17,

ķalkān: koruycu
dlensn dey mīhlar ķılmadum mı?
Rivāyetde gelp durur Hāķ Te'ālā
evvel yeri bir ķalkān.
k.9b-7,

ķamaŐur: kuvvetli ışık sebebiyle
bakamaz olmak.
aķ nr gibi olup ıkarırdı Öyle kim
gzler ķamaŐurdu baķamazlardı.
k.21b-7,
ķ.+ dı (21b-7)

ķamu : btn,hep,tamam
kişisin baņa eyit, didim. ķamular beni
terk itdi ve yzlerin dndrdikleri
vaķtin.
k.6a-13, 6b-5,13a-9,13b-2,14a-1,
14a-11,16b-14,17a-4,19b-14,20a-
9,20b-7,24a-9,30a-16,32a-8,33b-3,
33b-16,34a-2,34b-1,34b-10,35b-6,
41b-3,42a-8,47b-16,49a-2,
ķ.+lara (49a-2)
k.+larına (42a-8)
k.+sı (41a-10)
k.+sın (35b-6)

ķanad : kanat

nice yz biņ ķaŐre ol ķuŐuņ ķanādından
Şamdı, her ķaķresinden bir ferişte
yaratdı.
k.3a-10,23b-14, 24a-11,15b-10,
k.+ından (3a-10)
k.+ı (15b-10)

ķaneru: ne tarafa, hangi yöne
ya'n□ ķaneru varırsız? Taņrı'nuņ giņ
raġmetine variņ kim ķader onasın.
k.33b-2, 23b-14, 33a-17,33b-3,

ķangı, ķankı : hangi, hangisi
siziņ ķılıcıņız altında ķıldum ol
vaķitden berü sizi gālib ķıldum, ķangı
gāzā kim.
k.7b-14, 13a-13,

ķaŗu : huzur, nezd,yan,kapı,eŐik,bir
ihtiyaç için baş vurulan yer veya kimse.
yani kaçan ķıyamet ķoŗa gün aıla
ķaŗular ola ya'ni gökler yarıla ķaŗu
gibi ola.
k.11a-9, 11a-11,38a-13,38b-9,41b-12,
k.+lar (11a-11)

ķaravaŐ: kadın kle, cariye,hizmeti,kul
ķul karavaş idinesiz hiğmet ideler. Bir
neçeler eydir;
k.7b-16,

ķasırġa : evrintili rzġar,tozu ve
topraġı birbirine katarak,aġaları
sökerek bir an esip kesilen rzġar.
eyitdi mu'aşırat didiġi kasırġalu yildr
kim buluŗı.
k.10a-7,
k.+lu (10a-7)

ķaŐk□:(F)keşke,ne olurdu
ey kaŐk□ kim biz daŗı oŗrak olaydıķ
'Abdullāh bin 'mer eyitdi kaçan
ķıyāmet.

k.15a-17,

ķātre:(A) damla

ol ađudan bir ķātre dūnya deñizlerine
bıraksalar mecmu' ağu olaydı pes.,

k.12b-6, 3a-10,34a-10,14b-2,41b-13,
k.+since (34a-10)

ķavm:(A)halk, topluluk,millet

ūzerine sarķmıř ola dilin ķeyneye řoyle
kim ağızlarında ķan vireñ aķa maşşer
ķavmi.

k.10b-13,10b-13,14a-7,14b-10,20b-12,
25b-15,35b-6,36b-16,37a-11,37b-14,
37b-15,40a-12,40a-13,
k.+1 (37b-14)

ķayu: ūzūntū, tasa,endiře,gam, keder
ķekerler taki ķaygu ve dış varlıķ biriyle
ķıkarlar ķatāde.

k.19a-1, 20a-11,28b-7,17a-5,
k.+lar (17a-5)
k.+lu (20a-11)

ķaynar : kaynama, ısınma durumu
řafaķla ve řusuzluķdan ķandura bilki
iķdikleri ķaynar su ola.

k.12a-13,

ķelām-ı ķad□m :(A) Ŷur' ān kerim
girū geledūm diyeler. Netekim Ŷaķ
Te' ālā'ya ķelām-ı ķad□minde ħaber
virir kim.

k.8a-11,
k.+inde (8a-11)

ķeleci: kelime, sōz

oldı. Andan mi' rāca vardı Ŷaķ Ta' ālā
ġazretiyle bunca biñ ķeleci ķıldı, ķūn
k.3b-13,

ķepķe : yemek dağıtmaya yarayan ve
aynı zamanda yemek karıştırıcı mutfak
eřyası, būyūk kařık.

oddan ķepķeler ile alalar bunlara
iķūnler hemān kim bularıñ yūzlerin
yaķ□n.

k.12b-14,
k. ler (12b-14)

ķesik: kesilmiş

bulardan yigreneler bir neķesinūn elleri
ayaķları kesik ķoŗa bir neķesi oddan
aġaķlara.

k.10b-14,11a-4,

ķıġır: ķaġırmak,seslenmek,yalvarmak,
dua etmek.

Taraf ' abdurrahmān eyitdi řafā eyle
merve arasında bir ulu yir beni ķıġırdı.

k.24a-7, 11b-7, 24a-7,
k.+dı (11b-7)

ķıl : yapmak, etmek, eylemek.

Andan Ŷaķ Te' ālā nidā ķıldı kim "Īy
ferişteherim, varıñ uķmaķ iķinde Allāh
diyen ķulum iķūn.

3a-11,10b-3,50a-13,49b-12,49a-10,
48b-11,48b-12,48b-1,48a-3,47b-17,46b-4,
46b-10,45b-3,45b-7,45b-11,45b-16,44a-7,
43b-12,43a-7,43a-8,43a-10,42b-6,42b-12,
42b-16,42a-10,41a-9,40b-7,40b-8,40b-10,
38b-15,38a-17,38a-2,37a-9,37a-11,36a-12,
35b-1,35b-14,35b-16,35a-12,35a-17,34b-
12,34b-13,34a-14,34a-3,34a-6,34a-8,34a-
12,34a-13,33b-8,33b-14,32b-12,32b-14,
32b-4,30a-15,29a-12,29b-3,28b-14,27b-6,
27b-13,27b-1,27a-13,27a-15,27a-16,26a-
11,26a-10,26a-13,26a-17,25b-4,25b-7,
24b-3,24b-4,24b-5,24b-6,24b-7,23b-10,
23b-15,23a-11,22a-11,22a-12,19b-5,17a-
14,17a-1,17a-7,16a-17,15a-4,15a-12,14a-6,
14a-10,11b-4,10b-4,10b-3,10a-3,

k.+dı (5b-15)

k.+ a (5a-6)

k.+lar (5a-6)

k.+maya (8a-5)
k.+duḡ (10a-3)
k.+miş (16a-17)
k.+up (26a-6)

kılıc :kılıç
siziñ kılıcıñız altında kıldum ol
vaḡitden berü sizi ġālib kıldum, ḡanı
ġazā kim.
k.7b-14,

kışāş :(A)bir suç işleyenin aynı şekilde
cezalandırılması,suçsuz yere adam
öldürene veya yaralayana aynı cezanın
uygulanması.
girü yarada Ḥaḡ Te'ālā kād□ ola
dükeli maġlūḡ arasında kışāş.
k.15b-8,

kıyāmet:(A)bütün ölülerin dirilip bir
araya toplandıkları zaman,dünyanın
sonu.
içün ḡaçan kıyāmet ḡoḡsa ol ḡaḡular
açulur.
k.11a-11, 4a-13,4b-1-4b-2,5b-3,
6b-3,6b-5,6b-9,7a-3,7a-17,8a-8,8a-17,
10a-16,10a-17,10b-2,11a-9,11a-11,11a-12,
14a-14,14b-4,15a-2,15a-10,15a-14,15a-
17,15a-12,16a-12,16b-12,17a-4,17b-2,19b-
13,24b-1,25a-2,25a-12,25a-15,25a-17,25b-
2,25b-12,28b-13,29a-10,29a-15,29b-5,29b-
7,29b-15,30a-15,30b-11,31b-13,32a-8,34a-
10,34b-2,34b-15,35a-12,36a-3,36a-4,36a-
6,36a-7,36a-9,36a-12,36a-16,37b-17,38a-
15,39a-9,39a-10,39a-13,39b-4,40a-4,41a-
8,42b-2,43b-4,45a-11,45a-12,46a-8,46b-4,
47a-2,47b-8,47b-9,

kitāb:(A) kitap, eser
bunlara ki dünyāda Muḡammed'e
inanmadıñız ve Ḳur'ān gibi kitāba
inanmadıñız şimdi.
k.8a-14,

koḡıñ: kokun
Andan ben eyitdim: İy yigit ne ḡōş
ḡoḡıñ var ve ne göġçek yüzüñ var ve
ne.
k.6a-12,

ḡolluḡcılar: bekçiler,güvenliġi
saġlamak için görevli kimseler.
ḡolluḡcılar oluñ, kimüñüz uçmaḡda
anıñçün köşkler yapıñ ve kimiñüz
baġlar ve baġçalar dikiñ.
k.3a-12,

korḡu: korku
içe herġiz şuşamaya ve kıyāmet
ḡorḡuları anuñ göñlünden çıḡa.
k.4b-1, 17a-7,13a-7,13a-13,9b-3,8b-12,
8b-17,17a-5,20a-14,20a-11,21a-3,22a-14,
22b-2,22b-8,23b-3,23b-6,24a-17,25a-8,
25a-16,25a-17,28b-3,29b-12,30a-15,
30b-10,30b-15,31b-12,37b-11,37b-12,
45b-5,
k.+sı (45b-5)
k.+sundan (37b-12)
k.+sa (30b-10)
k.+larından (30a-15)
k.+ar (29b-12)
k.+dı (22b-8)
k.+up (8b-12)

ḡoñşu: komşu
ol kişiyi benüm ile ḡoñşu kıla ve daḡı
kıyāmet issilerinden
k.4b-2,

köşk :(F)bahçe içindeki büyük süslü ev,
kasır.
ḡolluḡcılar oluñ, kimüñüz uçmaḡda
anıñçün köşkler yapıñ ve kimiñüz
baġlar ve baġçalar dikiñ.
k.3a-12, 3b-2,3b-7,13a-17,23a-5,
23a-10,41b-4,42b-7,
k.+ ler (13a-17)

k.+üne (41b-4)

ķubbe: (A) yarım kũre biçiminde bina damı ol ķubbeniñ içinde dũrt ırmaķ ķıkar biri sũdden ve biri baldan biri Şudan ve biri.

k.17b-11, 17b-12, 17b-14,17b-17, 18b-1,18b-4,

k.+ niñ (17b-14)

ķudret :(A) gũç, kudret ya'n□ Hāķ Te'ālā kendi ķudretini bildirdi kim ķādirur ķıyāmet.

k.10b-2,13b-10, 33a-13,38b-10,

k.+in (10b-2)

k.+inden (38b-10)

ķulak: iŐitme organı,kulak mi'rācdan girũ geldi mũ'minleriñ ķulaķların dutup muŐtılarıdı.

k.3b-14, 10b-12,11a-2,41b-8, 46b-17,

k.+ ların(3b-14)

ķul : insan, kişi, kul Andan Hāķ Te'ālā nidā kıldı kim "İy feriştehlerim, varıñ uķmaķ içinde Allāh diyen ķulum iķũn.

k.3a-11, 3b-1,3b-6,6b-16,8b-8, 8b-16,8b-13,9a-5,9a-9,9a-13,9a-14, 9b-1,26b-10,29b-13,29b-17,34a-1,39b-6, 40a-17,44b-14,44b-15,46a-11,47b-14,

k.+uñ (47b-14)

k.+luķ (40a-17)

ķuru: faydasız,değersiz,suyu, nemi, ıslaklığı olmayan Őundı hemān girũ bir ķuruca ağacı oldu Mũsāniñ eline geldi girũ.

k.23b-8,

ķuŐ: kuş

Allāh didiği sā'at Resũlũñ mũbārek ağzından bir yeşil ķuŐ.

k.3a-7, 27b-2,22a-11,21b-11,15b-14, 3a-8,3a-10,

k.+uñ (3a-10)

L

lafz :(A) sũz, kelime

andandılar. Ammā rağ□m lafzı hāŐdur, mũ'minler iķũndũr,

l.4b-13, 4b-10,17a-14,17a-15,

latif:(A)hoş, gũzel, tatlı

ol Őalavātı alurın bir arı laķ□f kağıda yazarın.

l.21a-13,46b-15,47a-5,

layıķ:(A) yakıŐır,yaraŐır, uygun yā'ni bularıñ işine lāyıķ Mũķātil eyitdi bu 'azāb bularıñ.

l.13a-3, 8a-10,13a-10,33a-4,

libas:(A) elbise

libasla ve cāniñ bezedi selāmla ve dileki bezedi kelamla ķũnki bālıę olduñ.

l.45b-17,

l.+la (45b-17)

M

mağrib :(A) batı, garp

ile mağrib arasın ŐoldurmuŐ başı gũkde iki ayağı yirde ķũn Resũl Cebrā'□li.

m.33a-7,

maęrũr:(A) gururlu, aldanmuŐ, benlikli nesne maęrũr eyledi kıldı ya'n□ aldadı kim bunca yaramaz işler iŐlediñ hādiŐ m.34b-12,

maķbũb: (A)sevilen,sevgi beslenen

kılalum diye. Pes, ol 'izzetiñ eñeri oldur kim dükeli 'älemler gönlünde anı mañbüb kıılır.
m.9a-11,

mañluq:(A) yaratılmış, yaratık, halk olunmuş
Te'ālāniñ mañluqıdır bulariñ şüreti ādem oğlanları şüreti üzerindedür gökden neçe kim.
m.43a-6, 14b-14,15b-8,
m.+dur(14b-14)

mağrüm:(A) eli boş, istediğini elde edememiş
kim ben şöhetiniñden mañrum kıoyasın ve mübārek vücüdiñdan ayırasın böyle dise.
m.40a-5,7a-11,16b-5, 5a-1,

mağşer:(A) ahiret hayatında bütün insanların, dünyada yaptıklarının hesabını Allah huzurunda vermek üzere tekrar dirilip toplanacakları yer. üzerine sarķmış ola dilin çeyneye şöyle kim ağızlarında kıan vireñ aķa mağşer kıavmi.
m.10b-13, 16b-8,

maķām:(A) mansıp, mevki, derece ulu maķāmdur, fenā maķāmıdır ve kendüyi hıķ bilmeklikdür. Zıķrā varlık ol vaķtı.
m.9a-5,40b-10, 11a-17,9b-4,9a-6,9b-3, 40b-15,41a-15,
m.+lara (41a-15)
m.+dur (40b-15)
m.+a (9a-8)

ma'lüm:(A) belli, bilinen kim anuñ niceliği ma'lüm degıldür rıķvāyet kııldı.
m.11b-4, 46a-17,40a-9,

mañhāra:(A) eğlendirici, güldürücü Muñtafā'nıñ işinde kim ğaķmıdır veyā degilmidir deyü ve şağābeler ğazretlerini mañharaya.
m.42a-7, 5b-4,42a-10,
m.+ya (5b-4)

ma'şiyet:(A) asilik, itaatsizlik, günah, isyan
bırağur ve dükeli halkıñ gönlünde ol kışi sevgülü ve 'azı olur. pes, ma'şiyet dañı ħōrlığı.
9b-2, 20b-17,

mañlaħat :(A) iş, husus dirliğüñüz ve mañlaħatuñuz bitürmege sebeb kııldıķ.
9b-15,
m.+ uñuz (9b-15)

mañrıķ:(A) doğu, şark mañrıķdan yaña kim gündüz añdan gelür bu Mücahid kııldır nitekim eyitdi.
33a-6, 32b-13,

maķber:(A) mezar, kabir, medfen, ölüñün defnedildiği yer.
kıyāmet gününde gurdan ya'nı maķbereden baş kıaldurıcaķ yüziniñ nūrı ayıñ.
4a-13,

meclis:(A) toplanma, toplantı, sohbet ve eğlence toplantısı
yağūd mescidlere verdüğün gelürken yağud 'ilim meclisine.
m.29a-3, 41b-17,29a-3,
m.+ine (29a-3)
m.+inde (41b-17)

mecmū'a:(A) toplanıp bir araya getirilmiş derlenip düzenlenmiş şeylerin bütünü.

od ağaçdan ve tuz şudan çıkarıptır bu mecmū'a siziñ çüündür.
m.24b-16, 9b-17,12b-6,13b-8,14b-4, 15b-5,15b-6,16b-8,17a-15,17b-6,23a-3, 23a-12,23b-13,23b-16,24b-16,

mağbūn:(A)aldanmış,şaşkın,şaşırmış.

dağı maħrūm ve mağbūn ulu ben ħūrlıgıle tāmuya soralara.
m.16b-5,

mekke:(A) Mekke şehri didigi oldur kim bir za' f adam kim kırk yıl Mekke.
m.6b-10, 17b-7,20a-15,25b-9,25b-15, 29b-2,34a-7,42a-2,42b-11,45b-2, m.+de (34a-7)

mekteb :(A) okul, şehrinde tūrdı ġar bılıgıa varmadı mektebe etmek iletmedi üstād başlasın.
m.6b-11,

melik : (A)mülk ve melekut sahibi,padişah,mutasarruf. boynun burup başduram başmadıgıñız yirleri size melik kılam. İy neçe cabbārları.
m.7b-9,

melekū'l el- mevt:(A)ölüm meleği,Azrāil aleyhisselām. Mes'ūd eydir ġarq eylebu çekerler didigi kafirler cānlar yedir kim melekū'l el- mevt gelecek.
m.18a-11,38b-6, 18a-13,18a-15,

menber :(A) camilerde hatibin çıkıp hutbe okuduğı merdivenli yüksekçe yer.

taşı ve ne toprağı kıala ve ne menberi kıala, dūkelisi benüm firākımdan ağlayalar.
m.7a-15, m.+i (7a-15)

menfe'ati:(A)fayda,kār, tesir çökürdi tā ki yir kıarār ide, ħalāyık menfe'ati dege.
m.9b-9,

menz l:(A)konak yeri, ev için maķām ve dōneyecek yer oldı ya'n turaķ ve menz l oldı.
m.11a-17,

mescid: (A) cami rivāyetde gelür kim mālik eydür bir gün med ne mescidin gördüm ya'n beyġamber.
m.29a-3, 16a-13,7a-3,7a-14,7a-17, 16a-13,29a-3,47b-2,47b-3,

meşhūd:(A) meşhut, şahit olunan,görülen,gözlemlenen. ve şahid didigi 'arefe günidür ve meşhūd didigi cum'a günidür.
m.46b-6, 46b-4,47b-4,47b-5,47b-6, 47b-7,47b-8,47b-9,47b-10,47b-11, 47b-12,47b-13,47b-14,

mevc: (A) dalga kıuşlar dūkeli birbirine kıarışalar şular kim bir içinde mevc uralar nitekim eyitdi.
m.30a-16,

mez d:(A)arttırılmış, ilave edilmiş mez d ola pēs, uçmaķ ehli.
m.40b-13, 9a-1,

misk n:(A) zavallı, miskin, fakir,yoksul.

olmazsın illā ki ol seni ħor kıilup aşığa
komağıyla pēs, iy misk□n sen saña.
m.34a-5,

miḳdār:(A)miktar
bir dürlü ševāb işidesin elden geldiği
miḳdārca yazam.
m.4a-1, 19b-17,

mu‘āmele:(A)başkasına karşı olan
davranış,davranış biçimi,
kim biz kişi ‘az□z ve mükerrerem kıllalar
pēs, ol kişiyle üç mu‘āmele kıllurlar ol
mu‘āmele.
m.42b-16,

muşğaf:(A)sayfa haline getirilmiş şey
Resül ğazreti buyurur; “Her kişi kim
‘amme sūresin muşğaf yüzüne baķup
oķusa yāhud.
m.4a-8,

muḫālefat:(A)karşı durmak,
uyuşmazlık.
yığdıysa gönli mūrādına yerine
getürmeyüp muḫālefat kıldıysa.
m.25a-9,

muḫkem:(A)sağlam, kuvvetli,güvenilir.
Ya’n□ daḫı yapduķ siziñ üzeriñize
yedi kıat muḫkem gökleri.
m.9b-16,

muḫtaç:(A)ihtiyaç içinde olan.
pēs, bulara ū getürmek ve bir yirden
ū daşımaķ muḫtaç olmaz.
m.41b-13,

mūnacat:(A)Allah'a yalvarma ve dua
etme.
pēs, Mūsā mūnacat eyledi eyitdi ilāh□
benūm.
m.21b-15, 43a-8,

mūnis:(A)cana yakın,sıcakkanlı
sen baña □ş olduñ ūatlu yār ve mūnis
olduñ, didim. Andan ol yigit eyitdi:
m.6a-14,

murdar:(F) pis, kirli,iğrenç
ve murdar ķöslü ķoŗa ve bir neçeler.
m.10b-15,11a-6,39a-2,

mūstaķ:(A)iştiyaklı, çok istekli,özleyen
ve raḫmet aña göstermişlerdi Ḥaķ
Te‘ālānıñ dizārına mūstaķ.
m.19b-1,

mū‘tedil:(A) orta halde bulunan,itidalli.
mū‘tedil kıldı ve düzetdi ķavluhū
Te‘ālā مَا شَاءَ رَبِّيكَ ya’n□ ne
şūretde.
m.35a-17,

muḫ□’:(A) itaat eden şey, baş
eğen,dinleyen
ve Ḥaķ Te‘ālā muḫ□’ olmazsın illā
anuñ fażlıyla.
m.34a-4,

muttāķi:(A)takva sahibi,günahtan
sakınan, çekinen,kendisini Allah'ın
(c.c.)sevmediği fena şeylerden koruyan.
yā’ni Ḥaķ□ķāt muttāķiler ūamudan
ķurtılalar.
m.13a-16,

mūbalāğa:(A)abartma, olduğundan
fazla gösterme.
mūbalāğa vardur ya’n□ ki gūnahķār
dimek olur.
m.39b-1,

mūbārek:(A) bereketli,
hayırlı,mesut,uğurlu,aziz.
Allāh didiği sā‘at Resülūñ mūbārek
ağzından bir yeşil ķuş.

m.3a-14,3a-7,3a-15,7a-4,7a-11,

müberra:(A)soğutucu,soğutan ammā dahilı hayz inmemiş ola ha müberra eydir mu' aşırat didigi şamzurucu demek olur.

m.10a-10,

müdbir:(A) tedbirli andan şoñra Fir'avn andan şoñra Fir'avn müdbir oldu.

m.24a-5,

müddet:(A)süre,zaman, vakit,bir şeyin uzayıp sürdüğü zaman.

müddet zikir eyitmedi belkim eyitdi ahkâb kaderi şamuda egleneler.

m.12a-5,

müfessir:(A) açıklanmış,şerhedilmiş. şevâbın kim hiç bir müfessir böyle düzmedik dir.

m.4a-2,7b-6, 39b-11,44b-14,44b-15, 8b-7,

m.+ler (39b-11)

mühlet: (A)vakit,zaman, vade kim kıyâmete inandık. İlâh□, bize mühlet vir ve 'ömür vir ve bizi gerü dünyâyâ ilet.

m.8a-9,

mü'minler:(A) iman eden,inanan andan ol kıyâmete inanan mü'minler anı haşkat bileler, ya'n□ gözle.

m.6b-17,3b-14,3b-16,4b-11,4b-13, 5a-6,6a-17,6b-17,13b-11,17a-9,17a-11 17a-12,18b-14,18b-15,19a-4,19a-5, 19a-7,19a-15,19a-16,26b-8,27a-17, 27b-1,31a-10,38b-10,42a-4,42a-17, 42b-2,42b-5,42b-7,43a-6,43a-9,45a-11, 46a-11,49b-6,49b-12,50a-5,50a-7,50a-10, 50a-12,50a-14,

m.+lerden (50a-7)

m.+leri (50a-14)

m.+lerdi (49b-12)

münezzeh:(A)kusur ve noksanlardan uzak.

Haş Te'ālā 'ādil ve münezzehdür 'ādil eyleye kimisine namâzi ve müzd□n vire ve kimine zekâti.

m.16b-2,

musahhar:(A)büyülü, büyülenmiş ve dünyâyı aña musahhar kılavuz ve kâfirleri aña zebün kılavuz.

m.6b-15,

müsteğrâk:(A)batmış, ğark olmuş kim şevâb ve rahmet içinde müsteğrâk olmuşlar ve kendüyi göre 'azâb 'ikâb içinde pes.

m.17b-3,

müşrik: (A)Allah'a ortak kabul eden,şirk işleyen nüzüli oldur ki Mekke müşrikleriniñ bir niçesi dartışdılar ve şavaşdılar.

m.5b-2, 20a-15,42a-2,26a-4,13a-4, 6b-7,5b-6,

m.+ler (5b-6)

m.+lere (6b-7)

m. +den (13a-4)

müzd :(F)ücret,karşılık,mükâfat,sevap müzd□n vire ve kimisine haş müzd□n vire kimisine şadaşası müzd□n vire kimisine virecek.

m.16b-3,

N

nâgâh:(F)ansızın, birden bire eyitdi kim ilâh□ beni bularıñ şerinden sen kırtar nâgâh deñiz çilkındı.

n.31a-4,15b-10, 47a-4,47a-15,48a-12,49a-

nagehân: (F) birden bire

bu arada bu aralıkta nāgehān bir göz
içerü girdi çağırıp eyitdi.
n.25b-17,

namāz: (F) müslümanların günde beş
defa yapmaları emrolunan ibadet
getürüp şurur kim her kişi kim ikindi
namāzından şoñra ‘amme
n. 4b-4,43a-9,25b-5,16a-13,16b-2,
5b-15,
n.+ından (4b-4)
n.+ın(5b-15)
n.+ ı (16b-2)

nidā:(A) seslenme, çağrı
nidā kıldı kim “İy feriştehlerim, varıñ
uçmak içinde Allāh diyen kulum için.
n.3a-11,9a-16,

ni‘met :(A) iyilik, lutf,ihsan
yā`n□ bu ni‘metler ve eylükler yā
Muḥammed senüñ Tañrından uçmak.
n.41a-2, 45a-17,13b-14,19a-17,23b-17,
27a-6,41a-1,41a-3,41a-5,41a-14,
41a-16,41a-17,41b-1,45a-17,

nişan: belirti, iz, alāmet
ol ulu nişanları gösterdi ya`n□ ol nişan
tokuz mu‘cizāt idi bir bir beyān.
n.21b-4, 8b-6, 24a-3,30b-12,32a-8,
34b-2,43a-4,

nüzül :(A) inme,Kur‘ān sūrelerinin
inişi.
nüzül□ oldur ki Mekke müşrikleriniñ
bir niçesi dartsıldılar.
n.5b-2, 25b-13,

nūr :(A)ışık, aydınlık,parlaklık
ya`n□ maḳbereden baş ḳaldurıcaḳ
yüziniñ nūrı ayıñ.
n.4a-13, 6a-10,7b-2,8b-10,10a-3,
14a-17,17b-1,18a-1,21b-6,21b-7,
21b-8,22b-16,24b-6,29a-10,30a-10,

30a-6,40a-14,40b-11,41a-5,44b-12,

O

oğlan : erkek evlat,oğlan, oğul,genç,
delikanlı

kim büyüri daḳı şöyle mesālde
büydiler tā kim mecmū‘ ādem ve
oğlanları ve canavarlar.

o.15b-5,8b-1,14b-10,14b-11,
14b-12,14b- 16,16b-16,17a-5,
18a-9,19a-14,21b-17,22a-3,27b-9,
27b-16,28a-1,28a-3,28a-17,31a-15,
31b-10,32a-6,34b-11,34b-14,35a-1,
35a-12,35a-16,35b-17,36a-1,41b-9,
43b-5,43b-7,45b-7,45b-8,47b-9,47b-
12,47b-13,48a-3,48a-4,48a-6,48a-7,
48a-8,48a-9,48a-10,48a-12,48a-15,
48b-4,48b-6,48b-8,48b-9,48b-10,48b-17,
49a-2,49a-3,49a-6,49a-7,49a-9,49a-10,
49a-12,49a-13,49a-14,49a-16,49b-1,
49b-2,49b-3,

o.+ları (14b-10)

o.+dur (14b-12)

o.+larınıñ(14b-16)

o.+kār(21b-17)

o.+nıñ (28a-3)

o.+cuḳları (45b-8)

ol: bulunmak,mevcut olmak,meydana
gelmek,vücut bulmak,bir halden bir
hale geçmek, gerçekleşmek,yapılmak
olmak.

Andan Ḥaḳ Ta‘ālā buyurdı ki “İy
benüm ḡab□bim, ol deñizleriñ ḳatına
var.

o. 3a-4,3a-6,3a-8,3a-9,3a-8,3a-13,
3a-15,3a-16,3b-4,3b-6,4a-10,4a-12,
4b-2,4b-5,4b-8,5a-1,5a-3,5a-5,5b-8,
5b-11,5b-13,5b-15,6a-14,6b-2,6b-15,
6b-17,7a-1,7a-3,7a-8,7a-11,7b-7,7b-13,
7b-14,8b-4,8b-6,8b-7,9a-2,9a-6,9a-11,
9a-15,9b-7,9b-12,10a-6,10a-8,10a-13,10b-
4,10b-6,11a-3,11a-13,11a-17,11b-9,11b-
10,12a-2,12a-6,12a-11,12b-3,12b-6,12b-

7,12b-11,12b-15,12b-17,13a-7,13a-11,13b-2,13b-7,13b-16,13b-17,14a-4,14a-12,14a-14,14a-17,14b-1,14b-2,14b-6,15a-4,15a-7,15a-16,15b-14,15b-16,16a-2,16a-3,16a-4,16a-15,16b-9,17a-16,17b-12,17b-13,17b-15,17b-14,18a-8,18a-10,18b-2,18b-3,18b-7,18b-13,19a-5,19a-9,19a-10,19a-12,19a-13,19a-15,19a-16,19b-2,19b-3,19b-4,19b-14,19b-16,20a-10,20a-11,20a-13,20a-16,20b-3,20b-10,20b-11,20b-15,20b-16,21a-5,21a-6,21b-4,21b-11,22a-9,22a-3,22b-4,22b-9,22b-10,22b-11,23a-2,23a-3,23a-8,23a-10,23a-11,23b-6,23b-8,23b-10,23b-12,23b-15,23b-16,24a-2,24a-3,24a-5,24a-9,24a-12,24b-2,24b-6,24b-9,24b-11,24b-14,25a-3,25a-13,25b-5,25b-7,25b-11,25b-14,26a-8,26a-7,26a-11,26a-13,26a-15,26b-2,26b-4,26b-11,26b-13,26b-16,26b-17,27a-3,27a-17,27b-16,27b-17,28a-13,28a-16,28b-5,28b-9,29a-2,29a-7,29a-14,29a-16,29b-3,29b-4,29b-7,29b-11,29b-15,29b-17,30a-6,30a-3,30a-12,30a-14,30b-4,30b-14,31a-2,31a-5,31a-15,31b-4,31b-2,31b-5,31b-6,31b-8,31b-14,31b-17,32a-3,32a-6,32a-14,32a-15,32a-16,32b-1,32b-5,32b-12,32b-15,32b-17,33a-1,33a-3,33a-5,33a-14,33b-15,33b-17,34a-5,34a-17,34b-17,35a-16,35b-2,35b-4,35b-7,36a-3,36a-9,36a-10,36a-12,36b-3,36b-4,36b-5,36b-6,37a-6,37a-10,37a-11,37b-4,37b-5,37b-9,37b-14,37b-15,38a-5,38b-2,38b-7,38b-9,38b-10,38b-11,38b-13,38b-17,39a-2,39a-3,39a-4,39a-6,39a-10,39b-3,39b-7,39b-8,40a-16,40a-17,40b-2,40b-3,40b-4,40b-8,40b-13,41a-7,41a-11,41a-12,41a-13,41b-2,41b-3,41b-13,41b-14,42a-8,42b-2,42b-3,42b-8,42b-14,42b-15,42b-16,42b-17,43b-2,43b-14,43b-16,44a-6,44a-7,44a-11,44a-13,44a-16,44b-4,44b-5,44b-17,45a-2,45a-4,45a-12,45a-13,45a-14,45b-7,45b-8,45b-12,45b-14,45b-17,46a-1,46a-6,46a-11,46a-12,46a-13,46a-15,46a-16,46a-17,46a-14,46b-2,46b-8,46b-13,46b-15,47a-6,47a-9,47a-8,47a-10,47a-12,47a-13,47a-15,47a-16,47a-17,48a-2,48a-3,48a-4,48a-5,48a-6,48a-7,48a-8,48a-14,48b-2,48b-

3,48b-4,48b-8,48b-12,48b-13,49a-3,49a-6,49a-7,49a-8,49a-9,49a-10,49a-11,49a-12,49a-16,49b-16,49b-17,50a-2,50a-4,50a-7,50a-8,50a-10,50a-11,50a-12,50a-14,50a-14,50a-15,50a-16,

o.+up 19b-1

o.+muş (18b-8)

o.+dur 18b-6

o.+sa (17a-16)

o.+mağ (12b-11)

o.+dı (11a-13)

o.+duñ (6a-14)

oқыян: okuyan,sesli olarak veya ezgi ile söylemek, okumak

Ey benüm ‘amme süresin oқыян

қуларым ben sizden hoşnüdven

o.5b-12,

Ö

öğüt: nasihat, pend,öğüt

dükeli barmaқları yumulur қақан

dükeli bağlansa ayrıқ öğüt ve nas□hät қабул.

ö.39b-14, 26a-17,26b-9,26b-10,26b-12, 33b-5,39b-14,

ö.+dür (33b-5)

ölü : ölmüş olan,ölü

şevābın yazasın ölüsem ayrıқ

fā‘ideden қалурur. Evet, her bir süreniñ evvelinde.

ö.3b-17, 20a-6,7a-14,7b-3,8b-3,

7b-5,6b-3,6b-16,

ö.+leri (6b-16)

ö.+lere (7b-5)

örtü: bir şeyi örtmeye kapamaya

yarayan şey, gizlemek

Dağı giceyi қıldуқ örtü, ya’n□

қараñлуғı.

ö.9b-13,

ötürі : dolayı, ötürü

gizliyeydi kim Hax Te'ālā bir
gözsüzden ötüri aña 'itāb kıldı ol.
ö.26a-13, 17a-16,39b-9,29b-9,
50a-8,

P

ṗādişāh:(F) hükümdar, padişah
imden girü ṗādişāh ṗādişāhlık
'izzetinden bir şemme biz de saña
virelüm ve seni 'az□z.

p.9a-10, 16a-8,24b-2,30a-1,45b-14,
p.+ ın (30a-1)
p.+ımız (16a-8)
p.+lık(9a-10)

ṗehlivān: (F) güreşçi, pehlevān
cübbelüleri ve tonluları ve ṗāyelüleri
zebün kılam ve za' □f ümmetleri
kāfirleriñ ṗehlivānların.

p.7b-8,
p.+ ların(7b-8)

ṗeltek: tutuk ve titrek konuşma biçimi
göyüñdi derḥāl elin ağzına şoḡdı dili
uçında göyüñdi andan ötüri ṗeltek.
p.22a-8

ṗerde:(F)örtü, engel,perde
dünyāda yār olur dost-ṗa'atında
muḡaşşir oldular anlardır kim
aḡ □retde perde altında.
p.34b-17,40a-8,40b-1,
p.+ler (34b-17)

ṗes:(F)öyle ise,o halde,bundan
dolayı,nihayet,sonra, o zaman
ṗes, Hax Ta'ālā eyitdi; "İy ḡab □bim
p.34a-13,3b-9, 3a-3,3a-14,3b-2,3b-9,
4b-8,4b-10,5b-10,5b-11,6b-4,7a-13,
7b-2,8a-7,8a-17,9a-1,9a-11,9a-15,9b-2
9b-5,10b-4,10b-7,10b-10,11a-13,11a-15,
11b-1,11b-7,12a-7,12a-11,12b-6,12b-13,
13a-4,13a-5,13a-15,14a-17,15a-10,15b-7,
16a-7,16a-11,16b-9,16b-14,16b-15,17a-9
17a-16,17b-2,17b-3,17b-10,17b-11,17b-15,

18a-3,18a-13,19a-7,19a-13,19b-4,20a-3,
20a-10,20b-8,20b-14,20b-16,21a-6,
21a-7,21b-2,21b-15,22a-2,22a-6,22a-9,
22a-12,22a-16,22b-7,22b-12,22b-15,
23a-16,23b-3,23b-15,23b-17,24a-2,
24a-3,24a-6,24a-10,24a-14,25a-5,
25a-6,25a-10,25b-5,25b-6,27a-7,27b-3,
28a-3,28a-7,28a-17,28b-7,29a-1,29a-5,
29a-6,29a-16,29b-12,30a-6,31a-3,31a-5,
31b-3,31b-12,31b-17,32a-2,33a-1,33a-2,
33a-4,33a-8,33a-17,33b-12,34a-3,34a-5,
34a-13,34a-15,34b-2,35b-5,35b-7,35b-15,
35b-17,36b-14,36b-17,37a-3,37a-4,37a-7,
37a-16,37b-5,37b-11,38a-5,38a-14,38b-2,
38b-9,39a-10,39a-17,40a-9,40a-12,40a-14,
40a-17,40b-13,41b-13,42a-7,42b-16,43a-5,
43b-2,44a-5,44a-9,44b-2,44b-6,45a-4,
45a-9,45a-14,45b-11,46a-17,46b-3,46b-10,
47a-6,47a-7,47a-9,47a-11,47a-12,47a-15,
47a-16,47b-3,47b-5,47b-14,47b-17,48a-4,
48a-7,48a-8,48a-10,48a-14,48b-6,48b-8,
48b-9,48b-13,48b-16,48b-17,49a-2,49a-3,
49a-5,49a-8,49a-14,49b-9,49b-14,49b-15,
49b-16,49b-17,50a-8,50a-10,50a-13,
50a-14,

ṗeyḡamber:(F)Allah tarafından haber
getirip ilāhi emirleri ulaştırın zat.
ve hürdur ve alçaḡdur ṗes kaçan
kıyamet gününde görse kim ādem
ṗeyḡamber ve onuñ zūrriyetin.
p.17b-2,15b-13,15b-16,17b-2,21b-6,
22a-12,22a-15,23b-15,25a-14,26a-2,
28b-9,28b-10,28b-14,29a-1,29a-5,
42a-6,46a-9,47b-2,

ṗut: (F) sanem,heykel,Allah'tan başka
tapılan herşey.
ve eydirlerdi kim işbu mü' minler
azmışlardandıñ kim ṗuta ṗaḡduḡın terk
eylediler deyüp.
p.50a-5,
p.+ a (50a-5)

R

rağbet :(A) istekli, arzulu
ve ferişteher arasında anı ‘az□z kıılır
enbiyâlar ve evliyâlar şafında anı
rağbetlü kıılır.
r.9a-12, 41a-15,
r.+lü (9a-12)

râhib:(A) müennes şekli râhibe,
dünyayı terkedip manastıra çekilmiş
hıristiyanlara verilen isimdir.
getdiler andan ol oğlan rah□b kıatına
vardı.
r.48a-5, 48b-5

resûl:(A) Peyğamber, Allah tarafından
gönderilen elçi.
pes, Resûl ğazreti eyitdi, “İlâh□ ve
seyyid□ ve mevlâyî.
r.3a-3, 36b-8,37a-4,7a-3,7a-4,
7a-5,7a-10,7a-12,7a-13,7a-17,
7b-2,9a-13,10b-6,10b-8,13a-13,
14a-7,16a-9,16a-10,16a-11,17b-10,17b-15,
17b-16,17b-17,20a-5,25b-11,25b-14,
25b-16,26a-2,26a-9,26a-11,26a-12,
27b-11,27b-13,28b-15,29a-6,29b-4,
29b-8,31b-16,31b-17,32a-2,32b-16,
33a-1,33a-2,33a-7,33a-8,33a-9,34b-
14,35b-3,35b-4,35b-5,36a-15,36a-17,
36b-8,37a-4,37a-4,37a-5,37a-10,38a-9,
38b-13,39b-6,40b-7,42b-13,43a-8,43a-
13,45a-8,45b-4,46b-5,46b-7,46b-9,46b-11,
48a-1,
r.+üñ (7a-3)

rızık:(A) yiyecek ve içecek şey,takdir
olunmuş nimet,rızık
rızıklar virem eger baña yak□n olmak
dilerseñ Rah□m âdemi okıya ta ki
kıyâmet gününde.
r.29b-15, 4b-9, 4b-11, 4b-11,4b-
12,17a-2,19b-9,27b-14,29b-10,29b-14,
29b-15,
r.+lar (29b-15)

r.+ımızda (17a-2)
r.+1 (4b-12)

ribâ:(A) faiz
maymûn şüretinde olalar harâm
yiyenler ola anlar kim başı aşıağı
kıoşalar ribâ yiyenler.
r.10b-17,

risâlet:(A)peyamberlik, elçilik
Risâlet m□ ‘râcdan gerü döndi Hâk
Te‘âlâ kııtab kııldı kim iy hâb□bim
senüñ içün.
r.17b-9, 7a-7,

rivâyet:(A)haber veren, söylenti, bahis
etme, nakletme
dölensün deyü mıñlar kıılmadum mı?
Rivâyetde gelüp durur Hâk Te‘âlâ
evvel yeri bir kıalkın.
r.12b-7, 10b-5,11b-4,11b-10,11b-13,
12b-7,14b-13,14b-15,17a-4,17b-8,18a-9
18a-10,20b-9,21a-4,24b-10,25b-4,27b-9
28a-10, 28b-8,30b-11,32a-17,32b-14,35a-
11,35b-16,36a-14,36a-17,36b-7,36b-15,
37a-8,37b-7,37b-9,37b-10,38a-2,38a-9,
38a-10,38b-12,39b-15,40a-5,40a-7,40b-6,
40b-8,40b-9,41a-9,41a-16,41a-17,41b-5,
41b-15,42a-5,42b-6,45a-8,46b-3,46b-
7,49b-3,49b-6,49b-10,49b-11,

rûzı :(F) kıismet,nasip, rızık,yardım
senüñ ümmetüne yâ mü’min ki Hâk
Ta’âlâ saña bunuñ gibi sa’âdetler rûzı
kııldı.
r.43a-8, 3b-16,43a-10,45b-13,

rüsvây: (F) rezilik, itibarsızlık,
haysiyetsiz.
Yâ Muhammed, ben kâfirlere iki dürlü
horlık ve rüsvâyılık.
r.7b-12, 29a-5,29b-7,35a-3,
r.+lık (7b-12)

rüşen:(F) aydın,parlak,nurlu, ışıklı,açık,
sade
bir sen uçmağa bırakşalar uçmak
anlarıñ yüz nûrundan dañı rüşen olup
nûr.
r.40b-11,40b-13,

rüzgār :(F) havanın yer değıştirmesiyle
oluşan esinti rüzgar, yel,
kılmışlardur ki aħķāb ne dimekdür bir
neçeler eyitdiler aħķāb zamanlardur ve
rüzgārlardur.
r.11b-3,
r.+lı (11b-3)

S

sa'ādet:(A) mutluluk,baht,
talih,bahtiyarlık,ikbal
senüñ ümmetüñe yā mü'min ki Hāķ
Te'ālā saña bunuñ gibi sa'ādetler rûzi
ķıldı.
s.3b-16,3b-15,

sagış: sayı, adet
Te'ālā aña dünyada ķavimler sagışınca
ve yağmurlar ķatresince.
s.34a-10,

sağucı: ağıt yakan, sagu söyleyen
ve bir neçe rivāyetde sağucı
'avratlardur.
s.11a-8,

saħābe:(A)Peygamberimizin yakın
arkadaşları,onun sohbet ve meclisinde
bulunanlar.
Muştafā'niñ işinde kim ğaķmıdır veyā
degilmidir deyü ve şağābeler
ğazretlerini maşharaya.
s.6b-9,5b-4,7a-5,7a-6,7a-6,7a-9,
7a-13,16a-9,
s.+ler (7a-6)

s.+lere (7a-5)

şaħın:(A)yiyecek servis etmeye
yarayan geniş,hafif çukurca kaplara
verilen addır,tabak.
uçmaķ ehline bir kişiniñ eline yidi yüz
şaħın yā'ni tabaķ ħun viribiye her
biriniñ.
s.13b-6,

sāliĝ:(A)dinin emirlerine
uyan,doĝru,inançlı
bağışlayım kim benden hoşnūd olasız.
Ĥikāyet: Ser-r-i Suķķ'niñ bir şāliĝ.
s.5b-13,

saray:(F) padişahların ya da devlet
başkanlarının oturduĝu büyük,
görmekli bina.
degin köşķler ve saraylar yapıñ", anlar
da uçmaĝa gitdiler.
s.3b-2, 3b-7,13a-11,13a-17,16a-14,22b-
1,22b-5,22b-7,27b-1,42b-17,43a-1,
s.+lar (3b-2)

saķla : korumak,muhafaza
etmek,gizlemek.
anı saķlaya 'arş altında gölge vire ve
başma nûrdan tāc düzüle.
s.4b-3,

savaş : mücadele eden,savaş, harp,
nuzūli oldur kim Mekke müşrikleriniñ
bir niçesi dartışdılar ve şavaşdılar.
s.5b-2,

secde: (A)saygı ve kulluk gösterme
ifadesi yüzünü yere sürme, yere
kapanma,namaz kılarķen alnı,
dizleri,ayak parmaklarını ve avuçları
yere deĝdirmek suretiyle alınılan
durum taze ola z-ra ol yüzleri Tañrı

yolunda dürüşmiş ola ya'nı çok çok
secde.

s.29a-11, 45a-6,45a-7,45a-9,29a-11,

seher:(A)tan yeri ağarmazdan az önceki
zaman

Cebrā'ın 'aleyhi's-selām her seher
vaqtinde ol ırmağa girür.

s.14a-17,

semāgat: (A) cömertlik, el açıklığı.
didigi sā'at mübārek ağzından bir gök
kuş çıktı semāgat deñizine
s.3b-3,

senüñ: senin (sen zamirinin ilgi hali)
senüñ ümmetüñe yā mü'min ki Hāğ
Ta'ālā saña bunuñ gibi sa'ādetler rüz
kıldı.

s.3b-16, 6a-6,7b-1,7b-7,8a-16,13b-14,
13b-17,15b-15,16a-6,16a-7,17b-9,17b-14,
29b-17,30a-1,34a-6,34b-17,35a-5,35a-
10,36a-1,46b-14,47a-13,48a-17,48b-14,
48b-15,48b-17,

serfirāz: (F) baş
kaldıran,benzerlerinden ayrılıp sivrilen.
görüp ögerdi ki ben oddan yaradıldım
od nūrandır ve serfirāzdur toprağ.
s.17b-1,

siccın:(A)cehennemde bir vadi
nedür ve siccın nedür ? diyü pes,
Ka'bü'l-Aḥbar eyitdi.
s.38b-2, 38a-7,

silkin: üstünü silmek,kendini
silkelemek.
oldı, ol deñize şoldı çok şu getürdi
çıkdı 'arş altında vardı bir kez silkindi.
s.3a-9,

sovucağ: soğuk,serin
dağı şovucağ su içmeyeler illa
hamınmenin meger hamınm diyo ol.
s.12b-10,

sovuğ: soğuk
eyitdiler, bu zamānlar içinde kim yād
kıldığ tamu ehli sovuğ.
s.12a-12,

şu: su
eyitdi; "Her kim bu sūre'i okusa
kıyāmetde benüm gāvızımdan aña bir
içim şu virem.
s.12b-10,23b-12,4a-15,

su'al: (A) soru sorma,soru, sorulan şey.
bir bölük cema'at su'al eyitdiler kim
haber vir bize kim.
s.38b-1,

sücūd:(A) secde etme
bu sūre-i okuyacak sücūd eyleñ
s.45a-10,

süci: şarap, içki
süciden ne kadar kim ol kûbe-i şolandı
içine girecek yol bulmadı eyitdi ilāhi
bu.
s.17b-13,

süñük:kemik
yā'ni biz öldüğümüzden sonra
süñüklerimiz çürüye didim.
s.20b-3,

Ş

şād : (F) sevinçli, neşeli
ya'nı şunuñ gibi nesnelere gizledüm vir
kıldım kim gözler şād olucağ.
ş.41b-7, 22b-1,

şarab:(A) içki, şarap
ol eyüler ol şarabdan içreler kim
müsküle ol şarab.
ş.41a-7, 36a-16,41b-3,41b-4,13b-10,
12a-12,

şefā'at:(A) bağışlama,şefa
eydür yā'n□ kimse için şefā'at egleme
eylemege mālīk olmayalar meger kim.
ş.14a-3,

şek :(A)zan, şüphe,güman, tereddüt
kıyāmete inanduk āhirete h□ç
şekkimiz kalmadı.
ş.8a-5,
ş.+imiz (8a-5)

şifa:(A) çare, şifa,iyilik
virmezim şifa viren Vek□ kılan Hāq
Te'ālādur eger Tañrıya imān
getürürseñ.
ş.48b-11, 48b-10,48b-11,48b-12,
49a-2,

şir□n:(F)şirin, tatlı,hoş, sevimli
girü açdım başımı bir hōş қоқulu la□f
yüzlü gögcek nūrlu şir□n.
ş.6a-10,

ş□rk :(A)Allah'a eş,ortak қоşma
yā'n□ pēs, iy kāf□rlar emdi didik ol
küfrün ve ş□rk□n 'azābın
ş.13a-11,

şol: şu, o,işte
cūd ve şol semāgat ki gördiñ dükelişi.
ş.3b-11, 6a-5,6a-8,6b-7,6b-16,8a-1,
8a-3,8a-8,9b-16,12a-17,13b-7,14b-12,
15b-1,15b-14,18a-17,20a-2,23b-16,24a-16,
24b-10,26a-2,27a-11,27a-3,27b-13,27b-
15,28b-2,28b-3,32a-12,32b-15,37b-9,38a-
1,38a-5,42b-10,46a-7,47a-3,48b-7,48b-16,

şular:şunlar
қуşlar dükeli birbirine қarışalar şular
kim bir içinde.
ş.30b-16,

T

tā: (F)kadar,dek,nihayet,sonunda,diye
görecek, tā bileler қuru ağaca dil viren
Tañrı eger ölmüşlere dirilik bağışlarısa.
t.7b-5, 3a-2,3b-1,3b-7,5a-3,5a-6,6b-
15,7b-5,9b-9,10a-1,10a-13,10b-1,11a-
14,11b-14,12b-16,14b-4,21a-3,23a-
1,23a-2,27b-9,27b-10,29a-8,29b-
13,29b-14,29b-15,31b-7,34a-14,34a-
13,39b-9,39b-13,41a-8,43a-2,45b-
11,46a-3,46b-15,47a-6,

ta'am:(A) yemek, yiyecek
ve ayakları var ta'am yirler İbn-i
'Abbās eyitdi.
t.14a-9, 45b-15,

tā'at :(A)itaat etme,ibadet etme,ilāhi
emirlere uyma.
kıyamet günü Hāq gündür pēs, her kim
dilerse Tañrısından yaña ve Tañrınuñ
tā'atına yol
t.15a-10,

tāc:(F)hükümdarlık belirtisi olarak başa
giyilen murassa ve sorguқlu serpuş,taç
anı saқlaya 'arş altında gölge vire ve
başına nūrdan tāc düzüle.
t.4b-3,

taqd□r-i ilāh□: (A) ilāh□ hükm
taqd□r-i ilāh□ şöyledür kim dükelüñüz
benüm ölümüm göresi siz ve benüm
firāқumda.
t.7b-3,

ṭaldı: daldı, girdi
yöneldi ol deñize varınca bir bu
dünyāca büyüdi ol deñize şaldı girü
çıķdı ‘arş.
t., 3b-4,

ṭamdı: damladı

nice yüz biñ kaşre ol kuşuñ kanādından
şamdı, her kaşresinden bir ferişte
yaratdı.
t.3a-10,

ṭamu : cehennem

Hüreyre’den ve oldı Tañrı Resül eyitdi
felāk didigi cehennem ṭamusı içinde.
t.38b-13, 8a-1,8a-13,10a-10,11a-
13,11a-14,11a-15,11a-16,11b-14,12a-4,
12a-5,12a-7,12a-11,12a-12,12a-15,12a-16,
12b-2,12b-7,12b-9,12b-12,12b-13,13a-5,
13a-12,13a-15,13a-16,16a-6,16b-5,17a-7,
17a-8,18b-6,25a-4,25a-7,32a-5,32a-6,36a-
2,36a-3,37b-8,37b-9,38b-13,38b-14,40b-2
42b-7,44a-10,47a-12,47b-16,
k.+dan (47a-12)
k.+ya (40b-2)
k.+sı (38b-13)

ṭamzurucı: yağdırıcı,damlatıcı,yağmur
yükü bulut
ammā dahı hayz inmemiş ola ha
müberrid eydir mu‘aşırat didigi
ṭamzurucı demek olur.
t.10a-10,

tañla : hayret etmek,şaşmak,garip
bulmak.

buyurdı; “İy ḥabı̄bim, saña bundan
şañsuķ nesne göstereyin tā ki anı
göricek tañlayasın.
t.3a-2,

tañsuk: garip, tuhaf şey
buyurdı; “İy ḥabı̄bim, saña bundan
şañsuķ nesne göstereyin tā ki anı
göricek tañlayasın.
t.3a-2,

taşra: dışarı, dışarıda, şehrin dışında
kalan yer.

yir kartında ne varsa altundan veyā
gümüşden ve ölülerden hep taşra.
t.34b-3,

tecellı̄:(A) görünme,belirme.
göstermedi pes ma‘lüm oldı kim
dostlarına tecellı̄ kılpup kendüzin
göstere.
t.40a-9,

tedbı̄r:(A) bir şeyi temin edecek veya
önleyecek yol, çare,tedbir.
yā’ni pes ol tedbı̄r eyleyiciler ve
işlerdur.
t.19b-4,

teferrüç:(A) gezinme,dolşma, seyir
sakın uçmağ bir bir teferrüç eyitdi pes
Firdevs ‘alāyı teferrüç ederken bir yeşil
ķubbe gördi.
t.17b-11,

tekebbür :(A)
büyüklenme,ululanma,kibirli
ķulaķsız ve dilsiz ķoŗa, ‘amellerine
tekebbürlük kılanlar olalar ve anlar
dillerin çeyneyeler.
t.11a-2,

tekyelen : sırtını
dayamak,yaslanmak,dayanmak
ol tekyelendi ki direk zāri zāri iniledi,
şunuñ gibi iniledi kim şunuñ.
t.7a-8,
t. +di (7a-8)

tena'um: (A) bolluk içinde yaşama, nimet içinde bulunma. masharaya dutup gülüşdiñ deyüp sevinışdiler tena'um kıldılar ve eyitdiler. t.42a-10,

ten : (F) gövde, beden, vücut dahı uyķuñuzı ve tenleriñüzı çok rahatlık kıldum. t.9b-11,

tert□b : (A) düzenleniş biçimi, sıralama şevābın kim hiç bir müfessir böyle düzmedikdir, ben zā' □ f anı tert□bce yazam . t.4a-2,

tesbih: (A) devamlı Allah'ı anma, zikretme tesbih okur anuñ her bir başında tesbihinden Hāķ Te'ālā bir ferişte yardım. t.14a-13, t.+inden (14a-13)

tevḥ□d: (A) Allah'ın birliğine inanma yemedi ve yazmak okımak bilmedi ve tevḥ□d kelimesin diyenler ile yoldāş olmadı. t.6b-12,

tīz: (F) çabuk, acele, tez, hemen, derhal işāretdür müşr□klere ya'n□ tiz ola kim bileler. t.6b-8, 18b-16,

ṭol : dolanmak süc□den ne kadar kim ol ķubeyi şolandı içine girecek yol bulmadı. t.17b-13,

ṭon : biçim, şekil sarayına girer çıkar ve tanışıkıcı olur ikinci mu'āmele oldur kendü giydüğü ṭonlardan. t.43a-1, t.+lardan (43a-1)

şopraq: toprak, hak ölmüşdür ve şopraq olmuşlardır dirilerdi. Bir neçeler inanurlardı ve lakin kıyāmet t.6b-3, 7a-15, 15a-17, 16b-9, 16b-10, 16b-11, 16b-17, 29a-15, 29a-16, 31b-7,

tevbe: (A) işlenmiş bir günahın veya suçun bir daha işlenmeyeceğine dairsöz verme, tövbe olup tevbe kılasın z□rā ki tevbe kılanlara rahmet. t.43b-14, 39b-7, 39b-8, 50a-13,

şufan: (A) ortalığı kaplayan pek şiddetli yağmur ve fırtına. ve ayuñ ve güneşin nūrı z□rā olurdu üçüncü mu'cizāt ṭufandı dödüncü çekirge. t.21b-8, 23b-10, t.+dı (21b-8)

ṭur : ayağa kalkmak, doğrulmak, durmak, bulunmak çün Resül ğazreti şurdı. t.3a-5,

U

uçmak: cennet ḥ□şāb geldi kim “*Raĝmān* diyen ķulum için varıñ uçmaķda ķolluķcılar oluñ u.3a-11, 3b-1, 5b-17, 11a-14, 13a-15, 13a-17, 13b-5, 13b-6, 13b-12, 13b-13, 13b-14, 14a-1, 16a-6, 17a-6, 17a-8,

17a-12,17a-13,17b-11,19a-15,
21a-3,25a-10,30a-1,32a-7,35b-15,
35b-17,36b-8,40b-11,40b-13,41a-
3,41a-10,41b-5,41b-12,42b-3,
42b-4,42b-7,46a-3,47a-8,47a-11,
u.+ da (3b-1)
u.+iñ (17a-12)

‘uķūbet:(A) ceza, eziyet
‘azāb ve ‘uķūbet artıravūz Rāv□ eydür
Ĥasan ‘a şordum kim ŧamu ehline.
u.13a-12,

‘ulemā:(A) bilginler,ālimler
yıllar ve zamanlar eġleneler aĥķāb
ķaderi ‘ulemā aĥķābiñ ma‘nasında
iĥt□lāf.
u.40a-1, 12a-11,39a-2,47b-11,47b-17,
46a-13,46a-14,41b-11,30a-3,
24b-8,20a-7, 17b-5,14a-5,11b-2,
u.+lar(41b-11)

ulu:büyük, ileri gelen,yüce şerefli
şartışurlar. Mücāhid eyitdi; “Ulu ĥaber
didigi Ĥur‘ān’dur. Bunuñ del□li işbu
ayetdür kim
u.5b-6, 5b-7,5b-8,6b-5,7b-10,9a-6,
10b-3,11b-7,13a-4,13a-5,14a-12,
14a-16,14b-1,21b-4,21b-5,24a-2,24a-
7,25b-15,26b-15,28b-7,35a-8,38a-
1,38a-5,40a-14,
u.+lar (35a-8)
u.+dur (26b-15)

ur : vurmak, çarpmak,koymak,
yerleştirmek
urla ve siz gurdan ķopuķ bölük bölük
gelesiz rivāyet ķılındı
u.10b-5,19b-16,
u.+la (10b-5)

Ü

ümmet: (A) bir peygambere tabi olup
onun yolundan giden,ona baġlı olan
kimselerin tamamı, cemmat
Bismi’l-lāhi’r-raġmāni’r-raġ□m
ümmetiñe armaġan iletgil ki şol ‘aşā ve
şol.
ü. 3b-10, 7b-8,10b-9,17a-8,18a-4,
ü.+iñe (3b-10)

V

va‘de:(A) verilen sure, müddet
yā’n□ kıyāmet günü va‘de ķılunup
durur.
v.10a-17,23a-1,22b-17,23a-2,27a-5,
31b-12,33a-4, 15a-12

vakt : (A) zaman,vakit
ķişisin baña eyit, didim. ķamular beni
terk itdi ve yüzlerin döndürdikleri
vaktin.
v.6a-13, 18b-8,18b-10,18b-16,19b-2,
39b-2,30b-17, 31a-2,31b-9,32a-12,32a-13,
36b-13,6a-6,15b-17
v.+in (6a-13)
v.+ña (30b-7)
v.+ñe (30b-17)
v.+lerde(33a-11)

vāv : (A)eski alfabede yirmi
dokuzuncu harfin adı
vāv vāv-i ķasemdür yā’n□ daĥı
yüzciler ĥaķķında kim
v. 19a-3

va‘İz :(A) öğüt, nasihat
bir gün bir va‘iz ĥalife zamanında
baġdat şehrinde minbere ķıkup va‘iz
ederdi.
v.7a-6, 21a-16,21b-2,

vazıfe: (A) vacib, görev, ödev
süresin vazıfe idinse ol kişinin gözi
nürü eksilmeye, dāyim artmağda
v.29b-17, 4b-5,25b-7,36b-2,4b-5,

ve : (A) ve
pes, Resūl hāzreti eyitdi, “İlāhī ve
seyyidī ve mevlāyī, eger gösterirseñ
yüz biñ.

v.1b-4,3a-3,3a-12,3a-13,3a-16,3b-2,
3b-7,3b-8,3b-10,3b-11,3b-12,4a-2,
4a-5,4a-10,4a-11,4a-12,4a-14,4b-1,
4b-2,4b-3,4b-10,4b-11,4b-12,5a-1,
5b-2,5b-3,5b-4,5b-6,5b-10,5b-11,
5b-12,5b-15,5b-16,5b-17,6a-2,6a-3,
6a-4,6a-11,6a-12,6a-13,6a-14,6b-1,
6b-2,6b-3,6b-7,6b-12,6b-13,6b-14,6b-15,
7a-2,7a-10,7a-11,7a-12,7a-13,7a-15,7a-17,
7b-1,7b-6,7b-8,7b-12,7b-13,7b-15,7b-17,
8a-7,8a-9,8a-10,8a-14,8a-17,8b-1,8b-2,8b-
3,8b-4,8b-6,8b-14,8b-15,9a-1,9a-4,9a-6,
9a-10,9a-12,9a-16,9a-17,9b-1,9b-2,9b-3,
9b-11,9b-15,10a-3,10a-5,10a-8,10a-
10,10a-13,10b-1,10b-3,10b-5,10b-10,10b-
11,10b-12,10b-15,11a-1,11a-2,11a-3,11a-
4,11a-5,11a-6,11a-7,11a-8,11a-10,11a-
13,11a-17,11b-2,11b-3,11b-6,11b-8,
11b-10,11b-13,11b-14,11b-16,11b-17,
12a-1,12a-4,12a-7,12a-8,12a-10,12a-
12,12a-13,12a-14,12b-8,12b-9,12b-11,
12b-16,12b-17,13a-4,13a-8,13a-10,13a-11,
13a-12,13a-13,13a-14,13a-16,13a-17,
13b-2,13b-4,13b-6,13b-7,13b-10,13b-
13,13b-14,13b-15,13b-17,14a-5,14a-8,
14a-9,14a-10,14a-11,14a-12,14a-14,
14a-15,14b-1,14b-3,14b-6,14b-11,
15a-7,15a-10,15a-15,15b-1,15b-5,
15b-6,15b-9,16a-1,16a-2,16a-3,16a-4,
16a-9,16a-13,16a-14,16a-15,16a-16,
16a-17,16b-2,16b-3,16b-5,16b-8,16b-
12,16b-13,16b-14,17a-2,17a-4,17a-5,
17a-7,17a-8,17a-9,17a-13,17a-16,17a-
17,17b-1,17b-2,17b-3,17b-10,17b-12,
18a-4,18a-8,18a-9,18a-10,18a-12,18a-15,
18b-6,18b-9,18b-10,18b-11,18b-15,
18b-17,19a-1,19a-5,19a-11,19a-12,

19a-14,19a-15,19a-17,19b-1,19b-4,
19b-5,19b-7,19b-8,19b-9,19b-10,19b-12,
19b-13,19b-15,20a-3,20a-4,20a-5,
20a-6,20a-8,20a-9,20a-12,20a-14,20a-15,
20a-16,20b-5,20b-11,20b-17,21a-1,21a-7,
21a-10,21a-11,21a-17,21b-1,21b-2,21b-6,
21b-7,21b-8,21b-16,22a-11,22a-12,22b-8,
22b-8,23a-1,23b-4,23b-12,23b-13,
23b-15,23b-17,24a-1,24a-4,24a-7,
24a-11,24b-1,24b-2,24b-4,24b-5,
24b-6,24b-7,24b-12,24b-13,24b-14,
24b-15,24b-16,24b-17,25a-1,25a-3,
25a-4,25a-7,25a-8,25a-10,25a-13,
25a-15,25a-17,25b-10,25b-12,25b-14,
25b-15,25b-16,26a-2,26a-3,26a-4,26a-5,
26a-10,26a-8,26a-12,26a-16,26a-17,
26b-1,26b-2,26b-3,26b-6,26b-7,26b-15,
26b-16,27a-1,27a-3,27a-6,27a-7,27a-8,
27a-13,27a-14,27a-15,27a-16,27b-2,
27b-5,27b-6,27b-9,27b-10,28a-1,28a-3,
28a-7,28a-8,28a-9,28a-17,28b-1,28b-2,
28b-3,28b-4,28b-6,28b-7,28b-8,28b-9,
28b-10,28b-16,29a-4,29a-6,29a-10,29a-13,
29a-14,29a-16,29a-15,29b-1,29b-2,29b-6,
29b-11,29b-16,29b-17,30a-1,30a-12,
30a-14,30a-16,30b-1,30b-3,30b-4,
30b-5,30b-6,30b-12,30b-13,30b-14,
30b-15,31a-3,31a-4,31a-7,31a-8,31a-15,
31a-17,31b-3,31b-3,31b-6,31b-12,31b-13,
31b-14,32a-4,32a-6,32a-8,32a-9,32a-13,
32a-15,32a-16,32a-17,32b-6,32b-7,32b-8,
32b-9,32b-11,32b-12,32b-14,32b-15,
33a-10,33a-13,33a-15,33b-7,33b-9,
33b-15,33b-17,34a-2,34a-3,34a-4,34a-6,
34a-8,34a-9,34a-10,34a-12,34a-14,
34a-16,34a-17,34b-1,34b-2,34b-5,34b-6,
34b-7,34b-8,34b-10,34b-13,34b-16,35a-2,
35a-5,35a-11,35a-13,35a-16,35a-17,35b-1,
35b-1,35b-2,35b-6,35b-10,35b-11,35b-12,
35b-14,35b-15,35b-17,36a-1,36a-14,
36a-15,36b-4,36b-5,36b-7,36b-12,36b-14,
36b-16,37a-1,37a-2,37a-5,37a-8,37a-9,
37a-14,37a-15,37a-16,37a-17,37b-6,
37b-14,37b-15,37b-16,38a-2,38a-8,38a-10,
38a-17,38b-2,38b-10,38b-13,39a-1,39a-3,
39a-8,39a-9,39a-10,39a-11,39a-15,
39b-14,40a-5,40a-6,40a-17,40b-4,40b-10,

41a-2,41a-5,41a-6,41a-8,41a-14,41b-2,
41b-8,41b-9,41b-13,41b-16,42a-2,42a-3,
42a-4,42a-5,42a-6,42a-8,42a-10,42a-
14,42b-1,42b-3,42b-6,42b-7,42b-13,
42b-16,43a-1,43a-2,43a-3,43a-5,
43a-6,43a-10,43a-11,43a-15,43a-16,43b-3,
43b-9,43b-11,43b-12,43b-14,43b-15,44a-3,
44a-6,44a-7,44a-12,44a-14,44a-15,
44a-17,44b-5,44b-9,44b-11,44b-13,44b-16,
44b-17,45a-2,45a-3,45a-7,45a-8,45a-9,
45a-17,45b-1,45b-3,45b-9,45b-10,45b-17,
46a-1,46a-2,46a-4,46a-9,46a-10,46b-4,
46b-5,46b-6,46b-8,47a-17,47b-1,47b-7,
48a-2,48a-1,48a-6,48a-11,48a-17,48b-
7,48b-9,48b-12,48b-15,49a-1,49a-4,49a-9,
49b-13,50a-5,50a-7,50a-8,50a-11,50a-13,
50a-14,50a-15

v□ldān:(A)kullar, köleler
şarab gılmān vire v□ldān vire ve bir
neçeleriñ eline Hāḫ Te'ālā kendü
ḳudret.
v.13b-10,

vire: vermek
şarab gılmān vire v□ldān vire ve bir
neçeleriñ eline Hāḫ Te'ālā kendü
ḳudret.
v.13b-10, 4a-15, 13b-8,13b-11,4b-3,
7b-5,8a-1,9a-10,13b-8,13b-10,13b-11,
14b-7,16a-4,16a-5,16b-2,16b-3,20a-
10,30a-1,36b-10,36b-15,37b-7,37b-12,
44a-1,44a-5,44a-5,45b-6,48b-11,48b-
12,49b-4,

virirdi: verirdi, vermek,
armāgan getürdüm" diridi. Mi'rāc
gicesinde gördik nelerin haber virirdi.
v.3b-15, 25b-16,50a-6

vişāl:(A) isteğine
kavuşma,ulaşma,erişme, vuslat
iy ḳulum vişāl 'ālemine irüricek
bildürem kim benüm vişālümde kim
v.8b-16, 8b-17,8b-15,
v.+ümde (8b-16)

vücūd:(A) varlık, var olma
mu'āmeleler eyitdi kendü kereminden
ol çünkim 'adem'den vücūd 'ālemine
getürdi
v.45b-12, 27a-12,
v.+a (27a-12)

Y

yā: (A) ey
didi. Andan Ser□r eydir; yā oğuly.6a-5,3b-
16,6a-5,6a-6,6a-17,7a-2,7a-10,7a-17,7b-
7,7b-12,8a-3,8a-16,8b-5,9a-14,10b-8,10b-
7,13b-14,13b-17,15b-14,16a-10,20b-6,20b-
13,21a-9,21a-7,22b-15,22b-8,23a-6,23a-
7,26b-3,27b-11,29a-1,29a-5,31b-17,32a-
1,32b-16,33a-13,33a-9,37b-3,42a-17,45a-
14,46b-16,46b-14,

yaḳın: zamanda ve yerde uzak
olmayan,az bir arayla ayrılmış olan,
yanında, yakınında olmak
ol eyitdi Ma'az bin cebel Eyyüp
enşār□ evinde Tañrı Resülün'e yāḳın
otururdu
y.10b-6,

yañağ : taraf, yön, cihe
yañağın yoğıdı ve bir yet□m idi anuñ
elin ḫtavuz ve bilmedügin.
y.6b-14,

yandırıcı: yakıcı
ve dañı ḳıldık bir güneş aydıñluğı
aydıñlu ve nürlü ve ıssı ve yandırıcı
çırāğ ḳıldık.
y.10a-3,

yarat : meydana getirmek, yoktan var
etmek,halketmek
nice yüz biñ ḳaşre ol ḳuşuñ ḳanādından
şamdı, her ḳatresinden bir ferişte
yaratdı.
y.3a-10, 9b-10,

y.+dı (3a-10)

yavlaq: çok fazla, pek çok,
Resül çün bunı işitdi yavlaq sevindi
şād.
y.3b-12,

yegin: baskın, üstün
ğuşşası vardur bir dirilik hālinde yegin
rızk ğuşşası.
y.29b-10,

yeşil: yeşil
Allāh didigi sâ'at Resülün mübârek
ağzından bir yeşil kuş.
y.3a-7,

yet□m:(A) tek, eşsiz, babası ölmüş olan
çocuk.
yañağın yoğdı ve bir yet□m idi anuñ
elin tutavuz ve bilmedügin.
y.6b-14,

yılkı: hayvan
ve dahı yemişler bitürdiñ âdemler çün
ve otlar bitürdiñ yılkılar.
y.28a-9, 29b-15, 44b-9,30b-15,
k.+lar (44b-9)

yigit: genç, delikanlı, yiğit
yigitliginde dünyādan getdi, atası
gendü eliyle.
y.5b-14,
k.+ liginde(5b-14)

yil: rüzgar, yel
ay ve güneş ve yıldızlar deñiz bırğa
andan Haq Te'ālā debür yilini viribiye
esdüre.
y.30b-5,

yir: yer, mevki

çıkıma gendü yirin uçmağda baş gözi
ile görmeyince ve dahı cān acısın
görmeye.

y.4a-11, 6a-4,6a-5,7a-6,7b-9,9b-1,
9b-5,9b-6,9b-8,9b-9,10a-2,10b-3,11a-13,
11b-7,14a-11,15b-1,15b-2,15b-10,20a-11,
20b-11,20b-13,21a-8,22b-5,23b-16,24b-8,
24b-9,24b-13,24b-17,27b-8,28a-5,28a-5,
28a-6,29b-7,30a-8,30a-9,30a-17,30b-
13,30b-14,31a-4,31a-11,31b-7,32b-17,33a-
1,33a-2,33a-7,33a-10,33b-4,34b-3,36b-14,
38a-8,38a-10,38a-14,38a-16,38b-4,38b-16,
41b-13,42b-9,43a-15,43a-16,43a-17,
43b-1,43b-2,46b-10,46b-12,47a-2,
48b-15,49b-6,49b-13,50a-11,
y.+iñ (48b-15)
y.+ler (36b-14)

yohsa: yoksa, mevcut değil
yalıñız ben kulañmıdır yohsa
ortağum varmıdır.
y.3b-9,

yoldāş: yol arkadaşı
yemedi ve yazmak okımak bilmedi ve
tevħ□d kelimesin diyenler ile yoldāş
olmadı.
y.6b-12,

yön : yönelmek
çıkdı ol 'atā deñizine yöneldi, ol kuş
deñize varınca büyüdi bir dünyāca
kadar.
y.3a-8,

yumdum: kapamak, yummak
zārılık kıldım gözlerümi girü yumdum
çün.
y.6a-9,

Z
zahm: galebe etmek, omuz
vurmak, sıkıştırmak, tazyik.
varasın bunlarıñ kimisin kırasın ve
kimisin zahımlu.

7b-15,
z.+lu (7b-15)

zār : (F) ağlaya, inleyen
ol tekyelendi ki direk zārı zārı iniledi,
şunuñ gibi iniledi
z.7a-8,
z. + 1 (7a-8)

zārılık:(F)
yoksulluk,güçsüzlük,düşkünlük
hāl içinde gördüm inleyüp zārılık
kıldım gözlerümi girü yumdum çün.
z.6a-9, 7a-16,

zāt:(A) kendi,öz, kimse
gördiklerinden şonra zātın kimisine bu
dünyāda görmediklerin bildürür.
z.8b-11,
z.+ in (8b-11)

zebān□:(A) cehennem bekçisi
ile bağlayup zebān□ler eline virevüz,
z.8a-1, 38b-17,
z.+ler(8a-1)

zebūn:(A) zayıf, güçsüz,âciz
ve dünyâyı aña müsaḥḥar kılavuz ve
kâfirleri aña zebūn kılavuz.

z.6b-15, 7b-8,
zemher□ : (A)kışın en şiddetli zamanı,
karakış
içreler bir neçeler eydir ol
zemher□ndür
z.12b-2,
z.+indür(12b-2)

zinhār : (F) sakın, asla,sakın ha, ola ki
yā baba zinhār ‘amme süresin becid
oğuğıl kim mü’ minlere eyü yārdur.
z.6a-17,

Z□rā: (F)çünkü, şundan dolayı, şu
sebeple
fenā maḳāmıdır ve kendüyi hiç
bilmeklidir. Z□rā varlık ol vaḳti
z.9a-6, 23a-8,29a-11,

zūrriyet : (A) soy, nesil, kuşak
pes kaçan kıyamet güninde görse kim
âdem peygamber ve onuñ zūrriyetin.
z.17b-2, 38a-17
z.+in (17b-2)

BEŞİNCİ BÖLÜM

ŞAHİS İSİMLERİ DİZİNİ

ŞAHİS İSİMLERİ DİZİNİ

‘Abbās bin ‘Abdulmuṭṭalib: (25b-15)

‘Abdulazīz : (47b-10)

‘Abdulaziz bin yahya: (47b-10)

‘Abdullah bin bekir: (21b-4)

‘Abdullah bin mansür: (28b-5) (27a-3)

‘Abdullah bin şureyh : (26a-8)

‘Abdullah İbn-i meslem : (20b-10)

‘Abdullah bin şalīḥ : (35a-5)

Ādem : (11a-5)(11a-10)(14b-10)(14b-11)(14b-12)(14b-16)(15b-5)(16b-14)(17a-5)
(17b- 4)(18a-8)(19a-14)(20a-6)(24b-14)(27a-4)(27a-10)(27a-14)(27a-17)(27b-5)
(27b-9)(28a-1)(28a-9)(47b-9) (47b-11) (47b-13).

Ahmed bin Yusuf : (33b-8)

‘Ali İbn-i Ebī Ṭalīb : (11b-10)

‘Alqama: (14a-10)

‘Ammar : (11b-10)

‘Ammar bin yesār: (38a-17)

‘Ata : (38a-16)

‘Attiye: (14b-15)(18a-9)

‘Ayşe : (25a-14)

Berrā bin gaziden : (10b-5)

Ca'fer : (17a-7)

Cüneyd : (33b-2)

Daḥḥāk: (27b-1)

Ebī bin ka'be : (36a-15)

Ebī Hureyre : (45a-8)(46b-5)

Ebī Ṭalīb Halil 'e : (11b-10)

Ebū Şalīḥ : (15a-5)

Ebū Amām : (25b-10)

Ebū Bāyezīd Beştāmī : (9a-5)(8b-11)(

Ebū Bekr bin Tahir : (27a-15)

Ebū Cehl : (42a-2)(25b-14)(33b-9)

Ebū Derdā: (41a-9)

Ebū Duḥā : (11b-4)

Ebū Hālden : (15a-4)

Ebū Ma'aviye : (15a-4)

Ebū Ḥamza : (14a-10)

Ebū Ravḳ : (19a-14)

Ebū'l-'Aliye : (10a-8)

Ebū'l-ḳāsım : (17a-13)

Ebū'l-Leys : (17a-11)

Enes bin Mālik : (40a-7)(49b-11)

Hārūn : (23a-5)(23a-15)(22a-14)(22a-11)

Hārūn bin Kesir : (25b-10)

Hişām Ca‘fer : (34b-13)

İbn-i Abbās : (10a-7)(14b-15)(14b-12)(14b-13)

İbn-i Kīsān : (10a-11)

İbn-i Mes‘ūd : (11b-4)(18a-11)(19a-16)

İbrahim İbn-i ‘Abbās : (14a-6)

‘İkrime : (35b-8)

‘İsa : (47b-10)(49b-5)

İşhāk bin beşīr : (43b-12)

ķatāde : (30b-10)(31a-8)(18b-9)

Kelbī : (27a-8)(30b-8)

Lūt : (28b-10)

Ma‘āviye : (15a-4)(32a-17)

Ma‘āz bin Cebel Eyyüp Enşārī : (10b-6)

Mālīk : (36a-9)(47b-2)(48b-13)(48b-14)(48b-16)(49a-3)(49b-2)(49b-9)

Muḥammed : (13b-14)(13b-17)(7a-2)(7b-7)(7b-12)(8a-3)(8a-14)(8a-16)(13b-14)
(13b-17)(20b-6)(20b-13)(42a-11)(44b-13)(44b-15)(45a-14)(47b-8)(47b-10)(48a-1).
Mūsā : (20b-13)(20b-14)(21a-4)(21a-6)(22a-6)(22a-7)(21a-7)(21a-10)(21b-3)(21b-6)
(22b-3)(21a-11)(21b-11) (21b-10).

Muḥammed bin Hüseyn : (28b-5)

Muḥammed İbn-i ‘Ali : (12b-8)

Muḥammed Muştafa : (8b-5)

Mūsā : (20b-13)(20b-14)(21a-4)(21a-6)(22a-6)(22a-7)(21a-7)(21a-10)(21b-3)(21b-6)
(22b-3)(21a-11)(21b-11) (21b-10).

Mücāhid : (14b-13)(16b-11)(12a-1)(18b-6)(13b-4)(19a-8)(14b-10)(19a-14)(14b-13)

(20a-2)(20a-11)(26b-16)(27a-13)(30b-6)(8a-2)

Müķātil : (26b-9)(13a-3)(10a-5)(16b-13)(18a-15)(19a-15)(26b-9)(26b-11)(27a-6)
(27a-8)(30b-6)(31a-10)(32b-14)(34b-1)(41a-3)(41b-5).

Nāfi : (11b-13)

Nuḥ : (28b-10)

Ḥābil : (28b-10)(28b-10)

Ḥasan : (12b-8)(14b-11)(31a-8)(18b-9)

Osman bin Ebī 'Atakdan : (20b-10)

Ömer bin Abdullāh : (17a-12)

Ömer bin Mürre : (19b-5)

Rabī 'bin Süleyman : (40a-10)

Rāvi : (13a-12)

Şābit: (14a-10)(19b-6)

Sa 'id bin Beşir : (46b-5)

Sa 'id bin Cübeyr : (13b-4)(45b-3)

Selmān-ı Fārsī : (36b-7)

Serir-i Saķati : (5b-13)

Sevdā: (28b-14)

Sūfyān : (11b-10)

Süleyman bin Meslem : (11b-13)

Süleymān Peyğamber : (15b-16)

Şa 'bī : (14a-15)

Şehr bin Ḥavşeb : (12b-2)

‘Utbe : (42a-3)

‘Utbe bin Ebī Leheb : (27a-6)

Ümiyye bin Hālef : (25b-15)

Vasıṭī : (33b-1)

Veheb : (14b-4)

Veheb bin Münebbih : (33b-15)

Velīd bin Muġire : (42a-3)

Yaḥyā: (37b-5)

Ya‘ḳup bin ‘Abdullah : (17a-7)

Zeyd : (34a-8)(36a-14)(42b-13)

Zeyd bin Eslem : (25b-10)

SONUÇ

Çalışmasını yaptığımız eser Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait “Tefsir-i Kur’an” dlı yazmanın Transkripsiyonu ve Sözlük Çalışması (1b-50b Varakları) ele alarak yaptık. Amme Cüzü Kur’an-ı kerim’in otuzuncu ve son cüzüdür. Cüzün ilk sûresi olan Nebe sûresi "Amme " kelimesiyle başladığı için cüz bu adla anılmıştır. Amme cüzünde şu sûreler vardır (Nebe ', Nazi'at, Abese, Tekvir, İnfitar, Mutaffifin, İnşikak, buruc, Tarîk, A'lâ, Gaşiye, Fecr, Beled, Şems, Leyl, Duha, İnşirah, Tin, Hümezeh, Fil, Kureyş, Maun, Kevser, kafirun, Nasr, Tebbet, İhlâs, Felak, Nâs) Murad Aslan bey oğlu İshak Bey'e ve Orhan oğlu Süleyman paşa'ya ayrı ayrı sunulmuştur. ³⁰⁶

Bizde Tercümesini ve incelemesini yaptığımız ayetler ise Nebe, nazi'at, 'abese, tekvir, infitar, mutaffifin, inşikak, buruc ayetidir.

Eser, Manisa il Halk Kütüphanesi 45 Hk 174 (MHK174) numarada yer almaktadır. Eserin ismi kütüphane kayıtlarında Tefsîr-i Kur’ân adıyla kayıtlıdır. 210x147-155 x105 mm ölçülerinde II+117 varak ve her bir sayfası 17 satır harekeli nesih ile yazılmıştır. Cildi rutubet lekeli ve birleşik harf filigranlı krem renklidir. Çizgi şemseli, zencirekli, köşebentli, miklebli, yıpranmış kahverengi meşin cetveller ve söz başları kırmızı mürekkeble yazılmış olması ilk göze çarpan özelliğidir. Eser Amme cüzünün başından sonuna kadar olan kısmı ihtiva etmektedir. 1b'de Fatiha sûresi bulunmaktadır. İla'da Osmanağa-zâde Hüseyin b. Ahmed'in 1221/1805 tarihli Muradiye Kütüphanesine vakıf kaydı ile vakıf mührü vardır. Bu mührden eser içinde de bulunmaktadır. 1a-3a arasında tefsirle ilgili önsöz mahiyetinde bir bölüm vardır. ³⁰⁷

Eser tefsirli tercüme şeklinde olmasına karşın diğer tefsir kitapları kadar uzun değildir. Diğer tefsir kitaplarında her bir ayet verildikten sonra uzun uzadıya açıklanır. Bu eserde de verilen ayetler yalnızca tercüme edilmekle kalınmamış, daha detaylı şekilde açıklanmıştır ancak açıklamalar diğer tefsir kitaplarındaki gibi sayfalarca sürmemektedir. Ayetler açıklanırken mealin yanı sıra rivayetler, kıssalar ve hikayelere de yer verilmiştir. Her bir surenin başında o surenin nüzul yeri, ayet sayısı ve harf sayısı verilmiştir. Sonunda ise müstensih genelde bu eseri okuyanlara dua etmiş,

³⁰⁶ Enfel Doğan, Mustafa bin Muhammed Kur’ân’ın Kalbi 14. Yüzyıla Ait Bir Sûre-i Yâsîn Tefsiri, Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2016, s.25-26.

³⁰⁷ İsmail Taş, Manisa İl Halk Kütüphanesindeki “Tefsîr-i Kur’ân” Eseri ve Söz Varlığı Üzerine.175

okuyanların da kendisine bir Fatiha hediye etmelerini rica etmiştir. Bazen bir ayet bütün olarak açıklanmamış, parçalara bölünmüş halde açıklanmıştır. Cümlelerin bir çok yerde devrik olarak kullanıldığı, özellikle “ki” bağlacının kullanımıyla kısa cümlelerin birbirine eklenerek satırlar boyunca süren uzun cümleler haline getirildiği göze çarpmaktadır. Eser, söz varlığından anlaşıldığı üzere bir Eski Anadolu Türkçesi dönemi metnidir ancak büyük ihtimalle istinsah tarihiyle alakalı olarak Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerinden farklı yönleri de bulunmaktadır.³⁰⁸

Anadolu sahasında iki tür kur'an tercümelere bulunmaktadır. Bunlar satır arası tercüme ve tefsirli tercüme türleridir. Satır arası tercüme türü birebir her kelimenin anlamı yazılarak yapılmıştır. Tefsirli tercüme ise her ayeti bütün olarak ele alıp geniş bir şekilde açıklanarak tefsiri yapılmıştır. Bizim çalışmamıza esas olan metnimizde müellif her ayeti bir bütün olarak ele almaktan çok kısa kısa açıklamasını yaparak yanında hikâyelere, rivayetler, parçalara yer vererek o dönemin olayları hakkında da bizlere bilgiler sunmaktadır.

Bursalı Mehmed Tahir'in eserinde müellifin hayatı hakkında kısa bir bahis geçmektedir. Mustafa bin Muhammed Ankaravî ulemâ-yı Osmâniyyenin kudemâsından bir zattır. Şehzade Süleyman Paşa namına bir cild-i kebîr üzere Türkçe yazdığı mukaddimesinde Münderic olan Sûre-i Mülk Tefsiri tarih-i lisan-ı Osmânî noktasında haiz-i ehemmiyettir. Bir de mevize, fezâil-i şuhûr-ı selâse, mu'cizât fazilet-i salât ve hikâyât-ı latîfe ani'l-eslâftan bâhis Türkçe Hulvü'n -nâsihîn isminde diğer bir eseri daha vardır ki her ikisi de kütüphane-i Umumîde mevcuttur.³⁰⁹ Öte yandan Mustafa bin Muhammed 'den Osmanlı Müellifleri'nde "Mustafa bin Muhammed Ankaravî" olarak bahsedilmesi, ayrıca Hatiboğlu Muhammed'in mensur olarak yazılmış olan Mülk sûresi Tefsiri'ni Letâif-nâme adıyla nazma çekerken mukaddimesinde Mustafa bin Muhammed için "Muslihuddin" lakabını kullanması Onun kimliği ve adı konusunda birtakım tartışmaları beraberinde getirmiştir.³¹⁰

³⁰⁸ Ali Al-rawe, Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait “Tefsir-i Kur’ân” Ait Yazma Üzerinde Cümle Çözümlemesi. (Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, yüksek lisans tezi, Dan.: Dr. Öğr. İsmail Taş, Karabük 2021).

³⁰⁹ Doğan, a.g.e.,s.25-26.

³¹⁰ Doğan, a.g.e.,s.26-27.

Bizde müellifimiz Mustafa bin Muhammed hakkında detaylı bilgilere Dr.İsmail Taş'ın "15. Yüzyıla Ait "Enfesü'l-Cevâhir" adlı yüksek lisans tezinden ulaştığımız bilgiler doğrultusunda Muslihü'd-din müellifin ismi olmayıp lakap olarak kullanılan bir kelimedir. Bu kelime Mustafa veya Muhammed isimlerinin önüne getirilerek kullanılanmaktadır.³¹¹ O dönem eğitim aldığı kişiler tarafından takılan veya kullanılan bir lakap olabileceği muhtemeldir.

Böylece Mustafa bin Muhammed ile Mustafa bin Muhammed Ankaravî'nin aslında aynı kişiler olduğu Hatiboğlu Muhammed'in Letâif-nâme adlı eserinde bahsettiği Muslihu'd-din-i Muhammed'in de araştırmalarımız sonucu aslında aynı kişiler olduklarını söyleyebiliriz. Ayrıca araştırmalarımız sırasında 14. Yüzyılın müelliflerinden olan Mustafa bin Muhammed'in o dönem İnançoğlu Murad Arslan Bey'e ve Hamitoğullarından Hızır Beg'e eserlerini sunduğuna göre, bu beylikler için ilim merkezi olan Eğirdir ve Denizli civarlarında yaşadığı söylenebilir. Doç. Dr. Hatice Tören'nin belirttiğine göre, Mustafa bin Muhammed muhtemelen eserlerini 1360-1368'lerde yazmıştır. Bu sebeple müellifin 1368'den sonra vefat ettiği düşüncesi akla gelmektedir. Ayrıca müellifin ölüm ve doğum yılı bir netliğe kavuşmasa da 14. Yüzyılda eserlerini meydana getirdiği anlaşılmaktadır.³¹²

Sonuç olarak metnimiz Eski Anadolu Türkçesi döneminin Türk dil özelliklerini taşıırken yanında Arapça, Farsça yazı dilinin özelliklerinin bulunması açısından devrik ve kuralsız cümlelerin oluşmasına sebep olmuştur.

Tez Çalışmamız başlıca beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Mustafa bin Muhammed'in hayatı ve nüsha karşılaştırmaları yapılarak netliğe kavuşturulmuştur. İkinci bölümde de esas olan metin kısmının Transkripsiyonu yapılarak yazıldığı dönemin dil özelliği yansıtılmıştır. Üçüncü bölümde şekil ve imla özelliklerini işledik. Dördüncü bölümde ise sözlük kısmını ekleyerek seçtiğimiz kelimelerin metin içindeki anlamlarını ve sayfa numaralarını vererek sözlüğümüz yapılmıştır. Böylece metnimiz Türkçenin söz varlığı ve kelime hazinesi açısından oldukça zengindir.

³¹¹ Taş, a.g.e., s.38.

³¹² Taş, a.g.e., s.39-40.

KAYNAKÇA

- Akçay, Y. (2005). Mustafa Bin Muhammedin İhlas Suresi Tefsiri. Kütahya, Yüksek Lisans Tezi.
- Banguoğlu, T. (1995). Türkçe'nin Grameri. Ankara : TDK Yayınları.
- Bilgegil, M. K. (2014). Türk Dilbilgisi. Konya : Salkımsöğüt Yay.
- Bılıkçı, B. (2009). Ankaralı Mustafa Bin Muhammed ve Hulvü'n-Nāsihîn (Dil İncelemesi- Metin-Sözlük (1b-42b. İstanbul,Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yüksek Lisans Tezi.
- Doğan, E. (2006). Ahlâk-ı Alâî Metin-Sözlük-Sentaks İncelemesi. İstanbul, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, Y. (2018). Mustafa B. Muhammed İhlas Sÿresi Tefsiri,Metin-Dil İncelemesi,, Kocaeli,Yüksek Lisans Tezi.
- Doğu, A. (1989). 'Amme Tefsiri (İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım). Konya, Yüksek Lisans Tezi.
- Ergin, M. (1992). Türk Dil Bilgisi. İstanbul, Bayrak Yayınları 19. Baskı.
- Gacsi, S. (2011). "Ahmed-i Dâî'nin vesîletü'l Mülûk Adlı eserinde Metin - Kelime Grupları İncelemesi. İstanbul,İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstîtüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Gül, N. (1995). 'Amme Tefsiri, Metin -İnceleme, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Güler, H. (2020). İrk Bitig'de İsim ve Sıfat Tamlamaları,. Türk Ekini Dergisi Sayı 6, 6.
- Hatiboğlu, V. (1972). Dilbilgisi Terimler Sözlüğü. Ankara : TDK.
- Kaya, H. (2020). Ahmed-i Dai nin Tıbbı Nebevi Adlı Eserinde Kelime Grupları. Erzincan : Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Kaya, H. (2020). Ahmed-i Dâî' nin Tıbb-ı Nebevi Adlı Eserinde Kelime Grupları. Erzincan.
- Korkmaz, Z. (2009). Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi. Ankara : TDK.
- Korkmaz, Z. (2009). Türkiye Türkçesi Grammeri. Ankara : TDK.
- Nisar, U. (1987). Mustafa Bin Muhammed, 'Amme Cüzü Tefsiri vn. 121b-143a. Ankara, İstanbul Üniversitesi.
- Özkan, M. (2009). Türk Dilinin Gelişme Alanları Ve Eski Anadolu Türkçesi, İstanbul : Filiz Kitabevi Genişletilmiş 3. Bs.

- Özkan, M., & Sevinçli, V. (2017). Türkiye Türkçesi Söz Dizimi. İstanbul : Akademik Kitaplar.
- Özkan, M. (2010). Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yapılmış Kuran Tercümelere, Tarihten Günümüze Kurana Yaklaşımlar. İstanbul : İlim Yay Vakfı.
- Şen, F. (2011). Üveys b. Hoca Osmân b. Emîr İlyâs b. Evliyâ'nın 'Amme Cüzü Tefsiri Üzerinde Dil İncelemesi. İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi.
- Tabaklar, Ö. (1987). 'Amme Cüzü Tefsiri Mustafa Bin Muhammed, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tabaklar, Ö. (2014). Anadolu Sahasında Yazılmış Bir Sure Tefsiri. İlmi Araştırmalar, 98.
- Taş, İ. (2008). 15. Yüzyıla Ait Enfesü'l - Cevâhir Adlı Yazma Üzerinde Dil İncelemesi Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük. İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Topaloğlu, A. (1989). Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü. İstanbul : Ötüken yayınları.
- Torun, Y. (2006). Türkçe'de Unvan Grupları Dizilişi Özellikleri Üzerine. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.15, Sayı 1, 362-363.
- Tulum, M. (2014). Sinan paşa Tazarru' name Yakarışlar Kitabı. İstanbul: İstanbul Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay.
- Türk, D. K. (2009). Derleme Sözlüğü. Ankara: C. I-VI,.
- Türk, D. K. (2009). Tarama Sözlüğü. Ankara: C. I-VII, 4 bs.
- Türk, D. K. (2009). Türkçe Sözlük. Ankara: 10.bs Tıpkıbasım.
- Yelten, M. (2014). Anadolu Sahasında Yapılmış Sÿre Tefsirleri ve Bu Tefsirlerin Türk Dili Açısından Önemi. İlmi Araştırmalar.
- Yıldırım, K. (2011). Üveys b. Hoca Osmân b. Emîr İlyâs b. Evliyâ'nın 'Amme Cüzü Tefsiri Üzerinde Dil İncelemesi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

٢

في روفف هذه الكتب والمنسوخات طابا لمضاة انتم الملك الهادب
 بيتي خاتمة الازرية بح ان لا تخيم منها وانا الفتحة الى سد التراب
 عثمان انا زادو المي صبي بن المي صبي المي صبي
 سه بوايني وكاهة مستم لردا
 صلواته فان كلف
 لمرى شيعه

١٧٤
 ١٧٤

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين الرحمن الرحيم

الخبير الخبير يوم الدين

تعالى وما يراك يستعجبون

الاصراط المستقيم صراط الذين انعمت

عليهم غير المغضوب عليهم ولا

الضالين

اعوذ يا الله من الشيطان الرجيم آمين

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

اللهم انجز لي حاجتي

رحمتی که رسد در دعا و اول در ختم شدن سخن و در ختم شدن سخن بگویند
 که اینها در رسد و اول در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند
 در اول و اول در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند
 چه آنکه در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند
 و در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند
 اینها در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند
 بهر که در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند

ایچا هر که در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند
 شایق بود و در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند
 اینها در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند
 خواهی خواند که در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند
 سوره سحر و طه و اول در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند
 اوله تقدیر و اول در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند
 تفسیر به سبب اوله
 اوله تقدیر و اول در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند
 و اول در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند
 معنی اینها در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند
 اوله تقدیر و اول در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند
 و اول در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند
 اینها در ختم شدن سخن که اینها در ختم شدن سخن بگویند

رُوحٌ دَرِيدِيٌّ قَوْلًا لَدُنَّ نَسْتَكْبِيهِ وَيُؤَدُّ **وَقَوْلًا لَكَ أَوْ حِينًا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرٍ**

قَوْلُهُ هَآءِ **وَاللَّذِيكَ صَدَقَ** يَعْنِي قِيَامَتِ كَوْنُكَ فِي شَيْءٍ لَمْ يَصِفْ إِلَّا لَمْ يَجْعَلْ

سُؤْلَهَا قَوْلَهُ هَآءِ **لَا يَجْعَلُهُمْ إِلَّا مِنْ أَدْنَى أَلَمٍ أَعْجَبُوا** يَعْنِي حَقُّ

قَوْلِهِمْ رَجَسُوا رِيْسًا أَوْ لِسُوْنِيًّا حَتَّى قَالُوا لَمْ يَرَوْا أَبُو سَعَادٍ يَدْعُو حَالًا دُونَ

وَأَبُو الْعَلَاءِ كَيْفَ آتَيْنَاهِي فَوَشَّهَهَا صَفْطًا طَوْرًا حَقًّا قَالِي سَمِيحًا لَمْ يَسْمَعْ

وَبَرِيْدِي أَوْ كَيْشِيْلًا لَمْ يَكُنْ دُنْيَا لَمْ يَلَهُ اللَّهُ حَتَّى سَمِعَ اللَّهُ وَيُشْرِي أَوْ كَالْقَوْلِ

تَمَّارٍ **وَاللَّهُ أَلْمُوهُ لِلْعَلَفِ** يَعْنِي أَوْلِيًّا قِيَامَتِ كَوْنُ حَقِّ كَوْنُهُ أَوْ كَالْحَقِّ كَوْنُهُ

يُؤَدُّ لَنَا مَسَافَةً قَتَابِي هُوَ كَرِيْمٌ يُوَسُّوْنُ سَقَانٌ كَتُوْرَسِدَةً إِنَّمَا سَمَّاهُ مَطْلَقًا كَأَنَّ أَوْلِيًّا

قَوْلًا وَاجْتِدَادًا بِرِيْسٍ أَدْنَى قَوْلُهُ تَمَّارٌ **وَأَمَّا الْعَقْدُ إِلَى الْعِيَادِ** يَعْنِي أَلَمٌ

قِيَامَتِ كَوْنُ حَقِّ كَوْنُهُ لَدُنَّ سَبْتِ هُوَ كَرِيْمٌ دَرَسِدَةً لَمْ يَسْمَعْ بِهَا وَكَلَّ يَبْرُؤُكَ طَلَعَتْ يَدُكَ

دَرَسُوْنَ قَوْلُهُ هَآءِ **إِنَّمَا أَنْتَ مُعَذِّبٌ قِيَامَتِ** يَعْنِي بِرِيْسٍ قَوْلُهُ سَبْتِ يَعْنِي

عَذَابًا لَهُ يَعْنِي رَضَتْ فَلَذِيْقَ رِيْسٍ يُوْفِقُ عَقَابَ كَوْنِ سَمْعٍ دُونَ دَرَسُوْنَ قِيَامَتِ كَوْنُ

بِنَجْمٍ لَدُنَّ يَدُكَ عَقَابَ دَرَسِدِي لَدُنَّ غَدَا سَمْتًا بَوْلًا قَوْلُهُ لَمْ يَكُنْ قَوْلُهُ **يَوْمَ نُنْظِلُ**

الَّذِي مَا أَقْبَلَتْ يَدَا يَعْنِي قِيَامَتِ كَوْنُهُ كَثِيْرًا كَيْفَهُ إِشْرَافًا سَبْتِ بَوْلًا أَوْ يُوْفِقُ

يَا وَرَدَانَ يَعْنِي حَيْرَانَ وَشَرَّحَانَ هُوَ كَرِيْمٌ رِيْسٌ يَدُ سَابِغَةً يَعْنِي حَيْرَانَ بَوْلًا

قَوْلُهُ هَآءِ **وَعَبْرُ اللَّحَاةِ بِالْبَيْتِ كُنْتُ قِيَامَتِ** يَعْنِي بِرِيْسٍ أَوْلَى قِيَامَتِ كَأَنَّ لَدُنَّ

إِنَّمَا كَأَنَّ كَرِيْمًا يَدُ حَيْرَانَ طَلَبًا لَدُنَّ أَوْلَى قِيَامَتِ عِنْدَ الْإِقْدَانِ عَمَلًا بِرِيْسٍ قِيَامَتِ

وَكُوْر كَعْبَةٍ كَوْنُكَ وَأَوْ لَوْ لَعَبَةٍ أَوْ لَوْ لَقْنَا نَابِلًا أَوْ لَدُنَّ مَكْنُ أَوْلَى رِيْسًا قِيَامَتِ كَلْبَةٍ

قَوْلًا لَدُنَّ هُوَ مَطْلَقٌ كَيْفَهُ طَلَعَتْ حَقُّ قَوْلِهِ بَرِيْسٌ شَيْءٌ بَوْلًا أَوْلَى رِيْسًا قِيَامَتِ كَلْبَةٍ

كَوْنُ سَبْتِ الْعَمُوْنَ كَيْفَهُ طَلَعَتْ رِيْسِي بِيْلِكَ فَرِيْسَةً كَلْبِيَّةً كَيْفَهُ رِيْسِي بِيْلِكَ بَرِيْسٌ

لَقِيْنَا مَسْتًا وَكُنَّ مَجْمُوعٌ جَبْرِيًّا لَوْ صَوْرَتِي أَوْ زَوْرِيًّا بَوْلًا وَهَبَ آتَيْنَاهِي بَابِ

جَبْرِيًّا بَابِ حَقِّ قَوْلِهِ حَضْرَتِي لَدُنَّ رِيْسِي لَدَهِيْبِيْسِيْنَا لَدُنَّ دَرَسِدِي هُوَ رِيْسٌ مَكْنُ لَدُنَّ

بَوْلًا سَبْتِ فَرِيْسَتَهُ يَدُكَ لَوْ جَبْرِيًّا لَوْ صَوْرَتِي وَأَوْلَى رِيْسًا مَكْنُ صَفِّ بِقَلْبِي وَرِيْسِي

دَرَسِدِي بَابِ شَكْرِيْنَا إِشْفَادًا وَنَشْتَلُ دَرَسِدِيْنَا لَوْ كَيْفَهُ حَقُّ قَوْلِهِ بَوْلًا وَرِيْسِي

كَيْفَهُ سَمِيحًا لَمْ يَسْمَعْ لَوْ كَيْفَهُ كَالْقَوْلِ أَنْتَ تَمَّارٌ حَقُّ قَوْلِهِ بَوْلًا **يَوْمَ لَا رُوحَ**

يَوْمَ لَا رُوحَ وَاللَّذِيكَ صَدَقَ بِالْبَيْتِ هُوَ هُوَ أَلَمٌ أَعْجَبُوا وَالْعَمُوْنَ

جَاهِلًا يَدُ رِيْسِي رُوحٌ بَوْلًا يَدُ رِيْسِي صَوْرَتِي بَوْلًا يَدُ رِيْسِي أَوْلَى رِيْسًا

أَبِيْرَ رُوحٌ بَوْلًا يَدُ رِيْسِي أَوْلَى رِيْسًا بَوْلًا يَدُ رِيْسِي أَوْلَى رِيْسًا وَرَقَاتَانِ أَوْلَى

أَبِيْرَ رِيْسِي بَوْلًا يَدُ رِيْسِي أَوْلَى رِيْسًا بَوْلًا يَدُ رِيْسِي أَوْلَى رِيْسًا وَرَقَاتَانِ أَوْلَى

كَيْفَهُ رِيْسِي خَلْفَهُ أَيْ مَعْنِي مَجَاهِدًا رِيْسِي قِيَامَتِ رِيْسِي أَوْلَى رِيْسًا رُوحٌ حَقُّ

قَوْلِهِ لَدُنَّ يَدُكَ صَوْرَتِ أَوْلَى رِيْسِي أَوْلَى رِيْسِي أَوْلَى رِيْسِي أَوْلَى رِيْسِي أَوْلَى رِيْسِي

فَرِيْسَتَهُ لَدُنَّ لَدُنَّ لَدُنَّ لَدُنَّ لَدُنَّ لَدُنَّ لَدُنَّ لَدُنَّ لَدُنَّ لَدُنَّ لَدُنَّ لَدُنَّ لَدُنَّ لَدُنَّ لَدُنَّ

يَدُكَ كَرِيْمِي أَوْلَى رِيْسِي أَوْلَى رِيْسِي أَوْلَى رِيْسِي أَوْلَى رِيْسِي أَوْلَى رِيْسِي أَوْلَى رِيْسِي

بِيْلَةَ أَوْلَى رِيْسِي أَوْلَى رِيْسِي أَوْلَى رِيْسِي أَوْلَى رِيْسِي أَوْلَى رِيْسِي أَوْلَى رِيْسِي أَوْلَى رِيْسِي

تاری

ایندی بار سول الله گاری تفاقا کما اولد کلدین یعنی قلدن بکان اوکر خلدن
 دیوزی وینی او قفل دیوزی دسول شولر قلدن سولدی و چاغدیلم سیم سیم
 خصصت یوزی بوزی بوزی و اول کوز سوزدن یوزی چا و زی کولدن
 ایندی اگر کاه شفعه اولد کوز سوزنک اینا کیم محمد کوز سوز کوز
 تو اولد و کوز قلم شامه اولد بریش بوسفند او کوزی کوز سوزدن یوزد و قلدن
 دیکین حوقاق عقیاب قلم بوسوزی کربس و توبی یعنی محمد یوزی بوز
 و یوزی دوزدی قوله قایل **ان جهاه افعی** یعنی او کوز سوزا کما کله یوز
 و اول کوز سوزدی ایی محمد اللهین شرح ایی اذن صکر پنجا کیم او کوز سوز
 رسول کوشنا کما سوزا ایی افر کوزی و ایددی بکوز سندن اونی بجا
 عیاب قایل دیوب ایی حوش دوقور و یوزی حاجنه ولای دیوصکر ایی اولد
 صلر رسول حضرت اول کوز سوزی ایی کوز سوزی کوزی کولدن عولایه
 کتی ایی زید ایدر آل رسول کلدن ایکن و حیدن سننه کوز و ارف شسته یوزی
 کز ایی ایی کیم حوقاقا یوز کوز سوزدن او کوزی آک عیاب قلدی اولی کز ایی
 خلقه ایی وین ری قوله قایل **و بلذیکه لاله یوزی** یعنی محمد کوز
 سابلای عیوی یعنی نده ایدر یوزی یا سندن یا کوز سوز سوز سولانا و
 دیا زغار فلان ارا و کای بیوعوزی **او عذاک فتسمه الکرکی** یعنی با خود
 اوست دوتا و اوست آکای قله قله قائل **انما سوا حق فاقا اضمیه**

یوزد قوله قائل **کاهه توم یوزی الکرکی الکرکی اوضا اونی**
 سولید کیم اولد قیامت کوز کوزی کون صتا کریمه دنیاده هیچ اولد ایی
 اکا کوز اولد اولد یول حقا نج و یا یوزی شوبه صتا کریمه اولدن بولده اولد
 هیچ دنیای کوزید ایمل **و قلی** حوقاق کجای کوزدی بکری دوز ساقن تلای
 پیش وقت نمازی بوزن قرض ایلی کوه اولیش ساقن قلا کوزی دوزده
 شیک شمس اولن طغر قلم بر سب حوقاق ایس **هل الله الکرکی الکرکی**
 اولن طغر قلم کوزی کیم بولون طغر قلمی وظیمه ایی شسه اولون طغر ساقن
 ایچین اولدی کما هاری بولون طغر قلم حوقاقا **سوا عیس بوسر**
 سندن ایی یوز اولد اولد کله دوزین یوز قلدن قرا ایی ایی حضرت قلدی
 بول هارون بوز زیدین آسندن و انا سندن و ایلی ما سندن و ایی بول کتله
 کیم اولد ایی ایی بوز کوز سول حضرت سندن هم کیم عیس سوز سون اولسه
 قیامت کوشناه اولدی یوزی ایدر کوز دوز اولد او وعو صا کله شای ایدله کله
لیس **حیدر الکرکی الکرکی عیس و قلی** بوسون لک نوز **و لیس**
 اولد کیم رسول حضرت علی بن الام بر کون اولد رب عیب و تیب و ابو جهول و
 عباس بی عبدالطیف علیه بون حوقاقا بول کله دوز سوز کوز
 رسول بولده کچی ایی و یوزی بلاری حوقاقا یه دعوت ایدر یوزی اولد
 کلا زید او ماری بول اولد بول کله ناله کله ناله بول کوز سوز ایچ کوزی چا غوز

ایندی

خبره كور در روز هوشين بنه بنده اينديزي اوله محمد علي بار اولديز كيريمه **فصل في بيان ما علمه**

يعني لعنت الله من كان اوله زيول كيريمه كيرتسا اسباس سوزد در راهي اينديز كير ايشتم
سلمان سلكي ابد ايشتم منصفه مويون عبد الله دن واول ايشتم ايشتم عظامان
كيمه قتل اولان ما الله يعني ادم حيرت بولنده يفايي طموري يول ايشتم علمه
بها ايندن اولور يحق قائل وغمه قلدنچي ستم له كو كوله دولدر كزندن اولوي
مقابل ايشتم بوايت عقبه من اي لهب جوقنده ايند كيمه بوجهر جوق نعمت قلدنك
حق قائل اكا ويره شيكن نكر باو نكر نيك بهيم بر ناس اسباس اينديزي برحق قائل
اكالمت اولور يي ايشتم كيمه قتل اولان كيمي ومعا اول ايشتم يعني ايشتم
كسعون كاوله كيمه طموري يول بلور كن دنه ستم له اي كفا اولور دونه طموري
كيمه نكر ناس قلدنچي **فصل في بيان ما علمه** يعني حق قائل ادر نه ستم
بوشتم **من مظهر حقه** يعني مثل نظيره صيرينه يوشتم **فصل في بيان ما علمه** اذن
اين قديم ايكيمه نچه دن وجبره كله **فصل في بيان ما علمه** اذن يولي اكلز
قلدنچي يعني آنا سي قسندن طمش هلكه يولي جن وجها هذا اينديز يوشتم
السيستس يعني حق يوليون واصل يول ادر ميا بيان قلدنچي وديجي جوق اطلان
سجلكي ويليك اكلز قلدنچي ابوكيرين طاهر ايشتم **فصل في بيان ما علمه** يعني
بكر نچه جن ايشتم وسيتنه دن نه يا رنديزي يسا اين اكلز قلدنچي وقلدي
قله قائل **فصل في بيان ما علمه** اذن صكره اوله ادر ميا جانن نجهن ايشتم

يعني يا محمد هو كيريمه باي وما الاوسيه سن سوزكي اكا سوزليستين واناك سوزرين

كلاستين وهو كيريمه سا اول كيرتن قور قايغون بومك اولور كيريمه سن اولك
سوزدن يوزد رزيستين واندن عاقل اولور سستين يا هي مسلمان ايمان
والا همك سوك الله دكله سا سوك اولور فنده اولور كيريمه بومه جبره من بو
حلايقه كورنه سن ستم كيريمه بوزره **فصل في بيان ما علمه** يعني **فصل في بيان ما علمه**
فصل في بيان ما علمه يعني يا محمد اوندن كير قايغون قور كير ايشتم
كلاستين سن ايشتم لك لا يوك كدر كيريمه باي كاوله قوشه يوزد دكلاستين و
جسول مومونه يوزد وندنه سن قوله قائل **فصل في بيان ما علمه** يعني حق ايشتم
سوزد يوزد اوكوت در معاقل ايشتم قوله ان ايشتم يوزاوكوت در قوله قائل
فصل في بيان ما علمه يعني حق قائل قور ايشتم هو كيريمه دن سا ايشتم قوله اله اولور ايشتم
مقابل ايشتم كيمه كدر دن سا بوزدن اين اكله بوشتم اناه اولور قائل
دل اكله كشي اكلنا قوله قائل **فصل في بيان ما علمه** يعني ايشتم قور ايشتم ايشتم
لفلده ناسنه يعني ناسله ايشتم در يعني اولور العفو ظله بوشتم اول ايشتم
صخره صكره ميه ديدن كير كشي بيمه بر كينا بلر در قوله قائل **فصل في بيان ما علمه**
فصل في بيان ما علمه يعني ايشتم قور ايشتم ايشتم قور ايشتم ايشتم قور ايشتم
يا ايها سوزد اوله ناسه يا زجيل ايشتم در ايشتم عباس وجها هذا اينديز يول اول
يا زجيل ايشتم قور ايشتم ايشتم ايشتم ايشتم ايشتم ايشتم ايشتم ايشتم ايشتم ايشتم ايشتم

وَأَذَانِي **أَبِي عَجِي** يَفِي رَكْنًا لَوْدًا وَفَاذَانِي عَجِي لَأَلِيهَا دَكْرُهُ مُوَيْحِي مَوْفَاكِي

يَمِينِي لَنْ أُوذِي جَاكَ أُوذِي وَتَجِي تَمِيلُ وَأَنَّ لَأَسْمَلَهُ أَبَاهُ لَوْرًا وَرَاوَهُ أَهْلًا لِي

عَالَمًا كَرَاهِي **أَلْوَسِي** حَسْبُ كَعْدِهِ كَوْمٌ وَحَالَتُهُ لَأَسِيرًا لَوْدِي بَدِيدًا لَيْسَ كَرَاهِي وَكَلَّ

أُوذِي كَرَاهِي كَرَاهِي نَلَّ بُوَحَالَتَهُ لَأَكْبَانُ فَكَاهِي سِي أَبَاهُ بِكَعْجِي قَاتٌ يَمِينِي كَرَاهِي وَكَوَكَلَّ

يَأِي لَهُ تَأِي بِي عَجِي قَاتٌ كَوَكَلَّ سِي بُوَحَالَتَهُ لَأَكْبَانُ بُوَحَالَتَهُ يَمِينِي كَلَّهْ أَوْلَ

كَأَزَلِي يَمِينِي كَلَّ لَنْ هَلَاكُ أَبَاهُ قَوْلُهُ قَاتٌ **وَأَذَانِي **أَلْوَسِي** حَسْبُ عَجِي**

لَفَسَلْتُمْ جِي شَجِي عَجِي أَوْلَاكَ عَجِي لِي حَطَابٌ أَبَاهُ عَجِي كَعْجِي أَبُولُ وَرَاوِي وَرَلَّ

إِيَالَهُ جَعِي أَكَلَّ حَسَنٌ وَقَتَادُ أَبَاهُ لَأَزَلُ **أَلْوَسِي** زَوْجِي حَسَنٌ هَلَّ مِينِي كَرَاهِي

كَذَلَّ بُوَحَالَتَهُ أَوْلَاكَ عَجِي جِي هُوَ مَوْجُهُ لِي فَصَلَّ لِي فَصَلَّ لِي مِينِي كَرَاهِي تَرَسَا يَهُ

مَسْلَمَانُ مَسْلَمَانُ مَسْلَمَانُ لَأَبِي لِي وَكَذَلِكَ **أَلْوَسِي** زَوْجِي عَجِي مِينِي حَسَنٌ مِينِي حَسَبِي

وَكَأَزَلُ لِي أَبَاهُ تَمِي طَالَمَ لَجِي أَكَلَّ لَسَهْ لَسَهْ لَسَهْ لَسَهْ لَسَهْ لَسَهْ لَسَهْ **أَلْوَسِي** كَعْجِي

وَأَذَانِي **أَبِي عَجِي يَفِي** أَكَلَّ يَهُ بِعَجِي لَوْدِي وَكَذَلِكَ **أَلْوَسِي** زَوْجِي عَجِي مِينِي كَرَاهِي

عَجِي لَجِي عَجِي أَوْلَاكَ عَجِي عَجِي لَوْدِي وَكَذَلِكَ **أَلْوَسِي** زَوْجِي عَجِي مِينِي كَرَاهِي

كَأَزَلُ لِي كَرَاهِي كَرَاهِي جَعِي عَجِي أَوْلَاكَ عَجِي قَوْلُهُ قَاتٌ **وَأَذَانِي **أَبِي عَجِي****

أَوْلَاكَ عَجِي لَوْدِي وَكَذَلِكَ **أَلْوَسِي** زَوْجِي عَجِي مِينِي كَرَاهِي عَجِي مِينِي

بُوَحَالَتَهُ تَوَيْحِي طَوَيْحِي أَكَلَّ كَرَاهِي وَكَأَزَلُ لِي وَكَأَزَلُ لِي وَكَأَزَلُ لِي وَكَأَزَلُ لِي

نَا قَاتِي عَجِي عَجِي قَاتِي بُوَحَالَتَهُ أَوْلَاكَ عَجِي حَكْمٌ وَعَجِي لَأَبِي كَعْجِي مِينِي قَتَلَهُ أَوْلَاكَ عَجِي

جَانًا وَرَلَّ لِي لَأَسِيرًا لَوْدِي لَأَبِي لِي وَكَذَلِكَ **أَلْوَسِي** زَوْجِي عَجِي مِينِي كَرَاهِي عَجِي مِينِي

أَبِي عَجِي يَفِي بُوَحَالَتَهُ مَفِينِي عَجِي عَجِي لَوْدِي وَكَذَلِكَ **أَلْوَسِي** زَوْجِي عَجِي مِينِي كَرَاهِي

وَسَفِينَانٌ وَعَجِي أَبَاهُ لَوْدِي كَرَاهِي لَوْدِي دُشْتَا أَوْلَاكَ عَجِي لَوْدِي عَجِي مِينِي كَرَاهِي

أَبِي وَكَرَاهِي وَكَأَزَلُ لِي كَرَاهِي عَجِي لَوْدِي حَقَّقَالَهُ دَبُورِي مِينِي وَرَبِي أَبَاهُ لَوْدِي

بِعَجِي دَكْرِي لَوْدِي أَوْلَاكَ عَجِي لَوْدِي وَكَأَزَلُ لِي عَجِي لَوْدِي وَكَأَزَلُ لِي عَجِي لَوْدِي

عَجِي مِينِي وَكَأَزَلُ لِي كَرَاهِي كَرَاهِي بُوَحَالَتَهُ لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي

دَكْرِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي

أَبِي عَجِي وَكَأَزَلُ لِي عَجِي لَوْدِي وَكَأَزَلُ لِي عَجِي لَوْدِي وَكَأَزَلُ لِي عَجِي لَوْدِي

بِعَجِي مِينِي كَرَاهِي كَرَاهِي قَاتٌ أَوْلَاكَ عَجِي لَوْدِي وَكَأَزَلُ لِي عَجِي لَوْدِي

سَبُورِي كَرَاهِي كَرَاهِي فَطَلَّ قَاتٌ أَوْلَاكَ عَجِي لَوْدِي وَكَأَزَلُ لِي عَجِي لَوْدِي

كَعْجِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي لَوْدِي

أَبِي كَرَاهِي كَرَاهِي كَرَاهِي كَرَاهِي كَرَاهِي كَرَاهِي كَرَاهِي كَرَاهِي كَرَاهِي

أَوْلَاكَ عَجِي لَوْدِي وَكَأَزَلُ لِي عَجِي لَوْدِي وَكَأَزَلُ لِي عَجِي لَوْدِي وَكَأَزَلُ لِي

عَجِي مِينِي كَرَاهِي كَرَاهِي عَجِي مِينِي كَرَاهِي كَرَاهِي عَجِي مِينِي كَرَاهِي

وَكَأَزَلُ لِي عَجِي لَوْدِي وَكَأَزَلُ لِي عَجِي لَوْدِي وَكَأَزَلُ لِي عَجِي لَوْدِي

انوعه سبوه يا اوز انشله تم اشله رحى اوز تار ذك معا بل انما اذوا وغلا بن
 تكيه يوك عفو فلما دعى الادي بيوم لوز انشله كل شاك ساحت عذاب ايذد سوي واي
 رطوبه قالني ابو القاسم انما يذيد شيدم يحيي معاذ فقه كيمه ايد رحى الكيل
 قال يحيى انما هو اذيدان دوزن سا ايد سا كيمه كل ما يحيى به ستمه ايد الكيل يحيى كلب ايد
 كرسنه بك ايد و كل ايد كيمه ايدك وشيد كيمه ايدك الادي ابو عبد الله بن صالح ايدك
 الكيل يحيى بك ايدونه صوره سا ايد ايد كيمه ايدك حله ايدك الادي ابو بكر يوزك
 ايد الكيل حتى قال كباد كرسه بن كرسه كيمه ايد يحيى ستمه الادي جولى ايد ايد كيمه
 سن كرسه كيمه كرسه بن كرسه كيمه ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك
 بن ايد الكيل يحيى بن عفو يحيى كرسه ايد كيمه ايدك الادي يحيى ايدك ايدك
 كيمه ايد كيمه يحيى بن ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك
 فصلك كيمه فقه كرسه كرسه يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى
 ييد ايد يحيى يحيى كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه
 بن كرسه يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى
 والرسه يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى
 ييد كرسه يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى
 اوز غلا بن اولا كرسه يحيى كرسه الادي كرسه ايد كرسه يحيى يحيى يحيى يحيى
 مفيد كل قايه كرسه يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى

قوسه يوز كرسه اولسا قوله فالي **واذا انه يورده يحيى** وعيان كرسه ايد ايد
 وايحيه ايد كرسه اولسا كرسه يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى
 ييد قرسه كرسه وارسه التوتون واكره ستمه ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك
 قوله فالي **عليك نفس ما قتلهم واخرجهم** يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى
 كيمه ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك
 وكرسه كرسه ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك
 ييد كرسه ويديعت ستمه قوسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه
 واخرجت يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى
 كرسه قوسه ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك
 ويديعت ستمه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه
ما قتلهم يحيى ايد الكرسه يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى يحيى
 ستمه ستمه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه
 قايه ييد هسنا جعفر فقه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه
 رسوله يوي ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك
 كرسه جاهد يحيى الادي ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك
 كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه كرسه
 ويا ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك ايدك

آتایک و آتایک سئوگ او ز بجا حقی و آتایک و غلا آتایک سئوگ او ز کرده خفای
 و از زور قله هایل **و انقالبی رقی بجهیم** یعنی نایب لاری، بجهیم طوم سینه و بیا آن
 و بیا مت کوئند، اما او ظاهر مودن او قایب اولیا از نظر کیمه آیتیه **بجلا نفا**
بوم اللیبین و ما هم عنها یوا بیدین آتانت حق قائل و یاست کورن نگار
 کتوزدی آیتیه کیمه **و انذاک ما یوم اللیبی یعنی**
 باجمه سگانه با بندوبدی کیمه قیامت کورنی سگانه از آتانت پیکانه پیکانه سگانه
 و بیا مت کورنی که کوئند **سؤال** نگار بوالله بجهیم نند **جواب** آیکجه نند کیمه
 نگارده زیاده تعریف و از زور بیدله اولای بجهیم نگار و قایلیم سا فیلر
 خاطر لرزیدن و از خطر تانگیم اولای بجهیم نگار و اولای یعنی قیامت کورنی اول
 کوئند کیمه اول کورن ایچینده هیچ کسینه سگانه مالک اولای سید کله هر هیچ
 سگانه سگانه آیتیه **بوم انک نعیم نعیم** قوله **قال الله**
یومئذ لله یعنی ایتم و بوبورنگر اولای کوئند یعنی قیامت کوئند یا کورن
 بونگر سگانه **سورة الطقیین** بوسره سیدیمه ای بیهی بوز ان نعیم کلده کورن
 بوز او بوز حرقندا او قوز البی آیتند ریاضت قیلندی زیدین اسلمدن و
 آتایسندن و آیی اما مردن و آیی بن کعب دن و بگر رسولندن و رسولان
 هر کیمه بوسره اوقاف حق قائل قیامت کوئند آتایسندن هر کیمه بوز
 ایچوره آن سغیان قوزدی ریاضت قیلورنگر رسولندن کیمه آیتیه حق قائل

صورتن اول سینه سینی بکن لیزی آتایه و طای سینه و کیمه حدیث قیلدی کورن
 بون هیشتم مومنین و بکن مودن و آتایسندن و آتایسندن کیمه اولای آیتیه بون
 کورن رسول حضرت کذا و لایله آیتیه کیمه ننگر کورن آیتیه نطقا
 یا اوعه ایا قورن دزدیدی رسول آیتیه کیمه بکن اولای آیتیه کیمه آتایه
 آتایسند بکن سبن رسول آیتیه آتایه ایله دیمه کورن نطقا صوعی آتایه
 زینسده حق قائل آن دن آتایه بیغام بون کورن بجهیم رسول و قوزدی و رسده بون
 اولی مظلوما حاضر قورن سبن رسول بکن ز زینسده کورن بجهیم کورن بجهیم
 سگانه بکن بجهیم و بجهیم ایچینده بجهیم آتایه کورن بجهیم کورن بجهیم
 صورتن اول سینه ایست صورتن اول سینه **قال الله**
 حقا فی اللیسین و قوزدی بجهیم سید کیمه بجهیم سوز اولای بجهیم بجهیم
 و کورن بجهیم و بجهیم و از زور سغیلدن آغوز قورن سگانه سوز
 کورن بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم
ان عیالکم فی ارضکم اولای ما کربین بولین ما انفقین قوله **قال الله**
یعنی آنک کیمه آتایک قورن بجهیم کورن بجهیم کورن بجهیم کورن بجهیم
 اولای و حرامدن بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم
 بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم
 آتایک و از زور بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم بجهیم

وَفَأَسْفَلَهُ وَفَعَلَهُ وَحَسَدَهُ وَغَيْثَ إِدْبِجِهِ بِشَيْءٍ يَكُونُ يَمُومُ أَوْ
 عَمَلٌ أَوْ لُغَةٌ إِجْمَعُ بِزَيْلِشِ أَوْ لَهُ أَنَّ الْبَيْتَ قَوْلُهُ لِيُجِبَ عَمَّا آيَدُهُ لَأَنْ لَوْ طَارَ
 جَانِحًا وَوَلَدِيَّةً أَوْ لِقَاتٍ مَطَالِغُ إِجْمَعُ مَوْجُودٌ حَتَّى تَعَالَ وَوَلَدُهُ كَانَ سَجِيحًا
 وَيُكِي أَوْلَادُهُ لِيُجِبَ لَأَيْدِيهِ لِكَيْمِ سَجِيحٍ إِجْمَعُ قَوْلُهُ لِيُجِبَ كَيْدُهُ أَوْلَادُ
 كَيْمِ يَعْنِي بَوْلَانَهُ عَمَلِيهِ بِأَطْلَانِهِ مَوْجُودٌ يُوَقِّدُ دِيمَهُ أَوْلَادُهُ قَوْلَهُ تَعَالَ
وَالْأَلَا مَا سَجِيحِي يَعْنِي يَا مَجْمَعُ سَكَانَهُ بِلَدِّهِ كَيْمِ أَوْلَادِ سَجِيحِي قَوْلَهُ
 يَعْنِي أَوْلَادِي بَعْدَ لَدِيشِ بِشَيْءٍ كَيْمِ بَوْلَانِهِ يَوْمَ عَدَاوَتِي أَوْلَادُ إِجْمَعُ يَا أَوْلَادِي
 هَيْجُ أَوْ لَمَلٌ وَيَوْمَ لَمَلْتُمْ بَيْتِي كَيْمِ آيَتِي **كِتَابٌ مِنْ قَوْلِهِ وَيَوْمَ نَلْقَى**
 يَعْنِي عَذَابٌ وَحُزْنٌ وَيَوْمَ نَلْقَى دَرَجَاتٍ كُنْتُمْ أَيْسَارًا تَمُنُّ لَوْ فَعَلْتُمْ لَمْ
 سَبِّحُوا بِمَا نَدَّيَا أَلَا أَلَا كَانُوا وَمَا زَكَاةً فَكَفَى بَعْضُ آيَاتِهِمْ مِثْلُ نَوْءِكَ أَوْ رَيْحِهِ
 أَوْ قَسَمًا آيَتُهُمْ يَوْمَ تَنْفَعُ غَدْرُ بَائِعِيهِمْ وَأَلَدُوا كَانُوا كَانَتْ وَزَيْدٌ دِيْمُوكُ
 تَعَالَى آيَتُهُ **قَالَ طَالِطٌ وَبَنِيهِ** قَوْلُهُ تَعَالَى **الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ**
الرَّحْمَنَ يَعْنِي أَنَّهُمْ يَتَّبِعُونَ بِلَدِّهِمْ وَيَأْمُرُونَ بِتَقْوَى اللَّهِ وَيُحِبُّونَ قَوْلَهُ وَيَوْمَ يَوْمَ يَدْعُوكُمْ
 صُورٌ حَسَابٌ وَيَوْمَ تَنْزِيلُ قَوْلُهُ تَعَالَى **وَالَّذِينَ يَتَّبِعُونَ**
 يَعْنِي بِلَادَهُمْ لَوْ قَامُوا مَعَهُ كَانُوا وَمَا زَكَاةً فَكَفَى بَعْضُ آيَاتِهِمْ مِثْلُ نَوْءِكَ أَوْ رَيْحِهِ
 حَتَّى تَدُونَ كَيْمِ دِيمَهُ أَوْلَادِي شَيْءٍ كَيْمِ كَيْمِ كَمَا زَيْدِي أَوْلَادِي
 كَيْمِ كَمَا هَكَذَا كَيْمِ قَاعِلًا شَيْءٍ كَمَا زَيْدِي آيَتِهِمْ فَعَالَ تَقْوَى اللَّهِ وَيَوْمَ يَوْمَ

كَيْمِ الْخَبْرَانِ أَوْ أَنْ يَتَّبِعُوا كَيْمِ بُولَانِ جَمَاعَتِ سُؤْلِ أَيْدِيهِمْ كَيْمِ خَيْرٍ وَيَوْمَ يَوْمَ
 عَلَيْهِمْ نَدَى سَجِيحِي نَدَى يَوْمَ سَبِّهِمْ كَيْمِ الْخَبْرَانِ آيَتِيهِمْ أَوْلَادِي حَتَّى يَمُنُّوا
 كَيْمِ بَعْضِ جَانِحِمْ أَوْلَادُهُ بَعْضُهُمْ دَرَجَاتُ كَيْمِ كَانُوا أَيْدِيهِمْ كَيْمِ كِتَابِ إِجْمَعُ
 سَجِيحِي بِأَيْدِيهِمْ سَجِيحِي قَاتِي يَوْمَ الْبَيْتِ يَوْمَ الْخَبْرَانِ أَوْلَادِي إِجْمَعُ
 هَرَبِيحًا طَالِيكَ آيَتِي يَوْمَ نَلْقَى هَرَبِيحَانِ كَانُوا لِيهِ جَانِحِي قَبْضُ لَمَلْسَا آيَتِي
 كَوَا عَقْدِي تَكَلُّمُوكُ يَوْمَ جَمِيحِي آيَتِي دُونُ زَيْدٍ لَرَاكِي زَيْدٍ كَارِ سَمُورٍ وَيَوْمَ نَلْقَى
 أَنْتَانِ أَوْلَادِي كَانُوا جَانِحِيهِ سَجِيحِيهِ أَلَدُهُمْ وَدُ بَوْلَانَهُ أَوْلَادِيهِمْ
 إِجْمَعُ دَوْلَانًا هَرَبِيحَانِ كَيْمِ مَسْمُوكُ جَانِحِيهِ جَانِحِيهِ قَبْضُ أَوْلَادِيهِمْ وَنَلْقَى
 أَوْلَادِيهِمْ أَوْلَادِيهِمْ كَوَا أَعْرَضُ بَيْتِي كَوَا قَبْضُ لَمَلْسَا آيَتِيهِمْ أَوْلَادِيهِمْ
 الْبَيْتِ أَيْدِيهِمْ كَرَأْتَهُمْ قَدْ نَلْقَى آيَتِيهِمْ أَوْلَادُهُمْ جَانِحِيهِمْ نَلْقَى وَ
 كَرَأْتَهُمْ وَيَوْمَ يَوْمَ أَنْتَانِ آيَتِيهِمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ أَوْلَادِيهِمْ أَوْلَادِيهِمْ
 عَلَيْهِمْ يَوْمَ يَوْمَ قَاتِي كَرَأْتَهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ **وَالَّذِينَ يَتَّبِعُونَ** بَيْنَ أَيْدِيهِمْ
 هَرَبِيحَانِ وَوَلَدُهُمْ كَرَأْتَهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ قَاتِي دِيْمُوكُ جَمِيحِيهِمْ طَالِيهِمْ كَيْمِ
 يَوْمَ عَدَاوَتِيهِمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ حَتَّى يَمُنُّوا بِشَيْءٍ كَيْمِ بَوْلَانِهِمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ
 آيَتِيهِمْ أَيْدِيهِمْ حَتَّى يَمُنُّوا بِشَيْءٍ كَيْمِ بَوْلَانِهِمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ كَيْمِ كَيْمِ
 سَجِيحِي دِيْمُوكُ يَوْمَ يَوْمَ قَاتِي يَوْمَ الْبَيْتِ يَوْمَ الْخَبْرَانِ قَاتِيهِمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ
 يَعْنِي بَيْنَ يَوْمَ يَوْمَ يَوْمَ يَوْمَ يَوْمَ يَوْمَ يَوْمَ يَوْمَ يَوْمَ يَوْمَ يَوْمَ

وَمَا تَعَالَى

سئل يندكر ريجعار وظلمتني فبقي اولو كرتي مع امه اولاد كند و كيدكي طومار رو
 اكل جلت ويز تا كراي دي ايان بو نازار كو ريجان او شان اولو بو بنده كر
 لا د و شيري شاد اولور و دوشه انالدي كو اولور اولو روجي مع امه اولاد
 يم كا كند و شيران ويز ريجي يتي ويز كينه بو بنده اولو كوي قولقان
 قوره وجميع عوارضه و سكالقان قوره ديوسين بو جلاله دري مع حق
 قايي حق ان كينه معونه يذبح لاد كويمه و كويي مخلوق ارايانه عييز و مكرمه قوله
 بواج مع امه و شوه نيلدله ايشليري اوله مع امه بو كينه حق قايي كند و ياه
 جات رويي قلده نمازده نته كيمه رسول خاصيت بيهز هي الله اولو معواج
 يعني نماز عومه نيك مغفل يذبح كويي مع امه اولاد كينه حق قايي مؤمن له
 تقبيد و شيعار حافين رومر قايي او جيجي مع امه حق قايي قولان كوي
 و شوه و در ز قدير كره تو قيع الهومر و ناهه جبار عالم دره كويي تو قيع ايك
 اولو سيدت قايي انك اولو يذبحه ليه **حلاله الرحيم الرحمن**
اِنَّ السَّمَاءَ اَنْشَقَّتْ يعني تجان كو ك يار لسه قوله **قَالَ قَائِلًا يَا رَبِّ اَنْشَقَّتْ**
 يعني بولقانغا تگر سيه و لك بويو جين ايشلورب مطيع اولسا قوله **قَالَ قَائِلًا اَرَضَ**
مَلَكٌ يعني تجان يذبح كرا اريمه كرا و كويي يعني كويي و بيو ملك او شيا
 قوله **قَالَ وَاللَّيْلِ مَا يَهْجُرُهُمْ** يعني ينيش كينه لي ينده كرا اولو كويي و جيه
 و ارساطوس بو شيا شوشا يله كيمه بيز قوش ننده نسته قلده قوله **قَالَ وَاللَّيْلِ**

وصفيا ارق بلارك حايان اولو ايشلر قوله **قَالَ وَاللَّيْلِ مَا يَهْجُرُهُمْ** و **قَالَ قَائِلًا اَرَضَ**
يَعْنِي كَرِهَ يعني ريشه كو ننده اوله و ننده كرا قلده **قَالَ قَائِلًا اَرَضَ** كا اولو
 دنياه بولان كويي رويي اولو اوليله اوله كينه اجمالقان بن قوم اولو كرا اولو
 ايده كرا كويي او جاقان يكا چيقل قايي اجمالق قوم سيه كلا رويي قوم
 بغنا **عَلَىٰ لَدَائِكُمْ يَمْطُرُونَ** يعني يمتل اولور و رينه **قَالَ قَائِلًا اَرَضَ** كا اولو
 حايانه كويي رويي عتاب در نند قلدي كويي **قَالَ قَائِلًا اَرَضَ** كا اولو
 اجمالقان طاه مو كرا سنده درجه اولو كرا قلده اولور و نجه مؤمنين لاد كرا كينه
 كوره لاد كرا رويي عتاب در نند اولو در جدر ليه بو جاسيه چوقوب جهنمه **قَالَ**
بَوْلَانِكَ حَالِي كَيْفَ كَوْنُ لِي تَتَأَلَّمُ بِمَنْ يُوْذِي بِي **قَالَ طَالِعٌ قَائِلًا فِي سَوْدِي الْجَاهِلِيَّةِ**
 قوله **قَالَ هَذَا غَيْبُ الْكَافِرِ كَمَا قَالَ يَسْمَعُونَ** يعني خصصتت كا اولو شلر اولور
 علمي يوك جلك سين بولس ندر **سورة اَشَقَّتْ** بوسوره و ملكه ايشليري بوز بويي
 كله دره و روه بوز لور نوز حسر قلده كويي اولو ايشلر حديش قايي يره هر و ن
 بين كنيش نول بوي اسلمدن و ابي بن كعب دن و كلر رسول نندن كينه ايشليري هق
 كيله بوسوره او قور سه شيبه ارنندن كله دن او كنيش حوت قايي صفيا
 ليه سو الله نه ارفانه اولور و نريعا قايي اولور كينه دنيا بكار چون لاد كرا
 كيمه بو كنيش عوي روه و كنه قلا كرا سنج او كنيش اولو اولو كرا اولو
 اولو كرا يني كندبا آنديخه قار و يعني كندو با يقين ايلر كيجه كوندن صاحب اولور

جانب اوله حجاب سبب يعنى ما خرج اب ووين قوله **فقال** **وقال**
الى اهل بيته **سواء** يعنى شاذ لغير اهلنا وانا سوي سويي قوله **فقال** **وقال**
من اولى **بكم** **من اهل بيته** يعنى ههنا كيه سببي انا سببكم ويريد يعنى
 ساخ انا بوزيتا باقايوب صمولا ايهن انا سببكم چقان آل يعنى صمولا بركريه زاده
 لرسول الله انا سببكم چقان ربيب بنسبتن از فلتان ويره كن بسن انا سببكم سببي
 بوجبه له ويريه او كشي هلاك انا سببي سمن وعلاب كورن سببمن باورن
 چاقن وقر باي قلله واهلكا ديا آندن سببم طلامه الله كن واولك
 سببم ايجان با عدل بتا كيه ايتيكي قوله **فقال** **وقال** **وقال** **وقال**
يعني **سواء** يعنى سبب من اوله كيه واولا ويا يعنى ويا هلاك
 لك ايدود يوسه سببم طلامه سببم برغان قوله **فقال** **وقال** **وقال** **وقال**
 يعنى اول سببي صمولا ايهنه كلان قورمدر بنا ايجانه كنزي اهل انا سببكم
 يدردي نفيسا اوكشي اري زولكن يا زق سببكم انا سببكم طومو شيبه وركن
 از خاصه لزيد ويا ساخ اوكشي يعنى قوله **فقال** **وقال** **وقال** **وقال**
 نفيسا او ريب سبب ليله يوردين صموزوي كيه يوردين چكان ونيما آل وكوندن
 كيه قورموزوب حساب ويا ميا وعلاب عتاب كورميا قوله **فقال** **وقال** **وقال**
كان **بده** **بصير** يعنى ايشه اوله سبب بخلافه دكاند يا ايجان اوله ايهه ونيما
 وكوندن قورموزوب صموزوب ويا سببم وحميقت در كيه انا سببكم سبب من

اوله اوجعت يعنى بين اجابت كز سا طاكتمله **وكلمت** يعنى وايق
 اوله ابي بولكيمه مطيع اوله اكر سا كيمه ابي يه تدي بس هه كيمه اوله شوق
 علامه لوزدي مكلزيك چاقن بولا چن كونه بيرلسا وكونك چكلمه يعنى
 قيامت قوريسا نتو كيمه بويانك از دخير ايتيكي قوله **فقال** **وقال** **وقال**
انك **كان** **الى** **بيته** **كذا** **فلا** **وجه** يعنى ابي انشان ادم او غلاني سر
 دور شيبس قوله **فقال** **وقال** **وقال** **وقال** **وقال** **وقال**
 يعنى سببم ايجان در شمه لك بزخير اوله ابي ادم او غلاني سن عمل ايتيكي
 سن نكر كانه بكان عمل بيتك لك قوله **فقال** **وقال** **وقال** **وقال**
 علامه هه كيه سببم خورندن وشرندن ايتل كسا از خچر اوله ايدم قللا قير يردك
 ضمير الله لطيفه يعنى الله كيدرد ديزخير اوله ايدم بوسه سببم كيد يعنى
 عملك او محبت بينه ونيما شجوعين كانه طك اهنه معنا يسي يعنى در لانه
 النبي خوريت فلتان يره ايجان يره بيتن سفهان قورموزوب وانه عتاب سببكم
 وكر رسولندن بوراني بيت مفسندن كيمه **انك** **كان** **الى** **بيته** **كذا**
 اوله قوربه قلا سببم زير اكر قوربه قلا اكر رحمت مستظن زو كند وزيه كورن
 كذبتك قلا اكر عتاب عتاب مستظن زو هه رين عمل قلا اكر ايدك چكلمه
 بولسرد قوله **فقال** **وقال** **وقال** **وقال** **وقال** **وقال**
 سببي صاخ ايهنه ويرلسه فسوق **فكان** **حجابا** **يسا** يعنى انا سببكم

كوردان قوت يوب عوصات مينلانينده وورلوشلارني چكاسدن ور واپت لاركيمه
 طبقاتن طوبو ديديكلي اولار كله يعنلي قائلوقل واولمه زخمل كوز سكا كوز
 عدل ناسا وورده وده نما وچسلب وپن كا ووي ستمه ايتنن لار مين ناسا ائد اجهون
 خب وپيليش كن ستمه كيمه ايتنن كيمه **وَاللَّهُمَّ يَا مَهْمُومُ** يعنلي بيش نه اولون
 بولك كيمه ايتنن كن بوخبر ستمه كن قوله قائل **وَلَا أُوِيْعِي عَلَيْهِمُ الْعُقَاتِ**
لَا سَجْدَةً يعنلي نچان بولك بولك اولور ستمه قوتون اولون سجدت ايتنن كن
 نك بولك ايد كن سجدت قاون ابقاقون ايتنن كن كيمي وعضال ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن
 ايتنن كن وعضال قوتون ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن
 حضرت ايد اسماء انشتت اولون سجدت قائل بيش اصحاب ايتنن كن ايتنن كن
 بوشور اولون سجدت ايتنن كن قوله قائل **بِالَّذِي كَفَرْنَا بِهِ قَدِ اتَّفَقْنَا**
 بلكه كافر لوقا ستمه بولك اولون ستمه ايتنن كن قوله قائل **وَاللَّهُ اعْلَمُ**
بِمَا نَعْمَةً يعنلي حق قائل بلكه اولون ستمه ايتنن كن قوله قائل **وَعَلَى اللَّهِ**
 اولون ستمه ايتنن كن سجدت ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن
 يعنلي بيش مستل اولون سجدت اولون ستمه ايتنن كن قوله قائل اولون ستمه ايتنن كن
 قوله قائل **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** و **عَلَى اللَّهِ الْمَوَالِكُ** يعنلي ستمه ايتنن كن ستمه ايتنن كن
 كوز اولون ستمه ايتنن كن اولون ستمه ايتنن كن اولون ستمه ايتنن كن اولون ستمه ايتنن كن
 بولك ستمه ايتنن كن اولون ستمه ايتنن كن اولون ستمه ايتنن كن اولون ستمه ايتنن كن

كوز كوز نوز قوله قائل **فَلَا تَكْفُرُ بِاللَّهِ مِنَ الْإِسْلَامِ وَلَا تَكْفُرُ مَا**
وَسَقُ وَالْقُرْآنِ الْأَشْفَقُ يه يوق حق قائل الله بيش ائد اجهون ستمه
 چاهون ايتنن كن ستمه ديديكلي كند زور عكس مده ايتنن كن ستمه لار ايتنن كن ايتنن كن
 دن قائل سر اولون ستمه ايتنن كن عتاس ايتنن كن ستمه ديديكلي اولون ستمه ايتنن كن
 كوز كوز كوز قائل كوز طولون ستمه ايتنن كن ستمه ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن
 وپن كوز نوز ستمه حقا قائل ستمه حقيقتون ديدنن ايتنن كن ايتنن كن اولون
 ديدنن دن حقيقتون كيمه قائل اولون عالي بوز نوز نوز اولون ستمه ايتنن كن
 ديدنن دن حقيقتون ايتنن كن حقيقتون ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن
 اولون ستمه ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن
 چاهون ايتنن كن حقيقتون كيمه ديدنن اولون ستمه ايتنن كن اولون ستمه ايتنن كن
إِذَا اتَّسَقَ يعنلي ديدنن حقيقتون كيمه حقيقتون كيمه اولون ستمه ايتنن كن
 نوز طولون ستمه ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن
طَبَقًا عن طوبو يعنلي ايتنن كن بوشور حقيقتون ستمه اولون ستمه ايتنن كن
 ديدنن بوقار درجيا ايتنن كن بوقار ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن
 ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن ايتنن كن
 قيا ستمه حالاتن حاله و ايتنن كن ايتنن كن ستمه ايتنن كن ايتنن كن اولون ستمه ايتنن كن
 بولنن اولون ستمه ايتنن كن اولون ستمه ايتنن كن اولون ستمه ايتنن كن اولون ستمه ايتنن كن

پیاختیش **کجا** اوانی کیم وکدی کیشی صلوات کتور کتور کاها اولیوشن اوی کیم صلوات
 کون کیم بیاستن قوشن دیکه کتور بیغیا دیوشن لرحق قائل بوکدن صور حیدر
 الارحکایا بو کیشی کانه زور آن زوغی سوزن دزدن لاکانه اغوز کلدی شول قدر بولکلی
 کیمه دیسا اولندن وکجه بکانه سوزن کیم سن جان بولنا کا بو اولالقدن کیم
 کوزر کدی بریطیم کیشی کوزر آن طفلن باسنه عامه اوروزن بولما کونجه صور حیدر
 کیشی یکنندن بن باساق کاغند چکاره تا اول کیشیک قالیب تان سن ساقور سیم کدی
 کناهندان بولین آس کاغند اغوز کوزر سن بوغوشته جاغوز کیمه اوی معتمد اهللی الیه
 کیمه فلان سقاوت اهلندان اول کیمه دکلند یعنی فلان اوچما قاندا اولدی دیکه
 سن اول کیشی هان بوننی شیوه کینلان این ایدن جانم صلوات اولدی سون ایدن
 اول کیشیک یاغند دروغدن ایدن کیمه اوی کیشی سن ننه کیشی سن کیمه کجا
 مند آزد اولانندان اول کیمه دکلند یعنی فلان اوچما قاندا اولدی دیکه سن
 اول کیشی هان بوننی طلمه وندن تور سقاوت کوزر ایدن سون حیدر کیمه صلوات اولدی
 کیشی آیتلی بن سستیکه پیغمبر لطف اولدی ابرار کاغند سونک صلوات اولدی کیمه
 عازله بولن کجا صلوات کتور د اولدی اوی صغلام دیکه اوشن شیله کجا
 مند ایدن دوی سن اول کیشی بولار کده یکن نا کاغند اولدی کیمه کوزر دیکه
 کیمه دین اده سن سن بولار کد ایشن ستمه یوشن اذن صکن اول کیشی کا کیمه صلوات
 صلوات ستمه صلوات اولدی کیمه وکله ندر وظیفه ایدن لیدی اگ صلوات کتور بیا مشغول

سقیف کوزر دیر بول اولور کیم جمعه کونی اولندن تا اخرنه کون یعنی طلالدن
 کیمه اکن طاعت عبادتله کوزر شیله کچور سول کول کیمه تا اول ساعته لوشن
 بلا سهر سعه حاجت درسته قبول اوله **دعا** قیلدی اینی عبادن کیمه آیتلی
 و ساهیل دریل کیم حیدر زور سهر بویه دریل کیم قیامت کوزر حیدریت قالدی بون
 سهر برین بیضا قنادن وحسندن وکی هیزدن دن وکدر سولندن کیمه آیتلی
 و ساهیل دریل کیم حیدر زور سهر بویه دریل کیم جمعه کوزر بون این و سب ایدر
دعا قیلدی ابو ذر ادن اول کوزر سولندن آیتلی کیمه جمعه کونی یخون
 صلوات ایدن کیمه سهر ستمه اول کوزن حایر اولوند و عوزین قی اهلندان کجا
 عرض قیلن لحن ایتیمه آرسول الله اولکدن صکن دایغ صلوات کجا ایلند
 لیدی سن سول ایتلی حقایق بیضا سولانک دین یه حله قالدی سن بکلر
 بیغیر اولانلار بیخچر کوزر یکن کوزر کیمه سول ایتلی علیه السلام وحق
 قالی سهر ستمه کوزر بول طومر بول اول کوزر اول کوزر بوجو اقلند دند
 بویسی کجا صلوات و بول اول صلوات اول کوزر بوجو قهر صعه کوزر اول کوزر
 کوزر سول الله سول اول کوزر فلان صلوات کتور دیکه کوزر دیکه
 اول کوزر لایحه اول کوزر اری لطیف کاغند بول بولین صغیلین قورین نال کوزر ایلند
 کجا هانت این غوروف و قینی کیم بوجو اول کوزر دن بویسی جمعه کون یا جمعه کیمه
 صلوات کتور سول کیم کتور کوزر قائله ایشلور د هیج اول کیمه ده فرشته

قالی بیرون محمد ابن معمر عبد الرحمن دان ووصف کیندن کیمه کلور سولی آیتیه ایوش
 سزدان ایلمو بیرونک واری ری اولک بو جبارو ری واری ری مجن اولجا بی
 قوجایی ایسه اولجا آیتیه بی ای شندن قائم بکار اوغون وین بکارین
 آکا باریق اوک دوین دی بی سن اولک آکا بولوغدان وین بولی کیمه سحر
 اولک تا بکن اولجا ذونک بولند کلهف بز لاهیب واری ری یعنی لاهیدا اول
 اوغلا ن بولند بکار کن قوش اولد لاهیزک قایتنا بول و اوغور دیری وسوز
 رین واکلاری بی سن اولک لاهیزک سوز لاری اول اوغلا نه حوش کلادی
 اول اوغلا ن ایان کاتو رب اولک عله نندن اولک نوز دی سن اولجا کاتو
 اوغلا ن کیمه کور سن دیو دکاری ری ان کاسا ابا دو کار ری کیمه کلادی
 دیو سن اوغلا ن بو حوالی لاهیزه دی بی لاهیزه کیمه جان اولکلادی
 ایستیم اوله یوشن کلاری وچاق اولد قوسا اولک کیمه جان اولکلادی
 دی بی بوزمان اوغلا ن بولنه دی بی بولنه اولدی کیمه وقت کیمه کلادی
 بولکون جان قیتنه کیدم کن کوز ری کیمه بولک اولدی سن بولک اولدی
 یه نیش بیوز دی کیمه سن حلالی بغله کیمه نل اولک اولد ها هه سیندن سن
 اوغلا ن اولدی ایدوب کولکندن آیتیه بولکون بولکون کلور کیمه لاهیزه دی بی
 حقد بوجسه جانده بیجی حقد دی بی اندن بولطش ای بی آیتیه ای بی
 جلام آکر لاهیزه دی بی جان ای شندن حلالی کیمه ویکیمه سنو ک اولدی

اول

اولر سده وز سوز اولر نوز عصفور لک ان اولق در سکا ز کیمه نوز عصفور لک
روایتیه کور کیمه مالک ایدر کون مویینه مستی بی کور دمه یعنی بی عیون
 مستی نه کور بکیشی حدیث ایدر غلابی قشقا ایدر شلر سن بول ایدر کیم
 حبر بولر کیمه شاهده شهود ایدر جولک ایدر کیمه شاهده بولر کیمه کور
 مشهور حرقه کور بندر سن اندن کیم کور دمه بکیشی دیجی حدیث ایدر ری
 اکا ن صوز ده آیتیه شاهده کور ندر ستمه بول قوبان کور ندر اندن دیجی
 کیم کور دمه کیمه بکیشی تشهیری بیان قونک کاده صوزدم کیمه شاهده شهود
 نه معنایه در جولک ایدر کیم شاهده محمد در ستمه بول قیامت کور بندر کلور
 ایدر شاهده اصر اوغلا ن ایدر رستمه بول قیامت کور بندر کلور کیمه ایدر شاهده
 عیسه در ستمه بولک انک امیتی رجب العزیزین بول بکیشی آیتیه شاهده محمد در
 ستمه بول انک امیتی در بول بکیمه کلر ایدر کور ندر کور دمه شهود کیمه
 اوغلا ن ایدر محمد بن علی افریدی آیتیه شاهده صفلابی فرشته هل در ستمه بول
 اصر اوغلا ن ایدر بولر بولر کیمه اول ایدر کلر شاهده کور ندر ستمه بولر کیمه
 کور ندر بولر کیمه اول ایدر کلر شاهده قورک کلر کیمه بولر کیمه بولر کیمه
 جولک ان بطش کیمه لشدید قورق اولدی **قشقا اصحاب اولر خذ و ان رات**
الک قورق یعنی خوش حال بولور سنلر اندر اچوب ایدر کیمه لسن اصحاب اولر خذ و
 اولسون سن عکلا اختلاوق قشقا کلر کیمه اصحاب کلر خذ و نه قور ندر کلر کیمه

قلای بول

جازو لغول شوگا ایندی کی نیمه کوز و کوزلو قاوروشون و دوزلو حشمتلوقا شفا و میری
 پتی اوغلان اینتی بن کیمیه شفا و بریزم قاسم کن شفا و بریزم یونکر بریزم
 سلاک بیوزی اوغلانه عذاب ایندی اول اوغلان دخی بیملیه سله پتی اوله هج
 راهب کتورده یکن و ایندی کله یکندن دوزن کل یوحسه سینی چقه اوله آری
 پات فیلورین روی راهب دیریندن دوزنی پتی راهب بیستاق چقه اوله
 یکی دوزنلری کی پات اولای آتدن اول اوغلانکه ایندی کله یکندن دوزن اول
 اوغلان دوزنی ایل اوله ایندی و ایل بوینی فلان طاعتن آتقا بریغولان
 اولسون دوزنلری اگر بریشندن دوزن ساقوله و ایل بوینک پتی بیک شیل اول
 بولوغلانی او طاعت چغندر اولدی پتی دوزنلر دوزن اوغلان دوزنلری پتی
 دوزنلر ایشاقا اول اول اوغلان دعای قیوب ایندی الهی بی بولک شریک
 سن صغله شوکل ساعت و طاعت دوزنی اول آری آتقا بریغولان هلاک
 اولد زحق تقایا اوغلان اوغلان صاغ آسن اولایک قاتنه کلری بک ایندی
 فان یوللا شفا اوغلان ایندی حق تقای بولک اینلر کون ایندی احوال
 بریزد یوزم بریزم پتی سلاک سینه یوزولک کیشیه بیوزدی که اوغلان کی آتق
 دوزن آری کون و قاتنه ایندی کون دوزن دوزن کون اول کونلر کله بیوزم
 کون دوزن سینه ایندی بول اول اوغلان دوزنلر کیمه دوزن بوز اول اوغلان
 دعا قاورده ایندی که الهی بری بولک دوزنلر سن شریک تا کاه دوزنلر

سن کلور سینه ایشمورجا دوزنی اولد کله ایشمور کیمه دوزنلر ایشمور سنا و ایشمور
 بولله دیرین او طاعتن آتق سلاک فان کله اولد او طاعتن اولدینا
 دوزنی کونلر دوزنی دخی هلاک اولد او ایشمور کیمه ایشمور ایشمور کله
 کونلر ایشمور اول اوغلان راهب قاتنه و ازی بولیشی حشر بریزم راهب
 ایندی ایشمور سن بندن یکن کیمه ایشمور بولدن اولد او ایشمور
 یلمور کیمه سن بولدن ایشمور کیمه ایشمور کیمه ایشمور کیمه ایشمور
 سینه اولد شوقه ایشمور کیمه کوز شوقه کوزین ایشمور دوزن کل
 حشر لقا دوزنلری پتی اول اوغلان دوزنلر ایشمور کیمه ایشمور کیمه
 کوزی کوزنلری پتی اوغلان ایشمور کوزنلر کوزنلر ایشمور کیمه ایشمور
 ایشمور دوزنلر ایشمور اوغلان ایشمور کیمه ایشمور کیمه ایشمور کیمه
 موزن شفا و بری و کی فلان حق تقای دوزنلر ایشمور کیمه ایشمور کیمه
 کیمه شفا و بری و کی و الله پتی اولدین کیمه ایشمور کیمه ایشمور کیمه
 دوزنلر کیمه ایشمور دوزنلر کیمه ایشمور کیمه ایشمور کیمه ایشمور کیمه
 صاغ قاتنه دوزنلر ایشمور کیمه ایشمور کیمه ایشمور کیمه ایشمور کیمه
 ایشمور کیمه و ایشمور دوزنلر کیمه ایشمور کیمه ایشمور کیمه ایشمور کیمه
 دوزنلر کیمه ایشمور دوزنلر کیمه ایشمور کیمه ایشمور کیمه ایشمور کیمه
 بولک اوغلان ایندی پتی اوغلان کوزنلر ایشمور کیمه ایشمور کیمه

ÖZGEÇMİŞ

Aysha Muwafaq Rafeeq QERDAR, Irak'ın Kerkük şehrinde doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini 2013 yılında kerkük'te tamamladı. 2014 senesinde Kerkük Üniversitesini Türk Dili ve Edebiyat bölümünü kazandı. 2018 yılında Kerkük üniversitesinden mezun olmuş ve aynı yıl Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı anabilim dalında yüksek lisansa başlamıştır.